

Ana Lavrič

LJUBLJANSKA
ŠKOFIJA
V VIZITACIJAH
17. STOLETJA

Vizitacije kot vir za
umetnostno zgodovino

Elektronske izdaje Umetnostnozgodovinskega inštituta Franceta Steleta

Ana Lavrič

LJUBLJANSKA ŠKOFIJA V VIZITACIJAH 17. STOLETJA
Vizitacije kot vir za umetnostno zgodovino

<i>Recenzenta</i>	Barbara Murovec, Blaž Resman
<i>Fotografije</i>	Damjan Prelovšek, Borut Uršič
<i>Oblikovanje in prelom</i>	Andrej Furlan
<i>Izdajatelj</i>	Umetnostnozgodovinski inštitut Franceta Steleta, Znanstvenoraziskovalni center SAZU
<i>Za izdajatelja</i>	Barbara Murovec
<i>Založnik</i>	Založba ZRC, ZRC SAZU
<i>Za založnika</i>	Oto Luthar

© 2007 Založba ZRC, ZRC SAZU

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

27-772(497.4Ljubljana)16":7.072
7.072(497.4):27-772(093)
7.046(497.4)16"

LAVRIČ, Ana

Ljubljanska škofija v vizitacijah 17. stoletja [Elektronski vir] : vizitacije kot vir za umetnostno zgodovino / Ana Lavrič ; fotografije Damjan Prelovšek, Borut Uršič. - Besedilni in slikovni podatki. - Ljubljana : Založba ZRC, ZRC SAZU, 2007. - (Elektronske izdaje Umetnostnozgodovinskega inštituta Franceta Steleta)

Način dostopa (URL): <http://umzg.zrc-sazu.si/index.php?q=lavric.vizitacije>

ISBN 978-961-254-020-3
234913536

Reprodukcija na naslovnici: Peter Steidler, Portret Tomaža Hrena, 1611, Ljubljana, nadškofijska palača

Ana Lavrič

LJUBLJANSKA
ŠKOFIJA
V VIZITACIJAH
17. STOLETJA

Ljubljana 2007

Vizitacije kot vir za
umetnostno zgodovino

KAZALO

UVOD	
Kratek vsebinski pregled obravnavane tematike	6
Vizitacijski zapisniki kot vir za umetnostnozgodovinsko stroko	11
PASTORALNI VIDIK VIZITACIJ	14
Namen škofovskih vizitacij	14
Potek vizitacije	15
SAKRALNA UMETNOST V LUČI TRIDENTINSKEGA KONCILA	16
Smernice tridentinskega koncila o sakralni umetnosti	16
Umetnostne inštrukcije Carla Borromea in njihov vpliv	17
REALIZACIJA TRIDENTINSKIH UMETNOSTNIH SMERNIC V OKVIRU LJUBLJANSKE ŠKOFIJE	24
Škofija kot cerkvenoupravna in kulturna enota	24
Umetnostna politika ljubljanskih škofov od Tomaža Hrena do Žige Krištofa Herbersteina	25
Cerkvena zakonodaja v ljubljanski škofiji in njen vpliv na značaj in razvoj slovenske sakralne umetnosti	30
NOVA ESTETSKA MERILA	34
PODOBA SAKRALNE ARHITEKTURE V VIZITACIJAH 17. STOLETJA	35
Slogovna razsežnost arhitekture	35
Tipološka opredelitev zvonikov	42
Splošna razširjenost cerkvenih lop	45
Utilitarni namen zakristij	47
Škofovi odločitvi podrejena gradnja novih cerkva in kapel	48
Kostnice in pokopališke kapele	50
OBNOVLJENI LITURGIJI PRILAGOJENA NOTRANJA OPREMA SAKRALNIH STAVB	53
Umetnostna in sakralna vloga oltarjev	53
Likovna formulacija sakralne odličnosti tabernaklja in hranišča sv. olj	61
Funkcionalna in estetska vloga prižnic	63
Druga lesena oprema	63
Cerkveni inventar in liturgična oprema	64
Kamnoseško oblikovana oprema	65
Slikarski delež pri okrasu in opremi cerkva	66

IKONOGRAFSKO BOGASTVO SAKRALNE UMETNOSTI	68
O patrocinijih in motivih	68
Ikonografska problematika	70
DRUGI UMETNOSTNOZGODOVINSKI VIDIKI VIZITACIJ	71
Pomen bratovščin za cerkveno umetnost	72
Umetnostnozgodovinski poverki iz vizitacijskih zapisnikov	75
Terminološka analiza vizitacij	
SLOGOVNI IN IDEJNI TOKOVI 17. STOLETJA	75
SKLEP	79
POVZETEK	80
KRONOLOŠKI PREGLED VIZITACIJ	81
Vizitacije ljubljanske škofije do Tomaža Hrena	82
Vizitacije škofa Tomaža Hrena	82
Vizitacije škofa Rinalda Scarlichija	83
Vizitacije škofa Otona Friderika Buchheima	83
Vizitacije škofa Jožefa Rabatte	86
Vizitacije škofa Žige Krištofa Herbersteina	87
REGESTI ZAPISNIKOV SPLOŠNIH VIZITACIJ	89
Ljubljanski del	90
Gornjegrajski del	183
PRILOGE	219
PREGLED TEMELJNE LITERATURE	220
TERMINOLOŠKI SLOVARČEK VIZITACIJ 17. STOLETJA	224
SEZNAM KRATIC	227

UVOD

KRATEK VSEBINSKI PREGLED OBRAVNAVANE TEMATIKE

Pričujoča študija, katere osnovo predstavlja doktorska disertacija z naslovom *Vizitacije ljubljanske škofije 17. stoletja kot vir za umetnostno zgodovino* (Ljubljana 1993), želi na temelju sistematične obdelave zaokroženo pokazati na vizitacijske zapisnike ljubljanske škofije 17. stoletja kot na vir za raziskavo naše umetnostne preteklosti.

Arhivski značaj zastavljene naloge je narekoval tudi metodo dela. Vizitacijsko gradivo, ki ga hrani ljubljanski Nadškofijski arhiv, je bilo treba najprej zbrati za celotno 17. stoletje, ga kronološko razvrstiti, vsebinsko in terminološko analizirati in ga s pritegnitvijo strokovne literature (tj. različnih objav vizitacijskega gradiva, tridentinskih umetnostnih smernic in raziskav slovenske umetnosti) predstaviti v končni sintezi. Zaradi raznovrstnosti gradiva in množine podatkov materiala ni bilo lahko zajeti v sklenjeno celoto. Da bi postavila izhodišče za nadaljne raziskave, sem najprej obdelala in objavila Scarlichijeve vizitacije, ki predstavljajo osnovno normo za ureditev liturgičnih prostorov in opreme; nadvse primerne pa so tudi zato, ker kot splošne vizitacije vseh župnijskih, vikariatnih in podružničnih cerkva zajemajo celoten teritorij ljubljanske škofije, ki se vse 17. stoletje ni spreminjal, le število cerkva je skozi čas nekoliko naraslo. Tako sem v obravnavi Scarlichijevih vizitacij »zamejila« takratno škofijsko ozemlje, identificirala kraje in ugotovila ter z zemljevidi ponazorila lokacije sakralnih objektov po posameznih župnijah oz. vikariatih, kot prispevek k hagiopografiji ljubljanske škofije pa sem izdelala tudi seznam patrocinijev cerkva, kapel in oltarjev. Splošne ugotovitve prvega dela, ki so rezultat pregleda celotnega fonda vizitacij 17. stoletja, v drugem delu dopolnjujejo kratki registri o posameznih cerkvah in kapelah, vendar so v njih upoštevane le generalne vizitacije, opuščene pa vse delne, saj bi sicer količina materiala presegla razumno mejo.

Ob osnovnem viru, tj. vizitacijskih zapisnikih 17. stoletja, na katerega se veže pričujoča raziskava, so pomembno primerjalno gradivo tudi poročila škofov v Rim, t. i. *relationes de statu Ecclesiae*, vendar so tu le delno upoštevana.

Na začetku raziskave sem si zastavila naslednja vprašanja: kakšne vrste podatkov nam posredujejo vizitacijski zapisniki, kaj umetnostnozgodovinska stroka lahko iz njih izlušči, kje so meje njihove sporočilnosti, kaj povedo o posameznem sakralnem spomeniku, kaj o stilni podobi in razvoju takratne umetnosti in kaj o njenem ikonografskem bogastvu. Posebej me je zanimalo področje cerkvenih predpisov o sakralni umetnosti, do kakšne mere so se ljubljanski škofje držali teh norm, kakšno umetnostno politiko so v svoji

škofiji vodili in nenazadnje, koliko so se predpisom in ukazom vizitatorjev podrejale posamezne soseske oz. širše regije.

Analiza je pokazala, da so vizitacije specifično arhivsko gradivo, ki dokumentira stanje cerkvenih objektov in opreme z vidika izpolnjevanja cerkvenopravnih norm. Od vizitatorjeve zgovornosti, zlasti od njegovega osebnega odnosa do umetnosti je odvisno, kaj bo bralec v zapisnikih še mogel najti. Velikokrat se popisovalčevo pero ustavi prav v trenutku, ko bi nas nadaljevanje utegnilo najbolj zanimati. Vsi zapisniki torej nimajo enake umetnostnozgodovinske vrednosti, vendar je treba poudariti, da se v vsakem skriva kak podatek. Med vizitacijami moramo posebej naglasiti pomen zapisnikov ljubljanskega generalnega vikarja Filipa Terpina. Za našo stroko se kaže kot zaslužen mož, ki bi ga upravičeno smeli opredeliti za predhodnika umetnostnih topografov. Čeprav to ni bilo splošno v navadi, je cerkve ob vizitacijskih obiskih premeril, si jih ogledal z očmi umetnostno zainteresiranega človeka in jih tako tudi popisal.

V splošnem moremo reči, da vizitacije dokumentirajo množico umetnostnih pojavov v njihovi geografski razprostranjenosti in jih kažejo v določenih časovnih presekih. Posebno dragocen postane ta arhivski vir v primerih, ko so bile cerkve (oz. njihova oprema) uničene ali močno predelane, kot npr. stara ljubljanska stolnica ali škofovska cerkev v Gornjem Gradu. Marsikdaj je na osnovi teh zapisnikov mogoče vsaj delno rekonstruirati nekdanjo podobo sakralnih spomenikov. Za umetnostnozgodovinsko stroko so prav posebno pričevalni tudi popisi, ki spomenike stilno ali tipološko opredeljujejo, ko razkrivajo dovolj podatkov za tovrstno identifikacijo arhitekture (npr. romanika, gotika) ali njenih sestavnih delov (npr. tipi zvonikov, lop itd.) in opreme (npr. gotski krični oltarji, zlati oltarji itd.). Prav tako razveseljivi so tudi vsi ikonografski podatki, ki govore o vsebinski razsežnosti takratne umetnosti. Nenazadnje so koristne še druge v vizitacijah zaobsežene informacije, četudi le sporadične; take so na primer datacije spomenikov, stroški za izdelavo novih, ki razkrivajo tudi vrednostna razmerja med likovnimi strokami, imena umetnikov itd.

Seveda je treba poiskati pravilno pot v interpretaciji podatkov, ki jih vizitacije vsebujejo. Da bi se izognili napačnim razlagam, je poleg preverjanja stanja na terenu in komparacije s sorodnim materialom pomembna tudi temeljita terminološka analiza besedila. Večkrat se izkaže, da nas prav termini sami lahko zvabijo na stranpoti. Za primer vzemimo besedo *icon*, ki so jo nekateri (npr. Modest Golia) v vseh primerih razlagali kot sliko, čeprav skoraj vsi vizitatorji 17. stoletja z njo opredeljujejo oltarni nastavek. Nasledek takšnega razumevanja so napačni rezultati raziskav. Previdnost je potrebna tudi pri vzročnih povezavah podatkov, saj npr. ne moremo nekritično povezovati datumov posvetitve cerkva in oltarjev z njihovim nastankom ali obnovo ipd.

Kot rečeno, je bila skrb vizitatorjev usmerjena predvsem v izpolnjevanje

cerkvenih norm, ki jih je formuliral tridentinski koncil (1545–1563). Koncilski očetje so za sakralno umetnost določili le generalne smernice; v prvi vrsti so zavrnilo protestantske poglede in opirajoč se na tradicijo znova potrdili rabo svetih podob, pokazali so na njih pravilno češčenje ter prepovedali moralno in versko-teološko neprimerne upodobitve, sakralno umetnost pa so zaupali neposrednemu nadzoru krajevnih škofov. Stilno se koncil do umetnosti ni opredeljeval in je tako kot vedno dopuščal svobodno izbiro, v nasprotju s tem pa je natančno izdelal liturgične predpise, ki so postavljali nekatere konkretne zahteve pri oblikovanju sakralnega prostora in opreme. Ti predpisi so poleg novih estetskih norm, ki jih je prinesel čas, postali glavni vzrok za prezidave in predelave cerkva in opreme.

Zaradi zelo splošnih opredelitev koncila do umetnosti pa se izkaže, da je bilo za cerkveno umetnost odločilnega pomena, kako so tridentinske smernice interpretirali posamezni škofje in kako rigorozno so aplicirali predpise na svojem terenu. Od tega in od njihove splošne umetnostne razgledanosti in usmerjenosti je bilo odvisno, kakšno umetnostno politiko so vodili v svoji škofiji. Ker je bila škofija cerkvenoupravna enota, je z uvajanjem skupne umetnostne politike postala tudi umetnostna celota. Ta fenomen je zanimiv zlasti na področju nekdanje ljubljanske škofije, ki je bila do 18. stoletja sicer ozemeljsko nepovezana, pa vendarle še danes lahko zaznavamo sledi njene nekdanje integritete.

V študiji je na kratko opredeljen profil umetnostne politike vseh ljubljanskih škofov 17. stoletja. Za splošen razmah umetnostnega interesa ima največ zaslug škof Hren, ki je v umetnosti videl najboljše sredstvo za boj proti protestantskim nazorom. Ni bil teoretik, pač pa izrazil praktik. Dasi je bil velik umetnostni naročnik, je vendarle pomembneje, da je na vizitacijah, sinodah in ob drugih priložnostih k skrbi za sakralno umetnost vzgajal duhovščino in ljudstvo ter tako razširjal umetnostno vnemo med vse plasti prebivalstva. Njegov naslednik Scarlichi je bil človek, ki je vestno upošteval cerkvene predpise. S svojimi vizitacijskimi določili je postal osnovni »zakonodajalec« za našo cerkveno umetnost 17. stoletja. Njegove vizitacije so postale norma za ureditev cerkvenih stavb in opreme, tako da se nanje sklicujejo vizitatorji še vse do konca stoletja (*visitatio Reinaldina*). Zanimiva osebnost je bil škof Buchheim, ki je bil privatno sicer velik ljubitelj in zbiratelj umetniških del, kot vrhovni pastir pa je v škofiji vodil restriktivno umetnostno politiko. Človek, ki se je v svojih rezidencah obdajal z deli uglednih sodobnih slikarjev, je na vizitacijah priporočal, naj denar namesto za »zidove in streho porabijo raje za maše«. Zelo nerad je dopuščal zidavo novih cerkva in je več slabo vzdrževanih ukazal opustiti. Na vizitacijah se je ukvarjal zlasti z ikonografskimi vprašanji. Buchheimova umetnostna zavzetost je bila aristokratskega značaja in ni segla med ljudstvo. Čut za umetnost je imel tudi škof Rabatta, vendar je na terenu pomembne odločitve prepuščal svojemu generalnemu vikarju Filipu Terpinu, čigar zasluge za umetnostnozgodovinsko stroko sem že omenila. Zadnji v vrsti ljubljanskih škofov 17. stoletja, s katerim se začenja

nova doba, je Žiga Krištof Herberstein, ki je uvedel nadzor nad likovno kvaliteto sakralne umetnosti in s tem ustvaril tudi krmilo za usmerjanje umetnostne podobe spomenikov. Po njegovi odredbi je bilo treba za oltarje in podobe v cerkvah poslati na škofijski urad v pregled in potrditev načrte oz. osnutke, zanimivo pa je, da se v njej ne omenjajo arhitekturni načrti. S Herbersteinom prihajamo v čas akademije operozov, ki so umetnostno ustvarjanje zavestno usmerili proti Italiji.

Po vizitacijskih navodilih škofov je bilo potrebno v skladu s cerkvenimi predpisi in novimi estetskimi merili, ki so zahtevali svetle, enotne in skladno urejene prostornine, preurediti cerkve in opremo, zato se je na naših tleh v 17. stoletju razživila živahna umetnostna dejavnost, četudi se po nekaterih krajih, še zlasti v konservativnejših sredinah, vizitatorjevim ukazom niso prav radi podrejali, kljub temu, da jim je zapretil z interdiktom cerkve oz. oltarja. Dasi so se naročila nanašala zlasti na prediranje sten z novimi okenskimi odprtinami in na beljenje prostorov, se je modernizacija arhitekture kazala v pozidavi številnih novih prezbitერიjev (vizitacije jih navajajo lepo vrsto), medtem ko so ladje vsaj na podeželju še dolgo ohranile ravne lesene stropce, saj se je obokavanje uvajalo le polagoma. Zlasti za potrebe bratovščin ali plemiških družin so pričeli k cerkvam prizidavati kapele, iz praktičnih liturgičnih potreb pa tudi zakristije. Pomnožilo se je število zidanih zvonikov, čeprav so se, kot kažejo vizitacije, na podeželju še dolgo ohranili zvončnice in nastrešni stolpiči. Lope so bile tedaj redni sestavni del cerkva, pozneje pa so marsikje na njihov račun podaljševali cerkvene ladje. Nov estetski okus je sakralne stavbe bogato okrasil z zlatimi oltarji in drugo opremo, kar na prehodu z vizitatorji skozi stoletje lahko prav dobro zasledujemo.

Raziskava pokaže, da prav od tridentinskega koncila dalje v cerkvenopravnih kategorijah najdemo pojasnilo za marsikateri umetnostni pojav in spremembo (npr. vzrok za prediranje okenskih odprtín v pritličju na fasadah, za odstranitev oltarjev v lopah itd.), ki bi si ga sicer ne znali prav razložiti. Ugotavlja, da so bile nekatere značilnosti (npr. lope, ravni leseni stropi ipd.) splošnejše za takratno sakralno arhitekturo, kot smo mislili doslej. Nadalje ugotavlja potrebo po revidiranju nekaterih umetnostnozgodovinskih pogledov oz. trditev (npr. glede periodizacije zlatih oltarjev) in postavlja izhodišče za uporabo vizitacij v umetnostnozgodovinskih raziskavah tako na področju arhitekture kot tudi kiparstva in slikarstva.

Strnjena predstavitev vizitacij 17. stoletja je smiselna z vidika razumevanja tridentinskega duha v naši sakralni umetnosti in utemeljena tudi v njenem slogovnem zorenju. Pripomniti je treba, da so prav za to dobo, kljub šablonskim vzorcem vizitacijskih popisov, zapisniki umetnostnozgodovinsko zanimivejši od tistih iz poznejših časov, ki se pogosteje ubadajo predvsem s cerkvenopravnimi problemi (npr. Attemsove vizitacije), zato predstavljajo resnično zakladnico za nadaljnje raziskave.

Za kratko ilustracijo, kakšne predstavitve sakralnih spomenikov more umetnostni zgodovinar najti v najzgovornejših vizitacijskih zapisnikih, naj navedem Terpinov opis oltarja v Šmarju pri Šentjerneju: *Zgradba oltarja je naslednja: v spodnjem delu so jaslice z otrokom, ob katerem stoje na eni strani Devica Marija z Jožefom, na drugi dva angela in dva pastirja, voliček in osel pa sta nameščena ob otrokovi glavi. V istem oltarnem delu nad jaslami je pet angelov z napisom Gloria in Excelsis. Medtem ko je oltarno ozadje ozaljšano z vijolično barvo in posejano z zlatimi zvezdami, so prej omenjeni kipi lepo okrašeni z zlatom, s srebrom in drugimi primernimi barvami. Na epistelski strani med dvema stebroma je kip sv. Joahima, na drugi strani, prav tako med dvema rdeče pobarvanima stebroma, ki ju v spodnjem delu krasi lepi angeli, pa stoji sosednjemu po velikosti podoben kip neznanega svetnika s palmo v roki. Zgornje nadstropje oltarja ob straneh zapolnjujejo štiri evangelisti, na vogalih pa dva angela. Na sredi je kakor v oboku izrezljano Marijino oznanjenje. Prav na vrhu oltarja manjka kip sv. Mihaela, ki je pravkar v delu. Podstavek oltarja je dobro izdelan in primerno okrašen z barvami, zlatom in angeli.*

VIZITACIJSKI ZAPISNIKI KOT VIR ZA UMETNOSTNOZGODOVINSKO STROKO

Med zelo pomembne vire za starejšo umetnostno zgodovino Slovenije nedvomno sodijo zapisniki škofovskih vizitacij, ki jih hrani Nadškofjski arhiv v Ljubljani (v fondih ŠAL in KAL). Raziskovalci domače umetnostne preteklosti, ki so poznali njihovo vrednost in sporočilnost, so jim že zgodaj posvečali precejšnjo pozornost. Iz zapiskov so črpali podatke predvsem z vidika specifičnih strokovnih interesov, le izjemoma pa so se lotili tudi splošnejših pregledov.

Za štajerski del je vizitacijsko gradivo že v preteklem stoletju obdelal Ignac Orožen,¹ Avguštín Stegenšek pa je njegovo objavo s pridom porabil pri umetnostnotopografskih popisih.² Za področje Gorenjske je vizitacije sistematično raziskal Janez Höfler,³ po ljubljanskem kapiteljskem arhivu raztreseno gradivo pa je delno in predvsem za področje ljubljanskega dela nekdanjega ozemlja škofije zbral Modest Golia v svojih registih.⁴

Med tistimi, ki so se ukvarjali z ožjo, specifično problematiko, moramo omeniti Janeza Veiderja, čigar študija o stavbnem razvoju in opremi stare ljubljanske stolnice v precejšnji meri temelji prav na vizitacijah in s tem razkriva, kako pričevalno je tovrstno arhivsko gradivo za spomenike, ki so bili pozneje uničeni ali pa je njihovo prvotno podobo že zdavnaj prekrila plast poznejših časov.⁵ Po Veiderjevem zgledu je Marija Levstek s pritegnitvijo vizitacijskih zapiskov poskušala rekonstruirati nekdanjo gornjegrajsko kolegiatno cerkev.⁶ Marijan Zadnikar je pri svojih raziskavah romanske arhitekture našel v vizitacijah bogat vir o lokacijah in oblikah nekdanjih sakralnih stavb; iz popisov je razbral obstoj mnogih romanskih cerkva in kostnic, ki bi sicer ostale nepoznane ali pa bi bila njihova romanska oblika težko dokazljiva.⁷ Tudi Ivan Komelj, ki je raziskoval gotško arhitekturo, se je večkrat oprl na vizitacije, še posebno ob razreševanju problematike dvoladijskih oziroma večladijskih gotških cerkva.⁸ Poleg omenjenih strokovnjakov so po vizitacijah posegali tudi mnogi drugi avtorji, še zlasti pri monografskih obravnavah spomenikov, koristen pripomoček pa so jim bile tudi v primerih, ko so trli posamične drobne probleme.⁹

Ob sicer precej širokem interesu za umetnostna sporočila vizitacijskih zapisnikov med strokovnjaki vendarle opazamo očitno razliko; medtem ko so medievisti vizitacije že upoštevali kot pomemben pisni vir o srednjeveških spomenikih, pa se raziskovalci novoveške umetnosti, ki je nastajala nekako sočasno z zapisi vizitatorjev, zaradi večjega števila ohranjenih del niso v toliki meri ozirali nanje, zato za prihodnost ostaja v tej smeri še precej zanimivega gradiva.

Za raziskovalca umetnostne preteklosti razkrivajo vizitacije tri pomembne časovne komponente: govore namreč o preteklih dobah, katerih sledi so bile

¹ Ignac Orožen, *Das Bisthum und die Diözese Lavant*, 1–8, Marburg 1868–93.

² Avguštín Stegenšek, *Dekanija gornjegrajska*, Maribor 1905.

³ Janez Höfler, Gradivo za historično topografijo predjožefinskih župnij na Slovenskem. Pražupniji Radovljica in Kranj, *Acta Ecclesiastica Sloveniae*, 10, 1988, str. 201 ss.

⁴ Modest Golia, *Regesti Škofjskega arhiva v Ljubljani*, 1–2, Ljubljana 1956–1957, tipkopis; precej podatkov iz vizitacij prinašajo tudi zgodovine fara ljubljanske škofije (npr. Anton Lesjak, *Zgodovina šentjernejske fare na Dolenjskem*, Ljubljana 1927).

⁵ Janez Veider, *Stara ljubljanska stolnica. Njen stavbni razvoj in oprema*, Ljubljana 1947.

⁶ Marija Levstek, *Stara gornjegrajska cerkev*, diplomsko delo. Ljubljana 1953, tipkopis.

⁷ Marijan Zadnikar, *Romanika v Sloveniji*, Ljubljana 1982.

⁸ Ivan Komelj, *Gotška arhitektura na Slovenskem. Razvoj stavbnih členov in cerkvenega prostora*, Ljubljana 1973.

⁹ Prim. Emilijan Cevc, Kipar Leonhard Kern in njegovo delo na Slovenskem v letih 1612–1613, v: *Razprave SAZU*, 15, Ljubljana 1986, str. 34.

tedaj še žive in zaznavne, pripovedujejo o aktualnem dogajanju tedanjega časa, v prihodnost pa kažejo z nekaterimi smernicami in predpisi. Pri preučevanju vizitacij zaživi pred nami široka problematika umetnosti 17. stoletja: ko spremljamo vizitatorje skozi posamezne decenije, po njihovi poti zasledujemo tipične pojave in spremljamo stilne spremembe tedanje umetnosti, opazujemo njen razcvet in njeno smer. Ob tem časovno vertikalnem prerezu, ki kaže umetnostni razvoj tako v splošnem kot na konkretnem spomeniku, pa so popisi zanimivi tudi v časovno linearnem sosledju. Vizitacija, ki jo je v nekem zaključenem razdobju opravil škof, projicira pred nami trenutno sliko sakralne umetnosti na celotnem terenu škofije, hkrati pa nam predstavi tudi trenutno stanje posameznih cerkva in kapel. Prav za te posamične umetnostne objekte so vizitacijski podatki osnovno dokumentacijsko gradivo, tako rekoč evidenčna kartoteka njihovih opisov in sprememb.

Pri vizitacijah je nenazadnje treba upoštevati njihovo vsebinsko specifičnost; umetnostnozgodovinska stroka v njih pač ne more iskati podatkov, ki v to zvrst popisov ne sodijo, more pa najti v njih mnogo informacij, ki so zanimive za vse zvrsti umetnostnega ustvarjanja: za arhitekturo, kiparstvo in slikarstvo, razen tega pa še za umetno obrt, zlatarstvo in podobno. Podatkovno vizitacije niso povsem enotne, saj se kljub predpisanemu postopku dela in navzlic njegovemu šablonskemu opisu kaže v njih tudi vizitatorjev osebni interes za umetnostna vprašanja ter njegov osebni estetski okus. Eden od vizitatorjev je bil na primer pozoren na freske, drugi na barvitost oltarnih nastavkov, spet drugi na ikonografske detajle, in medtem ko je nekdo premeril stavbo po dolgem in počez, se je drugi ozrl le na njeno vzdrževanost. Med vizitacijami so posebno dragocene tiste, v katerih je arhitektura ali njena oprema s popisom tudi stilno in tipološko označena.

Množice podatkov, ki jih vizitacijski popisi ponujajo, pričujoča publikacija ne more zajeti, saj so le v velikih ali ozko tematskih celotah sestavljivi drobni delci. Zato študija ostaja predvsem pri namenu, da sistematično predstavi vizitacijske popise in na tej podlagi opredeli splošne značilnosti umetnostne podobe tedanjega časa, predstavi norme in predpise, ki se jim je cerkvena umetnost morala podrejata po tridentinskem koncilu in nakaže vrsto aspektov za možno preučevanje vizitacijskega gradiva z ozirom na njegovo specifikko. Možnosti za nadaljnje raziskovanje naj bi podprle načrtovane objave posameznih vizitacij (ali vsaj regest) s komentarji, da bi bile na voljo strokovnjakom za tematske obdelave in natančnejše analize tako na področju sakralne arhitekture kot kiparstva, v manjši meri tudi slikarstva in zlatarstva. V ta namen je bil že v celoti objavljen kritično transkribirani tekst Scarlichijevih vizitacij.¹⁰ Na Scarlichijevem popisu in razvrstitvi cerkvenih objektov z navedbo oltarjev temelji tudi priloga k pričujoči študiji, ki splošne ugotovitve o umetnostnozgodovinskem pomenu vizitacij bogati še s konkretnimi podatki; zajema jih samo iz protokolov splošnih vizitacij iz let 1631-1632, 1661-1662, 1665, 1668-1669 in 1684-1685, ki so

¹⁰ Ana Lavrič, *Ljubljanska škofija v vizitacijah Rinalda Scarlichija 1631-1632*, Ljubljana 1990 (Acta Ecclesiastica Sloveniae, 12).

vezani v samostojne volumne, opušča pa zadnji zvezek iz 1685-1686, ker je po konceptu drugačen od predhodnih.¹¹ V seznamu tudi niso upoštevane nevezane vizitacije, razpršene po več fasciklih kapiteljskega arhiva, ki so časovno in regionalno razdrobljene. V prilogi jih navajam le po lokacijah in kronološkem zaporedju, kadar pa se nanje sklicujem v tekstu, opozarjam nanje z letnico v oglatem oklepaju.

¹¹ Prim. Ignac Orožen, *Das Bisthum und die Diözese Lavant*, 1-8, Marburg 1868-93.

PASTORALNI VIDIK VIZITACIJ

NAMEN ŠKOFOVSKIH VIZITACIJ

Že od 6. stoletja dalje je bila pravica vizitiranja poseben škofovski privilegij, ki ga je tridentinski koncil spet naglasil v skladu s splošno krepitvijo episkopalne oblasti znotraj škofije. Koncil je uvidel v vizitacijah pomembno sredstvo za izboljšanje neurejenih razmer v Cerkvi. Za uvajanje reformnih odredb v posamezne škofije so bile poleg škofovskih leta 1571 vpeljane tudi apostolske vizitacije, ki jih je Rim zaupal le izbranim cerkvenim odličnikom.

Škof je bil odslej po določenih kanonskega prava dolžan opraviti vizitacijo sam osebno v določenem časovnem razdobju, le če je bil zakonito oviran, ga je lahko nadomestil generalni vikar ali kak drug pomočnik. Redna škofovska vizitacija je vezala osebe, katoliške ustanove, stvari in svete kraje na območju škofije. Ordinarij si je moral prizadevati, da je pastoralno vizitacijo opravil z dolžno skrbnostjo in da pri tem z odvečnimi stroški nikomur ni bil v nadležno breme.¹²

Vizitacija tako razdrobljene škofije, kot je bila ljubljanska, je trajala tudi po več let, večinoma dve do tri, odvisno od škofove zaposlenosti in zdravja.¹³ Prav lahko se je torej zgodilo, da škof iz različnih vzrokov ni vedno opravil vizitacije svojega pastoralnega področja v predvidenih časovnih terminih, kar je razvidno tudi iz arhivskih dokumentov. Na vizitacijskih obiskih se je ordinarij seznanil z razmerami na terenu, o stanju svoje škofije pa je moral ob dolžnem obisku večnega mesta (*visitaciones ad limina*) redno poročati tudi papežu. Poročila o stanju škofije (*relationes de statu Ecclesiae*) so zato vsebinsko povezana z vizitacijami in kot taka predstavljajo pomembno primerjalno gradivo, vendar je za objektivno presojo treba upoštevati, da škofje v njih radi pretiravajo s svojimi zaslugami.

Vizitator je na svojih ogledih v prvi vrsti nadzoroval življenje ter navade klera in ljudstva, pregledal pa je tudi cerkvene zgradbe, predvsem z vidika urejenosti in opremljenosti. Glavni namen teh pastoralnih obiskov je bilo uvajanje discipline in reda v življenje duhovščine in vernikov ter prav tako v bogoslužje. Ko je Rinaldo Scarlichi napovedal vizitacijo celotne ljubljanske škofije, je v pastirskem pismu razložil njen pomen z besedami: *Vizitacija naj prinese obilne pastoralne sadove, obnovi duhovniško disciplino ter pripomore k pospeševanju bogoslužja in poboljšanju življenja vernikov, med katerimi naj odpravi ostanke luteranstva, čarovništva in praznoverja.* [1631] Podobno je namen vizitacije opredelil tudi Buchheim s ciljem: *ut omnia bene fiant, fideliter ecclesiae bona administrantur, scandala amoveantur, boni mores, et virtutes inducantur* [1661].

Zapisniki škofovskih vizitacij so zato izredno pomembni za cerkveno,

¹² Prim. *Zakonik cerkvenega prava. Codex iuris canonici*, Ljubljana 1983, str. 191.

splošno in nič manj za umetnostno zgodovino, osvetljujejo pa tudi socialna in gospodarska vprašanja ter splošno kulturno situacijo obdobj, v katerih so nastajali. Čeprav so kot arhivski vir podatkovno zelo bogati, že sam značaj popisa zarisuje tudi meje in vsebinski okvir njihove sporočilnosti.

POTEK VIZITACIJE

Škofov vizitacijski obisk je potekal po predpisih, določenih v *Rimskem pontifikalu*. Po ustaljeni navadi so morali škofu pripraviti slovesen sprejem in po uvodnih ceremonijah je, ogrnjen v bel pluvial, začel z vizitiranjem. Po župnijskih cerkvah je najprej pregledal hranišče Evharistije, sveta olja in krstilnik, šele nato oltarje in njihovo opremo, nazadnje pa še stanje cerkvene stavbe in zakristijo. Pomanjkljivosti, ki jih je bil zasledil, je ukazal odpraviti, zaradi večjih pa je včasih izrekel interdikt nad oltarjem ali cerkvijo. Po ogledu je sam ali po generalnem vikarju zaslišal duhovnike in ključarje, pozanimal pa se je predvsem o skrbnosti upravljanja cerkvenega premoženja in o morali. Pri vizitaciji kapiteljskih cerkva (Beljak – Sv. Miklavž, Dob, Dvor, Krašnja, Lipa ob Vrbi, Ljubljana-Šentvid, Naklo, Polhov Gradec, Skočidol, Smlednik, Svibno, Sv. Rupert pri Beljaku, Šentjernej, Vodice) naj bi bil ob generalnem vikarju navzoč tudi predstavnik kapitlja. Vizitacije so bile ugodna priložnost tudi za konsekracijo oltarjev, zvonov (npr. Pilštanj [1684]) in drugih liturgičnih predmetov.

Ogled je povsod potekal zelo podobno, zato se tudi popisi precej šablonsko ponavljajo, le sem ter tja jih poživi kakšna vizitatorjeva pripomba ali nenadejano doživetje. Vendar utegnejo biti tudi na videz suhoparni podatki zanimivi, če jih gledamo z ustreznega zornega kota. Zlasti v pripovedi ključarjev se pred nami razpirajo miselni svet takratnih ljudi, njihova vera, praznoverja, navade, razvade in medsebojni odnosi. Iz ust župnikov, vikarjev in škofa pa nemalokrat zazveni tožba nad to *barbarsko deželo* ter nad *trdovratnostjo in neotesanostjo* ljudstva [1661].

O vprašanjih in problemih, ki so jih nakazale vizitacije, so duhovniki pozneje razpravljali na sinodalnih sejah. Tu so odgovore na predložena vprašanja pravno formulirali, krajevni škof kot edini zakonodajalec pa je te sinodalne izjave in odloke potrdil ter objavil.

SAKRALNA UMETNOST V LUČI TRIDENTINSKEGA KONCILA

SMERNICE TRIDENTINSKEGA KONCILA

O SAKRALNI UMETNOSTI

V spoprijemu z reformatorji je moral koncil najprej zavrniti njihov negativni odnos in na novo utemeljiti pozitivno razmerje do sakralne umetnosti. Nauk o češčenju svetnikov, relikvij in svetih podob je zbor v Tridentu podal na svoji zadnji, 25. seji leta 1563. Glede podob pravi: *Kristusove podobe ter podobe deviške Matere božje in drugih svetnikov je treba imeti in obdržati zlasti v cerkvah. Izkazovati jim je treba dolžno čast in češčenje, ne kakor da bi verovali, da je v njih neko božanstvo ali neka moč, zaradi česar naj bi jih častili; ali kakor da bi od teh podob mogli kaj izprositi; ali kakor da naj bi se s svojim zaupanjem ustavljali ob podobah, kakor se je to nekoč dogajalo pri poganih, ki so svoje upanje vezali na malike. Izkazovati jim je namreč treba češčenje zato, ker se podobam izkazovano češčenje nanaša na osebe (prototipa), ki jih podobe predstavljajo. Ko torej podobe poljubljam, se pred njimi odkrivamo in poklekujemo, tedaj molimo Kristusa in častimo svetnike, ki jih podobe predočujejo. Tako zabičujejo že odloki cerkvenih zborov, zlasti drugega nicejskega koncila zoper nasprotnike podob.*¹⁴ Škofje, ki so dolžni o tem poučiti ljudstvo, naj predvsem opozarjajo na koristnost upodabljanja skrivnosti našega odrešenja. Te upodobitve spominjajo ljudstvo na božje dobrote in predočujejo krščanskemu ljudstvu vzore krščanskega življenja. Vendar je treba odpraviti zlorabe, ki bi mogle biti povod za napačne nazore v verskih rečeh.¹⁵

Da je bilo vprašanje o likovni umetnosti v službi Cerkve pomembno, dokazuje tudi veroizpoved vesoljnega tridentinskega cerkvenega zbora (1564), ki so jo morali izpovedati vsi tisti, ki naj bi prejeli kako cerkveno vodstveno oblast; njihova izpoved glede podob se je glasila: *Za trdno pritrjujem, da je treba imeti in hraniti podobe Kristusa in božje porodnice vedno Device ter drugih svetnikov in da jim je treba izkazovati dolžno čast in češčenje.*¹⁶

Koncil je torej pozitivno ovrednotil likovno umetnost v okviru Cerkve, zaukazal je nadzor nad njeno vsebino, v oblikovna vprašanja pa se ni poglobljal in umetnosti formalno ni diktiral. Nad vsebino likovne umetnosti, ki je morala biti ortodoksna in moralno neoporečna, so morali bdeti krajevni škofje; takšno usmeritev je podpirala tudi umetnostna teorija t. i. moralistov.¹⁷ Tridentinski dekret je škofom tudi naložil vso skrb za popravilo cerkva na njihovem območju. Vse te koncilске smernice so v splošno prakso Cerkve spet intenzivneje uvajale skrb za sakralno umetnost.

Poleg konkretnih koncilskih navodil o cerkveni umetnosti niso bili zanjo nič manj pomembni tudi drugi dekreti, ki so se je le indirektno dotikali; mednje sodijo številni predpisi o zakramentih, zlasti tisti o spoštljivem

¹³ France M. Dolinar, *Visitationes ad limina et Relationes de statu Ecclesiae ljubljanskih škofov od Tavčarja do Missie, Bogoslovni vestnik*, 39, 1979, str. 199.

¹⁴ Anton Strle, *Vera Cerkve. Dokumenti cerkvenega učiteljstva*, Celje 1977, str. 270 ss.

¹⁵ Ibid.

¹⁶ Strle, *Vera*, o. c., str. 475 ss.

¹⁷ Julius Schlosser, *Die Kunstliteratur. Ein Handbuch zur Quellenkunde der neueren Kunstgeschichte*, Wien 1924, str. 378 ss.

oblikovanju liturgije. Odnos do zakramentov se je v cerkveni umetnosti vidno odrazil v skrbnem oblikovanju oltarjev, tabernakljev, krstilnikov in hranišč za sv. olja. Od sedmih zakramentov, ki jih je nasproti protestantom poudarjala katoliška Cerkev, pravzaprav le mašniško posvečenje in poroka nista imela vidnega izraza v likovni umetnosti. Odličnost sv. Evharistije pred drugimi zakramenti se je kazala zlasti v odloku o mašni daritvi, ki pravi: *Človeška narava je takšna, da se brez zunanjih pomočkov ne more zlahka dvigati k premišljevanju božjih reči. Zaradi tega je dobra mati Cerkev postavila nekatere oblike (ritus) pri maši ... Prav tako uporablja bogoslužna dejanja (caeremonias): skrivnostne blagoslove, luči, kadilo, oblačila in mnogo drugih takih stvari, sprejetih iz apostolske ureditve in apostolskega izročila. S tem naj bi se prebujala zavest o dostojanstvu te velike daritve ...*¹⁸ Vsled tako velikega pomena zunanjih simbolov (*externa signa*), ki so osnovna govorica tudi v likovne umetnosti, so koncilski očetje v odloku *De sacrificio Missae* zapretili z izobčitvijo tistih, ki jim nasprotujejo: *Si quis dixerit, caeremonias, vestes et externa signa quibus in Missa celebratione Ecclesia Catholica utitur irritabula impietatis esse magis quam officia pietatis, anathema sit.*¹⁹

Bistvene spremembe v ureditvi cerkvenih stavb in opreme so torej rodili novi liturgični predpisi, ki pa so se po posameznih deželah uveljavljali postopoma in v regionalno obarvanih, zdaj bolj zdaj manj rigoroznih interpretacijah. Tako je bila sakralna umetnost po eni strani formalno omejena z liturgičnimi predpisi in namenom, da z dolžnim spoštovanjem in častjo služi svetim obredom, po drugi strani pa se je stilno povsod svobodno in času primerno razvijala, saj Cerkev v naslonu na svojo tradicijo nobenega sloga ni razglasila za sebi lastnega, pač pa je v skladu z značajem, razmerami in potrebami posameznih narodov in pokrajin dopuščala svobodno izbiro.

Razpetost sakralne umetnosti med slogovno svobodo in pravnim diktatom narekuje, da poleg stilnih kriterijev upoštevamo pri presoji njenega značaja in razvoja tudi nasledke cerkvenih smernic in predpisanih norm. Cerkvenopravni vidik namreč od tridentinskega koncila dalje, ko je nasproti srednjeveški religiozni spontanosti nastopil pravni red, odpira umetnostnozgodovinski stroki nekatera zanimiva spoznanja, odkriva vzroke za določene spremembe in prinaša koristne strokovne rezultate.

UMETNOSTNE INŠTRUKCIJE CARLA BORROMEJA IN NJIHOV VPLIV

Najpomembnejša razlaga oziroma konkretizacija tridentinskih napotkov in smernic za cerkveno umetnost so Borromejeve Instrukcije, ki s posegom na stilno in celo tehnično področje presegajo zgolj moralistično in dogmatsko raven. *Instructiones fabricae et suppellectilis ecclesiasticae*, ki so izšle leta 1576, detajlno določajo gradnjo in opremo cerkva. V katoliškem svetu so postale

¹⁸ Strle, *Vera*, o. c., str. 329.

¹⁹ Prim. Sussane Mayer-Himmelheber, *Bischöfliche Kunstpolitik nach dem Tridentinum. Der Secunda - Roma Anspruch Carlo Borromeos und die mailändischen Verordnungen zu Bau und Ausstattung von Kirchen*, München 1984 (Studien. Reihe Kunstgeschichte, 11), str. 123.

priročnik cerkvene arhitekture in krščanske umetnosti nasploh. Čeprav jih je milanski škof namenil predvsem svoji škofiji, so jih kmalu sprejeli tudi zunaj Milana. Sčasoma so bile v katoliški Cerkvi splošno sprejete in so v poznejših stoletjih dosegle tolikšno mero obveznosti, da so bile uzakonjene z Zakonikom kanonskega prava (*Codex Iuris Canonici*). Na velik pomen Instrukcij za umetnostnozgodovinsko stroko je opozoril Anthony Blunt, podrobno pa jih je obdelala Sussane Mayer-Himmelheber.²⁰

Čeprav nekateri mislijo, da je avtor omenjenega dela Carlo Borromeo, Himmelheberjeva domneva, da je napisal le spremno besedo, v kateri je naglasil pomen teoretičnih del o arhitekturi, same instrukcije pa naj bi v bistvu izdelala njegova sodelavca Ludovico Moneta in Pietro Galesino. V cerkveni literaturi pred Instrukcijami ni bilo nobene knjige o gradnji in opreми cerkva. Avtorja sta se pri pisanju oprla na Albertijev traktat *De re Aedificatoria*.

Instrukcije sestavljata dve knjigi: prva obravnava arhitekturo in njeno opremo, druga, ki je umetnostno manj zanimiva, pa našteva liturgično opremo in paramente z ozirom na tip cerkva. Zaradi vpliva Instrukcij, ki ga zasledimo tudi v določilih ljubljanskih vizitatorjev (na naša tla je torej že kmalu prodrl), podrobneje pogledjmo vsebino prve knjige, saj bo koristna komparacija našemu domačemu gradivu.

Položaj cerkve: Gradnjo nove cerkve mora dovoliti škof. Za izbiro lokacije naj se vsak posvetuje z izkušenim arhitektom, ki mora biti potrjen od škofa. Pri izbiri kraja je potrebno upoštevati naslednja pravila: Cerkev mora stati na vzvišenem mestu. Če teren ni naravno povišan, naj se cerkev umetno dvigne tako, da se bo obiskovalec povzpел k njej po petih ali vsaj po treh stopnicah. Higijensko in moralno mora biti cerkev odmaknjena od vsake umazanije, torej zunaj središča človeških dejavnosti, in – če je mogoče – oddaljena od človeških bivališč. Bivališča klerikov ob cesti ne smejo motiti izgleda cerkve in njene osvetlitve. Teren ne sme biti preveč vlažen niti preveč skalnat. Sicer je treba urediti kanalizacijo za odvodnjavanje. Velikost cerkve mora biti usklajena s številom vernikov, ki jo obiskujejo ob slovesnostih, in ne le s številom prebivalcev kraja; na glavo se računa 1 komolec (43,61 cm) in 8 unč (milanska unča 1,81 cm). Avtorja povzemata tudi staro cerkveno tradicijo (koncil v Kartagini) in traktate Leoneja Battiste Albertija in Andrea Palladija. Zraven sta pristavila še zahtevo, ki je enaka Borromejevemu ediktu iz istega leta, naj se namreč ne gradi novih cerkva brez škofovega nasveta in brez njegovega pismenega dovoljenja.

O tlorisu: Tloris izbere od škofa potrjeni arhitekt. Križni tloris je za cerkvene stavbe vsekakor najprimernejši, obstoje pa seveda tudi centralne stavbe, ki so v krščanskem svetu manj običajne; enako velja tudi za enakokraki križ. Stolne, kolegiatne ali župnijske cerkve naj zato grade v obliki podolžnega križa, če pa se arhitekt iz posebnih vzrokov odloči za drugačen tloris, ga

Sv. Karel Boromejski, kip na oltarju sv. Paskala Bajlonskega, Ljubljana, ž. c. Marijinega oznanjenja, pred 1701.

²⁰ Mayer-Himmelheber, *Bischöfliche Kunstpolitik*, o. c.

mora škof potrditi. Cerkve križnega tlorisa imajo, ne glede na število ladij, prečno ladjo, ki se mora zaključiti v dveh kapelah in mora biti tudi na zunaj zaznavna.

Zunanje stene in fasada: Tudi glede zunanjsčine je potreben posvet z arhitektom, ki ga je potrdil škof. Pri gradnji se ne upošteva le tip cerkve, temveč tudi krajevne danosti in lokalna gradbena tradicija. Stranice in hrbtni strani se ne smejo krasiti s slikami in podobami, pač pa le fasada, ki naj ima zato toliko lepši in veličastnejši videz.²¹ Pomembni so tako ikonografski program fasade kot tudi estetska merila. Okras naj bo v pravilnem razmerju do arhitekture, o čemer izreče svoje mnenje škof. Upodobitvam s profano vsebino se je treba izogibati. V čelu nad glavnim vhodom naj stoji Mati božja, zraven nje patron cerkve ali drugi svetniki, ki so v kraju zelo češčeni. Arhitekt mora paziti na to, da bodo upodobitve zaščitene pred vremenskimi vplivi.

Atrij, portik, vestibul: Pred vsako cerkvijo mora stati atrij v obliki pravokotnega predprostora. Če ni prostora ali denarja, se more zgraditi v pravilnem proporcu do fasade pred njo po vsej dolžini. Atrij je za župnijske cerkve obvezen, samo zelo revna občestva smejo pred vhodom postaviti vestibul, torej le streho na dveh stebrih.

O strehi: Streha ohranja arhitekturo in zahteva posebno pozornost arhitekta; biti mora v skladu z lokalno tradicijo in arhitekturnim tipom. Pomembne cerkve naj se prekrijejo z bakrom ali pločevino. Znotraj glede stropa obstajata dve možnosti: ravnokrit strop ali obok.

O tlaku: Prezbiterij in pomembnejše kapele v odličnejših cerkvah naj bodo tlakovane z marmorjem ali drugim solidnim kamnom in ne z opeko. Cerkve, ki nimajo denarja, lahko uporabijo kremenjak ali opečne tlakovce. V tlaku ne sme biti svetih podob ali krščanskih simbolov (npr. križa, Jezusovega imena itd.).

O vratih: Vrata naj bodo zgoraj ravno zaključena, da se bo stavba razločevala od profanih; naj bodo visoka za dve širini in naj bodo v razmerju s fasado. Poleg glavnih naj bo na fasadi vsaj še dvoje vrat (ženska in moška). Vrata naj bodo izdelana iz lesa ali kovine; priporočen je reliefni okras.

O oknih: Okna morajo imeti obliko loka in naj se ujemajo s proporci cerkve oziroma kapele. Zaradi boljše osvetlitve notranjsčine more biti nad glavnim portalom veliko okroglo okno *instar oculi*, okna nad stranskimi vhodi pa morajo biti podolžna. Pomemben vir luči je tudi kupola. Prezbiterij naj bo oskrbljen z okni in v nujnem primeru je lahko okno tudi za oltarjem. Okna morajo biti visoko, da opazovalec od zunaj ne bo mogel videti v cerkev, pri starih cerkvah pa naj jih zavarujejo z gosto mrežo. Okna naj bodo svetlo zasteklena, da bo dnevna svetloba mogla razsvetljevati cerkev; ne smejo

²¹ Ibid., str. 96.

biti poslikana (razen s podobo titularnega svetnika). Revne cerkve smejo namesto stekla uporabiti platno.

O stopnicah: Stopnice, ki vodijo k cerkvi, morajo biti iz marmorja; njihovo število naj bo liho, ravna pa naj se po dvignjenosti terena. Merijo naj 8 unč v višino in 1 komolec v dolžino (podobno navaja Vitruv).

O prezbiteriju: Prezbiterij leži v glavi cerkve, dvignjen nad nivo ladje. Stopnice, ki vanj vodijo, morajo biti iz marmorja ali iz naravnega kamna v lihem številu. Višina nivoja prezbiterija se ravna po tipu cerkve. Prezbiterij mora biti usmerjen proti jugovzhodu in le s posebnim škofovim dovoljenjem sme biti drugače obrnjen (proti jugu). Biti mora obokan in okrašen z mozaiki ali s slikami.

O postavitvi velikega oltarja: Razdalja od spodnje oltarne stopnice do konca prezbiterija mora biti tako velika, da lahko mašuje več duhovnikov. Če je prezbiterij premajhen, naj se oltar pomakne trdno k steni, sicer pa se lahko poveča na več načinov: z odstranitvijo apside, s poligonalnim kornim zaključkom ali pri velikih cerkvah s podaljšanjem v ladjo vse do prvih interkolumnijev. Veliki oltar mora imeti najmanj tri stopnice, spodnji dve iz marmorja, zgornjo iz lesa. Pred prezbiterijem mora v župnijskih cerkvah viseti Križani; če je slavolok prenizek, naj ga nameste na korno pregrajo.

O kornih klopeh: Prostor za kler mora biti s korno pregrajo oddeljen od prostora laikov. Korne klopi, če to dovoljuje položaj in ureditev cerkve, naj stoje pred velikim oltarjem ali vzdolž ob stenah. Položaj, velikost in okras korne opreme določi arhitekt, da bo v primernem skladju tako z velikostjo, okrasjem in dostojanstvom cerkve kot tudi s številom duhovščine.²²

O evharističnem tabernakelju: Po dekretu provincialnega koncila mora stati tabernakelj na velikem oltarju. Če je mogoče, naj bo iz srebra, pozlačene kovine ali iz dragocenega marmorja. Obliko naj izdelata izkušen mojster. Znotraj naj bo obložen z lesom, ki ne vpija vlage (npr. topolovina), in prevlečen s svilo: z rdečo za ambrozijanski in z belo za rimski obred. Če je kvalitetnejši material predrag, je tabernakelj lahko v celoti lesen, toda na predpisani način okrašen. Tabernakelj mora biti v skladu z velikostjo cerkve, lahko pa je v skladu tudi z njeno obliko (npr. oktogonalne ali okrogle oblike). Vrh tabernaklja mora biti okrašen z upodobitvijo vstalega ali trpečega Kristusa, namesto te pa se lahko namesti procesionalni križ. Tabernakelj lahko stoji neposredno na oltarju, lahko je dvignjen s stopnicami ali pa ga nosijo angelske figure; če ni dovolj prostora, more stati tudi na ogrodju za oltarjem.

O kapelah in postavitvi stranskih oltarjev: Za postavitev stranskih oltarjev sta primerni slavoločna stena in prečna ladja, za večje število oltarjev pa sta na voljo severna in južna stran cerkve, kjer se lahko uredi kapele, ki pa

²² Ibid., str. 111.

morajo na zunanjščini iz stavbe nekoliko izstopati. Glede kapel se je treba držati naslednjih pravil: biti morajo v enaki medsebojni razdalji, ta pa mora biti tolikšna, da je mogoče zaradi boljše osvetlitve vdlati okna na obeh straneh. Če taka razdalja ni možna, naj ima kapela polkrožni ali poligonalni zaključek, ki na zunanjščini nekoliko izstopa, da svetloba prihaja od strani. Pri večladijskih cerkvah naj bodo kapele tako razvrščene med interkolumnije, da stebri ne bodo motili pogleda vanje; pri enoladijskih naj se ravnajo po sredini obočnih polj oziroma stropnikov. Vzoredne kapele se morajo ujemati tako v proporcijah kot v okrasju, kar še posebej velja za pendanta v prečni ladji, ki sta glede na lego po velikosti in oplešavi odlikovana pred drugimi stranskimi oltarji v cerkvi. Oltarji ne smejo stati pod orgelsko ali pevsko emporo, pod ambonom in pod prižnico. Ta prepoved velja tudi za postavitev oltarjev k stebrom ali oporam, ki nosijo streho oziroma oboke. Z izjemo krstne se v prednjem delu cerkve ne sme graditi kapel. Velikost kapele naj bo primerna za maševanje. Če za kapele ni prostora, naj stoje oltarji v polkrožnih zidnih nišah, in če tudi to ni mogoče, naj se postavijo k steni v stranskih ladjah, oskrbe pa naj se z zatrepom, dvema stebroma in ograjo. Stranske kapele morajo biti za eno ali več stopnic povišane nad nivo cerkve, oltarji pa naj imajo podij iz lesa. Kapele naj bode obokane podobno kot prezbiterij, oltarji v njih naj stoje frontalno.²³ Prezbiterij in kapele morajo biti z ograjo oddeljene od preostalega cerkvenega prostora; ograja naj se, če dopuščajo sredstva, izdelava v prijetnih oblikah in naj bo v spodnjem delu bolj gosta, da psi ne bode mogli skozi, ali pa naj se spodaj nadomesti z marmorno balustrado. Če ni denarja, škof lahko dovoli leseno pregrajo.

O oltarjih: Oltarji ne smejo biti leseni, pač pa le kamnitni in tako pozidani, da jim ni mogoče nič pridati. Oltarji, ki slone na štirih oporah ali več, kot je v navadi v milanski škofiji, so dopustni. Če oltar nima »oboka«, naj ga prekrijejo z baldahinom (*capocielo*) iz kamna, opeke, lesa ali platna;²⁴ prekrivalo mora biti razpeto tako daleč, da varuje oltar in duhovnika pred umazanijo. Za oltarjem na epistelski strani naj se izdelava niša za vrčke in kotlico, na evangeljski strani naj bo oltarni zvonček. K oltarni opremi spada tudi lesen okvir, na katerega se napne pala oz. antependij. Menza velikega oltarja mora biti iz marmorja ali trdnega naravnega kamna. Grobek z relikvijami, bodisi v podstavku bodisi v sami menzi, mora biti zaprt s kamnitno s križem zaznamovano ploščo. Povoščen prt je za menzo neizogibno potreben.²⁵

O relikvijah: Relikvije svetnikov naj se hranijo v cerkvi na najbolj ličnem mestu v marmorni oziroma kamnitni rakvi.

O upodobitvah svetnikov: Po določilih tridentinskega dekreta in zaključkih provincialnih sinod spada nadzor nad slikarsko produkcijo v škofovo delovno področje. Prepovedane so upodobitve, ki so v opreki s katoliškimi dogmami, s Svetim pismom, cerkveno tradicijo in z moralno. Podoba svetnika

²³ Ibid., str. 121.

²⁴ Ibid., op. 505.

²⁵ Ibid., str. 123.

mora kar najbolj soglašati z izvirnikom; svetnik mora po dostojanstvu, izgledu, svetosti, milini in obleki ustrezati prototipu. V skladu s cerkveno tradicijo naj se svetnike označi z nimbom in z njihovimi osebnimi atributi, mučence s palmovo vejico in škofe z mitro ter pastoralom. Kristus mora biti vedno označen s križnim nimbom, osebe, ki še niso kanonizirane, pa nimba ne smejo imeti. Upodobitev svetnika, četudi le simbolična, ne sme biti na tleh ali na kraju, kamor prodira vlaga, ki jo lahko uniči. Prepoved velja tudi za prostor direktno pod oknom, za bližino kljuk, za nizke, nelepe ali umazane predele. Posvetitev slik je star cerkven običaj; blagoslov je opisan v *Pontifikalu*. Prav tako častna je navada, da se slike, še posebno, če predstavljajo manj znane svetnike, opremi z napisom.²⁶ Tudi marginalni okras, s katerim umetniki lepšajo svoja dela, ne sme biti profan, polten in nespodoben, prav tako pa tudi ne ostuden, kot so na primer deformirane glave t. i. maskaronov. Prepoved velja tudi za upodobitve ptic, morskih živali in druge živine; te nimajo mesta v cerkvi in ne na kakem drugem svetem kraju, razen če *ex matris Ecclesiae consuetudine* ne spadajo k predstavljeni zgodbi. Ves okras mora torej biti primeren in ne sme nasprotovati svetosti upodobitve. Ker se iz pobožne navade po cerkvah obešajo voščene votivne podobe, je treba tudi pri teh paziti, da ne bo na njih nič napačnega, praznovernega, nespodobnega in nelepega.

○ **svetilkah:** Svetilke, ki vise pred Evharistijo, relikvijami in podobami, morajo biti iz medenine ali iz drugega plemenitega materiala. O obliki je rečeno, da so dopustne vse, če so le v skladu s tradicijo.

○ **kamnitni opremi cerkve:** Glede krstnega kamna so določila različna, ker je ambrozijanski obred obdržal krst s potapljanjem, rimski pa z oblivanjem. Pomembnejše mestne cerkve imajo zato posebno krstilnico na južni strani; gre za centralno stavbo (priporoča se oktogonalni tloris), prekrito s kupolo, tlakovano z mozaikom in opremljeno z oltarjem ali s sliko sv. Janeza Krstnika (Kristusovega krsta). Krstilnik rimskega obreda naj stoji v cerkvi sredi krstilnice. Pokriva naj ga piramidasto ali kupolasto oblikovan pokrov z upodobitvijo sv. Janeza Krstnika na vrhu. Krstilnik naj obdaja mozaični tlak in ograja, podobna kot v kapelah. Župnijske in manj pomembne cerkve postavijo krstilnik v prvo stransko kapelo na evangeljski strani, če pa tam ni prostora, ga lahko s škofovim dovoljenjem postavijo na listno stran. Krstilnik lahko stoji tudi v niši na vhodni steni ali med sprednjima interkolumnijema; v vsakem primeru mora biti z ograjo oddeljen od preostalega prostora. Zelo revne cerkve lahko namesto krstilnika postavijo kamnitno krnico, biti pa mora pokrita z lesenim pokrovom.²⁷ Kropilnik za blagoslovljeno vodo naj bo iz marmorja ali iz drugega neporoznega materiala; stati mora na stebru, na katerem ni profanih upodobitev. Velike cerkve morajo imeti ambon, druge pa leseno prižnico.

○ **lesenem mobiliaru:** V pomembnejših cerkvah naj bo več spovednic, v župnijski najmanj dve, na ženski in na moški strani. Spovednica naj bo

²⁶ Ibid., str. 130.

²⁷ Ibid., str. 146.

predpisanih mer, iz orehovine in okrašena z ornamenti. Zamreženo okence naj bo na spovednikovi strani ovešeno z zaveso. Spovedančevo celico krasi Križani, spovednikovo pobožna slika, tabla s formulo odpustka in bula *In Coena Domini* s seznamom pridržanih primerov. Delilna stena (opaž) med moško in žensko stranjo naj sega od prezbiterija do glavnega portala. Sedeži za žene (*bradellae*) se smejo postaviti samo s škofovim dovoljenjem in to vedno na severni strani.

O zvoniku in zvonovih: O velikosti zvonika, tlorisu in proporcijah odloča arhitekt. Zvonik (*campanile*) sestavlja več etaž, katerih spodnja in zgornja sta obokani. Oblikovanje zgornjega dela in oken naj bo kar najbolj elegantno. Zaključek naj bo piramidalen, s petelinom na vrhu. Revnejše cerkve smejo imeti zvonik v obliki nastrešnega stolpiča. Število zvonov naj se ravna po pomembnosti cerkve. Vsak zvon mora biti posvečen, opremljen s pobožnim napisom in okrašen z upodobitvijo titularnega svetnika.

O grobovih in pokopališčih: Pokopavanje klerikov v cerkvi je dovoljeno, laikov pa le, če to dovoli škof. Pokopališče se mora urediti ob cerkvi; kot *memento mori* je priporočljiva lega v atriju. Velikost pokopališča naj bo v skladu s številom prebivalstva. Pokopališka ograja naj bo na zunanji strani pobeljena, notranji portik pa naj krasi pobožne podobe; vhod naj bo opremljen s Križanim. Na pokopališču naj bo tudi križ ali kapela ter osarj.

O zakristiji: Zakristija je namenjena predvsem shranjevanju bogoslužnih predmetov. Ima naj podolžni tloris, njena velikost pa naj se umeri po cerkvi; prizidana naj bo na njeni južni strani, opečnato tlakovana in opremljena z okni. Pri pomembnejših cerkvah naj se zgradi še druga zakristija, ki bo na razpolago kapitlju.

O čistoči cerkve: Predpisan je vrstni red čiščenja cerkve.

O kapelicah: Kapele ali cerkvice, v katerih se opravlja bogoslužje, so preproste enoladijske stavbe z zakristijo na južni in z zvonikom na severni strani. Kapelice, ki niso namenjene obredom, naj stoje ob prometnih cestah in naj mimoidoče spominjajo na božje gospostvo.

Splošna pravila: Prepoved o neprimernih upodobitvah velja tudi za grbe in druge spomenike ter za vse motive s poganskimi reminiscencami. Uporaba klasičnih stebrih redov ni prepovedana; pred gradnjo se je treba o tem pogovoriti z arhitektom. Pred dovolitvijo novogradnje mora škof preveriti finančne zmožnosti in tudi prihodnje dohodke cerkve ter poskrbeti za sredstva, potrebna za vzdrževanje. Nadzor nad izpolnitvami postavljenih pravil sodi med posebne dolžnosti škofa; z naslovitvijo nanj se knjiga tudi zaključuje.

REALIZACIJA TRIDENTINSKIH UMETNOSTNIH SMERMIC V OKVIRU LJUBLJANSKE ŠKOFIJE

ŠKOFIJA KOT CERKVENOUPRAVNA IN KULTURNA ENOTA

Splošne vizitacije so zajele vso ljubljansko škofijo kot enotno cerkvenoupravno enoto. Njen obseg je bil v 17. stoletju precej drugačen od današnjega in se vse do 18. stoletja ni spreminjal; zajemal je več nepovezanih ozemelj na Kranjskem, Štajerskem in Koroškem. Manjše spremembe so se dogajale na cerkvenoupravnem področju, ko so si nekatere podružnične cerkve sčasoma pridobile status subvikariata ali vikariata (npr. Logatec-Gorenji, Sv. Jurij ob Taboru). V Scarlichijevem času je škofijo sestavljalo 66 samostojnih dušnopastirskih centrov z okoli 550 cerkvenimi objekti, do konca stoletja pa je njihovo število zmerno naraslo. Geografska razsežnost posameznih župnij in vikariatov je v že publiciranih Scarlichijevih vizitacijah predstavljena z zemljevidi z vrisanimi lokacijami cerkva in kapel.

Škof je vizitiral vse cerkve in kapele, ki so bile pod njegovo pristojnostjo: v prvi vrsti obe škofovski cerkvi, stolno v Ljubljani in kolegiatno v Gornjem Gradu, nato vse župnijske, vikariatne, kuratne in podružnične, redovnih cerkva in samostanov pa zaradi juridične eksemptnosti redov ni obiskal, razen edinega ženskega samostana klaris v Ljubljani. Ker se prav v samostanskih središčih ponavadi srečujemo z najkvalitetnejšo umetnostjo, ostaja v vizitacijah zaznavna vrzel, saj se njihova navzočnost v okviru škofije, dasi se je posredno marsikje odražala, v popisih ne kaže. Zapisniki podajajo celovit presek skozi povprečno, regionalno umetnostno snovanje, v katerem pa vendarle zasledujemo vse nivoje kvalitete, od reprezentativnih škofovskih do bogatih romarskih, od bolj ali manj ambicioznih župnijskih pa vse do preprostih podružničnih cerkva. Seveda cerkve v vizitacijah niso rangirane po umetnostni kvaliteti, pač pa le po cerkvenoupravnem položaju.

Najpomembnejša relacija v okviru škofije je bilo razmerje cerkva do stolnice, ki je kot *mater ecclesiarum* uživala poseben primat in ugled. Škofje potridentskega časa so se še prav posebej trudili za reprezentativno podobo svoje katedrale. Ljubljanski škof Buchheim je za njeno vzdrževanje vpeljal plačevanje katedratika, ki so ga morale plačevati vse župnije v znak priznavanja katedre in dolžnega spoštovanja do nje. Če je bila škofovski cerkvi namenjena posebna umetnostna skrb, je postala s tem za druge tudi umetnostni vzor ali vsaj spodbuda. V podobnem razmerju, seveda v manjšem obsegu, je bila župnijska cerkev kot *mater* do svojih podružnic in je bila zanje tudi v umetnostnem pogledu odločilna vzornica. Vizitator se je na primer na svojih obiskih večkrat skliceval, naj se ob ureditvi kakšnega kosa opreme zgledujejo pri farni cerkvi. Vlogo umetnostnega zgleda so odigravale seveda

tudi romarske cerkve, bodisi širšega bodisi zgolj lokalnega pomena, ki jim je svojski pečat dajala njihova specifična religiozna namembnost.

Čeprav ozemeljsko razdeljena, je bila ljubljanska škofija enotno področje, na katerem je ordinarij uresničeval tudi enotno umetnostno politiko. Norme za cerkvene stavbe in opremo, ki jih je formuliral v splošnih vizitacijskih konstitucijah in ponovil ob konkretnih primerih na terenu, so bile za vso škofijo enake. Razen tega so na škofijskem teritoriju delovali isti umetniki. Tako na primer v tem času srečujemo kranjske mojstre tudi v štajerskem delu tedanje ljubljanske škofije (npr. kranjski slikar Janez Michor na Vranskem in anonimni kranjski mojster v Šmiklavžu pri Gornjem Gradu [1652]).²⁸ Vse te silnice so ustvarile do neke mere **enotno umetnostno področje** s podobnimi karakteristikami. Čeprav se je cerkvenoupravna razdelitev slovenskih pokrajin pozneje spremenila, je integriteta nekdanjega prostora ljubljanske škofije v umetnosti latentno še vedno navzoča.

UMETNOSTNA POLITIKA LJUBLJANSKIH ŠKOFOV OD TOMAŽA HRENA DO ŽIGE KRIŠTOFA HERBERSTEINA

Škofje potridentskega časa so se na svojem pastoralnem območju trudili kar najbolj zvesto izpolniti koncilске smernice in odloke. Najprimernejše sredstvo za doseg tega cilja so bile vizitacije in sinode, vendar je potrebno poudariti, da delo škofov ni bilo le birokratsko izvajanje predpisov, pač pa tudi zavestna umetnostna politika z zaznavno osebno noto. Interpretacija tridentinskih smernic je bila namreč odvisna od škofovega razmerja do sakralne umetnosti in od umetnostnega programa, ki ga je bil v škofiji zastavil.

V dobi razširjajočega se protestantizma so škofje posvečali glavno skrb verskim in moralnim problemom, umetnostni pa so ostajali na obrobju. **Janez Tavčar** (1580–1597), ki je v vizitacijah 1581–1583 prvi zajel škofijo v celoti, je na svojih obiskih sicer posvetil več cerkva, oltarjev in zvonov, cerkvene objekte pa je v popisu večinoma odpravil s kratko opazko o vzdrževanosti.²⁹

Tomaz Hren (1597/99–1630), ki je zastavil načrtno delo za obnovo cerkvene umetnosti, je videl v vizitacijah dobro priložnost tudi za odpravo brezbriznosti in malomarnosti na umetnostnem področju tako med duhovščino kot med verniki. Stalni nadzor, spodbude pa tudi sankcije naj bi vzpostavile v ljudeh nov odnos do cerkvenih stavb in opreme. Sam ali po svojih namestnikih je ob vizitacijskih obiskih duhovnikom zavoljo neskrbnosti naložil bodisi spokorno molitev bodisi globo, ki se je morala porabiti za cerkveno okrasje, cerkavnike pa je včasih kaznoval z zaporno kaznijo. Ker je poznal pomen vzgoje, je klerike tudi na sinodah kulturno osveščal. Naročal jim je, naj

Portret Janeza Tavčarja, ok. 1630, list iz Erbergove Zbirke znamenitih Kranjcev

²⁸ Ivan Vrhovnik, Arhivski poberki o nekaterih slikarjih in kiparjih 15. do 18. stoletja, *Zbornik za umetnostno zgodovino*, 2, 1922, str. 123.

²⁹ France M. Dolinar, Zapisi škofa Janeza Tavčarja o stanju v ljubljanski škofiji, *Acta Ecclesiastica Slovenicae*, 3, Ljubljana 1981, str. 47 ss.

cerkve in župnišča marljivo ter skrbno popravljajo in krase in naj bodo svoji cerkvi dobri gospodarji, spodbujal jih je tudi k zidanju novih cerkva. Njegovi sinodalni eksaminatorji so duhovnike natančno izprašali o cerkvenih stavbah in oltarjih, o njihovi posvečenosti, dotacijah in beneficijah.³⁰ Trud za obnovo sakralnih objektov je štel Hren med svoje pomembne pastoralne dolžnosti, tridentinski koncil je namreč škofom naložil skrb za popravilo razpadajočih svetišč, novogradnje je podredil njihovemu dovoljenju, posebej pa je naročil, naj krase cerkve skrbneje in z večjim bogastvom.³¹ Hrenova umetnostna politika je imela v času radikalne rekatolizacije specifično vlogo v boju proti protestantskim nazorom in pri utrjevanju katolištva.

Čeprav je bil Hren usmerjen zelo tridentinsko, se na umetnostnem področju ni togo držal predpisov. Tudi potem, ko je apostolski vizitator Sikst Carcano že postavil norme za ljubljansko škofijo, je ostal prizanesljiv do starih navad. Tako je na primer ohranjal oltarje sredi cerkve, četudi so jih po cerkvah rimskega obreda že odpravili in ga je Carcano na to večkrat opomnil. Kot domačin je bil Hren izrazito pozitivno naravnani do tradicije, zato je načrtno obnavljal ter ohranjal umetnostno dediščino ljubljanske škofije.

Poleg tega je Hren spodbujal tudi zidavo novih cerkva, zato je vedno rad dovoljeval novogradnje, nikoli ni povpraševal po motivih zanje in, razen pri osebnih naročilih, tudi ni opravljal nadzora nad likovno zamislijo ter izvedbo, upošteval pa je ekonomske zadržke. Tako je na primer opomnil vaščane Ostroga, ki so se namenili graditi novo cerkev, na njihove majhne finančne zmožnosti, saj je bilo prav v šentjernejški župniji mnogo podružnic brez dotacij in so neoskrbovane propadale.³²

Nadzor, ki ga je on sam oziroma po svojih pooblaščenih opravljal na terenu, se je nanašal na vsebinsko plat upodobitev. V času, ko je cerkvena umetnost zasledovala predvsem cilj, da bi vzbujala v ljudeh pobožnost in jih poučevala v pravi veri, se je morala namreč njena vsebina še posebno skrbno ogibati vsake verske zmote in nemorale. Tako je na enem od vizitacijskih obiskov Hrenov generalni vikar Adam Sontner ukazal takoj prebeliti nespodobne slike na zunanjsčini cerkve v Polhovem Gradcu, kjer sta bila naslikana župnika *cum suis ... concubinis*, v župnišču na Igu pa je župniku pod strogo kaznijo naložil, naj vsebinsko prazne in posvetne podobe kar najhitreje nadomesti s podobami Kristusa in svetnikov. V Kranju je Hren kot vodja reformacijske komisije dal požgati slike, ni pa znano, kakšne.

Hren je s svojim zgledom, s spodbudo in z vzgojo kmalu motiviral tako duhovnike kot tudi vernike, da so se navdušeno lotili obnove bogoslužnih stavb in opreme, o čemer na neki način govori veliko število posvetitev oltarjev, kapel in cerkva.

V okviru splošnih pokoncilskih prizadevanj je tudi [Rinaldo Scarlichi](#) (1630–1640) usmerjal svojo duhovščino k skrbi za obnovo sakralnih stavb.

Portret Tomaža Hrena, ok. 1625–30, Ljubljana, nadškofijska palača

³⁰ Ana Lavrič, *Vloga ljubljanskega škofa Tomaža Hrena v slovenski likovni umetnosti*, Ljubljana 1988, str. 32–33.

³¹ Prim. Mayer-Himmelheber, *Bischöfliche Kunstpolitik*, o. c., str. 63, 94, 305.

³² Lavrič, *Vloga škofa Hrena*, o. c., str. 161–162.

Že ob napovedi prve vizitacije je v pastirskem pismu posebej naročil, naj mu naznanijo vse tiste duhovnike, ki za popravilo in obnovo svojih cerkva ne skrbe, temveč jih zanemarjajo in puščajo napol podrtje in razpadajoče, tako da na stavbah nastaja škoda. Na vizitacijskih obiskih, ki jih je sistematično zastavil, je sledeč Carcanovim navodilom pregledal cerkvene objekte z očesom skrbnega gospodarja. Pri nevzdrževanih in razpadajočih je odredil potrebna popravila, zavzel pa se je tudi za podrtje cerkve in jih ukazal pozidati oziroma obnoviti (npr. Vitna vas).³³

Mnogo odločneje kakor Hren je Scarlichi začel uresničevati tridentinske predpise, ki so se nanašali na ureditev cerkvenih stavb in opreme. Poleg sprememb, ki so jih narekoval liturgične novosti, si je pri ureditvi in opremljenosti prizadeval tudi za notranji red in estetsko disciplino, kar je najprej realiziral v stolni cerkvi, iz katere je odstranil *uso nepotrebno navlako*.

Scarlichi je s svojimi vizitacijskimi ukazi po mnogih cerkvah spodbudil živahno gradbeno in umetnostno dejavnost, predvsem prezidave in obnove, vendar je spontanost Hrenovega časa zdaj dobila priokus birokratskega diktata.

Njegov naslednik **Oton Friderik Buchheim** (1641–1664) je bil velik ljubitelj umetnosti. Poznamo ga predvsem kot naročnika novega škofijskega gradu v Goričanah, ki v zasnovi že napoveduje baročni tip dvorcev,³⁴ poleg tega pa je nadzidal in prenovil tudi ljubljansko palačo ter z nakupi po Italiji zbral mnogo znamenitih slik in paramentov.³⁵ Prav nasprotno je v škofiji na umetnostnem področju z racionalno in pragmatično presojo vodil restriktivno politiko. Zaradi neugodnih finančnih razmer je za več cerkva določil, naj jih opuste, posebno v župnijah, kjer so bile podružnice preštevilne in slabo opremljene pa brez dotacij; take je v vizitacijskih zapisnikih označil s pripombo *ecclesia transferenda*, v šentjernejski župniji na primer kar deset cerkva (Cerov Log, Čadraže, Gabrje, Gorenje Gradišče pri Šentjerneju, Javorovica, Leskovec, Male Vodenice, Sv. Miklavž v Gorjancih, Šentjakob, Šentjernej – D. Marija), drugod po škofiji pa tudi kar lepo število (Braslovče – kapela, Črni Vrh, Dobje pri Lesičnem, Dobje pri Planini, Dvor pri Polhovem Gradcu – Sv. Miklavž, Florjan pri Gornjem Gradcu, Gozd – Sv. Duh, Kokarje – Sv. Ana, Ljubljana-Polje – Sv. Duh, Ljubljana-Šentvid – Sv. Mihael, Ljubno, Nonča vas, Orešje na Bizeljskem – Sv. Magdalena, Pečice, Petelinec, Primož pri Ljubnem, Radmirje – Sv. Barbara, Sebenje-Zasip, Stanežiče, Stranski Vrh – Selo, Svete Gore – Sv. Martin, Svete Gore – Sv. Volbenk, Sv. Lovrenc nad Breznico, Sv. Lovrenc nad Polhovim Gradcem, Šentjošt nad Horjulom – lesena kapela, Vitna vas). Kot je znano iz primera cerkve sv. Jakoba na Petelincu, kjer se je skliceval na sosesko, češ da ob Marjetini cerkvi v Žlebeh ne more krasiti še te, je iz opustitvi namenjenih stavb ukazal odnesti relikvije in paramente [1684]. Ponekod je za bogoslužne prostore, ki niso imeli potrebne dotacije, izrekel interdikt (npr. Motnik [1661]). Po njegovi presoji naj bi vsaka cerkev imela le toliko

Portret Rinalda Scarlichija, ok. 1630, list iz Erbergove Zbirke znamenitih Kranjcev

Janez Frančišek Gladič, Portret Otona Friderika Buchheima, ok. 1655, Ljubljana, nadškofijska palača

³³ Lavrič, *Ljubljanska škofija*, o. c., str. 20.

³⁴ Nace Šumi, *Arhitektura XVII. stoletja na Slovenskem*, Ljubljana 1969, str. 103, 104.

³⁵ Buchheim je zbirko zapustil cerkvi sv. Apolinarija v Rimu; prim. *Slovenski biografski leksikon*, 2, Ljubljana 1933–1952, str. 592–593; Ana Lavrič, *Rimska slikarska zbirka ljubljanskega škofa Otona Friderika Buchheima ter njegov prispevek za obnovo Germanika in cerkve sv. Apolinarija*, *Acta historiae artis Slovenica*, 8, 2003, str. 53–84.

oltarjev, kolikor jih je sposobna vzdrževati, vse druge pa je ukazal odstraniti, da se ne bi še naprej nekoristno tratil denar za njihovo opremo [1661]. Iz Buchheimovih besed je očitno, da njegove izrazito praktične naravnosti ni zadrževalo čustveno razmerje do tradicije, ki je bilo značilno za škofa Hrena.

Le nerad je dovoljeval zidavo novih sakralnih objektov, za novogradnje je terjal tehten motiv in je pri tem ravnal zelo previdno. Ko ga je soseska, ki je na Skaručni želela zgraditi novo cerkev, prosila za dovoljenje, je svoje mišljenje o tem prav jasno izrazil. *Ljudstvo si želi novosti*, je zapisal, *zato opušta stare cerkve v upanju na novo, potem pa spet to v upanju na še novejšo*. Po njegovi sodbi je *zato bolje z gradnjo sploh ne začeti, kot pa začeto opustiti* [1661].³⁶ Podobno restriktivno razpoložen je vernikom pri sv. Martinu v Velenju, ki so ga prosili za bogoslužno rabo kapele sv. Urha na pokopališču, odvrnil, *da je bolje eno cerkev primerno okrasiti, kot vzdrževati dve v slabem stanju, prav tako je pa tudi bolje nameniti denar za več maš kot pa za zidove in streho, ali pa ga porabiti za nakup v vizitacijah ukazanega okrasja za župnijsko cerkev* [1661]. Tudi v Motniku, kjer so ga prosili za odvzem interdikta kapeli sv. Magdalene, ker so zagotovili za vzdrževanje potrebna sredstva, ob vsem razumevanju, da bo to *pospešilo bogoslužje in pobožnost ljudstva*, ni pozabil na pripombo o *nepotrebnosti kapele* [1661].

Ob strogem nadzoru nad pretiravanji in nekritimi investicijami v sakralni umetnosti pa je Buchheim duhovnike hkrati navajal tudi k skrbi za vzdrževanje cerkvenih objektov. V generalnih konstitucijah je med drugim določil, da so dolžni svoje cerkve pregledati dvakrat letno, koncem zime in koncem jeseni, da ugotove, ali so zavoljo snega, vetra, starosti oz. iz kakega drugega vzroka potrebne popravila, ter poskrbeti za pravočasno obnovo [1652].

Nadzor nad vsebino umetnostne produkcije, ki je bil v času verskih nasprotij zelo pomemben, se je po zmagi katolištva počasi prevešal k drugim, bolj formalnim problemom. Buchheim, razgledan in izobražen mož, je ob vizitacijskih obiskih nadzoroval predvsem ikonografsko pravilnost upodobitev. Če razmestitev svetnikov ni ustrezala svetniški hierarhiji, je zaukazal prestavitve kipov; takšna zamenjava je bila tedaj še mogoča, saj so bili kipi dokaj nerazgibani in kompozicijsko niso bili tako strogo vezani na svojo pozicijo kot pozneje v dobi razcvetelega baroka. Motile so ga napačne predstavitve svetnikov, posebno pogostne so bile pri sv. Lenartu (npr. Jesenice, Kropa), ki so ga ponavadi upodabljali v cistercijanskem habitu namesto v črni benediktinski obleki, primerni učencu sv. Benedikta, čigar upodobitve so jim prav tako delale težave (prim. Podbrezje-Tabor). Pozorno je spremljal attribute kot bistveno razpoznavno znamenje upodobljenih svetnikov, kjer pa so jih odstranili ali izgubili, je terjal nadomestitev. Na Ljubnem ob Savinji je za sv. Miklavža na primer ukazal, *naj na knjigo, ki jo svetnik drži v rokah, nazaj postavijo zlate sadeže (jabolka), da se bo kip mogel razločevati od drugih svetih škofov* [1661].

³⁶ Prim. Janez Veider, *Skaručina*, Vodice 1940, str. 12; Ana Lavrič, Umetnostna dejavnost škofa Otona Friderika Buchheima v ljubljanski škofiji, *Acta historiae artis Slovenica*, 9, 2004, str. 31-69.

Buchheimu sta na terenu pomagala pomožni škof in stolni prošt **Franc Maksimilijan Vaccano** ter generalni vikar **Filip Terpin**. Zadnji je v umetnostni zgodovini znan kot sklenitelj pogodbe in urejevalec sporov kiparja Avgušтина Ferfille v zvezi s plačilom velikega oltarja v Polju,³⁷ njegovo veliko umetnostno zavzetost s poudarjenim domoljubnim naglasom pa razodevajo tudi vizitacijski zapisniki. Službo generalnega vikarja je opravljal do leta 1676 in je tudi za časa škofa Rabatte prevzel najpomembnejše vizitacijske naloge. **Jožef Rabatta** (1664–1683) se je uveljavil zlasti kot dober upravnik škofije, odlikoval pa ga je tudi izbran estetski okus, ki je kazal že izrazite baročne tendence. Kot kaže, na umetnostnem področju ni zasledoval kakega načrtnega programa in je delo v glavnem prepuščal Terpinu. Osebo si je prizadeval za novo stolno cerkev, a je zaradi pomanjkanja sredstev pozidal le prezbiterij (1674), poleg tega pa je postavil tudi zvonik v Gornjem Gradu in dovršil grad v Goričanah.

Z nastopom **Žige Krištofa Herbersteina** (1683–1701) so za sakralno umetnost nastopili novi časi, saj se je zdaj nadzor nad njo poostiril in usmeril predvsem na formalno stran. Že takoj ob prvi vizitaciji 1684 je škof povsod naročal, naj poslej ne postavljajo novih oltarjev, rezljanih ali slikanih podob, bodisi po župnijskih bodisi podružničnih cerkvah, dokler ne pošljejo škofjskemu uradu v pregled in potrditev načrta (*delineatio, designatio*), ki ga bo napravil mojster [1684]. To pravilo je v naslednjem letu pravno formulirala gornjegrajska sinoda v dekretu *De non erigendis*. Dekret je ukazoval župnijskim upraviteljem, da morajo v prihodnje za predvidena dela poslati načrte v pregled škofiji in pridobiti za izvedbo uradno dovoljenje, češ da kiparji in drugi mojstri večkrat sebi v dobiček, a v škodo in na stroške cerkva, obkladajo oltarje z nepotrebnimi kipi in slikami, tako da preobilica figur in večkrat tudi njihova slaba kvaliteta oltarje bolj kazi kot pa krasi.³⁸

Omenjena določila so bila predvsem izraz nove oblikovne zavesti in formalnega streznjenja,³⁹ hkrati pa seveda tudi nadzorno sredstvo nad kvaliteto in krmilo za stilno usmerjanje sakralne umetnosti. Cerkev je v zadnji četrtini 17. stoletja uvedla sistematični nadzor nad umetnostno produkcijo, ki ni bila več prepuščena volji posameznikov. V zavestnem usmerjanju likovnih tokov se torej korak za korakom približujemo času akademije operozov in njenemu umetnostnemu programu.

Kako se je dekret obrnil proti slabim in nešolanim umetnikom, pokaže v vizitacijah primer slikarja Janeza Cokanie (Kokanja), ki je bil na slabem glasu tako zaradi neustrezne kvalitete kot tudi zato, ker je svetnikom odstranjeval attribute (npr. Dobrovlje, Miklavž pri Taboru). Zaradi njegovega oltarja v Dobrovljah je škofjski komisar Janez Jurij Ernst zabičal braslovškemu vikarju, naj ne najema več takih mizarjev, kiparjev ali slikarjev, ki pol preveč računajo za svoje delo in z njim vzbujajo bolj smeh kot pa češčenje svetnikov.⁴⁰ Dekret je tudi preprečeval dotlej precej razširjeno navado, da so ključarji brez nadzora sami naročali umetniška dela. Da bi onemogočil nekontrolirano produkcijo, je

Portret Jožefa Rabatte, tretja četrtina 17. stol., Ljubljana, nadškofijska palača

Portret Žige Krištofa Herbersteina, tretja četrtina 17. stol., Novo mesto, Galerija proštov

³⁷ Vrhovnik, *Arhivski poberki*, o. c., str. 107 ss.

³⁸ Vrhovnik, *Arhivski poberki*, o. c., str. 105, 106; prim. tudi Emilijan Cevc, *Slovenska umetnost*, Ljubljana 1966, str. 100.

³⁹ Prim. Cevc, *Slovenska umetnost*, o. c., str. 100.

⁴⁰ Vrhovnik, *Arhivski poberki*, o. c., str. 105, 119.

s takim opominom na primer nastopil komisar Ernst na Ločici pri Vranskem [1685].

CERKVENA ZAKONODAJA V LJUBLJANSKI ŠKOFIJI IN NJEN VPLIV NA ZNAČAJ IN RAZVOJ SLOVENSKE SAKRALNE UMETNOSTI

Vsi naporiz vizitatorjev ljubljanske škofije 17. stoletja so bili usmerjeni v uvajanje smernic in odlokov tridentinskega cerkvenega zbora. Koncilski predpisi so zdaj sooblikovali tudi značaj slovenske sakralne umetnosti. Poleg samih tridentinskih norm, ki so bile sprejete za celotno katoliško Cerkev, so že tedaj širile svoj vpliv tudi milanske umetnostne Instrukcije Carla Borromea, ravnanje cerkvene pokrajine pa so določale še škofijske sinode, kjer se je univerzalnemu pridružil tudi regionalni faktor. Na pokrajinskem nivoju je Cerkev glede cerkvenih objektov in predmetov dopuščala prilagoditev krajevnim potrebam in navadam.

Najpomembnejši predpisi, ki so vplivali na sakralno arhitekturo, organizacijo prostora in opremo, so bili predpisi o zakramentih, zlasti o Evharistiji in liturgiji. V ljubljanski škofiji se je bistvena sprememba na tem področju dogodila z uvedbo enotnega obrednika. Ko je v Hrenovem času škofijo vizitiral iz Rima poslani apostolski vizitator Sikst Carcano, se je posebej zaustavil ob neenotnosti liturgije na celotnem območju. Duhovniki so uporabljali tako oglejski kot tudi salzburški in rimski obrednik, medtem ko je *tridentinum* poleg rimskega potrdil le ambrozijanski, galikanski in mozarabski obred. Še celo Hren sam se je držal starih, tudi že odpravljenih ali celo od rimske Cerkve prepovedanih navad in obredov. Rimski obrednik (*Rituale Romanum*, izšel 1614) je v škofijo obvezno uvedel šele Scarlichi leta 1634.⁴¹ Poleg obrednika je bil pomemben liturgični pripomoček tudi Rimski misal (*Missale Romanum*, izšel 1570), ki je v rubrikah predpisoval potankosti o oprepi in inventarju.

Za ljubljansko škofijo je osnovne norme za liturgični, estetski in higienski standard cerkva in opreme postavil apostolski vizitator Sikst Carcano leta 1621. Pri sestavi dekretov se je oprl zlasti na koncilске napotke, Borromejeve instrukcije pa je, kot kaže, upošteval le v tolikšni meri, v kolikor so bile že leta 1614 privzete v Rimski obrednik.⁴²

Predpisal je, naj v liturgiji opuste sedem obhodov okoli krstilnika, krstne kamne naj premeste, ker sredi cerkve ovirajo prehod, pokrijejo naj jih s piramidastimi pokrovi in v njihovi bližini napravijo *piscine*. Po cerkvah naj postavijo spovednice. Napravijo naj tabernaklje sredi velikega oltarja, da bode v njih dostojno hranili Evharistijo, kjer pa bodo še naprej ohranili stenske kustodije, naj jih zavarujejo z lesenimi ploščami in obogate s kiparskim ali slikarskim okrasjem, železna vratca pa naj pozlate. V

⁴¹ Pozneje, leta 1642, je na škofijski sinodi tudi Buchheim ukazal, da se morajo duhovniki obvezno ravnati po Rimskem obredniku.

⁴² Prim. Mayer-Himmelheber, o. c., str. 205.

ljubljski stolnici naj hranijo Evharistijo v kapeli bratovščine sv. Rešnjega Telesa. Liturgično posodje naj bo srebrno in pozlačeno. Oltarje naj oskrbe s potrebno opremo, njih število naj se prilagodi velikosti cerkve, glede njihove mere pa je določil, naj ne bodo preveč majhni. Tiste, ki stoje sredi cerkve, pod prižnico ali orglami, naj odstranijo ali preneso na primernejše mesto, seveda če je to mogoče storiti brez spotike ljudstva. Vsak župnik mora imeti predpisana bogoslužna oblačila, o katerih naj se napravita dva inventarja; enega hrani ključar, drugega župnik. Strehe, oboke in stene cerkva naj obnove, da se zanemarjene ne bodo podrle. Neokusne oziroma neprimerne (*ineptae*) slikarije, posebno v podružnicah, naj odstranijo (*deleantur*). Nagrobnih plošč, ki v tleh prekrivajo grobnice, ne smejo krasiti s križi in s podobami Matere božje ali Imena Jezusovega. Po cerkvah naj ob vhodu v prezbitერიj visi Križani, ki ga lahko postavijo na tram. Prezbitერიje naj zapro z železnimi mrežami. Stare nelične klopi naj odstranijo in napravijo enotne, za magistrat pa postavijo lepše oblikovane na odličnejšem mestu. V cerkvah smejo pokopavati mrlične samo v grobnice. Iz svetišč naj odstranijo vse profane predmete, razen če jih ne uporabljajo za obrambo pred napadi sovražnika. Križe in kapele na razpotjih naj obnove, da se ne bodo nad njimi znašali mimoidoči krivoverci, in zavarujejo z mrežami, da heretiki ne bodo mogli do podob. Duhovniki naj zunaj mest in vasi ustanove pobožnosti, da bodo tja romali verniki v postnem času. Nazadnje je vizitator po smernicah tridentinskega koncila postavil še najpomembnejšo odredbo na področju cerkvene umetnosti, češ da naj poslej nihče ne postavlja oratorijev, kapel, cerkva, oltarjev, grobnic, epitafov in oltarnih podob z upodobitvami svetih zgodb, ne da bi se poprej posvetoval s škofom.⁴³

Zadnje določilo naj bi zavarovalo ortodoksnost upodobitev, preprečilo razne zlorabe, samovoljnosti in nekrte investicije, omogočilo pa tudi enotno urejenost liturgičnih prostorov in umetnostno snovanje podredilo škofu kot centralni osebnosti. Odredba spominja na Borromejev milanski edikt iz 1576, ki pravi *Nova ecclesia ne aedificetur inconsulto Episcopo, et scripta facultate ab eo non impetrata*. Milanska razlaga koncilskih dekretov je vključevala še pravilo, da mora škof potrditi tudi načrt novogradnje,⁴⁴ ljubljanski škofje pa ne omenjajo nadzora nad načrti vse do Herbersteinovega dekreta, ki govori le o osnutkih za oltarje in svete podobe.

Carcanovi dekreti so v ljubljanski škofiji še dolgo ostali temeljno vodilo, ki je bilo pozneje na sinodah formulirano in z manjšimi popravki dopolnjevano v splošnih konstitucijah. Kot rečeno, Hren vseh Carcanovih norm ni dosledno upošteval, Scarlichi pa jih je začel mnogo odločneje uresničevati in jih je za škofijo tudi splošno predpisal. Njegova generalna vizitacija je bila izhodišče (*visitatio Reinaldina*), na katerega so se sklicevali njegovi nasledniki, ki so predvsem nadzirali uresničevanje teh predpisov. Stroga pravila, katerim se je od Scarlichija dalje morala podrejata sakralna umetnost, so se v Herbersteinovem času že nekoliko rahljala, medtem ko se je večal nadzor nad kvaliteto.

⁴³ Citirano v: Lavrič, *Vloga škofa Hrena*, o. c., str. 131–132; prim. tudi Golia, *Regesti*, o. c., str. 32–34.

⁴⁴ Mayer-Himmelheber, *Bischöfliche Kunstpolitik*, o. c., str. 94, op. 432.

Ker so škofje na vizitacijskih obiskih terjali dosledno ravnanje po predpisih, se je s tem začel proces uniformiranja ureditve in opreme liturgičnih prostorov. Vizitatorji so povsod naročali, naj se drže konstitucij, ki veljajo za vso škofijo *pro servanda dioecesis uniformitate*, opremo naj oblikujejo *ad modum aliarum dioecesis parochiarum* oziroma *ad formam communem per dioecesim*, da ne bo izjem (*»ne videantur singularizare«*) [1661]. Le moč škofovske centralne oblasti je tako enotnost lahko tudi realizirala. Za dosego tega cilja se je še posebej trudil Buchheim, ki je po cerkvah nemalokrat navedel direktni bližnji vzor, po katerem naj se zgledujejo, da bo ureditev po vsej škofiji res enotna (npr. Kranj naj se zgleduje po šmartinskem vzoru [1661]).

Procesu uniformiranja so se delno izmaknile konservativnejše soseske, ki so novitete le stežka in počasi sprejemale ali pa so se jim sploh uprle. Znan je primer župljanov iz Mošenj, ki so s svojo trdovratnostjo pripravili škofa Buchheima v slabo voljo, saj so izpolnili komaj 5 od 49 točk ukazov prejšnjega vizitatorja, pa še sprejeli ga niso, kot se za škofa spodobi. Za kazni jim je zapretil z interdiktom cerkve. Prav tako ogorčen je bil zaradi svojeglavosti Krašnjanov, ki so se upirali izpolnitvi vizitacijskih odredb. Tudi sicer se to *neotesano in nejeverno ljudstvo*, s kakršnim se je srečal na Svibnem, ni prav odlikovalo s poslušnostjo [1661]. Vizitacijska poročila kažejo, da se marsikje niso podredili volji škofa, čeprav jih je ostro opominjal, da *ne bo trpel nobenega opravičila* [1661]. Ob tem velja pripomniti, da je marsikje le *neubogljivost* vernikov pri uresničevanju vizitacijskih dekretov in njihova konstantna konservativnost ohranila v naš čas oblike, opremo in liturgične predmete, ki so jih škofje na svojih ogledih odstranjevali in preganjali. Nasprotno pa so soseske, ki so bile dovtetnejše za novosti, postale zaslužnejše za razvoj, saj so v svoje okolje prinašale in širile naprednejše oblike.

Koncilski in iz njih izhajajoči škofijski predpisi razkrivajo, da je katoliška Cerkev v kontroverzah s protestanti znova naglasila sakralnost cerkvenih objektov, utemeljeno v božji navzočnosti, in poudarila dostojanstvo (*dignitas*) liturgičnega prostora. Novo občutje za sveto je spet razvilo simbolično interpretacijo cerkvene arhitekture, opreme in paramentov, po kateri je imel vsak element tudi svoj simbolni pomen. Hierarhiji svetega se je podrejela vsa ureditev cerkve, poleg tega pa se je v cerkveni stavbi kot hierarhično organizirani enoti kazala tudi institucionalna struktura Cerkve. Najpomembnejša je bila delitev stavbe na prezbiterij kot prostor za bogoslužje in duhovščino ter na ladjo kot prostor za ljudstvo. Glede na svojo odličnost je moral biti prezbiterij tudi likovno posebej odlikovan, npr. obokan, poslikan, tlakovan z marmorjem, in po Borromejevih Instrukcijah z ograjo in stopnicami tudi oddeljen od prostora laikov. Ladja je po odličnosti zaostajala, zato je bila tako po okrasju kot po kvaliteti stropa in tlaka preprostejša. Druga pomembna delitev cerkve je ločevala evangeljsko od listne strani in je hkrati predstavljala tudi delitev po spolu, vendar pri nas razmejitve ni označevala lesena pregrada, kakršno si je bil domislil rigorozni Carlo Borromeo. Evangeljska (leva, ženska) stran, kjer se je bral evangelij, je

bila častnejša od listne (epistelska, desna, moška), kjer se je bralo berilo. Ta hierarhija se je kazala tudi v namestitvi stenskega tabernaklja na evangeljsko stran, ki je tudi v vizitacijah ljubljanskih škofov večkrat opredeljena kot *častnejše mesto*. Ko je tabernakelj pozneje zavzel še eminentnejši prostor na velikem oltarju, kjer je določal in osmišljal os celotne stavbe, so njegovo mesto na evangeljski plati namenili hranišču sv. olj. Če je imela cerkev oltar sv. Rešnjega Telesa, je bila njegova pozicija redno na evangeljski strani, prednost evangeljske pred listno pa je bila opazna tudi v namestitvi svetnikov, ki so jim s takim položajem hoteli izkazati večjo čast.

Poleg notranje ureditve je bila pomembna tudi orientacija cerkve, ta naj bi bila z oltarnim delom praviloma še vedno obrnjena proti vzhodu, vendar so bile ponekod baročne tendence, ki so za fasado izbirale dominantnejšo lego ne oziraje se na pravo smer, že močnejše od starega pravila (prim. Sv. Trojica nad Vrhniko).⁴⁵

Higienske norme za cerkve in opremo so škofje na vizitacijah duhovnikom in cerkovnikom vcepjali z nasveti pa tudi s sankcijami. Kot rečeno, je Hren takšno neskrbnost kaznoval s spokorno molitvijo ali z globo, njegovi nasledniki pa predvsem z ostrimi besedami in včasih z denarnimi kaznimi. Ker so cerkve tedaj marsikje uporabljali za shrambe, saj so v njih hranili skrinje z žitom ter posode z vinom in oljem, so vizitatorji naročali, naj jih odstranijo. Za čistočo in krašenje v cerkvi je bil ponavadi zadolžen cerkovnik, ki je bil ob vizitaciji o svojem delu tudi zaslišan. Včasih se je kdo eksaminatorju izmikal, kot na primer cerkovnik na Igu, ki je trdil, da oltarji in cerkvena zlatnina izgledajo zaprašeni zaradi starosti [1684]. Škofje so na sploh priporočali večjo skrb za čistočo in krašenje bogoslužnih objektov. Herberstein je vsem vikarjem in župnikom naročal, naj skrbe za lepše okraševanje, na Svibnem, kjer se je že Buchheim pritoževal zaradi *zanemarjenosti* [1661], pa je posebej poudaril, naj cerkev vzdržujejo bolj čisto in naj jo *v vzpodbudo pobožnosti in čustev župljanov do cerkve* boljše in lepše krasi [1684].

⁴⁵ Prim. Šumi, *Arhitektura XVII. stoletja*, o. c., str. 33.

NOVA ESTETSKA MERILA

Nova estetska merila so bila na naših tleh zaznavna že v umetnosti 16. stoletja, saj se je kljub vztrajanju gotskih elementov v arhitekturi začela nakazovati nova oblikovna volja v razmerju do ostenja, do proporcev in nenazadnje do osvetlitve prostorov, v katerih je racionalni element prevladal nad čustvenim.⁴⁶ Seveda so se ta načela uveljavila najprej le pri naprednejših novopozidanih cerkvah, v 17. stoletju jih je dalje razvijalo monumentalno stavbarstvo, strogi ukazi vizitatorjev pa so jih prenesli na sakralno arhitekturo v splošnem. Vizitatorji so zahtevali, naj po cerkvah povečajo okna in pomnože njihovo število, da bodo dovajala v prostor dovolj svetlobe, namesto majhnih in temačnih so priporočali pozidavo večjih in svetlih prezbiterijev, naročali so beljenje sten in urejali dispozicijo opreme.

Enotnost, preglednost in skladnost so postali osnovni formalni principi sakralnega prostora. Cerkve so prezidavali in dozidavali v konceptu poenotenja; dodajali so bočne kapele, preurejali dvokorne cerkve itd. Somernost je veljala tudi pri razvrstitvi okenskih odprtih in seveda pri razmestitvi opreme. Simetrija in formalna enotnost sta obvladovali tako celoto kot detajle, vse do klopi, svečnikov ali oltarnih prtov. Oltarji, ki jih je srednji vek večkrat razvrščal po cerkvi brez pravega reda, so morali stati vzporedno in kot pendanti naj bi bili tudi oblikovno skladni. Po velikosti in številu naj bi se ujemali z arhitekturo, kajti neumerjena velikost ali prenakopičenost bi škodovala notranji lepoti cerkve. Tudi za drugo opremo je veljalo, naj se ravna po velikosti pripadajočih elementov in celotnega prostora.

Poleg predpisov so bila splošna estetska načela, na katerih naj bi temeljilo dostojanstvo sakralnega prostora, drugi pomembni dejavnik vizitatorjevih odločitev. Seveda je prišel pri tem do izraza tudi njegov osebni okus, ki se je pokazal še zlasti v estetskih ocenah vizitiranih cerkva, oltarjev in druge opreme.

Škofje so arhitekturo, oltarje in poslikavo po estetskih kriterijih ocenjevali dokaj različno, uporabljali pa so podobne formulacije; za pozitivno *satis pulcher, pulcher, elegans, bene ornatum, satis pulchre ornatum, satis honeste ornatum, honeste ornatum*, za zadovoljivo *mediocriter ornatum*, za nevtralno ali že tudi z negativnim naglasom *vetus, antiquum*, za negativno pa *obscurus, vilis* itd.

Humanistično izobraženim cerkvenim dostojanstvenikom pogosto ni bila všeč stara srednjeveška umetnost, predvsem gotske freske in stari oltarji jim niso več povsem ustrezali, bolj naklonjeni pa so bili umetnostnim dosežkom 16. stoletja in snovanju sodobnikov.

⁴⁶ Nace Šumi, *Arhitektura XVI. stoletja na Slovenskem*, Ljubljana 1966, str. 76, 77, 82.

PODOBA SAKRALNE ARHITEKTURE V VIZITACIJAH 17. STOLETJA

Za sakralno arhitekturo prinašajo vizitacije mnogo zanimivih podatkov, bodisi da se nanašajo na njene stilne in tipološke karakteristike, bodisi da govore o posameznih detajlih. Posebno pričevalne so za tiste stavbe, ki so bile pozneje popolnoma uničene in odstranjene (npr. Sv. Lovrenc nad Breznico, Sv. Duh v Gozdu). Seveda so kot dokumentacija tedanjega stanja dobrodošle tudi pri ohranjenih spomenikih, zlasti še pri takih, ki so jim prvotni videz močno spremenile poznejše prezidave.

SLOGOVNA RAZSEŽNOST ARHITEKTURE

V času 17. stoletja je bila podoba sakralne arhitekture na področju ljubljanske škofije precej pestra; stilno je segala od redkih spomenikov predromanike ter močnejše zastopane romanike in gotike do renesančno in okoli srede stoletja tudi že zgodnjebaročno zasnovanih rešitev. Iz vizitacijskih popisov stilna in tipološka karakteristika stavb ni vedno neposredno razvidna, pa vendar jo je večkrat mogoče razbrati iz omemb dimenzij prezbiterja in ladje, vrste oboka ali stropa, velikosti okenskih odprtih, števila korov in ladij, stebrov oziroma slopov, dispozicije opreme in mnogih drugih detajlov. Poleg zidanih so v tej dobi stale še tudi redke **lesene cerkve** oziroma kapele (npr. Dramlja, Marija Reka, Mojstrana, Repnje, Šentjošt nad Horjulom), ki so jih sčasoma po naročilu vizitatorjev, pod Buchheimovo vlado celo pod pritiskom interdikta (npr. Dramlja [1651]), nadomestili s trdnejšo gradnjo. Že Scarlichi lesenim bogoslužnim stavbam ni bil naklonjen; za cerkev v Dramlji je na primer določil celo rok, v katerem naj jo pozidajo, v nasprotnem primeru pa jo je ukazal podreti [1631].

Za romanski čas so poleg ohranjenih spomenikov, restavratorskih izsledkov in arheoloških dokazov prav vizitacije razkrile precejšnje število sicer neugotovljivih lokacij, večino drugih pa so potrdile in dokumentirale. Romanske faze stavbne zgodovine vizitacijski zapisniki niso pokazali samo v primerih, kjer so jo tedaj že prekrivale forme poznejših stilnih dob. Marijan Zadnikar je popise vizitatorjev z vidika romanske arhitekture (cerkva, kapel in kostnice) zelo natančno raziskal; upošteval jih je pri vseh romanskih objektih nekdanje ljubljanske škofije, s posebnim poudarkom pa pri zgolj arhivsko potrjenih.⁴⁷

Iz popisov je mogoče rekonstruirati precejšnje število romanskih enoladijskih cerkva s polkrožno apsidno. Apsidalni oltarni prostor so vizitatorji, predvsem Filip Terpin, označevali z opisi *chorus ad antiquam sfericam formam aedificatus*, *chorus per modum hemisphaerii* ali *ad modum medij globi* in podobno.⁴⁸ Z obliko

⁴⁷ Zadnikar, *Romanika*, o. c.

⁴⁸ Prim. Zadnikar, *Romanika*, o. c., str. 196.

se ujema tudi navedba mer, s katerimi je zlasti Terpin obogatil svoje zapise; pri apsidah je običajno nameril 5 komolcev v globino, 5 v višino in največ 6 v širino. Kot pravi Zadnikar, te arhivsko dokumentirane apside ustrezajo meram še ohranjenih. Precej cerkva z apsidalnim oltarnim zaključkom je dokumentiranih v gradbeno konservativnejšem okolju na Dolenjskem, zlasti v šentjernejski župniji, medtem ko se na Gorenjskem srečujemo v tem času večinoma z naprednejšo obliko gotskega prezbiterja. Med arhivsko potrjenimi spomeniki Zadnikar našteva v šentjernejski župniji Čadraže, Dolenjo Staro vas, Gradišče pri Šentjerneju, Mokro polje, Polhovo pri Šentjerneju in Šentjakob, v svibenjski Čimerno, Ključevico in Selo, v krašenjski Golčaj, v iški Gradišče nad Pijavo Gorico in Sarsko, v šentviški Šiško, v sorški Petelinec, v radovljiški pa Breg in Selo pri Žirovnici.

Tudi za cerkve s pravokotnim ali kvadratnim prezbiterijem (Bistrica ob Sotli, Golavabuka, Gornji Grad – Sv. Magdalena, Rodež, Ržišče, Svibno, Šoštanj) in za tiste s kornim zvonikom (Braslovče, Grajska vas, Šalek, Zavodnje), ki jih je bilo na tedanjem področju ljubljanske škofije precej manj kot pa apsidalno zaključenih, je Zadnikar ob pravilni interpretaciji vizitacijskih zapiskov našel nekaj dragocenih podatkov. Prav tako je v njih poiskal potrditev za ohranjanje tradicije kornih zvonikov v gotskem času (Gosteče, Podreber in Selo nad Polhovim Gradcem), le pri tipološko neopredeljenih spomenikih je potarnal nad vizitacijami, češ da o stavbni zgodovini ne povedo nič zanimivega. Morda v nekaterih primerih vendarle še skrivajo kak dragocen drobec, ki bi ga veljalo preučiti, zlasti v zvezi z izjemno nizkimi ali zelo temačnimi prezbiteriji (npr. [1668] Gabrje, Gorenja Stara vas, Leskovec, Logatec-Tabor, Padež – apsida, Podkoren, Slape, Šentožbolt, Trbovlje-Retje [1661]) in ladjami (npr. Golo Brdo [1668]) ter z živim izročilom kornih zvonikov (npr. Brezovica pri Medvodah [1668]).

Medtem ko je romansko podobo skozi stoletja precej zabrisal čas in so zato pisni viri pri raziskovanju te dobe dobrodošel pripomoček, so pri mnogo številneje ohranjenih gotskih cerkvah le sekundarnega pomena. Tako se je Ivan Komelj pri rekonstrukciji podobe gotske arhitekture delno tudi oprl na vizitacijske vire, vendar jih ni spremljal tako sistematično kot Zadnikar. Zanj so bile bistvenega pomena omembe dvokornih cerkva (Čirče, Srednja vas v Bohinju, Šmarna gora) in omembe stebrov ali slopov, ki razkrivajo večladijski prostor oziroma vsaj dve ladji (Polhov Gradec, Ljubno ob Savinji, Smlednik, Vodice, Šmarna gora).⁴⁹ Podrobnejša analiza dispozicije stavbnih členov in opreme posameznih objektov ter načrtni pregled vsega vizitacijskega gradiva bi v tej smeri mogla podati še več porabnih rezultatov (npr. Utik, omemba dvokorne cerkve [1668]).

Gotika, ki se je popolnoma vrasla v našo kulturno zavest in je od srede 15. stoletja dalje močno spremenila tudi podobo podeželskih cerkva, je na konservativnejših področjih nepretrgano živela še tja v 17. stoletje (npr. okrog Polhovega Gradca), ko je v retrospektivi za krajši čas zajela

⁴⁹ Komelj, *Gotska arhitektura*, o. c., str. 294.

splošno umetnostno ustvarjanje. Na področju ljubljanske škofije se je gotski stil pojavljal v vseh vrstah prostorskih zasnov, ki jih dokumentirajo tudi vizitacijski popisi; preprosti enoladijski tip je bil najbolj razširjen tako pri podružničnih kot pri vaških in mestnih župnijskih cerkvah; dvoladijske prostornine, nastale bodisi po enotnem konceptu (Sv. Peter nad Begunjami) bodisi večinoma kot nasledek adaptacij (Šmarna gora, Sv. Ana nad Pamečami, Zavogljje), so bile redkejšje, vezane zlasti na božjepotne cerkve; triladijske cerkve pa so se razširile po mestih predvsem v tipu dvoranskih zasnov (Kranj, Radovljica).

Od srednjeveških cerkva je vizitatorje kar po vrsti prevzela cerkev sv. Pankracija na Gradu nad Starim trgom pri Slovenjem Gradcu. Vsi poudarjajo njeno lepo obliko in marmornat steber, ki nosi obok [1631, 1684].

Gotski elementi so se v 16. stoletju podredili *renesančnim* oblikovnim načelom. Medtem ko se je v prvih decenijah v arhitekturi gotske smeri še nadaljevala tradicija (Gradišče pri Lukovici, Žlebe), je postopno reduciranje konstruktivnih elementov začelo spreminjati značaj prostora. Višinski vzgon se je umiril, prostor pa razširil in izgubil gotski značaj. Sčasoma je arhitektura posvojila tudi renesančne detajle, proti koncu stoletja pa so se pokazala že tudi prva znamenja manierizma.⁵⁰ Spomeniki, ki najbolj dokumentirajo razvojno stopnjo in smer 16. stoletja, so tudi vizitatorjem vzbudili največjo pozornost, ker so ustrezali njihovim estetskim kriterijem; Hrena je navdušila tektonska kubična arhitektura v Dvoru pri Polhovem Gradcu, Scarlichija nekonvencionalna dosledno izpeljana dvorana brez kora na Krtini in renesančno preoblikovana dvoranska cerkev s stebrnimi nosilci ter kasetiranim stropom v Novi Štifti pri Gornjem Gradcu, Terpina pa tradicionalna triladijska stopnjevana dvorana v Praprečah pri Lukovici.

Podobno kot arhitekturo prejšnjih dob lahko z ljubljanskimi vizitatorji spremljamo njeno podobo tudi v 17. stoletju, le da moremo zdaj korak za korakom v živo slediti aktualnemu ustvarjanju. Razvoj arhitekture tega stoletja je Nace Šumi v splošnem opredelil kot »pot v barok«, ki se stopnjuje v treh periodah: 1600–1640, 1640–1670 in 1670–1700; prva faza je uvedla na naša tla dvoransko stavbo, druga je razširila repertoar stavbnih zasnov, tretja pa je s pritegnitvijo štukature stopnjevala plastičnost ostenja.⁵¹ Ker je ta razvoj potekal najvidneje v vrhnji kvalitetni plasti in se je mnogokrat manifestiral prav na spomenikih, ki niso sodili pod pastirsko palico ljubljanskega škofa, v vizitacijskih zapiskih ni dokumentiran v vseh razsežnostih, razkriva pa se zlasti v dosežkih in spremembah na ravni skromnejše arhitekture.

Prvo razvojno etapo dokumentira zasnova dvoranske cerkve sv. Trojice nad Vrhniko, medtem ko njena realizacija sega še vse do izteka druge faze. Kot poudarja Nace Šumi, cerkev z novo organizacijo prostora kaže že prvo stopnjo baročnih razmerij.⁵² Stavba je bila ob pozidavi v celoti obokana in osvetljena

⁵⁰ Šumi, *Arhitektura XVI. stoletja*, o. c.

⁵¹ Šumi, *Arhitektura XVII. stoletja*, o. c.

⁵² *Ibid.*, str. 38.

z okni v podločjih sosvodnic banjastega oboka, kar je značilno za 17. stoletje. Že v šestdesetih letih [1668] je v njeni zakristiji nastopila zgodnja štukatura, na katero je bil pozoren tudi vizitator. Zaradi božjepotne namembnosti so stavbo z obeh strani obdali z lopo, da bi romarjem dajala zavetje.

Ko se je v drugi dobi obogatil tipski repertoar z avguštinsko cerkvijo v Ljubljani in z romarskima svetiščema v Novi Štifi in pri Sv. Jožefu nad Preserjem, je ozemlje ljubljanske škofije na te pobude odgovorilo s številnimi naslednicami tipskih vzorov. Kranjska je v poenostavljeni varianti posvojila vzorec Nove Štife, ožje na Gorenjskem pa se je udomačil tip Jožefove cerkve (Ljubljana-Dravlje, Topol pri Medvodah, Zadnja vas). Na Štajerskem se je v tem času razširila zlasti dvorana s kapelami, ki jo v monumentalni vrsti zastopata frančiškanska cerkev v Nazarjah (1661) in pavlinska v Olimju (1665–1675), medtem ko je podeželska arhitektura realizirala poljudno obliko preproste enoladijske dvorane s prizidanimi bočnima kapelama v tlorisu križa; takšne zasnove so, kot je iz vizitacij dobro razvidno, pogosto dozorele šele v daljših časovnih razdobjih (Braslovče, 1615, 1664; Vinska Gora 1652, ok. 1677).⁵³

Prizidane bočne kapele so vnesle v prostor nove dimenzije in ga s tem predrugačile. Nastale so večinoma iz praktičnih potreb in verske gorečnosti bratovščin, zlasti rožnovenskih in sv. Rešnjega Telesa, sebi ter Bogu v čast pa so jih pozidavale tudi plemiške družine (npr. Radovljica). Kot kažejo vizitacijski zapisniki, je tudi na Kranjskem v tem času nastalo več takšnih kapel (npr. Ig [1661], Kropa [1668], Ljubljana-Šentvid [1668]), kljub hotenju po prostorski skladnosti pa niso vedno dobile svojega pendanta. Enoladijsko dvorano z bočnima kapelama je na Kranjskem odlično realizirala ljubljanska cerkev sv. Florijana (zid. 1672), ki jo Herberstein hvali kot *lepo* stavbo [1684].

Vizitacije nas opozarjajo tudi na arhitekturni element, ki se je v šestdesetih in sedemdesetih letih uveljavil le na določenih območjih, v okviru ljubljanske škofije zlasti na Gorenjskem. Gre za kamnoseško obdelane portale, ki so z bogatimi zlatemu oltarju vzporednimi oblikami prerasli dotlej veljavne sheme, kakor kažeta odlična predstavnika v Zadnji vasi (1663) in na Bitnjah pri Bohinju (1673).⁵⁴ Terpin jih je srečal na Brodu, v Ribnem in drugod [1668].

V zadnji dobi je arhitektura pritegnila tudi druge likovne zvrsti, med katerimi je odločilno besedo prevzela štukatura. Ob kvalitetnih primerkih italijanskih mojstrov se je štukatura v konservativni poljudni obliki razširila tudi na podeželje kot preprosta spremljevalka obokov (npr. Planina pod Golico). Prostor je ob koncu stoletja dosegel nova razmerja in dozorel v zaokroženo enotnost (npr. Planina pod Golico, 1683).

Omenjeno razvojno linijo je vse 17. stoletje spremljala tudi preprosta podružnica, najštevilnejša zastopnica sakralne arhitekture v okviru škofije.

⁵³ Ibid., str. 92–97.

⁵⁴ Ibid., str. 98.

V prvih decenijah je doživela svojo zadnjo reformo:⁵⁵ prezbitarij je prevzel tradicionalno na grebenje reducirano obočno mrežo, ki so jo uveljavile dvoranske cerkve v prejšnjem stoletju, in medtem ko so bili njeni zgodnji vzorci še preprosti (npr. Srednje Bitnje), se je v tridesetih letih zelo obogatila (npr. Stražišče); ladja je postopoma začela zamenjavati lesene strope s sodobnimi banjastimi oboki, vendar je ta proces potekal zelo počasi in, kot je razvidno iz vizitacij, je večina cerkva še dolgo ohranila in celo na novo napravljala ravne lesene strope.

Dasi so vizitatorji ukazovali odstraniti le zares neprimerne oltarne zaključke, kakršni so bili večinoma majhni in temačni iz romanskega časa (npr. Čadraže [1686], Sv. Jakob nad Potočami [1631]), ali pa zelo razpadajoče, je želja za večjim, širšim in svetlejšim prostorom v teku stoletja mnogo srednjeveških prezbitarijev nadomestila z novimi, ki so se podredili zakonitostim zadnje reforme. Kako so tudi še v drugi polovici stoletja ohranjali tradicionalne elemente, pa kaže več primerov poligonalnih prezbitarijev z grebenastim obokom (npr. Selo pri Žirovnici, po 1657).

Samo za Kranjsko je vizitator leta 1668 poročal o številnih novih ali popolnoma predelanih prezbitarijih ([1668]: Bitnje pri Bohinju (načrtovana novogradnja), Blatna Brezovica, Bohinj-Sv. Duh (obnova), Breg pri Žirovnici, Brezje, Brezovica pri Medvodah, Brod (obnova), Češnjica pri Kropi, Gabrje, Golo (razširitev), Hom, Hotedršica (novo obokanje), Iška (razširitev), Iška vas – Sv. Križ, Iška vas – Sv. Mihael (obnova), Jama (razširitev), Javor, Jesenice-Sava (načrtovana novogradnja), Jezero, Kranj-Stražišče, Ledeca vas, Ljubljana-Stožice, Ljubljana-Štepanja vas, Ljubljana-Tomačevo, Logatec-Čevica (načrtovano povečanje), Logatec-Dolenji, Mali Lipoglav, Osolnik, Podkoren (načrtovano povišanje), Podkraj, Praše (nov obok), Preska pri Medvodah, Rafolče, Selo pri Žirovnici, Slape, Spodnje Gameljne, Srednje Gameljne, Strahomer, Sv. Jakob nad Potočami, Šentpavel, Šmarjetna gora, Šmartno ob Savi, Tacen, Topol pri Medvodah, Trbovlje-Loke, Trbovlje-Retje, Valburga, Velike Brusnice, Vrba, Zbilje, Zgornja Zadobrova, Zgornje Pirniče, Želumlje), h katerim moramo prišteti še vse štajerske in koroške primerke. Sodobnim spodbudam se je leta 1674 prilagodila tudi ljubljanska stolnica z novim, podaljšanim prezbitarijem.

Ob številnih novih prezbitarijih pa vizitacije poročajo le o redkih novozgrajenih ali popolnoma predelanih ladjah (npr. Hom – Sv. Katarina, Jesenice-Sava – D. Marija, Kranj-Šentpeter – Sv. Peter, Lancovo – sv. Lambert, Logatec-Gorenji – D. Marija). Ponavadi so ohranili stare, pretežno še srednjeveške ladje, ki so jih večinoma še vse do konca stoletja prekrivali leseni stropi.

V vizitacijskih zapiskih je leseni strop opredeljen s terminom *laqueare* ali *tabulatum*, ponavadi še z dostavkom *ex asseribus* in pri lepo okrašenih s pripombo *pulchre ... depictum*. Popisi razkrivajo splošno razširjenost takšnega

⁵⁵ Ibid., str. 40.

prekritja na podeželju, redno pri podružnicah in včasih tudi še pri župnijskih cerkvah (npr. Bled, Šentjernej, Zgornje Gorje) v nepretrgani kontinuiteti od romanike do zgodnjega baroka, v monumentalni arhitekturi pa zlasti v renesančni dobi.

Gotika, ki je takšen strop podedovala iz romanskega časa, je leseni stropni opaz ponavadi ornamentalno, sem ter tja tudi figuralno poslikala (prim. Breg pri Preddvoru), 16. stoletje pa je nanj preneslo celo naslikano konstrukcijsko shemo rebrastega oboka (npr. Dvor pri Polhovem Gradcu); le-to vizitatorji opisujejo kot poslikavo *ad modum fornicis* (npr. Jereka [1653], Šmarje pri Šentjerneju [1609]). Kot italijanski renesančni element se je kasetirani strop po letu 1530 uveljavil tudi v monumentalni arhitekturi (npr. Dvor pri Polhovem Gradcu, Nova Štifta pri Gornjem Gradu), značilen pa je bil zlasti za osrednjo Slovenijo.⁵⁶ V prvi polovici 17. stoletja se je poslikava lesenih stropov še podrejala gotskemu krasilnemu načinu, pozneje pa se je kompozicija stropnih polj posodobila, slikano in rezbarsko okrasje pa pomnožilo. Skozi vse 17. stoletje je prav na lesenih slikanih stropih, podobno kot tudi na oltarnih antependijih, živelo ljudsko občuteno slikarstvo s svojo preprosto, naivno in barvito govoricco.

Pripomniti velja, da je potrebno k doslej iz vizitacijskih popisov ugotovljenim lokacijam tovrstnega prekritja ladij prišteti še vrsto drugih ali preprosteje povedano, na podeželju vse, za katere ni dokazano obokanje, med izjeme pa sodijo tudi nekatere šentjernejske podružnice, ki so zaradi revščine dolgo ostale celo brez stropa [1631].⁵⁷ Kako zelo je bil leseni strop udomačen na našem podeželju, kažejo tako poročila kot tudi naročila vizitatorjev. Še v tretji četrtini 17. stoletja vizitacije omenjajo *laqueare* skorajda pri vseh podružničnih cerkvah, pa tudi v zadnji četrtini so te omembe še pogostne (npr. Dobrovlje [1669], Gradišče pri Šentjerneju [1668], Petelinec [1654], Planinca nad Jezerom [1654], Rodež [1686], Ržišče [1653], Sarsko [1654], Selo pod Kumom [1686]). Žal so izrecne pripombe o poslikavi dokaj redke (npr. Breg pri Žirovnici [1657], Golavabuka [17. stol.], Ljubljana-Stožice [1668], Polje [1668], Šalek [1651]), le malokdaj je popisani figuralni okras (npr. upodobitve skrivnosti iz Marijinega življenja na stropu v Škalah [1651]), pa tudi o *starinsko* poslikanih stropih izvemo le malo podatkov (Selo pri Žirovnici [1657], Tupaliče [1654]). Posebnost v ljubljanski škofiji predstavlja v ostrejšje dvignjeni leseni strop, ki je bil značilen predvsem za Dolenjsko in Primorsko. Na Gorenjskem ga po Komelju⁵⁸ srečamo le v lopah, vendar vizitacije kažejo, da so *laqueare arcuatum ligneum* ponekod porabljali tudi za ladje (npr. Bohinjska Bistrica [1653]).

Ob starih še vse do konca stoletja nastajajo novi leseni stropi (npr. Bistrica pri Trziču 1698, Ržišče [1653]), bodisi po ukazu vizitatorja (npr. Šentjernej, župnijska cerkev [1686], Šoštanj – Sv. Mohor [1668]) bodisi iz nagiba graditeljev; celo nekatere popolnoma predelane ali povsem nove cerkve so se vsaj za krajši čas odločile za to preprosto varianto prekritja prostora,

⁵⁶ Prim. Šumi, *Arhitektura XVI. stoletja*, o. c., str. 89.

⁵⁷ Olga Zupan, Gotski strop na Bregu pri Preddvoru, v: *Kranjski zbornik 1975*, str. 202–203; prim. tudi Nataša Golob, *Poslikani leseni stropi na Slovenskem do sredine 18. stoletja*, Ljubljana 1988, str. 124.

⁵⁸ Komelj, *Gotska arhitektura*, o. c., str. 78.

včasih najbrž le iz finančnih vzrokov (npr. popolnoma prezidana cerkev v Dobrovljah [1669], novi cerkvi v Dravljah [1668] in na Skaručni [1668]). Obokavanje v ladji se je le počasi uveljavljalo in celo po mestih tovrstne ideje dolgo niso dočakale realizacije, kar dobro ilustrira primer ljubljanske šempetrske cerkve. Za obok v ladji so se odločali ponekod ob večjih obnovitvenih posegih v cerkvi, ponavadi pa pri novogradnjah. Šumi poudarja, da je zlasti varianta enoladijske dvorane, ki je bila vpeljana k nam s prvo razvojno stopnjo arhitekture 17. stoletja, omogočila naši podružnični cerkvi, od katere se tipsko ni razločevala, kaj lahek sprejem novega sistema ostenja in obokov.⁵⁹

Navzlic netežavni prilagoditvi podružničnih cerkva novemu obočnemu sistemu pa vizitacijska poročila kažejo, da so bile obokane ladje v tem času še tako izjemne, da so jih vizitatorji pri natančnejših popisih redno omenili, seveda brez ozira na njihov gotski, renesančni ali sodobni izvor (npr. [1668] Begunje na Gorenjskem, Bela Peč, Blagovica, Bohinj-Jezero – Sv. Janez Krst., Bohinjska Bela, Dobrova, Gradišče pri Lukovici, Jesenice-Koroška Bela, Jesenice-Sava, Jošt nad Kranjem, Kamna Gorica, Kranj-Primskovo, Krtina, Kupljenik, Lancovo, Lesce, Logatec-Gorenji, Planina nad Horjulom, Ržišče, Sebenje-Zasip, Spodnje Prapreče, Srednja Dobrava, Studenčice, Sv. Peter nad Begunjami, Šentjošt nad Horjulom, Šentvid pri Lukovici, Šmarje, Vodice, Vrhnika – Sv. Lenart, Vrhnika – Sv. Trojica, Zavogljje – kapela z obokano ladjo, Žlebe).

Pri župnijskih cerkvah je bil problem obokanja večkrat precej težji kakor pri podružničnih. Ko je Rabatta vizitiral cerkev na Bledu, so ga obvestili, da nameravajo odstraniti lesen strop in zgraditi obok iz tufa, ker je to lažji material. Vizitator jim je odgovoril, da bo delo terjalo ogromne stroške in izkušene mojstre; le z njihovim poroštvom bodo tudi dobili dovoljenje za izvedbo tega načrta. Opomnil jih je, da je cerkev široka in jo je zato težko zajeti v obod, prav tako pa obstaja tudi nevarnost, da stranski zidovi ne bodo mogli nositi teže oboka [1665]. S podobnimi problemi obokavanja so se v tem času ubadali tudi drugod (npr. Vodice [1665]).

Kljub precejšnjemu številu novogradenj je iz popisov očitno, da se je gradbeni program 17. stoletja osredotočil predvsem na prezidave starih sakralnih prostorov, da jih je preuredil v skladu z novimi liturgičnimi in estetskimi zahtevami. Stavbe so morale biti primerne za opravljanje liturgičnega obreda in, kolikor je le bilo mogoče, naj bi se prilagodile novemu okusu. Vizitatorji so želeli zlasti svetlejši prostor, zato so zahtevali različne adaptacije stavb, največkrat pa le razširitev okenskih odprtín, povečanje njihovega števila in hkrati zazidavo tistih, ki so bili zaradi pozicije, na primer za oltarjem, nepotrebni. Zahtevali so, naj bodo okna enotnih oblik, po cerkvi simetrično razvrščena in primerno velika, pri čemer naj se njihova širina uravna v ustreznem proporcu z višino [1661]. Ker so sodobni večji oltarni nastavki zapirali pot svetlobi, ki je prihajala skozi okna izza njih, so

⁵⁹ Šumi, *Arhitektura XVII. stoletja*, o. c., str. 157.

v prezbitariju na južni strani po vizitatorjevih navodilih vdelali še eno okno, da bi osvetljevalo oltarni nastavek s prednje strani. Strogemu določili 22. seje tridentinskega koncila, ki je prepovedovalo maševanje zunaj cerkvenih stavb, so se običajno prilagodili z novimi okenskimi odprtini na fasadi, skozi katere je bilo mogoče od zunaj spremljati liturgijo pri oltarju; ta zamrežena pravokotna okenca na fasadi so s časom postala kar nepogrešljiv arhitekturni element, vzrok njihovega nastanka pa je zatopil v pozabo.

Seveda vseh gradbenih posegov le niso spodbudile nove liturgične zahteve, pač pa jih je narekovala tudi potreba po obnovi povsod, kjer so stavbe razpadale. Razen tega, da jih je načenjal zob časa, so jih ogrožale tudi druge nepravilike, zlasti terenske razmere. Zaradi vodnih izvirov pod njenimi temelji se je na primer posedala in razpadala cerkev sv. Neže na Brezjah pri Trziču [1631, 1661], na Ljubnem ob Savinji je cerkvi grozila voda, ki je izpodjedala teren [1661], okoli cerkve rastoče lipe v Belih Vodah pa so s koreninami zrasle pod temelje zidov in ravsule stavbo [1661]. Čeprav so drevje okoli cerkva zasajali v prepričanju, da odvrta strele od cerkvene strehe in zvonika,⁶⁰ so tovrstne izkušnje prepričale vizitatorje, da so na pokopališčih okoli cerkva povsod ukazali posekati drevje in grmovje. Pri razpadajočih stavbah so naročali zazidati razpoke in povezati ostenje s tramovi ali z železnimi drogovi [1661]. Za izsuševanje cerkvenih zgradb pa so povsod kot novost uvajali odpirajoča se okna, ki so omogočala prezračevanje prostora, le da so morala biti pred nepridipravi zavarovana z mrežami in rešetkami.

TIPOLOŠKA OPREDELITEV ZVONIKOV

Vizitacijski zapisniki sicer vselej ne spregovore o zvonikih in jih prav tako tudi tipološko vedno ne označijo, pa vendarle razkrivajo cel spekter oblik, ki so tedaj obstajale na področju ljubljanske škofije. V raziskavo zvonikov na Slovenskem Metka Najdič-Pipan teh arhivskih virov sicer ni pritegnila, je pa opomnila nanje.⁶¹

V raznoliki podobi zvonikov 17. stoletja so se prepletale različne stilne dobe. Edina zidana oblika, ki jo je poznala romanika, so bili korni zvoniki, razširjeni predvsem na zahodnem Štajerskem (Braslovče [1651], Grajska vas [1685], Kozjak [1669], Šalek [1651], Šentilj pod Turjakom [1669], Zavodnje [1651]), na Gorenjskem pa le izjemoma na škofjeloškem področju. Oblika je bila tako ukoreninjena, da so v duhu tradicije nekaj takih zvonikov pozidali še pozneje (Gosteče [1654], Pristava pri Polhovem Gradcu, Samotorica [1668], Šoštanj – Sv. Mohor [1651]), celo še v 17. stoletju (Dobrovlje pri Mozirju), četudi so jih ponekod morali vrniti med ladjo in prezbitarij. Namesto vzhodnih zvonikov so marsikje na ostrešno ogredje postavili le skromne lesene nastrešne stolpiče.⁶²

Gotske oblike so bile številnejše; njihov razpon je segal od dominantnih

⁶⁰ Prim. Blaž Resman, Župnijska cerkev Marijinega vnebovzvetja v Lescah, v: *Marijina cerkev v Lescah ob dvestoletnici župnije 1987*, Ljubljana 1987, str. 41.

⁶¹ Metka Najdič-Pipan, Zvoniki na Slovenskem, *Zbornik za umetnostno zgodovino*, n. v. 10, 1973, str. 79 ss.

⁶² Zadnikar, *Romanika*, o. c., str. 331.

zidanih zvonikov župnijskih cerkva (Kranj, Ljubljana – stolnica) do vrste malih zvonikov v obliki nastrešnih stolpičev, zvončnic in raznih vmesnih oblik, pa tudi zvoniki s sedlasto streho so bili menda iz tega časa (Stopnik, Kunšperk).

16. stoletje je zgradilo preproste stolpaste zvonike s piramidastimi strehami in je še vedno ohranjalo tradicijo zvončnic. Postopoma so zidani zvoniki začeli dobivati vse večjo vlogo; povečini so jih postavljali pred zahodno fasado in njihovo pritličje porabili za vhodno lopo.

Naštete forme, označene vsaj v skopih obrisih, resda srečujemo v omembah vizitatorjev, vendar je treba poudariti, da jih kljub znanim karakteristikam posameznih dob brez drugih arhivskih in terenskih dokazov ne moremo časovno natančno opredeliti, medtem ko za 17. stoletje zaradi številnejših konkretnih podatkov v vizitacijah poznamo tudi več datacij.

17. stoletje je pozidalo precej novih stolpastih zvonikov, zlasti pri župnijskih oziroma vikariatnih cerkvah (npr. Podbrezje, Šalek, Šentjernej, Škale, Šoštanj) pa tudi pri marsikateri podružnici (gl. prilogo), vendar so preproste oblike na podeželju še ohranile primat. Razvoj zvonikov 17. stoletja, ki ga lahko potrdimo delno tudi z vizitacijskimi popisi, je Metka Najdič-Pipan razdelila v tri dobe v skladu s Šumijevo periodizacijo arhitekture tega stoletja.⁶³ V prvi dobi, ko se še nadaljujejo stare oblike, srečujemo stolpast zvonik s preprosto in dokaj nizko piramidasto streho (npr. cerkve v gornjegrajskem okolišu). V drugi, prehodni fazi se razvije množica oblik; razvojni tok se usmerja v barok, katerega prvi znanilci so čebulaste strehe (npr. Luče, Mozirje), sicer pa se še vedno ohranjajo tudi piramidaste, ki zdaj silovito zrastejo v višino (Lesce, Slake, Zagorje pri Pilštanju). V tretji dobi so se baročne forme že razmahnile, tako da so bile čebulaste strehe kot tedaj edini baročni način prekritja zvonika posejane po vsej Kranjski in Štajerski (npr. Gornji Grad, Kamna Gorica); nastopile so zlasti po večjih mestih, predvsem pa pri novozgrajenih cerkvah (Bitnje pri Bohinju, Kamna Gorica), še posebno pri božjepotnih.

Stolpasti zvoniki, ki so marsikje nadomestili lesene, sem ter tja pa tudi že nasledili svoje zidane prednike (npr. Grad nad Starim trgom, 1652 podrti zvonik so na nova pozidali 1669), so se prislanjali k zahodni fasadi, k tej ali oni, pogosteje evangelijski strani prezbiterija, lahko pa tudi k ladji. Njihovo pritličje so tako lahko koristno izrabili tudi za vhodno lopo ali pa za zakristijo. Na področju ljubljanske škofije zelo redek je bil tip prostostoječega zvonika (*campanile*); vizitacije ga omenjajo le v nekaj primerih (Krtina, Lesce, Vrhnika – stara cerkev). Zidane zvonike so vizitatorji opisovali kot *turris* ali *turris murata*, z izrazom *campanile* pa so glede na namembnost posameznih etaž (npr. vhodna lopa, zakristija, arhiv) ožje označili prostor za zvonove. Pri gradnji stolpastih zvonikov so odigrali pomembno vlogo izbrani vzorniki, po katerih so se zgledovali v določenem okolju; tako na primer pri zidavi

⁶³ Najdič-Pipan, *Zvoniki*, o. c., str. 83 ss.

zvonika v Kozjem vizitator navaja, da posnema vzorec v Zagorju pri Pilštanju (*ad instar turris normam in Sagorie* [1668]). Na ta način so se nekatere forme širile in sčasoma značilno obarvale ožje ali širše regije.

Od preprostejših oblik zvonika so bile tedaj na podeželju razširjene zvončnice, vmesne oblike med zvončnico in stolpastim zvonikom ter seveda nastrešni stolpiči.

Nastrešni stolpiči so na slemenu lahko zasedli različno pozicijo; če so stali nad prezbiterijem, so na neki način ohranjali tradicijo romanskih kornih zvonikov (npr. Selo nad Polhovim Gradcem [1668]),⁶⁴ običajno pa so jih postavljali nad ladjo, bodisi na sredino bodisi tik nad zahodno fasado (npr. Dolenja Stara vas). Že Scarlichi je naročal, naj ob popravilu cerkvene strehe zvonike prestavijo nad vrata (*super ianuam, ad portam, supra portam*) oziroma nad glavni vhod (npr. Gorenja Stara vas, Čeče, Dobovec, Konatiče, Orehovica, Šentožbolt, Šentvid pri Lukovici [1631]). Na zahtevo škofa Buchheima, ki je bila formulirana tudi v splošnih konstitucijah, naj bi stolpiče po pravilu nameščali nad lopo, saj je skozi line pogosto zamakalo v cerkev in povzročalo njeno propadanje. Ob vizitacijah so se ključarji škofu večkrat opravičevali, češ da stolpiča še niso prestavili s cerkvene strehe nad lopo, ker bodo to storili obenem s popravilom strehe [1661]. Poleg zidanih nastrešnih stolpičev so bili zelo pogosti tudi še leseni (npr. Sv. Janez v Bohinju [1653], Rodež [1686], Ržišče [1653 lesen, 1686 zidan], Selo pod Kumom [1686], Tupaliče [1654]); vizitatorji jih omenjajo kot *turricula lignea*, večkrat pa iz opisov gradbeni material ni razviden. V njih je ponavadi visel le en zvon, največ pa dva. Ta vrsta zvonikov je bila mimo regionalnih tendenc v krajih, kjer je prevladoval les kot stavbno gradivo, tudi ekonomsko pogojena, saj je bila pri skromnejši cerkveni arhitekturi precej splošno razširjena. Še v zadnji četrtini 17. stoletja je na primer celo župnijska cerkev sv. Martina v Srednji vasi v Bohinju imela le lesen stolpič sredi cerkve; Herberstein jim je priporočil, naj pozidajo zvonik na fasadi, seveda, če ima cerkev za to potrebna sredstva [1684].

Zvončnice (preslice) kot primorsko-kraška (mediteranska) oblika podeželjskega zvonika, katerega izvor vizitatorji označujejo z izrazom *italico modo* [1668, 1685], so bile v 17. stoletju, v dobi njihovega razcveta, geografsko precej razširjene, saj so po ugotovitvah Franceta Steleta, ki jih potrjujejo tudi vizitacijski zapiski, segale celo v ljubljansko okolico (Vrzdenc), zlasti na zahodno obrobje ljubljanskega barja v nekdanji iški župniji (Gradišče nad Pijavo Gorico, Jezero – Sv. Lovrenc, Sarsko, Planinca), nadalje na območje ljubljanske šempetrske župnije vse do Save, na gorenjsko stran do Kranja, v dolensko smer pa v dolino Krke in naprej v Belo Krajino, posamič pa jih srečamo tudi v Dramlji, v okolici Podčetrka (Slake, Sopote) in v Šentpavlu (Podmolnik).⁶⁵ Razen omenjenih lokacij vizitacije kažejo, da je bila ta oblika zelo razširjena v vrhniški župniji (npr. Bevke, Podlipa itd.), posamič pa tudi drugod; tako na primer za svibensko kapelo sv. Janeza

⁶⁴ Prim. Zadnikar, *Romanika*, o. c., str. 398.

⁶⁵ France Stelè, *Umetnost v Primorju*, Ljubljana 1960, str. 18–19; Najdič-Pipan, *Zvoniki*, o. c., str. 100.

poroča vizitator, da nima stolpiča, ima pa namesto tega med zidom nad vrati prostor (lino) za dva zvona [1668].

Zvončnice so v nad cerkveno fasado pozidani steni imele odprte line za zvonove, preprostejše eno ali dve, bogatejše tri. Vizitatorji so ta tip zvonika predstavili opisno; na Planinci na primer: *supra portam murus ille frontespicialis productus est ultra tecti eminentiam et in eo tamquam in patente fenestra accommodata est campana una* [1654]. Odprte line redno primerjajo z okni (*quasi in duabus fenestris, quasi in patente fenestra* [1654]). Kranjski primerki preslic so bili preprostejši od primorskih in niso kazali tako vidnih tendenc k nadaljnjemu razvoju, ki je rahljajl in prekinjal streho in vodil v baročno razgibane forme.

Nekatere zvončnice tega časa so se že močno približale obliki zvonika s tem, da so se bodisi poglobile do vznožja fasade in izstopile iz njene stene, bodisi da so se povišale in širile; vmesno obliko med fasadnim zvonikom in odprtimi linami kaže na primer sploščeno oblikovani zvonik v Šentpavlu (Podmolnik), vizitacije pa jih z opisi nakazujejo tudi drugod.

Nazadnje velja spregovoriti še besedo o kritini zvonikov in streh; v kolikor je v vizitacijah omenjena, kaže, da je bila na področju nekdanje ljubljanske škofije večinoma skodlasta ali kamnitna (škrlj). Sčasoma so se, zlasti zaradi varnosti pred ognjem, uveljavili tudi opečnati strešniki (npr. Skaručna),⁶⁶ pri mestnih cerkvah pa tudi bakreno prekritje (npr. Ljubljana-Šempeter [1684]). Na področjih, ki so bila bogata z lesom, so seveda še vedno ostale najbolj priljubljene skodle; hrastove so bile zelo trpežne, tako da je Buchheim celo zapisal, da *zdrže tri življenjske dobe* [1661].

SPLOŠNA RAZŠIRJENOST CERKVENIH LOP

Nasproti Antonu Gnirsu, ki je sodil, da je lopa kot potomka atrija starokrščanskih bazilik izrazito istrska posebnost,⁶⁷ je že France Stelè poudaril, da so lope »v vsem Primorju in sosednji Sloveniji le bolj razširjene, kakor je on domneval«. ⁶⁸ Pri tem je Stelè opomnil na njihovo geografsko razprostranjenost tudi v Beli Krajini, na Dolenjskem in Notranjskem, na Gorenjskem pa posebno v škofjeloškem in blejsko-bohinjskem kotu, vendar je poudaril, da se redčijo v smeri proti severu in vzhodu od Primorja; ob teh ugotovitvah se je oprl seveda na ohranjene primere, če pa pritegnemo v pregled tudi arhivske vire, v našem primeru vizitacijske zapiske, moramo reči, da je bil v 17. stoletju motiv lop splošno razširjen na celotnem ozemlju ljubljanske škofije. Večina cerkva je namreč v tem času imela pred vhodom postavljeno vsaj skromno preddverje, le v izrednih primerih, ki jih je ponavadi narekoval ozko omejen teren v gorah ali ob vodi, so bile brez njega (npr. Ključevica, Kum, Rodež), kar so vizitatorji praviloma navajali kot izjemo.

⁶⁶ Prim. Veider, *Skaručina*, o. c., str. 14.

⁶⁷ Anton Gnirs, *Küstenländische Formen der Vorhallen bei Kleinkirchen*, *Mitteilungen der k. k. Zentral-Kommission für Denkmalpflege*, N. F. 14., str. 235 ss.

⁶⁸ Stelè, *Umetnost v Primorju*, o. c., str. 44.

Lope so bile redno zgrajene pred cerkveno fasado, pri romarskih tudi vzdolž cerkve, in so bogatile njeno likovno podobo, če so bile z njo arhitektonsko uglašene. Čeprav so funkcionalno rabile kot zavetje pred vhodom, pri božjepotnih še posebej kot zatočišče za romarje, in so kot zbirališče za vernike odigravale tudi pomembno družbeno vlogo, medtem ko so v primeru pokopališke rabe z nagrobnimi ploščami simbolično oznanjale *memento mori*, je potrebno naglasiti, da so vendarle nastale predvsem iz kulturnih potreb. Ob velikih romarskih shodih so bile cerkve pretesne za velike množice in se je zato bogoslužje s pridigo odvijalo v lopi, kjer je bila v ta namen postavljena tudi posebna oltarna menza in marsikje tudi prižnica (npr. Brezje, Kamna Gorica).

Z določili tridentinskega koncila oziroma z njihovo rigorozno aplikacijo, ki so jo v 17. stoletju izvedli ljubljanski škofje, zlasti Scarlichi in Buchheim, je bilo bogoslužje v lopah prepovedano, oltarji pa odpravljeni. Seveda so se v konservativnejših krajih oltarji še dolgo ohranili, večinoma pa so jih po nasvetih vizitatorjev znižali in jih namenili za zbiranje darov.

Razvoj atrija, kakor ga je na primorskem gradivu pokazal Stelè,⁶⁹ sega od zaprtega predprostora prek vmesnih variant postopnega odpiranja (zidani slopi ter nadomeščanje slopov s stebri) do povsem odprte stebriščne lope v dobi baroka. Zaprte lope naj bi po Steletu pogosto segale še v romanski čas, druge pa naj bi večinoma prizidali že obstoječim cerkvam šele v dobi od 16. do 18. stoletja; za ohranjene primerke severno in vzhodno od Primorja je ugotovil obliko odprte lope z zidanimi slopi. Vizitacijski zapiski ljubljanske škofije nam o času nastanka teh prizidkov ne govore, opredeljujejo jih pa tipološko.

Srečujemo več tipov lop; vse označujemo s splošnim terminom lopa, saj strokovna domača terminologija glede na njihovo raznovrstnost še ni izdelana, dasi slovenščina pozna zanje več različnih literarnih izrazov. Popisi kažejo, da so prevladovale na tri strani odprte lope, samo na dve strani odprte pa so bile manj pogoste (npr. Ljubljana-Šiška, Topol pri Medvodah, Zgornja Besnica). Ostrejša odprtih lop so se opirala bodisi na zidane slope – na dva (npr. Britof, Sv. Jakob nad Potočami) ali na štiri (npr. Samotorica, Selo nad Polhovim Gradcem, Šentjošt nad Horjulom) – bodisi na lesene opornike (npr. Hruševo, Stara Fužina), če pa so segale do pokopališkega obzidja, so se naslonile nanj (npr. Bohinj-Jezero, Bohinjska Bistrica, Brod). Lopa v Zadnji vasi se je poleg slopov ponašala tudi že s štirimi klesanimi stebri. Vizitatorji le redkokdaj poročajo o zaprtih lopah; te so bile ponavadi na krajih, kjer so to narekovali vremenski pogoji (npr. Kokra, Sv. Lovrenc nad Breznico). Po nekaterih krajih so bile opažene z lesom (npr. Bistrica pri Tržiču, Črni Vrh, Tenetiše). Vmesno stopnjo v odpiranju prostora je predstavljal primerek na Gostecem, kjer je bila lopa spodaj zidana, zgoraj pa je imela leseno ograjo. V primerih, kjer so zgradili pred zahodno fasado stolpast zvonik, je njegovo pritličje običajno prevzelo vlogo vhodne lope (npr. Tehovec), včasih pa so le-to prizidali celo pred zvonik (npr. Jošt nad Kranjem), tako da je cerkvena stavba dobila še

⁶⁹ Stelè, *Umetnost v Primorju*, o. c., str. 43–44.

bolj razgibano in razčlenjeno podobo. Pri božjepotnih cerkvah so bile lope obsežnejše (npr. Bitnje pri Bohinju [1653]) in so ponekod kot arkadni hodniki obdajale vzdolžne stene (npr. sv. Trojica nad Vrhniko). Kot posebnost velja omeniti tudi lope s korom (npr. Blejska Dobrava, Sebenje-Zasip). Glede namembnosti naj opomnim tudi na Rodine, kjer je bil tlak v lopi, kot piše vizitator, ruiniran zaradi grobov.

Vizitatorji označujejo lope pretežno z izrazom *atrium*, Terpin pa uporablja še termin *vestibulum*, s katerim na primer opredeljuje preddverja cerkva na velenjskem področju (npr. [1651] Bevče, Ponikva pri Žalcu, Šenbric, Škalske Cirkovce, Št. Ilj pri Velenju). Scarlichi je lope pred cerkveno fasado le redko direktno omenil (npr. Florjan pri Gornjem Gradu, Hom – Sv. Magdalena, Kokarje, Nazarje, Skorno), ker se je zaustavljal predvsem ob problemu oltarjev, ki jih je, če so stali v lopi, *ante fores* ali *sub dio*, prepovedal in ukazal odstraniti.

Lope so bile praviloma nižje od cerkve. Pogosto so imele odprta ostrešja ali pa raven lesen strop. Na Gorenjskem srečamo tudi v ostrešje dvignjen lesen strop; zanj pričajo trapezasto zaključene poslikave fasad nekaterih cerkva, ki dokazujejo obstoj teh lop že v gotski dobi. Nad stropom so cerkovniki shranjevali cerkvene rekvizite (npr. božji grob – npr. Podbrezje [1654]), ponavadi pa seno, kar so vizitatorji zaradi nevarnosti požara in miši odsvetovali [1654].

Lope, ki so bile v 17. stoletju splošna značilnost cerkva, so se na nekaterih področjih obdržale resda zaradi večje regionalne kompatibilnosti ali morda tudi vsled večje konservativnosti, vendar iz povedanega zanje velja, da so bile v obravnavani dobi prej časovna kot regionalna karakteristika.

UTILITARNI NAMEN ZAKRISTIJ

Zakristije so bile namenjene shranjevanju liturgičnega posodja in paramentov ter za vse priprave v zvezi z liturgijo. V času, ko je škofijo vizitiral Scarlichi, so jih po mnogih cerkvah že imeli, precej pa so jih pozidali tudi pozneje (gl. prilogo). Namesto majhnih in temačnih so začeli graditi obsežne in svetle prostore (npr. Naklo [1684]). Ker so zakristije večinoma prizidavali k že obstoječim cerkvenim stavbam, naj bi praviloma upoštevali načelo, da morajo biti zgrajene v estetskem soglasju s cerkveno zgradbo, čeprav so bile po namenu le utilitarni prostori. Ponekod so za arhiv in cerkveno zakladnico uredili tudi t. i. zgornje zakristije ali shrambe. Poleg ljubljanske stolnične, kjer so hranili kapiteljske dokumente, je v vizitacijah posebno interesanten opis zgornje zakristije v Solčavi, kjer naj bi celjski grofje v času turških vpadov pod skrivno ključavnico varno hranili svoje dragocenosti [1661].

Zakristija je morala biti primerno opremljena, *conformiter ad constitutiones*.

Že Scarlichi je povsod ukazal namestiti omaro z mizasto oblikovano zgornjo ploskvijo, da so paramente in oblačila na njej lahko razgrinjali in zgibali, ter s predali, v katerih so jih hranili; z omarami so nadomestili nekdanje, v ta namen nameščene drogove, na katerih so bili paramenti preveč izpostavljeni vlagi in prahu. Pozneje so omare v zgornjem delu dopolnili še z nastavkom z manjšimi predalniki za liturgično posodje. Tako se je skozi 17. stoletje počasi oblikovala tipična forma zakristijske omare, ki je postala za vse cerkve obligatna. Obvezen je postal tudi lavabo s konkavno oblikovano kamnitno posodo in urejenim odtokom, da vlaga ne bi uničevala ostenja. Razen tega je moral stati v zakristiji še klečalnik s pripravljalno mašno molitvijo, njene stene pa naj bi krasile svete podobe. Oltarje po zakristijah je že Scarlichi prepovedal, pa so se redki primerki vendarle ohranili vse do konca stoletja (npr. Polhov Gradec [1685]); vizitatorji so pogosto ponavljali, naj njihovo mesto koristno porabijo za postavitev omar. Povsod, kjer zakristij še ni bilo, so imeli omare kar v cerkvi, ponavadi namesto stranskega oltarja ali pa so oltar sam porabili v ta namen. V Herbersteinovem času je bila urejenost in opremljenost zakristij v glavnem že precej zadovoljiva.

ŠKOFOVI ODLOČITVI PODREJENA GRADNJA NOVIH CERKVA IN KAPEL

Tridentinski koncil je določil, da morajo gradnjo novih cerkva ali kapel potrditi škofje. V dekretu je zbor tudi izrecno naglasil, da mora škof, preden dovoli novogradnjo, ugotoviti finančno moč in tudi prihodnje dohodke cerkve in poskrbeti za vzdrževanje potrebna sredstva. Ta ekonomski pridržek, ki so ga upoštevale tudi Borromejeve Instrukcije, je obveljal kot temeljni pogoj za pridobitev dovoljenja. Nova cerkev naj bi že vnaprej imela urejeno finančno stanje, tako da bi ji zadostne dotacije zagotavljale redno vzdrževanje, če pa je bila stavba kljub temu že v gradnji, so zavlačevali s posvetitvijo, dokler ni dobila primernih sredstev (npr. sv. Trojica nad Vrhniko; Buchheim je na primer ob vizitaciji Svibnega izjavil, da bi bil takoj posvetil leta 1642 pozidano kapelo sv. Janeza, če bi bila dotirana [1661]). Tudi Hren, ki je vedno rad podpiral zidavo in se navduševal nad novogradnjami, ne da bi preveč upošteval ta pridržek, je na primer po dolgoletnih izkušnjah z evangeljskimi besedami opomnil sosesko v Ostrogu, ki je želela zgraditi novo cerkev sv. Lovrenca, naj ne začne graditi, kdor nima, da bi delo dovršil, saj je šentjernejska župnija že tako imela mnogo podružnic brez vsakršne dotacije in potrebnih sredstev. Poleg finančnih pogojev je Borromeo uvedel tudi pregled načrtov za novo cerkev, česar ljubljanski škofje formalno niso vpeljali; še celo Herbersteinovi odloki, ki določajo nadzor nad načrti, se omejujejo le na oltarje in podobe. Primer cerkve na Jereki [1668] ali na Savi na Jesenicah [1668] kaže, da postopek pri gradnji ni bil vedno programski oziroma izpeljan po enotnem konceptu, saj so kar nekajkrat pozidali novo cerkev tako rekoč po delih, čeprav so sprva nameravali zgraditi le

novo ladjo ali nov prezbiterij. Pred gradnjo je moralo biti poskrbljeno za stavbno zemljišče tako za cerkev kot tudi za pripadajoče pokopališče; leto je bilo cerkveno nedotakljivo in je bilo s pridobljeno imuniteto izvzeto izpod deželnosodne oblasti. Tako juridično neodvisnost zemljišča je morala dovoliti svetna oblast pred začetkom gradnje.⁷⁰

Za novogradnje je bil potreben seveda tudi zadosten motiv; medtem ko so jih v času reformacije vzpodbudila predvsem prikazovanja, so bili zdaj vzroki velikokrat bolj racionalni, in če je šlo za čudeže, so jih prej preverili. Predvsem racionalni škof Buchheim je bil glede tega neizprosni in ni popuščal zgolj religioznim čustvom; novogradnjam na splošno ni bil naklonjen in je v tem gledal ljudsko neumerjenost. Kot že rečeno, je bilo po njegovem mišljenju *bolje nameniti denar za več maš kot pa za zidove in streho* [1661].

Kakor je razvidno iz vizitacij, je v teku 17. stoletja na ozemlju ljubljanske škofije zraslo več novih cerkva in kapel. Svetišča na popolnoma novih lokacijah so gradili predvsem v zvezi z zaobljubami ob kugi (npr. sv. Rok), z dokazanimi ozdravljenji na priprišnji določenega svetnika (npr. sv. Lucija, sv. Frančišek Ksaver) ali pa so bile vezane tudi na pomembne časovne mejnike, kot je bilo na primer privilegirano sveto leto (npr. Nazarje) in podobno (Dednja vas – Sv. Križ; Kamna Gorica – Sv. Trojica, posv. 1656; Ljubljana – kap. Žalostne Matere božje ob stolnici, zid. 1664; Ljubljana – Sv. Florijan, zid. 1672; Ljubljana–Dravljje – Sv. Rok, zid. 1645; Ljubljana–Štepanja vas – kap. božjega groba, zid. 1655; Ljubno ob Savinji [Rosule] – kap. sv. Jožefa, zid. po 1642; Planina pod Golico – Sv. Križ, posv. 1683; Skaručna – Sv. Lucija, posv. 1667; Svibno – kap. sv. Janeza, zid. 1642; Tolsti Vrh – Sv. Rok, zid. 1680; Vina Gora [Ples ob Sotli] – Sv. Križ, zid. 1665; Vrhnika – Sv. Trojica, posv. 1693). Nekatere cerkve oziroma kapele so le nadomestile svoje srednjeveške prednice, ki so vsled časa razpadle ali pa so iz drugih vzrokov postale neprimerne, in so tako nadaljevale stavbno kontinuiteto (npr. Bele Vode – Sv. Andrej, posv. 1661; Blagovica – Sv. Peter, zid. po 1631; Jereka – Sv. Marjeta, zid. o. 1664; Mislinja–Šentlenart – Sv. Lenart, zid. 1652; Motnik – kap. sv. Magdalene; Ljubno ob Savinji [Rosule] – D. Marija, posv. 1669; Šentjošt nad Horjulom – Sv. Janez Ev., zid. 1667; Vrhnika – Sv. Pavel, zid. 1628), v redkih primerih pa so preprosto prirasle k že obstoječi zgradbi (npr. Nazarje – D. Marija, posv. 1661). Vizitacije večkrat poročajo o takih, od temeljev na novo pozidanih stavbah (npr. Notranje Gorice – Sv. Martin, posv. 1646; Rovte – Sv. Mihael, zid. 1660), vendar je potrebno te podatke, razen če ne gre za nadomestilo lesenih prednic, kritično preverjati, saj se je na terenu pokazalo, da so včasih tudi v teh primerih pod prezidavami še ohranili staro jedro (npr. Dobrovlje, zid. 1655).⁷¹ Nekatere cerkve so v tem času tako prezidali in posodobili, da skorajda upravičeno govorimo o novih zgradbah, dasi ohranjajo staro zidovje (npr. Groblje pri Prekopi – Sv. Martin; Planina nad Horjulom – Sv. Andrej; Šmarje pri Šentjerneju – D. Marija; Zadnja vas – Sv. Lucija).

⁷⁰ Prim. Veider, *Skaručna*, o. c., str. 12,13.

⁷¹ Prim. Zadnikar, *Romanika*, o. c., str.

198– 199.

Ob dovoljenju, ki ga je za novogradnje moral izdati škof, velja omeniti, da so tudi za podrtje ali za prezidavo že obstoječih stavb morali obvestiti škofa in dobiti njegov pristanek. Ko je Buchheim leta 1661 ob vizitaciji izvedel, da namerava bratovščina sv. rožnega venca na Bitnjah pri Bohinju podreti staro in zgraditi novo večjo cerkev, je prepovedal vsakršno razširitev ali odstranitev cerkve brez njegovega posebnega dovoljenja. V Vodichah, kjer so želeli razširiti eno stran cerkvene stavbe, je naročal, naj ne začenjajo dela brez mojstrovega poročstva glede oboka in dokler ne preverijo, če imajo dovolj sredstev za gradnjo [1661]. V Zgornjih Gorjah je škof Herberstein dovolil razširiti cerkev pod pogojem, da je to sploh izvedljivo in da so sredstva zadostna [1684]. Pridobitev škofovega dovoljenja je bila potrebna tudi za gradnjo posameznih delov cerkve, na primer za kapele (npr. Šentilj pri Velenju [1684]) ali zvonik (npr. Ponikva pri Žalcu [1684]), pa tudi za znamenja (npr. Gornja Vrhnika, znamenje ob javni cesti [1661]) in podobne objekte. V Šmartinu pri Kranju so zaprosili Herbersteina celo za pozidavo arhiva nad cerkvenimi vrati [1684]. Škofova beseda je odločala o vsem, tudi o malenkostih. Vizitacije na primer poročajo, da so v Beli Peči prosili privoljenja, da bi smeli obesiti v zvonik še tretji zvon [1684], v Šmartnem pod Šmarno goro pa za pozlatitev novega oltarja [1684]; seveda je bil v vseh primerih prvi ali celo edini pogoj finančne narave.

Če za čas po tridentinskem koncilu na splošno velja, da se je zmagoviti katolicizem odrazil v številnih novih cerkvah, moremo za naš teren naglasiti, da se je bolj kot v novogradnjah razodeval v obnovah že obstoječih cerkva, tako da bi 17. stoletje upravičeno imenovali *dobro prezidav*. Svoje so k temu gotovo prispevali *težki časi* oziroma *nesrečna leta in naraščajoča deželna bremena* [1661] kot posledica, s katero je tridesetletna vojna posredno prizadela tudi naše dežele.

Nove župnijske oziroma podružnične cerkve niso prinašale tipskih novitet, ki so bile značilne za širšim evropskim stilnim tokovom odprto redovno arhitekturo, pač pa so jih posnemale in prilagajale svojim regionalnim pogojem. Po drugi strani so na svojem nivoju skozi 17. stoletje vpeljale nekaj zanimivih tipoloških novosti, ki niso temeljile v umetnostnih hotenjih, pač pa v posnemanju ideološko pomembnih vzorov; na naš teren je bil v tem času prenesen tip loretske svete hiše (npr. Nazarje) in božjega groba (npr. Ljubljana-Štepanja vas, Nova Štifta pri Gornjem Gradu).

KOSTNICE IN POKOPALIŠKE KAPELE

Ob raziskavah romanske arhitekture na Slovenskem je Zadnikar v vizitacijskih zapiskih naletel tudi na interesantne omembe kostnic oziroma karnerjev in pokopaliških kapel.⁷² Omembe so dragocene zlasti zato, ker je na današnjem slovenskem prostoru ohranjenih le par primerkov kostnic in prav nobena na področju nekdanje ljubljanske škofije, kjer so jih vizitatorji

⁷² Ibid., str. 437 ss.

sčasoma popolnoma odpravili.

Karnerje (*carnarium, ossuarium*) so postavljali ob farnih cerkvah in pri tistih, ki so jim bile cerkvenopravno dovoljene nekatere župnijske pravice. Grajeni so bili običajno v obliki dvonadstropnih rotund s hraniščem za prekopane kosti v spodnji in s kapelo sv. Mihaela v zgornji etaži. Zadnikar je na temelju arhivskih podatkov ločil oblikovno dokumentirane (Braslovče, Kranj, Ljubljana-Šempeter, Šmartin pri Kranju, Vrzenec) od oblikovno neoznačenih kostnic (Mozirje, Zgornji Razbor, Rečica ob Savinji, Stari trg pri Slovenjem Gradcu, Šentanel, Šentilj pod Turjakom, Salek, Šentjernej, Šentvid nad Ljubljano, Šostanj, Vinska Gora). Za oblikovno neopredeljene se med vizitacijskimi zapisi tu in tam še skrivajo formalne opredelitve; tako na primer za šaleško vizitator poročja, da je šestkotna in ima osilegij pod tlakom [1651].

Pravno dosledni škof Buchheim je karnerje kot liturgične stavbe za vsa ljubljansko škofijo prepovedal; obrazložil je, da so kapele, *contra sacros canones* zgrajene nad osilegiji, kjer počivajo kosti umrlih, prepovedane za bogoslužne namene. Že 1657 v Šentilju pod Turjakom zasledimo naročilo, naj karnerjevo kapelo podro in prostor izravnajo, ob generalni vizitaciji leta 1661 pa je Buchheim to prepoved splošno uveljavil. Tudi tam, kjer so ga zaradi majhnega števila podružnic ali iz kakega drugega vzroka posebej prosili spregleda, je vztrajal pri prepovedi. Razpadajoče stavbe je ukazal sploh podreti, za shranjevanje kosti pa je odslej namenil kostišče (*ossilegium*), ki naj ga v kotu pokopališča vkopljejo v zemljo in pokrijejo z leseno (skodlasto) streho. Ponekod so v ta namen še nekaj časa ohranili karnerje, vendar jih niso več rabili za bogoslužje. Seveda vizitatorja po mnogih krajih dolgo niso ubogali, zato se podobna naročila še večkrat ponavljajo, vendar so do konca 17. stoletja karnerje v večini primerov že podrli. V primerjavi s številnimi ohranjenimi primerki na Koroškem se prav na področju kostnic dobro kaže, da je rigoroznost ljubljanskih škofov prekosila strogost sosednjih ordinarijev, saj se je sicer po ugotovitvah Marijana Zadnikarja naše ozemlje uvrščalo med tiste srednjeevropske dežele, ki so bile z romanskimi karnerji najbolj bogate.⁷³ Poleg določno imenovanih ali oblikovno označenih kostnic omenjajo vizitacije še mnogo pokopaliških kapel, za katere Zadnikar ne potrjuje enake namembnosti (Bled, Dovje, Gorje, Ig, Šentjost nad Horjulom, Pilštanj, Podčetrtek, Podsreda, Polhov Gradec, Srednja vas v Bohinju, Škale pri Velenju, Vrhnika).⁷⁴ Morda so res rabile zgolj v bogoslužne namene, vendar glede na splošno srednjeveško prakso shranjevanja kosti umrlih v posvečenem prostoru pripominjam, da je ob župnijskih oziroma vikariatnih cerkvah povsem upravičena domneva, po kateri naj bi tudi te pokopališke stavbe opravljale funkcijo kostniških kapel; z ozirom na čas osamosvojitve teh cerkvenoupravnih enot večinoma ne morejo biti romanskega porekla. Pokopališča ob podružničnih cerkvah ponavadi niso imela kapel in tudi pokopavanje na njih redno ni bilo dovoljeno, vendar naj bi jih kot prostor s posebno imuniteto tako kot pri župnijskih obdajala zidana ograja. Skupaj s cerkvijo je bilo pokopališče, ki naj bi segalo, če je bilo mogoče, petnajst

⁷³ Ibid., str. 462.

⁷⁴ Ibid., str. 498.

korakov od nje,⁷⁵ izvzeto izpod svetne jurisdikcije. Na tem prostoru je Cerkev svobodno izvrševala svojo oblast; javne grešnike, predvsem prešuštnike in bogokletnike, je za kazen postavljala k spokornemu križu (*crux poenitentialis*), vendar so vizitatorji pogosto poudarjali, naj mu eno rame odstranijo, da ta naprava za javno pokoro ne bo *contra legem Magni Constantini* videti kot znamenje Kristusovega križa.

Pokopališka ograja je tudi preprečevala živalim dostop do cerkve, zato so morala biti vrata skrbno zaprta. Nad vrati, ponavadi v obliki portonskega portala, naj bi bilo povsod nameščeno znamenje križa. Kamniten material odstranjenih oltarjev so po naročilih vizitatorjev vedno polagali na obzidje. Ponekod, zlasti na krajih, kjer je to priporočal teren, so obzidje okoli cerkve okrepili in spremenili v obrambni protiturški tabor. Takšna zatočišča pred sovražniki vizitatorji kar nekajkrat omenjajo (npr. Braslovče, Češnjice, Dob, Jeronim, Krtina, Logatec-Tabor, Miklavž pri Taboru, Podbrezje-Tabor, Repnje, Tabor pri Vranskem, Vrhnika, Zaklanec) in ponekod je njihov opis prav interesanten.

⁷⁵ Prim. Veider, *Skaručina*, o. c., str. 13.

OBNOVLJENI LITURGIJI PRILAGOJENA NOTRANJA OPREMA SAKRALNIH STAVB

Po tridentinskem koncilu so doletele cerkveno opremo vidne spremembe, saj je bilo potrebno izboljšati ali odpraviti vse, kar se je zdelo neskladno z obnovljenim bogoslužjem, obdržati ali na novo uvesti pa vse tisto, kar ga je pospeševalo. Tako so bile nekatere stare oblike odpravljene, druge spet na novo uvedene, nekatere so bile strogo predpisane, druge prepuščene svobodni izbiri naročnikov. Za nekatere kose je bil določen ikonografski program, od katerega niso smeli odstopati, ali pa so bile predpisane le mere in določeni napisi. Z novo liturgično zakonodajo se je spremenila tudi dispozicija opreme, pogojevali pa so jo seveda tudi novi estetski ideali. Poudarek na zakramentih, ki ga je proti protestantom začrtal *tridentinum*, se je kazal v novi skrbnosti ureditve tabernakljev, krstilnikov, omaric za sveta olja in spovednic. Vse to dokazuje, da je bila likovna umetnost namenjena življenju in njegovim potrebam, ki jih je času primerno spremljala in bogatila. Vsakokrat je poiskala najustreznejši način, da bi bili bogoslužju namenjeni predmeti kot znamenja in simboli nadnaravnega oblikovani primerno in lepo, po besedah ljubljanskih vizitatorjev, *kot se spodobi* [1661] njihovemu namenu.

UMETNOSTNA IN SAKRALNA VLOGA OLTARJEV

Oltar je odigral v cerkvi dvojno vlogo; prioriteta je bila sicer njegova sakralna liturgična funkcija, umetnostna pa ji je bila podrejena in naj bi jo podpirala tako, da bi bil po besedah škofa Buchheima oltar *župniji v čast in cerkvi v okras* [1661].

Iz popisov ljubljanskih vizitatorjev je razvidno, da so cerkve tedaj marsikje še krasili srednjeveški oltarni nastavki; označujejo jih kot majhne, poudarjajo, da se zapirajo s krili (npr. Kranj [1684]), predvsem pa z izrazi *antiquus, vetus, vetustus* ali *in forma veteri* naglašajo njihovo starost, ki jo včasih posredno nakazuje tudi omemba motiva (npr. Ana Samotretja – Pilštanj [1684]). Na splošno njihovemu estetskemu okusu niso bili več posebno pogodu, zanimivo pa je, kako so prav pri kranjskem krilnem oltarju vsi soglašali, da je kljub starodavnosti *lepe oblike in velike vrednosti* [1684]. Čeprav se torej zdi, da jim starost ni pomenila posebne kvalitete, so do starodavnih podob gojili nekakšno spoštovanje, zato so jih ukazali po cerkvah *ad ornatum* ohraniti (npr. solčavska Marija).

Daleč številnejši od srednjeveških so bili v 17. stoletju že povsod sodobni zlati oltarji, saj skorajda ni bilo cerkve brez tega bogatega rezbarskega okrasa. Čeprav je bil tak izdelek zelo drag, tako zaradi obilnega rezbarskega dela kot

zaradi pozlate, so si ga privoščile tudi prav revne in celo slabo vzdrževane cerkve (npr. v šentjernejski župniji). Mnogokrat so zlati oltarji nadomestili srednjeveške prednike, pogosto pa so se jim tudi samo pridružili.

Vizitacije so glede zlatih oltarjev posebno pričevalne tedaj, ko direktno govore o novih nastavkih ali jih celo datirajo in ko jih natančneje popisujejo, tako da moremo iz opisov vsaj delno rekonstruirati njihovo obliko, če pa se omejujejo le na omembe patrocinijev, so minimalno porabne, zato je v teh primerih potrebno pritegniti k raziskavam tudi druge vire. Med vizitacijami so v tem pogledu posebno zanimive Herbersteinove, saj v njegovih zapisnikih zaživi pred nami barvni svet oltarnih nastavkov. Herberstein razločuje med skromno, zmerno in bogato pozlačenimi ter med njihovo različno polihromacijo; ponavadi označi osnovno barvo nastavka ali pa tisto prevladujočo, ki daje oltarju vodilni ton. Barvno izstopajo rdeči, rumeni in seveda črni nastavki. Ob tem pripominjam, da polihromacija ni vedno nastala sočasno z nastavki, saj so le-ti včasih zaradi ekonomskih zadržkov tudi po več let čakali nanjo; vizitatorji marsikje poročajo o še nepolihromiranih in nepozlačenih oltarjih (npr. [1684] Gornji Grad – kapela sv. Rešnjega Telesa, Motnik, Sv. Jurij ob Taboru, Šentjernej, Šmartno pod Šmarno goro).

Menjava likovnega okusa je zlati oltar v teku stoletja parkrat predrugala. Njegov razvoj na naših tleh je v osnovnih črtah predstavil Milan Železnik, ki je ob študiju tega gradiva tudi podčrtal, da je množino in stilno usmerjenost primerkov potrebno še arhivsko raziskati.⁷⁶ Kot rečeno, vizitacije podajajo o tem koristne informacije, ki bi ob natančni analizi, seveda pa tudi s pritegnitvijo drugih virov, v marsičem osvetlile omenjeno problematiko. Razreševanje le-te in naštevanje konkretnjših podatkov, ki so zelo številni (prim. prilogo), presega okvir te študije, zato se bom v glavnem zadržala le ob splošnih opredelitvah. Čeprav se v obravnavi držim Železnikove periodizacije razvoja zlatega oltarja, poudarjam, da se vsaj za zadnjo dobo kaže potreba po reviziji njegovih časovnih mejnikov in da se oblike vseh treh stopenj prepletajo organsko brez ostrih meja, ki jih je časovna razmejitev teoretično začrtala.

Po ugotovitvah Železnika se je zlati oltar na svojem začetku v dvajsetih letih še popolnoma podrejal renesančnim tektonskim principom, ploskoviti ornamentiki in zadržanim barvam (zlata, lazirana srebrna, modra, rdeča). V prvi fazi do srede stoletja se je večkrat prilagodil slikarskemu dopolnilu, saj je pogosto le uokvirjal oltarno sliko (npr. Prapreče, zač. 17. stol.; Bohinj-Jezero – Sv. Janez, 1635). Na področju ljubljanske škofije sta v tej dobi ustvarjala najboljše izdelke rezbarja Giovanni Baptista Costa in Georg Skarnos, ki ju poznamo predvsem iz Hrenovega umetnostnega kroga. Vizitacije, zlasti tiste iz leta 1654, navajajo za to dobo podatke o številnih novih oltarnih nastavkih; nekaj jih datirajo neposredno z letnicami, še več pa le posredno.

Na drugi razvojni stopnji, ki sega v sedemdeseta leta, je oltar baročno dozorel, postal je nižji in bolj slikovit, zanikoval je tektonsko logiko in se začel

⁷⁶ Milan Železnik, K problematiki »zlatih oltarjev«, *Zbornik za umetnostno zgodovino*, n. v. 5–6, 1959, str. 432.

zalamljati v prostor, plastično oblikovana ornamentika se je pomnožila in razživela, medtem ko so živobarvne lazure izstopile iz ponavadi temnorjavo barvanega ozadja. Bogato pozlačeni izdelek, dasi lesen, se je v obrisu priličil zlatarskemu izdelku, monštranci, to pa je oltarni nastavek tudi vsebinsko obogatilo z novimi vidiki. Da je ta zgodnjebaročna oblika ljudem najbolj ustrezala, kaže tudi ponekod že v tem času realizirana zamenjava še renesančno oziroma manieristično občutenih oltarjev, ki so nastali komajda v prvi polovici stoletja, s sodobnimi. Seveda pa ni povzročala sprememb le ljudska likovna volja; vizitacije poročajo, da so se ključarji v Križah pritožili nad svojim vikarjem Petrom Tomažinom, češ *da na škodo cerkva brez potrebe proč meče stare oltarje in napravlja nove in tako gmotno izčrpuje cerkve ne ozirajoč se na to, da je denar potrebniji za streho in druge nujne stvari, zato prosijo, da se ga v tem obrzda* [1654].⁷⁷

Delavnice, ki so delovale po mestih in tudi na podeželju nekdanje ljubljanske škofije in v katerih srečujemo čedalje več domačih mojstrov, so znale oltarje v skladni harmoniji povezati z arhitekturo v izredne slikovite celote (npr. Bohinj-Jezero – Sv. Janez, Breg pri Preddvoru, Kranj-Čirče, Nemški Rovt Srednje Bitnje, Suha pri Predosljah, Vrba, Žirovnica, Žlebe); posebno lepe sta na Kranjskem ustvarili delavnici v Kranju (morda delavnica Ivana Baltazarja Tiringerja) in v Loki (Jamškova delavnica). Jamški so v svojem polstoletnem delovanju segali tudi na polhograjsko področje (Setnica nad Polhovim Gradcem) in v okolico Ljubljane. Za ljubljansko mesto samo je v tem času veliko rezbaril Avguštin Ferfilla s svojo delavnico, v zvezi s katero nam vizitacije prinašajo novo ime – Matija Ferfilla [1665] – in z njim vred dokaz, da je delovala tudi na štajerskem področju. V omenjeno zgodnjebaročno skupino bi poleg oltarjev, ki jih vizitacije posredno ali neposredno datirajo, najbrž smeli nekatere uvrstiti tudi po samem opisu.

Ko se je zlati oltar na tretji stopnji v zadnji četrtini stoletja pod vplivom italijanskega kiparstva zresnil, se je spet podredil tektonskim principom; ornamentika, zdaj že zrelobaročna, se je razredčila in naglasila le glavne funkcionalne člene, črno polihromirana arhitektura pa se je pomaknila v ospredje. Črni leseni oltarji so bili neposreden odmev na čnomarmornate, kakršne je v tem času ustvarjal v Ljubljani beneško orientirani kamnosek Mihael Cussa in so po vsej srednji Evropi pomenili takratno modno novost.⁷⁸ Dasi je bil pri nas Cussov vpliv gotovo odločilni pobudnik nastavkov te vrste, je potrebno pristaviti, da poznamo posamezne primere tudi že pred njegovim nastopom na področju ljubljanske škofije, že celo v šestdesetih letih (Slovenj Gradec, oltarja v cerkvi sv. Elizabete [1661], Skaručna⁷⁹), številčno pomnožili pa so se seveda pozneje. Na naših tleh so se evropski modi hitro prilagodili plemiški naročniki, sledili pa so ji tudi meščani in bratovščine. Leta 1684 je Herberstein, ko je obiskoval župnijske cerkve, našel več takšnih primerkov (npr. Črna na Koroškem, Dovje, Gornji Grad, Ig – baron Engelshausen, Lipa nad Vrbo, Ljubno ob Savinji [Rosule] – privatna kapela, Luče ob Savinji, Mošnje, Motnik – baron Abfaltre, Pilštanj – baron Raising, Pliberk,

⁷⁷ Prim. *Kronika župnije Tržič*, Tržič 1988, str. 120.

⁷⁸ Cevc, *Slovenska umetnost*, o. c., str. 102.

⁷⁹ Veider, *Skaručina*, o. c., str. 14.

Prebold, Radovljica – grof de Turri, Slovenj Gradec – pl. Wernegk, Stari trg pri Slovenjem Gradcu, Svibno, Sv. Jurij ob Taboru, Šoštanj, Vinska Gora, Vransko). Praviloma jih je v osrednjem delu krasila slika na platno, včasih pa so namesto nje imeli nišo s kipom, vendar se je ta v nekaterih primerih mogla prekriti s sliko. Posebnemu estetskemu občutju časa so bili prilagojeni tisti nastavki, pri katerih so črno arhitekturo dopolnjevali popolnoma pozlačeni ali v celoti posrebreni kipi, ki dajejo vtis, da so hote imitirali prave zlatarske izdelke (npr. Sv. Jurij ob Taboru, Vinska Gora).

Povečani vpliv italijanske umetnosti, ki je zajel tudi ljubljansko cerkveno hierarhijo, je pospešil odmiranje zlatega oltarja (npr. Gozd nad Golnikom 1693). K temu je pripomogla tudi škofijska sinoda, ko je leta 1685 obsodila kopičenje podob in okrasja na oltarnih nastavkih, kar odločno kaže na spremenjeno estetiko.⁸⁰

Novi estetiki so stregli, kot rečeno, kamnitni oltarji, zlasti tisti, ki jih je v svoji delavnici klesal mojster Cussa. Poleg teh na področju ljubljanske škofije le redkokje zasledimo kamnitne nastavke; na Jesenicah (Sava) in v Lescah [1668] so bržčas nastali po volji plemiških naročnikov, na Kumu [1668] pa jih je morda k takemu materialu zavezovala tradicija (prim. relief sv. Jošta iz Hrenovega časa), čeprav so vizitatorji obrazložili, da leseni niso primerni le zato, ker zaradi prevelike vlage v cerkvi propadajo in iz istega vzroka odpada z njih tudi pozlata.

Bolj kot na samo likovno plat oltarnih nastavkov so vizitatorji gledali na njihovo dispozicijo v sakralnem prostoru. Pri njihovi razmestitvi so želeli doseči večjo urejenost in skladnost. Oltarji so dotlej običajno zasedli prostor v prezbiteriju, na obeh straneh slavoloka, sredi cerkve, ob stenah ter ob stebrih ali slopih v ladji, v posebnih kapelah, na emporah, v zakristijah in pred vhodom v cerkev oziroma v lopi in večkrat so bili razmeščeni brez pravega reda. Že prihod apostolskega vizitatorja Carcana je na tem področju povzročil spremembo; škofa Hrena je opomnil, naj odstrani oltarje sredi cerkva, ker ovirajo pogled k velikemu in so povsod, kjer se je uveljavil rimski obred, že odpravljeni. Tudi sicer je Carcano podal glede razmestitve nekaj pomembnih navodil, ki so v skladu s koncilskimi smernicami in Borromejevimi inštrukcijami odklanjala oltarje preblizu vrat, pod prižnico, pod orglami, na grobovih ali pri stebrih. Oltarjem po lopah in zakristijah ni nasprotoval in je še celo sam posvetil kak tak primerek (npr. Braslovče). Hren si vseh njegovih navodil ni vzel preveč k srcu in je še vedno toleriral stare navade, njegov naslednik Scarlichi pa je bil v razlagi koncilskih dekretov strožji in je dosledno prepovedal vse oltarje, ki so stali sredi cerkve, po zakristijah in pred fasado, nenaklonjen pa je bil tudi tistim na emporah, medtem ko je dal k stebrom prislonjene premestiti k steni ali pa le primerneje prilagoditi stebri arhitekturi. Na terenu se seveda kljub prepovedim situacija ni prav hitro spremenila, tako da so tudi njegovi nasledniki imeli še dovolj dela z opominjanjem na nepravilnosti

⁸⁰ Cevc, *Slovenska umetnost*, o. c., str. 100.

in zaukazovanjem premeščanja oltarjev [1661, 1665, 1668, 1684]. Pri urejanju so, razen pri siromašnih podružnicah, gledali na to, da bi vsak stranski oltar dobil dopolnilo v ustreznem pendantu; škof Rabatta je na primer v ljubljanski šempetrski cerkvi ukazal odstraniti oltar sv. Leopolda prav zato, ker pendanta ni imel [1665].

Za postavitev oltarjev posebno primerne so bile bočne kapele, ki so jih v 17. stoletju marsikje pozidali, zlasti na pobudo bratovščin. To so bili majhni avtonomni kulturni prostori in oltarji v njih niso motili liturgične in estetske enotnosti cerkvene celote. Ta je bila uglašena na centralni veliki oltar, stranski pa so se podredili njegovi osi.

Urejeno in skladno dispozicijo oltarjev naj bi podpirala tudi njihova formalna harmonija. Vizitatorji so po nekaterih krajih že srečali oblikovno poenotene pendante (npr. [1684] Bled, Ljubljana-Šentvid, Podbrezje, Sv. Jurij ob Taboru), drugod pa so izrazili željo, naj jih v tem smislu preurede [1661,1665,1668, 1684].

Odprava oltarjev zunaj cerkvenih stavb, tudi v lopah, se je vezala na koncilsko določilo 22. seje, ki je prepovedovalo maševanje izven cerkva in naročalo škofom, naj to navado preprečujejo. Zlasti Scarlichi in Buchheim sta bila v razlagi tega dekreta zelo stroga, to pa je zapletalo situacijo v primeru romarskih shodov. Tako so se morali zatekati k najrazličnejšim pomožnim rešitvam; ponekod so za bogoslužje postavili pri cerkvi posebno kapelo, ki se je lahko na več strani odpirala (npr. Sv. Peter nad Begunjami), največkrat pa so problem rešili z okenskimi odprtini, običajno na fasadi, skozi katere so verniki spremljali obred na oltarju. Včasih so dopuščali maševanje na portatilu ob vhodu v cerkev, vendar vedno le znotraj nje, v zelo izjemnih primerih, kjer ni bilo mogoče zadeve drugače urediti, pa so parkrat na leto celo dovolili bogoslužje v lopi (npr. Ljubljana-Rožnik).

Seveda povsod, zlasti v konservativnejših krajih, omenjene prepovedi niso vzeli resno in so še dolgo obdržali oltarje v lopah. Vizitatorji so ukaze iz leta v leto ponavljali in kjer niso zalegli, so zapretili s kaznijo interdikta cerkve ali jo celo izrekli. Po nekaterih regijah so se za uveljavitev prepovedi prav posebno prizadevali; ljubljanski prošt in radovljiški župnik Gasper Bobek je na primer za svoje področje dal javno objaviti ukaz o odstranitvi oltarjev pred vhodom pod kaznijo suspenza bogoslužja, pa je vendarle Terpin na terenu še našel primerke trdoživega vztrajanja pri starih izročilih (npr. Rodine) [1668]. Marsikje oltarjev v lopah niso popolnoma odstranili, pač pa so jih po nasvetih vizitatorjev primerno znižali, tako da niso več imeli oblike prave oltarne menze, ter jih namenili za zbiranje darov ob romarskih shodih.

Po zakristijah zgrajene oltarje, ki jih je Scarlichi v ordinacijah povsod prepovedal, so sicer v glavnem odstranili in njihovo mesto porabili za postavitev zakristijskih omar, pa vendar so se v posameznih primerih

ohranili še tja v Herbesteinov čas (npr. Polhov Gradec [1685]).

V dobi gotike so oltarne nastavke radi nameščali pod baldahin; ta je v pisnih virih večkrat istoveten z izrazom *kapela*, v vizitacijah pa je opredeljen tudi kot *fornix* (prim. Dvor pri Polhovem Gradcu). V nekaterih primerih so se takšni baldahini ohranili tudi v 17. stoletje in večkrat so zaživel v prav skladnem sožitju z novimi oltarnimi nastavki (npr. Ljubljana – stolnica); sčasoma so jih *tanquam non necessarios* začeli odstranjevati, predvsem po Buchheimovih navodilih (npr. Gornji Grad, Stari trg - sv. Radegunda, Trbovlje [1661]). Baldahinasta streha je vsaj delno varovala oltarje pred prahom, še bolje pa so to nalogo opravljala krila, s katerimi so se zapirali gotski nastavki. Novi nastavki, ki jih je bogatila razkošna pozlata, niso bili primerno zavarovani, zato so jih začeli zagrinjati z zastori (*cortina*) v vsaki etaži posebej. Kakor opisuje vizitator gornjegrajske cerkve, so se zagrinjala premikala na železnih obročkih po nosilni palici [1661]⁸¹ in so postala nepogrešljiv del oltarne opreme.

Iz vizitacijskih popisov je razvidno, da je bilo število oltarjev po posameznih cerkvah različno, odvisno predvsem od njihovega statusa; župnijske cerkve so ponavadi imele več oltarnih nastavkov kot podružnice, zlasti številni pa so bili po mestih, kjer so jih svojim patronom postavljale tudi cehovske bratovščine, in po romarskih svetiščih, pač v skladu z njihovim posebnim religioznim pomenom.

Carlo Borromeo, ki je sicer predvsem postavil novi red razmestitve oltarjev in ni v prvi vrsti zmanjševal njihovega števila, je vendarle zagovarjal misel, da za navadno župnijsko cerkev zadoščajo trije. Ljubljanski vizitatorji se v tem niso držali njegovih napotkov, čeprav se zdi, da so upoštevali načelo, naj se število oltarjev ujema z velikostjo cerkve, da njihova prenakopičenost ne bi škodovala notranji lepoti prostora. Vizitacijska poročila kažejo, da so oltarje odpravljali oziroma omejevali njihovo število predvsem iz ekonomskih vzrokov. Ko je Buchheim, ki je nasploh nasprotoval kopičenju oltarjev, leta 1661 vizitiral cerkev v Zasipu, je odredil, naj odstranijo stranski oltar, *saj skromni dohodki ne zadoščajo niti za zadovoljiv okras enega samega*. Tudi v Jereki je ukazal stranskega odstraniti, *ker za cerkev zadošča en sam oltar*, na Svibnem pa prav tako s pristavkom, *da se ne bo še naprej nekoristno tratil denar za njegovo opremo* [1661]. Le v Šmartinu pri Kranju omenja, da sta bila stranska oltarja odstranjena zaradi ozke cerkvene stavbe.

Glede velikosti oltarjev je že Scarlichi povsod priporočal, naj upoštevajo cerkvene konstitucije, ki so določale primerno skladnost z arhitekturo. Pregarjal je vse neprimerne in preveč ozke oltarje, med katere je štel tudi več nastavkov iz Hrenovega časa; vse take je ukazal ali podreti ali razširiti ali pa nadomestiti z novimi. Njegovi nasledniki v tem niso bili tako dosledni, sicer pa so jim pozneje delali preglavice predvsem preširoki oltarji, ki so, če so stali ob slavoloku, zastirali pogled na veliki oltar.

⁸¹ Prim. Cevc, *Kipar Leonhard Kern*, o. c., str. 35.

Medtem ko so se vizitatorji zadovoljili s kratkimi opisi oltarnih nastavkov, pa so se s pravo akribijo lotili oltarnih menz, za katere so veljali najstrožji predpisi. Izhajajoč iz tridentinskih odlokov o dostojnem oblikovanju kulta je bila menza najsvetejši del oltarja, na katerem se je opravljala mašna daritev in je zato morala v vsem ustrezati predpisanim pogojem. Biti je morala kamnitna in po možnosti iz enega kosa; če jo je sestavljalo več posameznih delov sinodalne konstitucije (16. poglavje) so namreč dopuščale dva dostavka k centralnemu delu – je moral biti večji kos na sredi in samo ta je smel biti posvečen. Sinodalne konstitucije so določale tudi njene mere, zato je morala biti »secundum constitutiones, in longitudine et latitudine idonea« [1661]; po dolžini je morala menza meriti najmanj 7 pedi (ped = 0,20 m), po širini pa vsaj 5, da se je lahko na njej nemoteno opravljalo bogoslužje. Površina menze je morala biti enotna in kamnoseško obdelana, nikakor pa ne izglajena s cementom. Menza je morala biti posvečena; do tridentinskega koncila so ob posvetitvi vlagali relikvije v oltarni podstavek (*stipes*), pozneje pa v menzo v izklesano votlinico (*sepulchrum*), ki jo je prekrivala kamnitna plošča z vklesanim križem (*petra sacra*). Vizitator je redno nadzoroval, če je menza posvečena, običajno pa je tudi zapisal, kje so vložene relikvije. Podij pred oltarno menzo je moral mašniku omogočiti primerno vzvišeno pozicijo, drugače je bil *izgled neprimeren* [1661]. K oltarju so vodile stopnice, po pravilu v neparnem številu, in več jih je moralo biti pri velikem oltarju, ker samo temu *pristoji večja višina od ostalih* [1661].

Scarlichi je se po mnogih cerkvah naletel na neprimerne menze; marsikje so imeli zidane, ponekod pa celo še lesene (npr. Sv. Jošt nad Dreto). Po njegovih ukazih so morali preskrbeti nove, kamnitne. Tudi Scarlichijevi nasledniki so ostali glede menz neizprosni, celo Herberstein, ki je v ostrini v marsičem že popustil; preverjali so material, sestavo in posvetitev in če menza ni bila primerna, so prepovedali na njej maševati brez uporabe posvečenega portatila. Nadzorovali so tudi mere in ukazovali prekratke menze ob straneh dopolniti do predpisane velikosti. Glede oltarjev je tudi obveljalo pravilo, da kosti umrlih v kriptah nikakor ne smejo segati podnje (npr. Križe [1684]). Škofje so bili na vizitaciji zadolženi, da skrbno pregledajo tudi oltarno opremo; vse pomanjkljivosti so ukazali odpraviti, pri neopremljenih oltarjih pa so večkrat določili rok, v katerem naj odgovorni poskrbe za opremo, sicer naj jih podro (npr. Dob, Javorje).

Vsako menzo so morali prekrivati trije oltarni prti, kakor so določale rubrike Rimskega misala. Bele platnene prte je pred vlago varoval spodnji dobro povoščeni prt, pred prahom in nečistočo pa posebno pregrinjalo, ki naj bi bilo po Borromeju in Gavantu zelene barve. Po naših cerkvah so namesto zelenega pregrinjala ponekod uporabljali deske, kar so vizitatorji kot neprimerno odpravili. Prav tako so prepovedali papirnate prte, ki so jih marsikje rabili namesto platnenih. Tudi prednja stran menze je morala biti pregrnjena ali kako drugače okrašena; za njeno lepšavo je Rimski misal priporočal *pallium* (*palla*), bodisi kot tkaninasti zastor v ustrezni liturgični

barvi, bodisi kot antependij, ki je bil lahko iz različnega materiala. Vizitacije omenjajo usnjene, vezene in lesene antependije, okrašene z ornamentami ali s podobami titularnih svetnikov. Usnjene in tkaninaste so morali pričvrstiti na lesen okvir ali na desko, da so se lepo prilegali k menzi.

Po Rimskem misalu sta bila za vsak oltar predpisana vsaj dva svečnika; za vsakdanjo rabo sta zadoščala skromna, za praznično bolj dragocena. Vzporedno z vse večjim hotenjem po skladni urejenosti sakralnega prostora je bilo po Buchheimovem naročilu potrebno paziti, da so bili svečniki na enem oltarju vedno enotni po materialu, barvi in obliki [1661]. Na oltarju je morala stati kanonska tabla z mašnjimi molitvami, sprva ena, pozneje dve (z molitvijo lavabo in z začetkom Janezovega evangelija). Za bralni pult so uporabljali blazino, da so nanjo polagali misal. Posredno so k oltarni opremi sodile tudi kadilnice s čolnički, zvončki in vrčki za maševanje.

Oprema oltarjev je bila za siromašnejše cerkve precejšnje finančno breme in tudi pri novozgrajenih jih ponekod dolgo niso opremili; celo v novi ljubljanski cerkvi sv. Florijana sta stranska oltarja, kakor je zapisal Herberstein, *čakala na pobožnost tistih, ki bi ju vzpostavili v primerno stanje* [1684]. Skrb za oltarje so običajno prevzeli ustanovniki, ki so se na nastavkih radi ovekovečili s svojimi insignijami (npr. Ljubljana-Šempeter, družina Andrian) ali celo s portreti (npr. Ljubljana – stolnica – Benigna Eggenberg), vendar so njihovi dediči vzdrževanje kaj radi opustili. Problem patronov oltarjev v ljubljanski šempetrski cerkvi naj bi po Herbersteinovem nasvetu reševali kar z javnim konkurzom, ki bi ga objavili vernikom s prižniče [1684].

Medtem ko so vizitatorji za oltarne menze uporabljali izraz *mensa* ali *altare*, so nastavke večinoma označevali kot *icon*, le Herberstein ponavadi s terminom *palla*. Za oltarne slike so uporabljali besedo *imago*, nekateri, predvsem Herberstein, pa so razločevali tudi med tistimi, ki so bile slikane na les in onimi na platno. Zlasti zgodnji tip zlatega oltarja je ponavadi v centralnem delu zapolnjevala slika, tokrat še nepomična, pozneje pa so v niše postavljali kipe; šele potem, ko so se le-ti v svoji razgibanosti tako umirili, da niso segali čez rob, so jih mogli po potrebi tudi zapreti s premakljivo sliko. Med podobami, ki so krasile oltarne niše, izstopajo v svilo oblečeni Marijini kipi; Herbersteinove vizitacije jih naštevajo kar lepo vrsto (npr. [1684] Bistrica ob Sotli, Dovje, Jesenice, Kranjska Gora, Križe, Kropa, Naklo, Pliberk, Sora, Vogrče, Vransko). Zakaj so se v tem času tako namnožili, ni razvidno. Morda gre za vpliv loretske milostne podobe, ki je s Hrenovo kopijo v Nazarjah segla na naša tla in se je v 17. stoletju razširila tudi po drugih krajih. Morda so bili ti kipi namenjeni za svečano prenašanje v procesiji ali pa jim je ljudstvo s svilenimi odevali izkazovalo posebno zaupanje in češčenje.

Z religioznega, ne pa vedno tudi umetnostnega, so bili pomembni t. i. privilegirani oltarji. Nanje so se vezali posebni privilegiji, ponavadi odpustki,

s katerimi jih je lahko obdaril le papež. Kdaj se je v Cerkvi ta praksa uveljavila, ni znano, vsekakor pa jo je 16. stoletje že poznalo; proti koncu 17. stoletja so vse glavne cerkve v Rimu že imele oltarni privilegij, v ljubljanski škofiji pa sta bili z njimi odlikovani obe škofovski cerkvi.

LIKOVNA FORMULACIJA SAKRALNE ODLIČNOSTI TABERNAKLJA IN HRANIŠČA SV. OLJ

Župnijske, vikariatne in kuratne cerkve, po katerih se je opravljalo redno bogoslužje, so morale imeti lepo urejen tabernakelj. V odgovor na očitke reformatorjev o idolatriji Evharistije so koncilski očetje v Tridentu še posebej potrdili tradicijo njenega čaščenja in navado, da se za njeno hranišče uporablja *sacarium*, njegove pozicije v cerkvi pa niso določili. Tako so po koncilu še vedno ostali v navadi stenski tabernaklji, dasi so se vse bolj uveljavljali tudi oltarni. Pravzaprav so ponekod že v srednjem veku hranili Evharistijo na velikem oltarju, nestor katoliške reforme veronski škof Matteo Giberti pa je takšno postavitve na svojem področju splošno vpeljal leta 1542. Pod njegovim vplivom so tudi Borromejeve *Instructiones fabricae et suppellectilis ecclesiae* (1576) določale, da mora stati tabernakelj na velikem oltarju; s tem so daleč presegle tridentinske in celo potridentinske odloke katoliške Cerkve, saj je na primer še *Caeremoniale Episcoporum* (1600) priporočal postavitve na velikem oltarju le iz liturgičnih ozirov, ni je pa predpisoval. V poznejših stoletjih so se milanska določila zelo razširila in prešla nato celo v *Codex Iuris Canonici*.⁸²

Tabernakelj je bil zaradi namembnosti sakralni center cerkve, njegova pozicija na velikem oltarju pa je njegov pomen še posebej naglašala. Veronski škof Giberti ga je pojmoval kot *cor in pectore et mentem in animo*. Glede na to je moral biti tudi likovno ustrezno odlikovan in dovolj prostoren (*amplum pro dignitate*), vendar je veljalo, naj bo njegova velikost v sorazmerju s proporci cerkve in oltarja, po obliki pa naj se prilagodi tipu cerkve. V ljubljanski škofiji so v Hrenovem času še skoraj povsod hranili sv. Rešnjje Telo v kamnitih stenskih kustodijah. Sledeč napotkom tridentinuma jih tudi apostolski vizitator Sikst Carcano ni odpravil, tako da jih je Scarlichi na svojih vizitacijskih ogledih še povsod srečeval. V svojih zapiskih je omenil, da so stenski tabernaklji večinoma neokrašeni, le nekatere lepša kamnoseški okras, bodisi poudarjeni arhitekturni členi bodisi figuralika (npr. Podčetrtek). Tabernakeljsko okrasje, zlasti obdajajoče stenske slike (npr. [1661] Naklo, Šmartin pri Kranju), omenjajo tudi poročila njegovih naslednikov. Stenske niše so bile po stari *navadi* vdelane na častnejši, evangeljski strani prezbitarija; zaradi vlage so jih marsikje znotraj obili z lesom, zapirali pa so jih z železnimi mrežastimi vratci, ki so bila zaradi varnosti zaklenjena. Razen stenskega je bil v rabi tudi stebričast tabernakelj (*božja hišica*), vendar ga Scarlichijeve vizitacije le redkokje omenjajo (npr. Šentilj pod Turjakom).

⁸² Prim. Mayer- Himmelheber, o. c., str. 112 ss.

Scarlichi je dosledno propagiral novi tip tabernaklja, zato je enotno za vso škofijo zaukazal, naj opuste stenske kustodije in nameste lesene na zunaj pozlačene tabernaklje na veliki oltar. To novost, ki so jo med prvimi zanesli k nam jezuiti ob svojem prihodu v Ljubljano,⁸³ so dotlej uvedle le redke cerkve (npr. Bled, Črna na Koroškem, Pliberk, Šentanel), po Scarlichijevih ukazih pa so jo sčasoma povsod prevzeli, celo mnogo dosledneje kot druge ob vizitacijah diktirane spremembe. Ko je škofijo vizitiral Buchheim, se je v glavnem posvečal le še vprašanju, če so tabernaklji dovolj visoki, da bi se vanje zlahka postavila monštranca; znotraj so bili v tem času večinoma polepšani z modro barvo in posuti z zvezdicami. Tak način okraševanja jim je sicer dajal svojski vsebinski poudarek, vendar se je s splošnimi konstitucijami vedno bolj uveljavljala zahteva, da jih morajo *pro maiori reverentia Sacramenti* [1684] znotraj prevleči s svilo, da se Evharistija ne bo hranila *med samim lesom* [1661].

Splošna določila so naročala, naj bo tabernakelj zastrt s pregrinjalom v liturgičnih barvah; premožnejše cerkve so imele liturgičnim barvam primerno število pregrinjal, druge so se zadovoljile z enim samim, ki je bil ustrezno barvno kombiniran. Pregrinjala pa vendar niso popolnoma zatrla umetniške fantazije rezbarjev; v Herbersteinovem času so bili nekateri tabernaklji že tako lepo izrezljani, da je škof celo dopuščal opustitev pregrinjala, ker ga je po njegovi sodbi *nadomestila lepa umetniška oblika* [1684] (npr. Logatec-Gorenji, Pliberk, Slovenj Gradec). V nekaterih primerih ga zaradi oblike tabernaklja sploh ni bilo mogoče več dobro namestiti, v Šmihelu pri Pliberku na primer zaradi pridanih angelskih figur [1684].

V zvezi s tabernakljem so splošna določila tudi ukazovala, da mora biti zaklenjen, njegov ključ pa *zaradi dolžnega spoštovanja do Evharistije* [1684] pozlačen in lepo oblikovan. Pred sv. Rešnjim Telesom naj bi gorela večna luč, vendar se je ta navada po naših cerkvah le počasi razširjala.

Stenske kustodije so po uveljavitvi tabernaklja na velikem oltarju namenili za hranišče svetih olj. Le-ta so dotlej hranili bodisi v zakristiji bodisi v stenskih nišah, večinoma na listni strani prezbiterija, zdaj pa so jih po naročilih vizitatorjev predstaviti. Stenske tabernaklje so morali seveda v ta namen preurediti in odstraniti vsa tipična evharistična znamenja, razen tega pa so jih morali opremiti še z napisom *SS. Liquores*; za neprimerne so veljali napisi, na kakršnega je na primer naletel Buchheim v Zasipu, kjer so sveta olja pozdravljali z besedami *Ave S. Oleum, ave S. Chrisma* [1661]. Vratca omaric so morali iz higienskih vzrokov podložiti s kovino ali vsaj s tkanino.

Za sveta olja so rabili dragocene posode, ponavadi srebrne, ki so se morale dobro zapirati, postavljali pa so jih v večjo šatuljo, imenovano krizmarij. Posoda z oljem za bolniško maziljenje je morala biti zaradi praktičnih potreb ločena od drugih dveh.

⁸³ Anton Koblar, Iz Letopisov ljubljanskih jezuitov, v: *Izobraževalna knjižnica*, Kranj 1914 [1915], str. 22.

FUNKCIONALNA IN ESTETSKA VLOGA PRIŽNIC

Koncilski očetje so med drugim posvetili posebno pozornost pridigarski dejavnosti (*munus praedicationis*). Pridiga, ki je bila v dobi katoliške obnove zelo pomembna, naj bi se podajala s prižnice, *kjer se božja beseda bolje sliši* [1661]. Prižnice so bile likovno naglašene v skladu z oznanjevalno namembnostjo. V splošnem je veljalo načelo, da morajo biti oblikovane v soglasju s cerkvijo in z drugo opravo, nameščene pa na primernem mestu in zadovoljivo orientirane k poslušalstvu.

Kakor je razvidno iz vizitacij ljubljanske škofije, so prižnice, marsikje še zidane ali kamnitne, drugod tudi že lesene, imele župnijske in predvsem večje cerkve. Da so bile nekatere med njimi umetniško izdelane, potrjujejo vizitacijska poročila; v Mošnjah na Gorenjskem omenjajo na primer sijajno kamnitno prižnico, okrašeno s podobami cerkvenih učiteljev [1641], o lepih lecah pa govore tudi na drugih krajih (npr. [1668] Logatec-Gorenji, Kum, Rovte). Med posebnostmi velja opomniti tudi na premakljivo prižnico v ljubljanski špitalski cerkvi [1684]. Pri mnogih podružničnih cerkvah so ob romarskih shodih verniki prisluhnili pridigam kar na prostem, zato so v lopah marsikje že v srednjem veku, ponekod pa tudi pozneje, postavili kamnitne oziroma zidane prižnice (npr. [1668] Brezje, Brezje pri Dobrovi, Kamna Gorica, Ladja, Osolnik, Žirovnica).

Lesene prižnice kot izrazito rezbarska naloga so stilno sledile razvoju zlatega oltarja; pridružile so se tudi njegovi resnejši stopnji, ko jih je prav tako zajela črno-barvna moda (npr. Ljubno ob Savinji [Rosule] [1684]).

DRUGA LESENA OPREMA

Po cerkvah se je v 17. stoletju še ohranjala srednjeveška navada, da je slavolok prezbiterija krasil Križani. Scarlichi je naročal, naj ga postavijo na prečni tram, kjer pa je bil nameščen na neprimernem kraju, na primer v ladji ali ob vhodu v stransko kapelo (npr. Slovenj Gradec), je zaukazal premestitev. V nekaterih primerih je celo odločil, naj napravijo lepšo podobo Križanega (npr. Nova Štifta). Vizitatorji so ob svojem prihodu tu in tam potarnali, da je Križani popolnoma zamazan, ker so ga verniki na velikonočno vigilijo premazali s presnim maslom, zato so naročali, naj kip očistijo in prebarvajo (npr. Podbrezje [1684]). Nad navado se je čudil zlasti apostolski vizitator Sikst Carcano, ko je obiskoval naše kraje, bila pa je le eno od številnih *praznovelij* preprostega ljudstva, o katerih poročajo vizitacijski zapiski.

Srednji vek ni poznal zaprtih spovednic; za spoved so izbrali primerno mesto v cerkvi, večkrat kar za oltarjem.⁸⁴ Po tridentinskem koncilu je spovednica postala obvezna, najnatanejša navodila o njenem izgledu pa je izdelal Borromeo v znamenitih Instrukcijah. Ko je ljubljansko škofijo vizitiral Scarlichi, spovednic

povečini še niso imeli, zato je povsod naročal, naj jih priskrbe, kjer so stale po zakristijah, pa je ukazal naj jih premeste. Praviloma naj bi namreč spovednice stale v cerkvi na vidnem mestu, pa jih je še Herberstein pogosto srečeval v zakristiji. Opazil je tudi druge pomanjkljivosti, od neprimernih form do nepopolne opremljenosti. Naročal je, naj jih napravijo v običajni (*solita figura*) in ne le v polovični (*sedis confessionalis dimidia*) obliki ter z mrežo na okencih, *da se ne bo obraz dotikal obraza*, vse pa naj tudi opremijo s seznamom pridržanih spovednih primerov [1684].

Odličnejše cerkve so imele ponavadi tudi lepo oblikovane korne klopi, stolnica in kolegiatna cerkev pa še škofovsko katedro. Klopi za ljudstvo so bile redno preproste, vizitatorji pa so povsod gledali na to, da bi bile po obliki kar najbolj skladne in urejeno razvrščene. Ker so od klopi začeli pobirati sedežnino, so postale tudi vir cerkvenega dohodka.

Tudi lesene stropce, o katerih smo govorili v zvezi z arhitekturo, so šteli med cerkveno opremo. Razen teh so k njej sodile lesene empore, ki so se od Scarlichijevega časa dalje precej pomnožile. Iz prezbitერიjev, kjer si jih lahko predstavljamo kot nekakšno okorno vzporednico elegantnim kamnitnim v dvorski cerkvi, so jih počasi odstranili (npr. Kranj), postavljeni pa so jih začeli nad glavnimi vrati kot zametek sedanjega pevskega kora, včasih celo v dveh etažah. Vizitatorji so jih šteli za prostorsko pridobitev, saj so vedno navajali, da na njih lahko *mnogo vernikov prisostvuje pri maši*. Krasilna umetnost lesenih korov ni prezrla in jih je mnogokrat olepšala v ubranem sozvočju s slikanimi stropi. Razen ornamentike je včasih posegla tudi po figuraliki; v Škalah na primer so kor krasile upodobitve apostolov [1651]. Zidani kor namesto lesenega je bil v tem času še redkost; srečamo ga na primer pri novi cerkvi sv. Florijana v Ljubljani [1684].

CERKVENI INVENTAR IN LITURGIČNA OPREMA

Vsaka cerkev naj bi po navodilih vizitatorjev sestavila seznam inventarja. Posebno Herberstein je želel imeti nad inventarjem popoln nadzor, zato je naročal, naj en izvod pošljejo škofijskemu uradu, drugega pa shranijo v cerkvenem arhivu [1684]. Popisali so predvsem cerkveno posodje in oblačila, razen tega pa tudi lestence, svečnike, antependije in druge premičnine. Včasih so seznam vnesli tudi v vizitacijsko poročilo. Seveda so podatki interesantnejši z liturgičnega kot pa umetnostnozgodovinskega vidika, kjer spregovore predvsem na temo zlatarstva, pasarstva in umetne obrti, vendar predstavljajo del zaokrožene likovne celote sakralnega prostora 17. stoletja, v okviru katere jih ne moremo prezreti.

Liturgično posodje je bilo po materialu in izdelavi odvisno predvsem od gmotnega stanja posameznih cerkva; po pravilih naj bi bilo srebrno in pozlačeno, v revnejših razmerah pa je bilo dopustno tudi bakreno, vendar je morale biti znotraj pozlačeno. Razen keliha so imeli po župnijah tudi ciborij

⁸⁴ Georg Schreiber, *Der Barock und das Tridentinum. Geistesgeschichtliche und kultische Zusammenhänge*, v: *Das Weltkonzil von Trient. Sein Werden und Wirken*, 1, Freiburg i. B. 1951.

(*piksido*), da so v njem hranili Sveto Rešnje Telo. Med mnogimi primerki, ki jih vizitatorji naštevajo, po obliki izstopa par ciborijev s kupo v podobi grozda (npr. [1661] Stari trg – Sv. Radegunda, Škale), hruške (npr. Grad nad Starim trgov [1661]) oziroma cesarske krone (npr. Jesenice-Koroška Bela [1668]), po materialu pa na primer slonokoščena piksida (npr. Pilštanj [1631]). Monštranc, ki jih Buchheim opredeljuje kot *posebno pomemben predmet župnijske cerkve* [1661], povsod še niso imeli in so v ta namen rabili zasteklene pikside (npr. [1661] Vogrče, Zgornje Gorje). Evharistijo so prenašali k bolnikom v majhnih okroglih posodah. Po mnogih cerkvah se v popisih inventarja še vse 17. stoletje omenja t. i. obhajilni kelih za poplakovanje (*ablutio*) po zaužitju hostije (npr. Slovenj Gradec, Šostanj, Uršlja gora).

Za liturgična oblačila in paramente (npr. korporal, pala, velum, plašček, burza, kazula, pluvijal, dalmatika, tunicela, štola, manipel, amikt, alba, cingulum, koretelj) je veljalo, da morajo biti čisti, izdelani po predpisih, v zadostnem številu in v vseh liturgičnih barvah. Kot je videti iz vizitacijskih popisov, so rabo predpisanih barv paramentov le počasi poenotili. Hranili so jih skupaj s posodjem v zakristijah ali v cerkvenih zakladnicah. Posebno bogata je bila zbirka oblačil, posodja in druge liturgične opreme (bandera, procesionalni križi, svečniki, slike) v gornjegrajski kolegiatni cerkvi, ljubljanska stolnična pa je za njo precej zaostajala.

S tridentinskim koncilom je Cerkev spet naglasila češčenje relikvij, vendar so predpisi določali, da je dovoljeno v cerkvi in javnih oratorijih izpostavljati v češčenje le avtentične, ki jih je potrdil krajevni škof. Relikvije so hranili v relikviarijih, te pa so postavljali bodisi v stenske niše pri velikem oltarju bodisi v zakristije. Med posebno dragocene so spadale relikvije Kristusove krvi v Radovljici, ki so zasedle odličnejšo evangeljsko stran prezbiterja, tako da so se sveta olja morala umakniti na epistelsko, pa tudi nekateri drugi kraji so se ponašali z bogatimi zbirkami relikvij (npr. Kozje).

Za svečavo so po cerkvah obešali lestence, ponavadi lesene, tu in tam pa tudi kovinske. Prečni tram (*rastrum*), ki so ga ponekod še nameščali v prezbiterij (npr. Dobrovlje, Hom – Sv. Magdalena), je že Scarlichi prepovedal.

KAMNOSEŠKO OBLIKOVANA OPREMA

Krstilnik je morala imeti vsaka župnijska oziroma vikariatna cerkev. Njegova zunanja podoba in postavitve se je iz dobe v dobo spreminjala. Bogato likovno okraševanje je z gotiko začelo ponehavati, tako da je vedno bolj prihajala do izraza osnovna oblika kamnitne čaše. Že v gotskem času jo je prekrival lesen piramidast pokrov, ki je bil lahko tudi poslikan. Poligonalne oblike kamnitnih krnic so se pozneje prilagodile renesančnim oblikovnim načelom, kakor dobro kažeta Hrenova primerka v Gornjem Gradu in v

ljubljski šempetrski cerkvi. Njuni polkroglasti čaši stojita na trebušastem stebriču s podstavkom in sta bili prvotno pokriti s piramidastim pokrovom. Tak tip krstilnika se je nato splošno razširil, vizitatorji 17. stoletja pa so to obliko v konstitucijah celo uzakonili in drugačne redno niso dopuščali (prim. Šentjernej [1661]). Zelo natančno so naročali, naj bo krnica kamnitna, po možnosti iz marmorja ali kakega drugega neprepustnega kamna, da bo držala vodo. Naj krstilnike povsod pokrijejo s piramidastim pokrovom - drugače oblikovanega so le redko tolerirali (prim. Kropa [1665] - v katerem naj bo omarica za shranjevanje rekvizitov, potrebnih pri krstnem obredu (posoda za oblivanje krščenca, posoda za prestrezanje krstne vode, krstno olje, sol, rimski obrednik itd.). Pokrov mora biti prirejen tako, da ga je mogoče dvigati in spuščati po vrvi. Zaželeno je bilo, da je bil pokrov okrašen s prizorom Kristusovega krsta, prvotno slikanim, ob koncu stoletja pa tudi že kiparsko predstavljenim [1690]. V bližini krstilnika naj napravijo sakrarij oziroma piscino za izlivanje krstne vode, ki mora biti vsaj za komolec dvignjena nad nivo tlaka in primerno zaprta. V Scarlichijevem času po večini cerkva sakrarijev še niso imeli, le sem ter tja naletimo na podobno napravo za velikim oltarjem (npr. Ljubno ob Savinji), v katero so izlivali vodo, ki je prišla v dotik s posvečenimi stvarmi. Herberstein je glede krstilnikov splošno vpeljal nekaj pravil, ki so bila prej le posamič izvedena; naročal je, naj poslej povsod nameste v kamnitno krnico po velikosti in obliki dobro prilagojeno bakreno posodo za krstno vodo, krstilnik sam pa naj obdajo z železno ali leseno ograjo ali vsaj opašejo z železnim obročem in pritrdijo k steni ter tako zagotove njegovo stabilnost.

Pozicija krstilnika v cerkvi se je spremenila v skladu s spremembo obredja. Medtem ko je krstni kamen v Hrenovem času še stal sredi cerkve, ker so v liturgiji pri blagoslovu krstne vode opravljali okoli njega sedem obhodov, se je z vpeljavo rimskega rituala pomaknil k zidu, praviloma na evangeljsko stran, k zadnjemu paru stebrov ali h glavnim vratom ob vhodu v cerkev.

Kamniti kropilniki za blagoslovljeno vodo so morali biti nameščeni ob cerkvenih vratih. Večina cerkva jih v Scarlichijevem času še ni imela, pozneje pa so jih preskrbeli vsaj pri glavnem vhodu. Med kamnoseško okrasje, ki so ga ponavadi izdelovali umetniško sposobnejši mojstri, se uvrščajo zlasti zakristijski lavaboji in portali. V svoji najbogatejši, regionalno pogojeni varianti v šestdesetih in sedemdesetih letih so se kamnoseško obdelani portali merili kar z razvito stopnjo zlatega oltarja,⁸⁵ v zadnji četrtini 17. stoletja pa so se zlasti v Cussovem delokrogu podredili novim estetskim normam.

SLIKARSKI DELEŽ PRI OKRASU IN OPREMI CERKVA

Iz gotskega časa, ko je slikarstvo postalo pomembno okrasno dopolnilo arhitekture, se je v 17. stoletje ohranilo še precej sledi, potem pa so po

⁸⁵ Prim. Šumi, *Arhitektura XVII. stoletja*, o. c., str. 98.

ukazih vizitatorjev po načelih nove estetike, včasih pa tudi vsled starosti zaradi nepopravljivih poškodb, začele izginjati pod beležem. Že apostolski vizitator Sikst Carcano je omenil v svojih dekretih, naj po cerkvah pobelijo »nelepe stenske slikarije« in isto je za njim ponovil italijansko orientirani Scarlichi, medtem ko njegovega predhodnika Hrena še niso prav nič motile in so se v njegovem času taki ukazi nanašali le na nemoralne podobe (npr. upodobitve župnikov s konkubinami v Polhovem Gradcu). Generalni vikar Filip Terpin je na vizitacijskih obiskih zapazil nekaj interesantnih stenskih slikarij, kakor je razvidno iz njegovih vizitacijskih zapisov (npr. Dobrunje, Logatec-Gorenji, Matena, Polje, Tomišelj); tiste, ki so bile vsebinsko bolj privlačne, je tudi vsaj na kratko popisal.

Seveda vse freske, o katerih poročajo vizitacijski zapisniki, niso bile srednjeveške; nekatere od omenjenih so nastale že v poznejši dobi, v Tavčarjevem in zlasti v Hrenovem času. Slikarstvo je prav po Hrenovi zaslugi še izpolnjevalo monumentalnejše naloge (zlasti pri naročilih za škofjski cerkvi v Ljubljani in v Gornjem Gradu), potem pa je zdrknilo predvsem na dekorativno raven (npr. Kranj-Stražišče [Šentpeter], Žlebe) in do zadnje četrtine stoletja ni igralo večje vloge. Tako je ob najbujnejšem razcvetu zlatega oltarja slikarstvo stalo ob strani, vendar je z njim vzporedno tudi ono po sredi stoletja stopilo v zgodnji barok, proti koncu pa se je usmerilo v iluzionizem s perspektivno slikano arhitekturo (npr. Bled – grajska kapela). Podobno kot v arhitekturi in kiparstvu se je tudi v slikarstvu v drugi polovici 17. stoletja začel krepiti italijanski vpliv, zlasti v reševanju svetlobnih in barvnih problemov, na splošno pa je še dolgo prevladovala nemška orientacija, ki je bila zares premagana šele z ustanovitvijo Akademije operosorum leta 1693.

Skupaj s stenskim je tudi tabelno slikarstvo do zadnje četrtine stoletja vztrajalo ob srednjeevropskih vzorih in je dolgo kazalo manieristične poteze, o čemer pričajo oltarne slike tega časa (npr. Sv. Janez v Bohinju, 1635). V prvi polovici 17. stoletja je bila produkcija oltarnih podob še precejšnja, saj so bile pomembni sestavni del zlatega oltarja v njegovi prvi razvojni fazi, na drugi stopnji so izgubile prvotno vlogo, v zadnji etapi pa so se spet nekoliko pomnožile. Medtem ko so v prvi dobi umetniki se pogosto slikali na les, se je pozneje uveljavilo platno. Med vizitatorji, ki sicer o oltarnih slikah malo ali nič ne povedo, z opisi upodobitev in slikarskega materiala predstavlja izjemo škof Herberstein.

IKONOGRAFSKO BOGASTVO SAKRALNE UMETNOSTI

Ikonografsko bogastvo sakralne umetnosti na področju ljubljanske škofije v vizitacijskih poročilih posredno odseva iz izbora patrocinijev cerkva in oltarjev, neposredno pa se kaže v opisu tistih mikavnih motivov, ki so pritegnili vizitatorjev pogled.

O PATROCINIJIH IN MOTIVIH

Ob najstarejših **patrocinijih** cerkva, kapel in oltarjev, kjer so zavzemali najvidnejše mesto predstavniki zmage krščanstva nad poganstvom (npr. sv. Jurij, sv. Marjeta) oziroma pokristjanjenja poganškega izročila (npr. sv. Mihael) ter sloviti mučenci,⁸⁶ je srednji vek uveljavil tudi mnogo legendarnih patronov; po prevratu, ki ga je povzročila reformacija s tem, da je zavrgla kult svetnikov, je zdaj potridentska Cerkev zavestno iskala teološko in zgodovinsko utemeljene naslove. Tudi v našem gradivu so te tendence očitne; nove cerkve so zdaj posvečene sv. Trojici, sv. Križu in Mariji, med svetniki pa izbirajo zlasti priprošnjike zoper kugo (npr. sv. Rok), zoper ogenj (sv. Florijan) in zoper povodenj (sv. Janez Nepomuk) ter seveda tiste, na priprošnjo katerih so se godila številna ozdravljenja (sv. Francišek Ksaverij, sv. Lucija).⁸⁷

Posebnega češčenja so bili deležni tudi nekateri drugi svetniki; zlasti v Hrenovem času se je uveljavil sv. Ahacij, ki je bil po zmagi pri Sisku prištet med deželne patrone, v drugi polovici 17. stoletja pa se je nenadoma razširil kult sv. Antona Padovanskega (npr. [1668,1684] Bled, Braslovče, Dobrina-Žusem, Hotedršica, Jagnjenica, Jezero – Sv. Ana, Kranj-Rupa, Lesce, Naklo, Nazarje, Pliberk, Slovenj Gradec – Sv. Elizabeta, Stari trg – Sv. Radegunda, Šentjernej, Šentvid pri Planini, Tabor pri Vranskem, Vransko) in počasi je naraščal ugled sv. Jožefa (npr. [1668,1684] Braslovče, Jesenice-Sava, Ljubno ob Savinji [Rosule], Spodnja Besnica, Strahinj, Vinska Gora, Vransko). Češčenje čudodelnika iz Padove se je sicer v Cerkvi skozi 16. in 17. stoletje splošno razmahnilo, vendar vizitatorji pogosto pripominjajo, da so njegovi oltarji, kipi ali podobe po naših cerkvah nastali iz pobud osebne pobožnosti (npr. Ig, Lesce).⁸⁸ Sčasom je začel izpodrivati druge svetnike in je zasedel njihove oltarje. Podobno ekspanzivnost je kazal tudi kult sv. Franciška Ksaverja, ki so ga med nami širili jezuiti, vernikom pa se je, kot rečeno, priljubil zaradi številnih čudežnih ozdravljenj. V primerjavi z njim je bil njegov redovni sobrat sv. Ignacij Lojolski po cerkvah in oltarjih precej manj zastopan (npr. Luče ob Savinji [1684]).

Ker so vizitatorji o titularnih svetnikih cerkva in oltarjev poročali redno in točno, le redko z manjšimi napakami (npr. ob naslovu sv. Eme), moremo

⁸⁶ France Truhlar, Problem starih patrocinijev v Sloveniji, *Bogoslovni vestnik*, 33, Ljubljana 1973, str. 61 ss.

⁸⁷ Prim. Stegenšek, *Dekanija gornjegrajska*, o. c., str. 215–216.

⁸⁸ Med zgodnjimi upodobitvami svetnika je vsekakor potrebno omeniti tisto v ljubljanski stolnici v kapeli sv. Rešnjega Telesa, ki ga je vsebinsko povezovala z zmagovito Evharistijo (prim. Veider, *Stara ljubljanska stolnica*, o. c., str. 58); Zdi se, da je gojil posebno pobožnost do svetnika tudi ljubljanski pomožni škof Vaccano. Prav za časa njegovega škofovanja v Trstu so tam za svojega zavetnika izbrali sv. Antona Padovanskega.

skozi njihova poročila opazovati splošno sliko patrocinijev na naših tleh, zasledovati pa moremo tudi vse spremembe in spremljati vpeljavo novih svetnikov. Za hagiotopografijo ljubljanske škofije in za umetnostno ikonografijo so zato vizitacije zelo dragocen pisani vir; kot skromen prispevek v ta namen sem k že objavljenim Scarlichijevim vizitacijam dodala sezname patrocinijev cerkva, kapel in oltarjev, s pritegnitvijo zapisnikov njegovih naslednikov (gl. prilogo) pa postaja podoba časovno večplastna. Seveda v poročilih pogrešamo podrobnejših opisov motivike, saj se vizitatorji na to temo običajno niso razgovorili; še najnatančnejši je bil v tem pogledu Herberstein, ki je poleg titularnega popisal tudi druge svetnike in motive na oltarjih.

Čeprav je vsaka cerkev predstavljala določeno hagiografsko enoto, srečamo včasih v eni sami več primerkov istega patrona, največkrat Marije, ki je imela sem ter tja celo po več oltarjev, pogosto pa po več podob. Tudi župnija je sestavljala hagiotopografsko enoto, pa so se podobno tudi v njej nekateri patrociniji po večkrat ponovili. Buchheim je v vizitacijskih zapiskih celo sešteval ponovitve titularnih svetnikov po posameznih župnijah, ker ni bil naklonjen pretiravanju. Prav na to, da so nekateri svetniki v župniji že v zadostni meri zastopani, so se radi sklicevali verniki, ko so prosili za spremembe bodisi pri naslovih oltarjev bodisi cerkva in kapel.

Naslovu oltarja pa, kot je videti iz vizitacijskih zapiskov, nastavki niso vedno ustrezali. Včasih je stal na oltarju popolnoma drug svetniški zavetnik, tako da je bilo mogoče pravega, ki ga sploh ni bilo, ugotoviti le iz posvetilnih listin in mašnih obligacij. Nemalokrat se je dogodilo, da je osrednji prostor v nastavku zavzel teološko pomembnejši motiv, npr. kristološki ali marijanski, titularni svetnik pa se je pomaknil na stran ali v atiko. Pogosto so naslovni svetniki nastopili v paru ali celo v širši skupini; največkrat srečujemo običajne dvojice in ikonografsko pogojene skupine, včasih pa so se povezali v neobičajno združbo svetniki, ki redno ne sodijo skupaj (npr. sv. Florijan in sv. Rok – Lipa nad Vrbo [1684]). Posebno priljubljene so bile skupine sv. Trojice ali Marijinega kronanja, Oznanjenja in Jezusovega krsta, ki so z medsebojnimi odnosi že vnašale v oltar teatrsko razporeditev, medtem ko je bil na primer motiv Marijine zaroke redek (npr. Skočidol [1684]). Pri odstranitvi oltarnih nastavkov so bogoslužje vedno prenesli na kak drug oltar v cerkvi; le-ta je potem pogosto združeval in, kot piše Buchheim, tudi likovno *ohranjal spomin* na svetniške patrone odstranjenih oltarjev; tako so na primer v Šmartinu pri Kranju ob prenosu liturgije z dveh stranskih na oltar sv. Jurija postavili nov nastavek v treh etažah, da sta v njem dobila svoje mesto tudi sv. Štefan in sv. Katarina [1661].

Izbor svetniških patronov so pogojevali krajevni, družbeni in osebni faktorji. Medtem ko je ljudstvo nekatere svetnike zelo splošno častilo, je bilo češčenje drugih pogojeno le z določenim direktnim vplivom iz nekega centra (Oglej, Salzburg), ali pa je bilo odvisno od regionalnih in geografskih posebnosti;

natančnejša analiza vizitacijskih zapiskov bi poleg splošne slike pokazala tudi značilne lokalne variante. Socialna struktura vernikov se je odsevala v izboru kmečkih, obrtniških ali izrazito plemiških patronov.

IKONOGRAFSKA PROBLEMATIKA

Ob pazljivem branju vizitacijskih poročil naletimo na nekatere zanimive motivne posebnosti, ki nakazujejo ikonografsko bogastvo sakralne umetnosti na naših tleh in hkrati odpirajo več različnih vprašanj. Ker je problematika preobsežna, naj zgolj za ilustracijo navedem interesanten primer upodobitve sv. Trojice v kapeli sv. Duha v Gozdu, kjer so bili z vodenimi barvami naslikani trije enaki možje, ki so bili le po zemeljski krogli, križu in golobu prepoznavni kot Bog Oče, Bog Sin in Sv. Duh [1654].

Kot smo že omenili, se kažejo zanimivi ikonografski problemi v zvezi z upodobitvami nekaterih svetnikov; morda zato, ker na Gorenjskem nikoli ni živel benediktinski red, prav na tem področju srečujemo napačne likovne predstavitve sv. Benedikta (npr. Podbrezje-Tabor) in njegovega učenca sv. Lenarta (npr. Jesenice, Kropa), ki so ga namesto v črn redno odevali v bel cistercijanski habit.

Motive in vsebino likovnih del naj bi Cerkev po napotkih tridentinskega koncila nadzorovala z vidika ortodoksnosti in npravnosti. Kot razsodnica umetnosti je odločala, katera izmed umetniških del ustrezajo veri, pobožnosti in izročnim določbam ter so primerna za sveto rabo. V boju proti protestantom in nato v afirmaciji svoje moči je izoblikovala izrazito poudarjen katoliški program. V našem gradivu poznamo tovrstna dela predvsem iz Hrenovega kroga, mednje pa spadajo tudi tista, ki so nastajala v okviru bratovščin. Med motivi, ki govore o zmagi nad herezijo, so zgovorne upodobitve Brezmadežne. Za znamenito božjo pot v Novi Štifti pri Gornjem Gradu, ki je prav v protireformacijskem času odigravala pomembno vlogo pri utrjevanju katolištva, vizitator poroča, da je imela v velikem oltarju upodobitev Marije *draconem calcantis* [1652], podobne predstavitve pa srečamo tudi drugod (npr. Ljubljana-Šentvid [1684]).

DRUGI UMETNOSTNOZGODOVINSKI VIDIKI VIZITACIJ

POMEN BRATOVŠČIN ZA CERKVENO UMETNOST

Čeprav so bile bratovščine ustanovljene za vzpodbudo in poživitev vere, so tudi na umetnostnem področju odigravale pomembno vlogo. Svojim patronom so postavljale oltarje, kapele in celo cerkve, skrbele pa so tudi za njihovo redno vzdrževanje in okras. Pri tem je bila velikega pomena finančna moč posameznih kongregacij in uglednost njihovih članov, saj so si temu primerno izbirale umetnike in umetniška dela. Na umetnostni izbor so mogle vplivati tudi zveze bratovščin z njihovimi matičnimi kongregacijami v tujini. Nekatere so posredovale zlasti ikonografske vzorce, ki so se tako širili po vsej ljubljanski škofiji. V primeru ustanovitve rožnenske bratovščine na Savi na Jesenicah je na primer znano, da je bila originalni rimski listini priložena podoba Rožnenske Marije z zahtevo: *Hočemo in ukazujemo, da se na častiti podobi omenjene kapele naslika petnajst svetih skrivnosti našega odrešenja, kakor tudi v potrditev za dano priznanje, naj se naslika podoba našega svetega očeta Dominika, kako na kolenih prejema rožni venec iz rok prečastite Device Marije.*⁸⁹

Iz povedanega izhaja, da so podatki o bratovščinah, ki jih najdemo v vizitacijskih zapiskih, tudi za umetnostnozgodovinsko stroko zanimivi. V kontekstu z drugimi viri včasih postajajo zgornje celo same omembe. Kot je razvidno, so bile najštevilnejše bratovščine sv. Rešnjega Telesa, katerih ustanovitev je bila v sinodalnih konstitucijah vsem cerkvam izrecno priporočena, zelo priljubljene pa so bile tudi Marijine kongregacije, zlasti rožnenske (npr. Jesenice-Sava, Bitnje v Bohinju). Poleg teh srečamo tudi bratovščine pod imenom župnijskih zavetnikov in nekaterih znanih svetnikov-priprošnjikov, cehovske organizacije po mestih (npr. Kranj, Ljubljana, Radovljica) pa so se povezoval v verske združbe pod patronatom svojega nebeškega varuha. Škofje so izbor prepuščali vernikom, saj so na vizitacijah, ko so priporočali, naj po župnijah ustanove bratovščine *za porast pobožnosti, naročali naj bodo pod imenom tistega svetnika, ki ga ljudstvo posebej časti* [1684].

Oltarji, ki so jih postavljale posamezne kongregacije, so bili tematsko podobni in pogosto ikonografsko zelo zanimivi. Posebno skupino so predstavljali oltarji sv. Rešnjega Telesa z upodobitvami Poklona sv. treh kraljev (npr. Ljubljana – stolnica), Zadnje večerje (npr. Črna na Koroškem, Gornji Grad – kap. sv. Reš. Telesa, Pliberk, Radovljica, Srednja vas v Bohinju) in Evharistije v monštranci (npr. Kranj, Lipa nad Vrbo) ki jo dvigajo angeli (npr. Logatec-Gorenji, Sv. Rupert pri Beljaku, Trbovlje) ali časte svetniki (npr. Vrnsko). Pri bratovščinah sv. rožnega venca je, kot že rečeno, upodobitev

⁸⁹ Citirano v: Ferdinand Šerbelj, *Nicola Grassi 1682–1748. Tri oltarne podobe*, Ljubljana 1992 (Študijski zvezki, 1), str. 32–33.

diktirala matična rimska kongregacija tako z opisom kot s priloženo grafiko; predstavljati je morala Marijo, ki izroča rožni venec sv. Dominiku, ter vseh petnajst roženvenskih skrivnosti (npr. Jesenice-Sava, Kranj roženvenska cerkev). Marijanskim družbam zelo ustrezen je bil tudi tip Marije zavetnice s plaščem, pod katerim je Božja mati varovala njihove člane (npr. Kranjska Gora [1665]). Motiv so prevzele tudi druge kongregacije, tako da je plašč nad njihovimi pripadniki lahko razgrinjala tudi kaka svetnica (npr. sv. Uršula) ali celo svetnik (npr. sv. Miklavž).

Kongregacije se pogosto niso zadovoljile le s svojimi oltarji in so rade postavljale zanje tudi posebne kapele. Tako so zdaj cerkve dobivale ob ladjah bočne kapele in s tem nove prostorske poudarke. V vizitacijah je tako o bratovščinskih oltarjih in njihovem krašenju kot tudi o novozgrajenih kapelah veliko podatkov (gl. prilogo).

UMETNOSTNOZGODOVINSKI POBERKI IZ VIZITACIJSKIH ZAPISNIKOV

Poleg vseh že omenjenih vidikov, ki jih odpirajo vizitacijski zapiski, se skriva v njih še množica drugih informacij, zanimivih za umetnostnozgodovinsko stroko.

Ob ogledih na terenu so vizitatorjem predložili cerkvena določila in konstitucije, inventar vseh premičnin in nepremičnin, urbarje, vsoto letnih dohodkov in rednih izdatkov, kupna, ustanovna in darilna pisma, posvetilne listine cerkva in oltarjev, avtentike relikvij in privilegijev, direktorij oz. seznam obveznih maš, vizitacijske konstitucije in dekrete z obrazložitvijo vzroka, če jih niso izpolnili. Mnogo omenjenih podatkov so vizitatorji vnesli tudi v svoja poročila. V tem pogledu je bil marljiv zlasti generalni vikar Filip Terpin. Za našo stroko je dragoceno, da je prepisal [datume posvetitev cerkva](#), kapel in oltarjev in imena konsekratorjev, pa tudi vse letnice ali vsaj približni čas gradnje, prezidave ali obnove cerkvenih objektov, postavitve oltarjev in podobno. Po njegovi zaslugi se nam je tako ohranil marsikak podatek, ki bi sicer zatopil v pozabo, bodisi da ni bil nikjer drugod zapisan, bodisi da so bili originalni dokumenti pozneje izgubljeni ali uničeni. Z ozirom na zanesljivost podatkov je potrebno pripomniti, da se ob preverljivih kaže nekaj napak pri prepisu, zlasti v zvezi z letnicami, pavšalne datacije novogradenj, prezidav in novih oltarjev pa so v resnici zelo približne. Pripominjam tudi, da je za pravilno datiranje potrebna prava interpretacija tistih podatkov, ki govorijo o konsekraciji in profanaciji cerkva in oltarjev.

Podatki iz urbarjev so kazali na gmotno stanje cerkve, ki je bilo vedno tudi v korelaciji z njenimi umetnostnimi tendencami in zmogljivostmi. Cerkve so

imele v lasti zemljiške posesti in podložne kmetije z določenimi dajatvami in služnostmi, redne dohodke so dobivale od raznih zakupnin in najemnin, od dolžnikov pa so prejemale obresti. K cerkvenim dohodkom so spadale tudi obresti od kapitala naloženega pri deželi, ter milodari vernikov. Materialna blaginja se je vidno odražala na področju cerkvene umetnosti, saj je bilo treba iz dohodkov vzdrževati cerkvene objekte in opremo. Nemaokrat naletimo v vizitacijah na pripombo, da ima cerkev majhne dohodke in je zato skromno okrašena. Pri zelo revnih je bilo celo v navadi, da so imele skupni inventar, ki so si ga po potrebi izmenjavale. Vizitatorji so finančno stanje posameznih cerkva vedno upoštevali v svojih ordinacijah, zato je prav pri umetnostnih postavkah večkrat rečeno, naj se pri naročilih ravnajo po zmožnostih cerkve.

Pomemben vir dohodkov, za nekatere cerkve prav življenjskega pomena, so bile romarske procesije, ki so prinašale več sredstev za vzdrževanje. Že Hren, ki je v Rim poprosil odpustkov za cerkev na Kumu, je poudaril, da se vzdržuje le z darovi vernikov. Nemaokrat se je zgodilo, da so novoustanovljene procesije odvrnile vernike od nekdanjih božjepotnih ciljev, ki so brez dotoka romarjev kmalu opustele in so začele propadati. Taka usoda je doletela tudi cerkev sv. Luka v Praprečah, kjer je ključar potožil škofu Herbersteinu, da je soseska sama ne more vzdrževati [1684]. Vizitacije nas o romarskih ciljnih posameznih župnij kar dobro pouče.

V materialnem pogledu so bile za ureditev oziroma vzdrževanje cerkva, kapel in oltarjev velikega pomena še dotacije, pri bratovščinskih ustanovah pa finančna moč posameznih kongregacij. Tudi beneficiji, ki so jih pri nekaterih oltarjih ustanovili verniki, ponavadi premožni meščani in plemiči, so zagotavljali sredstva v ta namen. Dolžnost vsakega beneficiata je bila, da je skrbel za oltar, to pa je imelo tudi umetnostne posledice.

Ustanovniki beneficijev in oltarjev, ki jih vizitatorji pri popisih dokaj redno naštevajo, so pred oltarji običajno zgradili svoje grobnice. Pokopavanja laikov v cerkvah tudi tridentinski koncil ni prepovedal, vendar ga je moral poslej dovoljevati škof. Rigorozejši cerkveni pastirji, med kakršne se uvrščata na primer veronski škof Matteo Giberti, ki je priporočal odpravo takšnih grobov, in Carlo Borromeo, ki je nagrobnike plemstva in meščanstva ponoči odstranjeval iz svetišč,⁹⁰ pokopom v cerkvah niso bili naklonjeni. Ljubljanski škofje so bili v tem oziru precej bolj zmerni. V skladu s predpisi so povsod naročali predvsem, naj se poslej nagrobnih plošč oziroma epitafov ne krasi s križi ali svetimi podobami, da bi ljudje *contra legem Magni Constantini* ne hodili po svetih znamenjih. Zato so tudi priporočali, naj epitafe vzidajo v steno, kjer bodo tudi napisi lažje čitljivi [1661].

Spoštljivega odnosa pa vizitatorji niso kazali samo do svetih znamenj, ampak tudi do posvetnih. Ko je na primer škof Buchheim v škalski cerkvi opazil nagrobni kamen gospoda Gablhover (Gabelkhoven),⁹¹ je njegovega sina

⁹⁰ Mayer-Himmelheber, *Bischöfliche Kunstpolitik*, o. c., str. 160.

⁹¹ Prim. Emilijan Cevc, *Kiparstvo na Slovenskem med gotiko in barokom*, Ljubljana 1981, str. 195 ss.

Carla opomnil, naj nagrobnik dvigne s tal in ga da *v trajnejši spomin* vzdati v steno, da ga ne bi ljudje z nogami poteptali in tako spomin strli [1661].

Pri tumbah, kjer so nagrobniki segali nad višino tlaka, so vizitatorji naročali, naj jih izravnajo s tlemi. Tumbe namreč niso bile v skladu s konstitucijami papeža Pija V., ki je prepovedal, da bi telesa nesvetih počivala nad zemljo. Resno jih je upošteval zlasti škof Buchheim, ki je v gornjegrajski cerkvi celo ukazal, naj z železnim drogom preverijo Ravbarjev grob, da bi se ugotovilo, kje leži njegovo truplo [1661].

Poleg epitafov omenjajo vizitacije po nekaterih cerkvah tudi mrliške ščitke, ki so jih obešali na stene v spomin umrlih plemičev. Bili so izrezljani iz lesa v obliki okrogle ali poligonalne plošče z reliefno oblikovanim ali slikanim grbom. Herberstein jih je imenoval *insignia rotunda* in pripomnil, da so pozlačeni in polihromirani [1684]. Razen v ljubljanski stolnici so viseli tudi v tamkajšnji špitalski cerkvi.

Tudi ogled mestnih ubožnic, t. i. špitalov in njihovih cerkva je sodil med dolžnosti vizitatorjev. Preverjali so, ali je za siromake v materialnem in duhovnem oziru dobro preskrbljeno, ali so prostori za moške in za ženske ločeni in podobno. Pri vizitaciji špitalskih cerkva (Kranj, Ljubljana, Pliberk, Slovenj Gradec, Vernberk pri Beljaku) so včasih priporočili kak poseben ukrep, v Kranju na primer leseno pregrado, da bi se bolniki lahko redno udeleževali maše in bi pri tem ne prihajali v stik z drugimi verniki [1631]. Tudi druge odredbe so vizitatorji prilagajali predvsem v dobro ubogih in ne vedno v prid umetnostnih spomenikov. Tako je, denimo, Scarlichi naročil, naj ne obnavljajo razpadajoče kapele, ki je stala ob ljubljanski špitalski cerkvi, ampak naj prostor s pridom porabijo za bolnike in romarje [1631].

Ob stanju cerkva je v vizitacijah večkrat popisano tudi stanje župnišč, kaplanij, beneficiatnih hiš in gospodarskih poslopij. Omenjeno je tudi, kdo je dolžan stavbe vzdrževati; v kolikšnem deležu soseska in v kolikšnem župnik sam. Pozneje se je uveljavilo načelo, da mora župnik letno vložiti v vzdrževanje poslopij 10 florintov, o čemer so klerike poučili na gornjegrajski sinodi [1684]. Vizitatorji so jih spodbujali h gospodarnemu ravnanju, da bi škoda, ki jo je mogoče popraviti z nekaj goldinarji, *nenadoma ne narasla v sto ali dvesto florintov* [1661].

Če so bili nekateri podatki iz vizitacij za umetnostnozgodovinsko stroko le sekundarnega pomena, pa sodijo **omembe umetnikov in mer** cerkva oziroma kapel gotovo med primarne; žal so prve zelo redke, druge pa se nanašajo le na posamezne regije.

Umetniki so se znašli v vizitacijskem zapisniku prej iz negativnega kot iz pozitivnega razloga. Znan je primer štajerskega slikarja Janeza Cokanie, ki je bil zaradi nekvalitete in odstranjevanja svetniških atributov na slabem

glasu in so vizitatorji skušali njegovo delovanje preprečiti [1685]. Kranjski mojster Tomažin je bil poimensko naveden le zato, ker so se Križani pritoževali čez svojega vikarja Petra, njegovega brata, ki mu je dajal v delo nove oltarje in zato odstranjeval stare nastavke [1654]. Le redkokdaj vizitatorji omenjajo umetnike v zvezi z aktualnim dogajanjem; v takšni zvezi srečamo ljubljanskega kiparja Matija Ferfilla, ki je leta 1665 imel v delu gornjegrajski oltar sv. Rešnjega Telesa [1665], ali pa celjska zidarja in kamnoseška mojstra Alia in Tratentina, ki sta ocenjevala škodo pri pozidavi zvonika v Kozjem [1668].

Zasluga, da so v vizitacijah (v glavnem za področje Kranjske) navedene tudi mere cerkva, gre spet predvsem prizadevnemu generalnemu vikarju Filipu Terpinu. Vedno je posebej izmeril prezbiterij in ladjo, mere pa je zapisal v komolcih (*cubitus*). Kako koristni utegnejo biti tovrstni podatki, je dokazal Zadnikar, ki si je prav z njimi pomagal pri rekonstrukciji romanskih cerkva. V primerjavi s še obstoječimi objekti je ugotovil, da v vizitacijah navedeni komolec znese takrat običajnih 44,4 cm, kar govori v prid zanesljivosti izmer. Tudi primerjava s Haasovimi risbami že podrtih gornjegrajskih cerkva potrjuje Terpinove, v vizitacijah zapisane podatke. Zato seveda ne moremo na njegov rovaš prišteti Zadnikarjeve kritike, s katero je demantiral veljavo izmer za cerkev sv. Lovrenca nad Bašljem,⁹² saj ni potrjeno, da je vizitator v osemdesetih letih še porabljal merske enote istih dolžin. Merske enote so bile namreč v različnih dobah in po posameznih pokrajinah različne. Slovenski spomeniki v tem pogledu še niso zadovoljivo raziskani, vizitacijsko gradivo pa vsekakor predstavlja pomemben pripomoček za raziskave te vrste.

Navedbe denarnih zneskov, ki so jih naročniki izplačali za različna opravljena dela v cerkvi, odpirajo vpogled v tedanja **vrednostna razmerja med strokami**. Žal so vsote le redkokje vpisane, predvsem pa velja, da zapisi niso sistematični. Kljub temu je na primer očitno, da je vrednotenje rezbarskega dela, ki je bilo v Hrenovem času še nekako enakovredno slikarskemu in zidarskemu, s časom vse bolj naraščalo in po sredi 17. stoletja doseglo včasih že prav vrtočlavo višino. Oltarni nastavki so tako na račun rezbarskega dela kot tudi pozlate postali zelo dragi. Med najdražje moramo vsekakor prišteti Ferfillov oltar pri Devici Mariji v Polju, ki naj bi v celoti veljal kar 1300 fl. Kako nizko je bilo v isti dobi ovrednoteno zidarstvo, govore primerjave stroškov; za oltar v Krašnji so na primer odšteli 300 fl in ker jim je zmanjkalo denarja, so morali prodati 11 krav [1654], medtem ko so ob istem času za skoraj nov zvonik v Šaleku izplačali le 60 fl [1651].

TERMINOLOŠKA ANALIZA VIZITACIJ

Vizitacije so pisane v latinščini, uradnem jeziku tedanje Cerkve. Jezik je precej šablonski in uporablja specifičen besedni zaklad. Vizitatorji so arhitekturo, njeno opremo in inventar opisovali pretežno z izrazi, ki jih je

⁹² Zadnikar, *Romanika*, o. c., str. 540: *Na mere, ki jih navajajo vizitatorji, pa se ne gre preveč zanašati, saj 1685 navajajo za ista okna drugačne mere kot pred 30 leti. Za osvetlitev problematike gl. Sergij Vilfan, Prispevki k zgodovini mer na Slovenskem s posebnim ozirom na ljubljansko mero (16.–19. stoletje), Zgodovinski časopis, 8, 1954, str. 27 ss.*

Cerkev v ta namen splošno uporabljala in jih najdemo ustrezno razložene v liturgičnih priročnikih. Razlaga se zaplete le v primerih, ko za predmet niso našli ustreznega izraza, pa so uporabili svojskega, včasih kar italijanskega, ali pa so se morali zadovoljiti z daljšim opisom; pri teh terminih je potrebno preveriti, kaj je posamezni vizitator z njimi želel povedati. Pomensko najbolj nesporni so Buchheimovi izrazi, saj jih je pogosto ob uporabi tudi razložil. Skozi stoletje se je izrazoslovje le malo spreminjalo; še najbolj očiten je razloček v uporabi besede *icon*, ki je do Herbersteina vedno zaznamovala oltarni nastavek kot celoto, pozneje pa le oltarno podobo, medtem ko je za nastavek obveljal izraz *palla*. V okviru umetnostnozgodovinske historične terminologije je vizitacijsko gradivo (gl. terminološki slovarček v prilogi) vsekakor vredno upoštevati, saj predstavlja pomagalo za ustreznejšo strokovno analizo spomenikov, kadar se pri teh opiramo na arhivske dokumente.

SLOGOVNI IN IDEJNI TOKOVI 17. STOLETJA

Umetnost 17. stoletja predstavlja počasno stilno zorenje od gotsko retrospektivnih, renesančnih oziroma »klasicističnih« in alpsko obarvanih manierističnih oblik do razvite stopnje zgodnjega baroka, katerega prva faza se ob koncu stoletja tudi že izteče. Medtem ko je umetnost v prvih desetletjih zelo heterogena, se oblikovna iskanja vendarle polagoma stekajo v enovitejši slogovni tok, ki se kolikor toliko uskladi šele proti sredini 17. stoletja z nastopom zgodnjega baroka. Umetniki, ki ustvarjajo na naših tleh, prihajajo sprva predvsem iz severnih dežel, pozneje pa se jim pridružuje čedalje več italijanskih mojstrov.

Umetnostni razpon od začetka do konca 17. stoletja je zanimiv tako v notranjem stilnem zorenju kot tudi v svojih zunanjih oblikah. Sega od velikopotezne programske akcije škofa Tomaža Hrena, ki je po oseki zadnje četrtine 16. stoletja spet obudil k življenju cerkveno umetnost, ne da bi se pri tem oziral na slogovne tokove, pa do nastopa akademije operozov z njihovo zrelo slogovno orientacijo proti Italiji. Kulturna in umetnostna prizadevanja operozov je podprla Cerkev, ki je s škofom Žigom Krištofom Herbersteinom tudi sama stopala v isto smer.

Cerkvena dejavnost, tudi kulturna, je vse stoletje temeljila na jezuitskih idejah in njihovem načelu *omnia ad maiorem Dei gloriam*. Poleg močnega duhovnega vpliva Ignacija iz Loyole je bil v tej dobi odločilen tudi vzor Carla Borromea, ki je veljal za ideal škofa potridentskega časa. Njegove umetnostne inštrukcije, ki so bile prvotno namenjene predvsem milanski cerkveni pokrajini, so počasi prodirale prek njenih meja v širši katoliški svet in so vsaj indirektno pronicale tudi v ljubljansko škofijo. Ob koncu stoletja so s škofom Herbersteinom in kmalu zatem z novoustanovljeno duhovniško bratovščino zaživele in se razcvetele med nami ideje Filipa Nerija. Veliki apostol Rima, ki je znal humanistični odnos do sveta prepojit s katoliško vsebino in v ljudeh vzbuditi ljubezen do umetnosti, je uveljavil nov način pastorage, ko je v oratoriju zbiral ljudi h koncertom in k pogovorom o evangeliju in cerkveni zgodovini. Na njegovo spodbudo je Cesare Baronio napisal slovite Anale, na virih temelječo zgodovino katoliške Cerkve. Tudi njegov učenec Antonio Bosio se je po njegovi pobudi lotil znanstvenega raziskovanja rimskih katakomb s pomembnimi rezultati za zgodovino umetnosti, liturgije in Cerkve. Da bi kulturo še bolj približal ljudem, je Neri v Vallicelli ustanovil knjižnico, eno izmed prvih, ki je bila dostopna javnosti in je še danes pomembna znanstvena ustanova. Njegova kongregacija oratorijancev (svetne duhovščine) je bila formalno ustanovljena 1575, konstitucije pa je potrdil Pavel V. šele leta 1612. Ustanova se je kmalu razširila po Italiji, pozneje pa tudi drugod po Evropi, Aziji in Ameriki in je prav v 17. stoletju dosegla svoj vrhunec.⁹³ Pomen njegovih idej za

⁹³ Erwin Iserloh, Josef Glazik, Hubert Jedin, *Riforma e controriforma*, v: *Storia della chiesa*, 6, Milano 1975, str. 688.

kulturno življenje na naših tleh ni opažen, vendar je njihov vpliv mogoče prepoznati v afinitetah in dejavnosti škofa Herbersteina (po resignaciji je vstopil k oratorijancem v Perugii)⁹⁴ in bi ga morda lahko povezovali tudi z ustanovitvijo prve javne knjižnice v Ljubljani.

Ob slogovnem opredeljevanju umetnosti 17. stoletja velja opozoriti, da se Šumijeva periodizacija arhitekture tega časa okvirno prav zanimivo ujema z episkopati ljubljanskih škofov. Tomaž Hren prezentira prvo dobo, ki v četrtem deceniju izzveni s škofom Rinaldom Scarlichijem; druga stopnja sovpada s škofovanjem Otona Buchheima, poseže pa tudi v Rabattov čas, ki ga predstavlja zlasti delovanje ob Buchheimu vzgojenega Filipa Terpina; kmalu po Terpinovi resignaciji nastopi tretja faza, ki Rabattovo dobo povezuje s Herbersteinovim episkopatom. Seveda to ne pomeni, da so stilne novosti prihajale v slovenske dežele neposredno po škofih, saj vemo, da so pritekale po raznih poteh (pomembno vlogo pri tem so imeli zlasti redovi) in da so se marsikdaj uveljavile najprej zunaj ljubljanske škofije, vendar nedvomno na nek način odražajo povezanost sakralne umetnosti s kulturno in umetnostno razgledanostjo vrhovnega pastirja, ki mu je bila s tridentinskim koncilom dodeljena pomembna vloga na omenjenem področju.

V umetnosti 17. stoletja se morda bolj kot kdajkoli prej srečujemo s prepletanjem in sobivanjem različnih slogovnih značilnosti, saj hkrati z odprtostjo do novih oblik opazamo kot protipol tudi konstantno nagnjenje h konservativnosti in odpor do uvajanja novitet (to se odraža tudi v ignoriranju vizitatorjevih odredb). Trdožive in priljubljene umetnostne forme so vzporedno z novimi stilnimi tokovi živele tako dolgo, da je domača sredina nov likovni izraz sprejela in osvojila.⁹⁵

⁹⁴ Za Herbersteina gl. Mateja Sitar, Zapuščina ljubljanskega škofa Žiga Kristofa Herbersteina (1644–1716) v benediktinskem samostanu sv. Petra v Perugii, *Arhivi*, 30, 2007, str. 97–109.

⁹⁵ Prim. Železnik, *K problematiki*, o. c., str. 434.

SKLEP

Če se ozremo na delo vizitatorjev, kakor ga razkrivajo zapisniki, moremo ob koncu še enkrat poudariti, da so škofje skozi vse 17. stoletje, zlasti pa od Scarlichijevega nastopa dalje, na terenu uvajali in uresničevali tridentinske dekrete o ureditvi liturgije in z njo posredno povezane sakralne umetnosti, te pa so si razlagali v skladu s svojim (bolj ali manj rigoroznim) značajem in jih seveda prilagajali regionalnim pogojem.

Poznavanje cerkvenih predpisov, ki so vplivali na likovno umetnost, ni pomembno samo za čas 17. stoletja; odloki tridentinskega koncila in smernice, ki jih je cerkveni zbor priporočil in so jih s časom uzakonili, so krojili podobo sakralne umetnosti praktično do naših dni, saj je več strogih določil dejansko razvezal šele drugi vatikanski koncil. V luči tridentinske zakonodaje lahko prepoznamo realne vzroke za nastanek nekaterih umetnostnih fenomenov, ki jih sicer brez poznavanja odredb radi preveč idealiziramo.

Osnovna estetska načela, ki jih je uveljavljalo napredno monumentalno stavbarstvo, so vizitatorji poskušali v sakralno arhitekturo vpeljati kot splošno veljavne norme. V zgodovini sicer poznamo primere, ko so samostanom redovne regule narekemale oziroma omejevale obliko in okras cerkva, seveda predvsem iz duhovnih ozirov, zdaj pa na ravni škofije srečamo zakonodajo, ki ob potrebnih funkcionalnih spremembah tudi estetska načela birokratsko diktira.

Podoba sakralne umetnosti v vizitacijskih popisih razkriva, da so bile določene oblike, ki so se do danes ohranile predvsem v nekaterih pokrajinah in se zato zde regionalno vezane, v 17. stoletju splošnejše ali celo povsod razširjene, obdržale pa so seveda predvsem na konservativnejših področjih, ki spremembam in formalnemu razvoju niso bila posebno naklonjena.

Vizitacijski zapisniki so torej nedvomno pomemben arhivski vir, ki osvetljuje likovno dogajanje na področju škofije. Pričujoča študija jih je kot vir za umetnost 17. stoletja skušala zaokroženo predstaviti v celotni vsebinski razsežnosti in na njihovem temelju nakazati splošne značilnosti sakralne umetnosti tedanjega časa. Gradivo je tako bogato s podatki, da kljub že opravljenim raziskavam različnih avtorjev še naprej ostaja informacijska zakladnica delno za starejša obdobja, zlasti pa za 17. stoletje.

POVZETEK

VIZITACIJE LJUBLJANSKE ŠKOFIJE I 17. STOLETJA KOT VIR ZA UMETNOSTNOZGODOVINSKO STROKO

Vizitacijski zapisniki ljubljanskih škofov 17. stoletja, hranjeni v ljubljanskem Nadškofijskem arhivu, so pomemben pisni vir za starejšo umetnostno zgodovino Slovenije. Vsebujejo številne podatke za sakralno arhitekturo, kiparstvo, slikarstvo in zlatarstvo, ki so porabni zlasti za natančnejše analize in obdelavo specifične problematike. Pričujoča naloga nakazuje vrsto aspektov za možno preučevanje vizitacijskega gradiva z ozirom na njegovo specifičnost. Vizitacije zagotavljajo porabne rezultate tako za monografske obdelave posamičnih spomenikov kot za raziskavo specialnih tem (npr. geografska razprostranjenost in tipi lop, tipi zvonikov, kronološka razvrstitev in periodizacija zlatih oltarjev, ikonografska problematika itd.). Naloga na podlagi vizitacijskih zapisnikov opredeljuje splošne značilnosti umetnosti 17. stoletja, bodisi da z njimi potrjuje in podkrepljuje že znana dejstva, bodisi da ugotavlja nova. Ugotavlja splošno razširjenost nekaterih oblik (npr. lop) v določenem času v nasprotju z uveljavljeno razlago o njihovi regionalni vezanosti, opozarja na potrebo po revidiranju nekaterih spoznanj (npr. periodizacije zlatih oltarjev) in nakaže neposredne, večinoma cerkvenopravne vzroke za spremembe in za nastanek oziroma prenehanje določenih umetnostnih fenomenov. Osvetljuje namreč podobo sakralne umetnosti v interesantnem času po tridentinskem koncilu, ko se je umetnostno snovanje moralo podrežati cerkvenim predpisom in normam, ki so jih na teren z večjo ali manjšo rigoroznostjo (ki je na primer na področju ljubljanske škofije počasi a dosledno odpravila karnerje, odstranila oltarje na določenih pozicijah itd.) uvajali vizitatorji. Nasledek prizadevanj vizitatorjev so bile številne prezidave in preureditve sakralnih prostorov v skladu z novimi liturgičnimi pa tudi estetskimi zahtevami. Razvila se je živahna umetnostna dejavnost, ki jo vizitacije ilustrirajo v širokem razponu od velikopotezne programske a stilno še neorientirane akcije škofa Tomaža Hrena prek birokratskih diktatov Rinalda Scarlichija in Otona Buchheima do nastopa Žiga Krištofa Herbersteina, ki je uvedel sistematični nadzor nad umetnostno produkcijo in skupaj z akademijo operozov zavestno usmeril likovne tokove proti Italiji.

KRONOLOŠKI
PREGLED
VIZITACIJ

VIZITACIJE LJUBLJANSKE ŠKOFIJE DO TOMAŽA HRENA

1540: Vizitacija župnije Beljak-Sv. Nikolaj, ki jo je opravil kanonik Paulus Wiener (KAL 171/13)

1562: Pooblastilo škofa Seebacha Nikolaju Lubnjaku za vizitacijsko poslanstvo (KAL 22/18)

1571: Vizitacija radovljiškega arhidiakonata, ki so jo opravili ljubljanski stolni prošt in dva kanonika, oz. protokol o zaslišanju protestantizma osumljenih kuratov (KAL 21/1)

1581: Akti vizitacije škofa Tavčarja za celotno ljubljansko škofijo (KAL 21/2; Golia, str. 43); Tavčarjeva vizitacija župnij Pliberk in Velenje (KAL 21/2; Golia, str. 43)

1582: Vizitacije ljubljanske stolnice in cerkva v Sori, Radovljici in Vodica (KAL 42/1)

1597: Vizitacija vseh župnij in vikariatov gornjegrajskega dela ljubljanske škofije, ki jo je po naročilu škofa Tavčarja opravil gornjegrajski župnik in komisar Andrej Stürzensteiner (KAL 21/3)

VIZITACIJE ŠKOFA TOMAŽA HRENA

1600: Pismo papeškega nuncija škofu Hrenu v zvezi z vizitiranjem škofije (KAL 64/2)

1609: Vizitacija župnije Šentjernej, ki jo je opravil Adam Sontner (KAL 23/1; Golia, str. 222–227)

1610: Vizitacijsko zaslihanje slovenjegrškega župnika v zvezi z njegovim moralno vprašljivim življenjem (KAL 21/4); Škofovo pooblastilo Adamu Sontnerju za vizitacijo komisariata Slovenj Gradec (KAL 63/30)

1611: Hrenova vizitacija (KAL 157/39)

1614: Vizitacija župnij Škale, Šentjanž na Vinski Gori, Št. Ilj pri Velenju-Arnače, Šoštanj, Solčava, Luče ob Savinji, Ljubno ob Savinji (KAL 43, ohranjena je le vizitacija Solčave, pridruženo pa še poročilo o vizitaciji župnije Ig iz 1614); Vizitacija župnij Solčava, Luče ob Savinji in Ig (KAL 51/3; prim. zg. postavko)

1616: Vizitacija župnij Prebold, Šentvid pri Planini, Gornji Grad (KAL 23/17); Vizitacija župnije Braslovče (KAL 43)

1620: Vizitacija župnij Ig, Polhov Gradec, Ljubljana-Šentvid, Sora, Šmartin pri Kranju, Kranj, Naklo, Vodice, Smlednik, Skočidol, Dvor (Kranzlhofen), Sv. Rupert pri Beljaku, Lipa nad Vrbo, Šmartno pod Šmarno goro, Križe, Podbrezje, Predvor, Dob, Krašnja, Vrhnika (KAL 52/3; nekatere viz. dat. tudi 1624)

1624-25: Vizitacija župnij Ig, Vrhnika, Polhov Gradec, Ljubljana-Šentvid, Smlednik, Sora, Šmartno pod Šmarno goro, Vodice, Dob, Krašnja, ki jo je po naročilu škofa Hrena opravil Adam Sontner (KAL 43/9)

1626: Vizitacija nekaterih župnij na Štajerskem, ki jo je po naročilu škofa Hrena opravil Janez Rozman (KAL 21/5)

1627: Pismo v zvezi z vizitacijo Mekinj (KAL 63/31)

1628: Škofovska vizitacijska instrukcija o vizitiranju in instaliranju v ljubljanski škofiji (izročena Rozmanu; KAL 43/10)

VIZITACIJE ŠKOFA RINALDA SCARLICHIA

1631: Konstitucije za stolnico in za nekatere druge cerkve ljubljanske škofije (KAL 20/5); Akti generalne vizitacije, ki jo je opravil škof Scarlichi (KAL 27/1-53) vrstni red je enak razvrstitvi v vezanem izvodu, vendar 16 župnij oz. vikariatov manjka); Izvleček vizitacij župnije Podbrezje (KAL 40/48); Oznaniilo splošne vizitacije (KAL 51/6)

1631-32: Splošna vizitacija ljubljanskega in gornjegrajskega dela škofije (župnijske, vikariatne in podružnične cerkve; ŠAL/viz., fasc. 1, št. 1)

1638: Vizitacija stolnice in drugih cerkva ter župnij (Ljubljana-sv. Peter, Vodice, Šmartno pod Šmarno goro), ki jo je opravil škof Scarlichi (KAL 21/6; Golia, str. 43-44); Vizitacija župnij Ig s podružnicami, Vrhnika z večino podružnic ter Polhov gradec z večino podružnic (KAL 52/5)

1639: Vizitacija nekaterih cerkva (Žusem, Planina pri Sevnici), ki jo je opravil Johann Astorius (KAL 21/7; Golia, str. 44-46)

1640: Konstitucije za cerkve gornjegrajskega dela ljubljanske škofije (KAL 51/7); Konstitucije za cerkve gornjegrajskega dela ljubljanske škofije (KAL 52/6)

VIZITACIJE ŠKOFA OTONA FRIDERIKA BUCHHEIMA

1641-1642: Splošna vizitacija ljubljanske škofije (zapiski v: ARS, AS 1336, Prothocollum Episcopi Labacensis Ottonis Friderici ex comitibus Buchhaimb de annis 1641, 1642, 1643, 1644)

1641: Akti splošne vizitacije škofa Buchheima (KAL 21/8; Golia, str. 46-47); Vizitacija župnij na Zgornjem Kranjskem (KAL 23/2; Golia, str. 227-228 - tudi z dat. 1648-1652); Oznaniilo vizitacije 1641 (KAL 51/8); Vizitacija cerkva Gornji Grad, Ljubno ob Savinji, Solčava, Luče ob Savinji, Rečica ob Savinji, Braslovče, Vransko, Prebold, Trbovlje, Mozirje, Žusem, Podčetrtek, Sv. Peter pod Svetimi gorami, Podsreda, Pilštanj, Šentvid pri Planini, Šoštanj, Stari trg, Pliberk, Šmihel pri Pliberku, Vogrče, Slovenj Gradec, Šentilj pod Turjakom, Šentjanž na Vinski Gori, Velenje, Št. Ilj pri Velenju-Arnače, Skale, Črna na Koroškem, Motnik, Griže (KAL 51/9)

1642: Vizitacija cerkve Prebold (KAL 51/10); Vizitacija župnij Šentilj pod Turjakom, Slovenj Gradec; Št. Ilj pri Velenju-Arnače, Škale, Velenje, Šentjanž na Vinski Gori, Pilštanj, Podsreda, Sv. Peter pod Svetimi gorami, Bizeljsko, Podčetrtek, Pliberk, Šentvid pri Planini, Šentjernej, Sv. Rupert pri Beljaku (KAL 52/7)

1644: Vizitacija Kroke (KAL 21/9); Vizitacija cerkva Žusem, Pilštanj, Podsreda, Sv. Peter pod Svetimi gorami, Bizeljsko, Podčetrtek, Šentvid pri

Planini, Griže, Prebold in Vransko (KAL 51/11)

1648: Vizitacija kuratnih cerkva Žusem, Podčetrtek, Sv. Peter pod Svetimi gorami, Bizeljsko, Podsreda, Pilštanj, Šentvid pri Planini (KAL 43/13); Vizitacijski dekreti za cerkev v Preddvoru in za njene podružnice (KAL 51/12)

1649: Vizitacija nekaterih župnij na Zgornjem Kranjskem (KAL 23/30); Vizitacija večine podružnih cerkva župnije Ljubljana-Šempeter ter župnij Križe, Podbrezje in Kropa (KAL 52/8)

1650 (1648-49): Akti ponovljene vizitacije iz let 1648 in 1649 v zvezi z osebni delikti nekaterih vikarjev na Zgornjem Kranjskem (KAL 21/10)

1650: Popis vizitacije ljubljanske stolnice in kapitlja, ki jo je opravil škof Buchheim (KAL 20/6); Vizitacija župnij Gornji Grad, Ljubno ob Savinji, Rečica ob Savinji, Mozirje, Škale, Velenje, Št. Ilj pri Velenju-Arnače, Šentjanž na Vinski Gori, Šentilj pod Turjakom, Stari trg, Stari trg-Sv. Pankracij, Slovenj Gradec, Pliberk, Šmihel pri Pliberku, Vogrče, Črna na Koroškem, Šoštanj, Braslovče, Griže, Vransko, Motnik (KAL 52/9)

1651: Konstitucije za župnijo Bizeljsko (KAL 22/1); Vizitacija komisariata Škale (KAL 22/2; Golia, str. 120-134); Konstitucije za nekatere cerkve na Štajerskem (KAL 23/4); Akti vizitacije na Štajerskem (KAL 23/5); Vizitacije cerkva skupaj s podružnicami Ljubno ob Savinji, Rečica ob Savinji, Mozirje, Šoštanj, Prebold, Griže, Trbovlje, Vransko, Motnik, Braslovče in Gornji Grad (KAL 51/13)

1652: Vizitacije župnijske cerkve v Zgornjih Gorjah (KAL 23/6; Golia, str. 228-230); Vizitacija župnij Vodice, Preddvor, Šmartin pri Kranju, Šmartno pod Šmarno goro, Ig, Kranj, Naklo, Mošnje, Radovljica, Jesenice, Dovje, Kranjska Gora, Sv. Nikolaj pri Beljaku in drugih kuratnih cerkva na Koroškem (KAL 23/7; Golia, str. 230-233); Vizitacija župnije Polhov Gradec (KAL 23/8); Vizitacija podružnih cerkva župnij Stari trg in Gornji Grad (KAL 43/14); Pismo Filipa Terpina v zvezi z vizitacijo nekaterih cerkva (KAL 43/15); Konstitucije splošne vizitacije leta 1652 za župnijo x (KAL 43/16); Vizitacija župnij Šmihel pri Pliberku skupaj s podružnicami, Polhov Gradec, Gornji Grad skupaj s podružnicami, Solčava, Luče ob Savinji skupaj s podružnicami, Rečica ob Savinji, Braslovče, Griže, Motnik, Vransko skupaj s podružnicami, Prebold, Trbovlje (KAL 51/14); Vizitacija cerkva Šentilj pod Turjakom, Pliberk, Vogrče, Črna na Koroškem, Vrhnika, Slovenj Gradec, Stari trg (KAL 52/10)

1653: Vizitacija kuratnih cerkva Kropa, Podbrezje in Križe (KAL 21/11; Golia, str. 47-48); Vizitacija župnije Šentjernež (KAL 23/9; Golia, str. 233-246); Vizitacija cerkva Šentvid pri Planini, Žusem, Pilštanj, Podsreda, Bizeljsko, Sv. Peter pod Svetimi gorami, Podčetrtek, Svibno pa vključno z vsemi podružnicami (KAL 43/17); Vizitacija župnije Križe (KAL 51/15)

1654: Vizitacija župnijske cerkve v Preddvoru in njenih podružnic, ki jo je opravil Filip Terpin (KAL 21/12; Golia, str. 48-74); Vizitacija kuratnih cerkva Podbrezje s podružnicami in Križe s podružnicami (om. vse razen Brezij pri Trziču; KAL 21/13; Golia, str. 75-77, pod št. 12 in 13); Vizitacija župnij Srednja vas v Bohinju in Krašnja (KAL 22/4; Golia, str. 135-149);

Vizitacija župnije Vrhnika (KAL 22/5; Golia, str. 149–171); Vizitacija župnij Podčetrtek, Bizeljsko, Podsreda, Pilštanj, Žusem in Šentvid pri Planini, ki jo je opravil Filip Terpin (KAL 23/10; Golia, str. 246–247); Vizitacija župnijske cerkve v Sori in njenih podružnic (KAL 43/11); Vizitacija župnije Ig in njenih podružnic (KAL 43/18); Vizitacija župnije Ljubljana - Šentvid (KAL 51/16)

s.d. Konstitucije za kuratno cerkev sv. Elizabete v Slovenjem Gradcu (KAL 43/12)

1655: Protokol oz. dnevnik splošne vizitacije ljubljanske škofije, ki jo je opravil škof Buchheim (KAL 20/7); vizitacija jeseniške podružnice na Koroški Beli (KAL 22/6; Golia, str. 172–175); Vizitacija župnijske cerkve na Bledu (KAL 22/7; Golia, str. 175–183); Vizitacija vikariatne cerkve v Dvoru / Kranzlhofen (KAL 22/8; Golia, str. 183–187); Vizitacija župnijske cerkve sv. Miklavža pri Beljaku (KAL 22/9; Golia, str. 188–192); Vizitacija župnijske cerkve sv. Ruperta pri Beljaku (KAL 22/10; Golia, str. 195–200); Vizitacija kuratne cerkve v Skočidolu / Gottestal (KAL 22/11; Golia, str. 200–202); Vizitacija cerkve Konatiče / Kantnig, podružnice župnije Lipa nad Vrbo (KAL 22/12; Golia, str. 193–195); Vizitacija župnijske cerkve v Mošnjah (KAL 22/13; Golia, str. 202–206); Vizitacija župnije Kranjska Gora (KAL 23/11; Golia, str. 247–250); Vizitacija cerkva Šentvid pri Planini, Pilštanj, Podsreda, Sv. Peter pod Svetimi gorami, Bizeljsko, Podčetrtek, Žusem (KAL 43/19); Vizitacija župnij Skočidol, Šmartin pri Kranju in Gornji Grad (KAL 51/17); posebno naročilo za vizitacijo kapiteljskih župnij (KAL 77/17)

1656: Vizitacija župnije Kranj (KAL 23/12); Vizitacijske konstitucije za župnijo Svibno in pripadajoče podružnice (KAL 43/20)

1657: Vizitacija župnije Podbrezje (KAL 22/14); Vizitacija podružnih cerkva župnije Radovljica (KAL 22/15; Golia, str. 206–220); Vizitacija župnije Zasip (KAL 23/13; Golia, str. 250–251); Vizitacija župnij na posoteljskem področju (KAL 23/14; Golia, str. 251–252); Vizitacija kuratne cerkve sv. Radegunde v Starem trgu pri Slovenjem Gradcu (KAL 23/15); Vizitacija župnijske cerkve Šmihel pri Pliberku (KAL 43/21); Vizitacijski vprašalnik (nepopolni) za osebno vizitacijo kanonikov in vizitacija župnij Gornji Grad, Rečica pri Savinji, Luče pri Savinji in Solčava (KAL 51/18); Vizitacija župnij Šentilj pod Turjakom, Pliberk, Črna na Koroškem (KAL 52/11)

1658: Vizitacija župnij Braslovče, Prebold, Griže in Vransko (KAL 51/19)

1661: Pismo (navodila) generalnemu vikarju Filipu Terpinu (KAL 21/18); Vizitacija župnije Dovje (KAL 22/16; Golia, str. 220–222, z letnico 1655); Vizitacija župnije Pilštanj (KAL 23/16); Vizitacija župnij Luče ob Savinji, Rečica ob Savinji, Vransko, Griže, Motnik, Braslovče, Trbovlje in Prebold (KAL 51/20); Vizitacija župnij Bled, Stari trg, Pliberk, Črna na Koroskem, Šentilj pod Turjakom (KAL 52/12)

1661-62: Splošna vizitacija ljubljanskega in gornjegrajskega dela škofije (župnijske in vikariatne cerkve; ŠAL/viz., fasc. 1, št. 2)

s.d. Zapiski nekaterih vizitacij (KAL 23/17; Golia, str. 253) Odlomki

nekaterih vizitacijskih zapiskov (KAL 20/8)

1662: Pripombe k opravljeni vizitaciji leta 1662 (KAL 20/8)

VIZITACIJE ŠKOFA JOŽEFA RABATTE

1665: Splošne vizitacije ljubljanskega dela škofije (župnijske in vikariatne cerkve; ŠAL/viz., fasc. 1, št. 3)

1665: Konstitucije za ljubljanski kapitelj in protokol o opravljeni vizitaciji kapitlja, ki jo je opravil škof Rabatta (KAL 20/9); Splošna vizitacija kapitlja (KAL 21/14; Golia, str. 94); Akti vizitacije cerkva Ig, Vrhnika, Polhov Gradec, Ljubljana-Šentvid, Smednik, Krašnja, Dob, Naklo, Podbrezje, Križe, Preddvor, Kranj s podružnicami, Šmartin pri Kranju, Šmartno pod Šmarno goro, Svibno, Motnik, Vransko, Griže, Braslovče, Prebold, Trbovlje, Št. Ilj pri Velenju-Arnače, Šentjanž na Vinski Gori, Velenje-Sv. Martin, Skale, Šoštanj, Gornji Grad, Ljubno ob Savinji, Luče ob Savinji, Solčava, Mozirje, Rečica ob Savinji, Sv. Peter pod Svetimi gorami, Podčetrtek, Podsreda, Pilštanj, Šentvid pri Planini, Žusem, Šentilj pod Turjakom, Stari trg, Slovenj Gradec, Stari trg-Sv. Pankracij, Pliberk, Črna na Koroškem, Vogrče, Šmihel pri Pliberku, Dvor / Kranzlhofen, Lipa nad Vrbo, Skočidol, Sv. Rupert pri Beljaku, Sv. Nikolaj pri Beljaku, razen teh pa še vizitacija podružnih cerkva v komisariatu Braslovče, v župniji Kranjska Gora, v komisariatu Beljak in v slovenjegraški dolini (KAL 43/22); Vizitacija župnij Luče ob Savinji, Motnik, Šmihel pri Pliberku, Solčava, Vransko, Griže, Braslovče (KAL 51/21); Vizitacija župnij Ig, Vrhnika, Polhov Gradec, Vodice, Smednik, Dob, Naklo, Križe, Preddvor, Kranj, Šmartno pod Šmarno goro, Krašnja, Slovenj Gradec, Stari trg, Šentilj pod Turjakom, Pliberk (KAL 52/13); Vizitacija župnij Križe, Kranjska Gora, Bela Peč, Šmartin pri Kranju, Črna na Koroškem, Pliberk, Šentilj pod Turjakom, Slovenj Gradec, Stari trg - nepopolno (KAL 52/15)

s.d. Vizitacija župnije Gornji Grad z nekaterimi pripombami (KAL 51/22; prim. predhodno postavko)

1666: Vizitacijski dekreti in generalne konstitucije ljubljanske sinode leta 1666 - tiskani dekreti (KAL 102/6)

1667: Pripombe k predvidenim vizitacijskim dekretom (KAL 20/10); Vizitacija podružnih cerkva v komisariatih Škale in Beljak (KAL 43/24)

1668: Koncept vizitacijskih dekretov za ljubljanski kapitelj (KAL 20/11); Vizitacija podružnih cerkva na posoteljskem področju (KAL 21/15; Golia, str. 95–119); Vizitacija podružnih cerkva v slovenjegraški in pliberški dolini, v komisariatu Gornji Grad, v župnijah Mozirje, Rečica ob Savinji in Ljubno ob Savinji, cerkva v komisariatu Beljak, župnije Ljubljana-Šentvid, podružnic v komisariatih Škale in Braslovče (KAL 43/25); Vizitacija župnije Vodice (KAL 52/14)

1668-69: Splošna vizitacija ljubljanskega dela škofije (podružnične cerkve; ŠAL/viz., fasc. 2, št. 4)

1668-70: Napoved vizitacije nekaterih kapiteljskih župnij

1669: Vizitacija slovenjegraškega komisariata, ki jo je opravil po škofovem naročilu Jakob Pinter (KAL 21/16); Vizitacija komisariatov Braslovče, Škale, Slovenj Gradec, Beljak, na Zgornjem Kranjskem pa župnijskih cerkva Kranjska Gora, Bela Peč, Dovje, Jesenice, Bled, Zasip, Zgornje Gorje, Srednja vas v Bohinju, Radovljica, Mošnje, Kropa, Podbrezje, Križe, Preddvor (KAL 43/26)

s.d. Vizitacija vrhniških podružnic (KAL 21/17; Golia, str. 119)

1670: Vizitacija župnije Šentjernej, ki sta jo opravila dva kapiteljska komisarja, in inventar župnije (KAL 168/18)

1672: Vizitacija ljubljanske stolnice, ki jo je opravil škof Rabatta (KAL 20/12); Vizitacija župnij Kranj, Šmartin pri Kranju, Vrhnika in Ig (KAL 43/27)

1673: Vizitacija kapiteljskih župnij Naklo, Smlednik, Vodice, Krašnja, Dob, Polhov Gradec, Šentjernej, Svibno in Ljubljana-Šentvid (KAL 43/28)

1674: Vizitacija samostana klarisinj v Ljubljani (KAL 28; Golia, str. 255–256); Vizitacija komisariatov Gornji Grad in Braslovče, župnijskih cerkva Luče ob Savinji in Solčava, komisariata Beljak, cerkva Kranj, Preddvor, Mošnje, Jesenice, Bled, Kranjska Gora, Dovje, Radovljica, Podbrezje, Križe, Srednja vas v Bohinju, Kropa, Zgornje Gorje, Zasip, Šmartno pod Šmarno goro in Vodice (KAL 43/29)

1675: Vizitacija komisariata Škale (KAL 43/30)

1681: Vizitacijska vprašanja, ki jih je škof Rabatta zastavil stolnemu kapitlju in odgovor kanonikov nanja (obravnavata tudi vprašanje kanoniške obleke; KAL 203/27)

1682: Vizitacija stolnega kapitlja (KAL 210/3)

VIZITACIJE ŠKOFA ŽIGE KRIŠTOFA HERBERSTEINA

1684: Oznanilo kanonične vizitacije ljubljanske škofije (KAL 10/18); Dekreti vizitacije škofa Herbersteina za ljubljanski kapitelj (KAL 203/23); Vizitacija stolnega kapitlja (KAL 210/3)

1684-85: Splošna vizitacija ljubljanskega in gornjegrajskega dela škofije (župnijske in vikariatne cerkve; ŠAL/viz., fasc. 2, št. 5; fasc. 5, št. 8)

1685: Napoved vizitacije nekaterih kapiteljskih župnij (KAL 197/23)

1685-86: Splošna vizitacija gornjegrajskega dela škofije (podružnične cerkve; ŠAL/viz., fasc. 3, št. 6)

1688: Škof Herberstein pooblašča stolnega prosta Oktavija Buccelleni za vizitatorja župnij na Zgornjem Kranjskem in Koroškem (KAL 50/34)

1690: Akti vizitacije za cerkve Črna na Koroškem, Vogrče, Pliberk, Stari trg, Slovenj Gradec, Šentilj pod Turjakom, Šentjanž na Vinski Gori, Velenje, Šoštanj (KAL 166/1); Dekreti vizitacije namenjeni ljubljanskemu kapitlju (KAL 202/5); Odgovor kanonikov na vizitacijske dekrete iz 1690 (KAL 203/32)

1693: Odgovor kanonikov na vizitacijske dekrete za stolni kapitelj (KAL 259/3)

1693-94: Vizitacijski protokoli župnij Ig, Vrhnika, Logatec, Dob, Vodice, Krašnja, Motnik, Vransko, Sv. Jurij ob Taboru, Braslovče, Griže, Prebold, Trbovlje, Šentvid pri Planini, Pilštanj, Podsreda, Bizeljsko, Sv. Peter pod Svetimi gorami, Podčetrtek, Žusem, Šentjanž na Vinski Gori, Št. Ilj pri Velenju-Arnače, Sv. Martin Velenje, Škale, Šoštanj, Gornji Grad, Mozirje, Črna na Koroškem, Šmihel pri Pliberku, Vogrče, Pliberk, Stari trg, Šentilj pod Turjakom, Rečica ob Savinji, Ljubno ob Savinji, Luče ob Savinji, Solčava, Šmartno pod Šmarno goro, Smlednik, Šmartin pri Kranju, Kropa, Radovljica, Zasip, Jesenice, Sv. Rupert pri Beljaku, Skočidol, Dvor / Kranzlhofen, Lipa nad Vrbo, Beljak-Sv. Nikolaj, Bela Peč, Kranjska Gora, Dovje, Zgornje Gorje, Srednja vas v Bohinju, Mošnje, Podbrezje, Križe, Naklo, Preddvor, Kranj, Polhov Gradec, Sora, Ljubljana-Šentvid, Svibno, Šentjernej (vizitacija nekaterih župnij se ponovi še 1700; KAL 82/16)

1696: Akti vizitacije za več cerkva ljubljanske škofije od 1696 dalje (KAL 165); Akti vizitacije za cerkve Stari trg, Dob, Vodice, Vrhnika, Logatec, Rovte, Gornji Grad, Sv. Jurij ob Taboru, Črna na Koroškem, Šmihel pri Pliberku, Vogrče, Pliberk, Pilštanj, Žusem, Bizeljsko, Velenje, Šoštanj, Škale, Št. Ilj pri Velenju-Arnače, Griže, Prebold, Braslovče, Vransko, Sv. Jurij, Motnik, Krašnja, Slovenj Gradec, Šentilj pod Turjakom, Rečica ob Savinji, Ljubno ob Savinji, Luče ob Savinji, Solčava (KAL 166/2); Oznaniilo vizitacije kapiteljskih župnij Krašnja, Dob in Vodice (KAL 197/11)

1697: Akti vizitacije za cerkve Sv. Rupert pri Beljaku, Skočidol, Dvor / Kranzlhofen, Lipa nad Vrbo, Beljak-Sv. Nikolaj, Bela Peč, Kranjska Gora, Dovje, Zgornje Gorje, Srednja vas v Bohinju, Bled, Mošnje, Podbrezje, Križe, Naklo, Preddvor, Kranj, Šmartin pri Kranju, Sv. Jošt, Polhov Gradec, Šmartno pod Šmarno goro, Zasip, Jesenice, Kropa, Radovljica (KAL 166/3)

1699: Vizitacija župnije Gornji Grad in nekaterih bližnjih cerkva (KAL 92/5)

1700: Gl. pod 1. 1693-94; Vizitacija Kranj-Lipa nad Vrbo (KAL 166/12)

REGESTI
ZAPISNIKOV
SPLOŠNIH
VIZITACIJ

LJUBLJANSKI DEL

LJUBLJANA, STOLNA C. SV. MIKLAVŽA,

- (1631) olt.: 1. sv. Miklavž, Krištof in Martin,
2. Devica Marija,
3. sv. Rešnje Telo,
4. sv. Andrej,
5. sv. M. Magdalena,
6. sv. Jurij,
7. sv. Barbara,
8. sv. Trojica,
9. Vsi svetniki,
10. Odrešenik sveta,
11. sv. Križ,
12. sv. Trojica (empora),
13. Devica Marija (empora),
14. sv. Križ (empora).

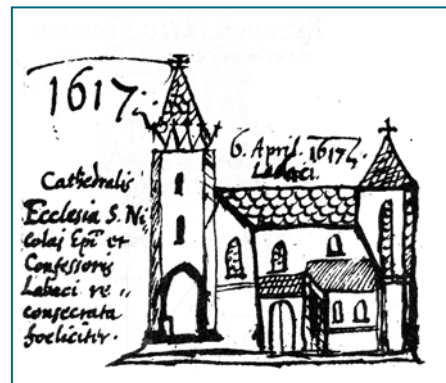
[1655] om. viz.

(1661): om. viz. v febr. 1662, vendar viz. zapisnik ni vezan v volumen (manjka tudi viz. zapisnik samostana klarisinj v Ljubljani)

(1665): 11 olt.: olt. sv. Miklavža, Krištofa in Martina z mašnimi obligacijami odstranjenega sred. olt. D. Marije (mašne ust. Eberharda de Landthoff 1414 in Petra Sebernika 1423); olt. sv. Andreja z benef.; olt. sv. Trojice z benef.; olt. sv. Jurija z benef. (prezentira lj. magistrat); olt. sv. Barbare z benef. (prezentira družina Ravber); olt. sv. Križa je postavila Benigna ab Eggenperg (mašna ust. stolnega dekana Adama Kaisel); olt. Odrešenika sveta z br. trgovcev; olt. Vseh svetnikov z mašnimi obligacijami dveh z empore odstranjenih olt. (olt. D. Marije z benef. in olt. sv. Križa z br. krznarjev) in z opravičilo beneficija sv. Petra na Pšati (od 13. nov. 1632); olt. sv. Reš. Telesa ima nastavek z up. Gospodovega razglašanja (br. sv. Reš. Telesa naj poskrbi za posv. olt.); olt. sv. Trojice na empori; viz. olt. sv. Magdalene ni vpisana; obok v koru razpada in odstopa od zidu (naj ga popravijo); škof. katedra na ev. str. prevlečena z rdečo svilo; kanoniški sedeži iz orehovine; podobo Kristusa Odrešenika nad omarico za sv. olja naj odstranijo; krstilnik na ev. str. zraven gl. vrat obdaja železna

Ljubljana s pogledom na stolnico po Valvasorjevi Topografiji sodobne vojvodine Kranjske, 1679

Ljubljanska stolnica po Hrenovih Pontifikalnih protokolih (1600–1628)

ograja; v zakristiji lepe omare za paramente, umetniško izdelan kamnit lavabo, gl. vrata iz poliranega črnega marmorja z belimi lisami; v zg. zakristiji oz. kapiteljskem arhivu hranijo dragocene kazule, mitre, dragocenosti (npr. srebrno podobo sv. Miklavža) in kapiteljske listine; relikviariji: 4 pozlačene lesene roke z relikvijami; zvonik s 4 zvonovi; orgle popravljene 1664; 2 br.: br. Odrešenika sveta v 3. kapeli na ep. str. (olt. posv. Hren 1603) je ust. Hren 1602, potrdil apost. nuncij Salvago 1607; br. sv. Reš. Telesa ust. 1461, potrjena 1592, 1634 pridružena br. »ad S. Laurentium in Damaso« (br. sprva v 1. kapeli na ev. str., kjer je zdaj olt. sv. Trojice, nato 1636 zgradila novo kapelo na ep. str. s kripto pod tlakom in z majhno zakristijo za olt.); viz. cesarskega špitala: včasih konvent regul. kanonikov, v času luteranstva opuščen, nato ga je deželni knez namenil za špital

(1684): tabernakelj umetniško izdelan; olt. sv. Miklavža, Krištofa in Martina z izvrstno slikano podobo sv. Miklavža, Mohorja in Fortunata, z bogatim, pozlačenim, umetniško izdolbljenim okvirjem; olt. sv. Andreja (z benef. gospodov Lamberg) ob slavoloku na ev. str.; olt. sv. Trojice z lepo sliko (v kap.); olt. sv. Jurija z lepim kipom svetnika na konju (v 2. kap. na ev. str.); olt. sv. Barbare z majhnim nastavkom (ob prižnici); olt. sv. Križa z majhno tabelno sliko (s portretom Benigne Eggenberg in njenega moža) in velikim Križanim nad njo (ob 1. stebru na ep. str., nasproti olt. sv. Barbare); olt. Odrešenika sveta z lepim nastavkom, s sliko (v kap. na ep. str., pri str. vratih); olt. Vseh svetnikov z zelo lepo sliko (v kap. na ep. str.); olt. sv. Reš. Telesa z zelo lepim nastavkom, z izvrstno naslikano podobo Poklona sv. treh kraljev in z izrezljanimi pozlačenimi kipi (v kapeli, ki je po stenah in oboku figuralno poslikana; v njej grobnici za pokope članov br.); olt. sv. Magdalene z dovolj lepim nastavkom (ob slavoloku na ep. str.); olt. sv. Trojice s starim pa vendar lepim pozlačenim nastavkom z up. Marijinega kronanja (na empori na ep. str.; včasih so tu maševali za kovače in mesarje); katedra dvignjena za 3 stopnice; nove klopi v c. še niso pobarvane; tlak v ladji opečnat, v prezb. črnobel kamnit; nagrobniki so izravnani s tlakom; slavolok in vseh 5 kapel zapirajo železne mreže; pred nekaj leti zgrajen prezb. (od tedaj na pok. več ne pokopujejo); oratorij sv. Reš. Telesa, lepo grajen in zelo svetel; ces. špital: dobro urejena zgradba

1. LJUBLJANA, ŠPITAL. C. SV. ELIZABETE,

(1631) olt.: 1. sv. Elizabeta

(1665): om. 2 olt.: olt. sv. Elizabete; olt. sv. Fabijana in Boštjana; v c. včasih benef. sv. Fabijana in Boštjana (1519) v lastni kapeli, zdaj namesto kapele olt.; nov opečnat tlak; nagrobni kamen nekega pičenskega škofa; špital ust. v času škofa Kacijanerja

(1684): om. 2 olt.: olt. D. Marije z lepim nastavkom; str. olt. sv. Elizabete; premakljiva prižnica; lesen kor nad vrati; v c. pozlačeni in polihromirani mrliški ščitki pl. rodbin Turri, Auersperg in Lamberg; nagrobnika Jobsta Gallenberg in Wolffganga de Turri; nad zakristijo zvonik; špital: precej obsežen

2. LJUBLJANA, P. C. SV. JURIJA (NA GRADU),

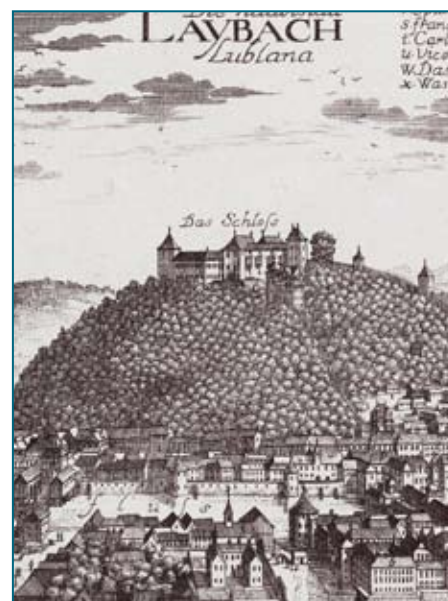
(1631) olt.: 1. sv. Jurij,
2. s.p.,
3. s.p.

(1665): kap. poglobljena za 13 stopnic, zato so zidovi od vlage pozeleneli; om. 3 olt.: olt. sv. Jurija z lepim pozlačenim nastavkom, s kipom svetnika na konju – po viz. 1583 kap. in olt. (z benef. iz 1489) posv. sv. Juriju, Pankraciju in Heleni, zato naj na olt. postavijo še kipa obeh sopatronov (kipa sv. Petra in Pavla naj prestavijo z olt. na drugo mesto); oba str. olt. s.p., brez primernih nastavkov – po viz. 1583 posv. sv. Janezu Krst. in D. Mariji (Scarlichi ju je ukazal odstraniti in na njuno mesto postaviti lepe klopi, toda še vedno čakajo na dobrotnike, ki bi olt. opremili); v c. je bil prej lesen strohnjen tlak in v ladji razpadajoč strop, sedaj je vsa opečnato tlakovana in prekrita s trdnim obokom; nad (železnimi) vrati lesen oratorij, dostopen iz ladje po lesenih stopnicah, nad njim še en oratorij z oknom, ki povezuje kap. s stanovanjskimi prostori; v steni niša, kjer stoji bronast kotlič; v prezb. zamrežena zid. omarica (primerna za shranjevanje relikvij); na ev. str. c. zgrajen majhen zvonik

(1684): v kap. vodi nekaj stopnic; om. 3 olt.: olt. sv. Jurija s starim kipom; 2 str. olt. neopremljena; nad vrati lesen kor; zvonik

3. LJUBLJANA, P. C. SV. LOVRENCA (SV. KLEMENA IN FRIDOLINA),

(1631) olt.: 1. sv. Klemen,
2. sv. Ana.

Ljubljana z gradom po Valvasorjevi Topografiji sodobne vojvodine Kranjske, 1679

(1665): c. oz. kap. posv. sv. Klemenu in Fridolinu, im. pa po sv. Lovrencu, ker na ta dan praznujejo obletnico posvetitve; om. 1 olt. sv. Klemena (v nastavek naj dodajo še kip sopatrona sv. Fridolina); nad kapelo oratorij priorja kartuzijanov iz Bistre, ki je dolžan vzdrževati streho c.

(1684): om. 2 olt.: olt. sv. Fridolina in Klemena, lep, na novo poslikan; str. olt. ni opremljen

4. LJUBLJANA, P. C. SV. FLORIJANA,

(1684): po požaru 1660 je bila z darovi vernikov postavljena nova in lepa cerkev; c. je obokana; zraven vrat zid. kor, poleg zvonik (zgrajen z darovi mestnega sodnika Ederja); om. 3 olt.: olt. sv. Florijana z odlično poslikanim nastavkom; 2 str. olt. še nista opremljena; zakristija obsežna in svetla

[* LJUBLJANA, SAMOSTAN IN C. SV. KLARE,]

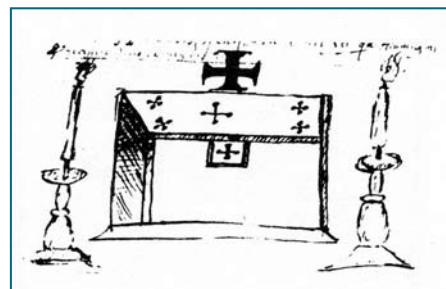
(1684): opatinja bo poskrbela za posv. olt. Naše ljube Gospe in olt. sv. Mihaela; samostansko poslopje naj zaradi popravil pregleda zidarski mojster

(1691): potres je še pomnožil razpoke v novi stavbi; naj nastalo škodo pregleda izkušen arhitekt

LJUBLJANA, Ž. C. SV. PETRA,

(1631) olt.: 1. sv. Peter in Pavel,
2. sv. Križ,
3. sv. Peter,
4. sv. Križ,
5. sv. Janez Krst.,
6. sv. Elizabeta,
7. sv. Mihael,
8. sv. Volbenk (Volfgang),
9. Devica Marija,
10. Kristusov smrtni boj,
11. sv. Lenart.

(1665): krstilnik iz belega marmorja; om. 10 olt.: olt. sv. Petra in Pavla; olt. sv. Križa (Joseph Posarell); olt. sv. Petra v kap. na ev. str. (Gaioncell); olt. sv. Janeza Krst. (Verbez, Steklina); olt. sv. Elizabete (do nastavka ga je dal obnoviti Jurij Vogrin; nastavek ne ustreza naslovu olt.); olt. sv. Mihaela in vseh svetnikov (olt. je dal postaviti Mihael Taller; njegovo ust. v vrednosti 300 dukatov so porabili za obok v c.); olt. sv. Volbenka v kap. na ep. str. (Sebastian Bolther); olt. D. Marije (Andrej Hren); olt. Odrešenika

*Oltar v cerkvi sv. Petra po Hrenovih
Pontifikalnih protokolih (1600–1628)*

v getsemanskem vrtu (Janez Krst. Pettenek); olt. sv. Leopolda (brata Andrian in Thobias Smrekar z dotacijo 200 fl) nima pendanta, zato naj ga odstranijo in bogoslužje prenesejo k drugemu olt.; prižnica sredi ladje; zvonik obnovljen in prekrit z bakrom

(1684): belomarmornat krstilnik; om. 10 olt.; vel. olt. sv. Petra in Pavla: sp. kip D. Marije, zg. sedeči sv. Peter, ob njem sv. Mohor in Fortunat; olt. sv. Elizabete z nastavkom Vnebovzeta D. Marije; prezb. dovolj obsežen; zakristija za shode premajhna (imajo 11 kelihov); ž. ima 25 podružnic

* LJUBLJANA, KAP. SV. MIHAELA NA POK. PRI SV. PETRU,

(1631) olt.: 1. sv. Mihael.

(1665): na pokopališču mnogo kamnitih nagrobnikov

(1684): rotunda sv. Mihaela je profanirana (rabi kot shramba za žito)

* LJUBLJANA, KAP. NA POK. PRI SV. PETRU,

(1684): rotunda (na 8 stebrih); postavili so jo pl. a Wazenberg; razpadajoča; Henrik Wazenberg naj popravi tlak, da se ne bo videlo v kripto, sicer bodo ključarji kapelo podrli

1. LJUBLJANA-RUDNIK, P. C. SV. SIMONA IN JUDA,

(1631) olt.: 1. sv. Simon in Juda
2. sv. Katarina
3. sv. Jurij

(1668): om 3. olt.: olt. sv. Simona in Juda z novim dobro pozlačenim nastavkom; olt. sv. Helene (prej sv. Jurija); olt. sv. Janeza Ev. (prej sv. Katarine); pred ok. 6 leti zgrajena nova zakristija; pokopališče na novo obzidano

2. DOBRUNJE, P. C. SV. URHA,

(1631) olt.: 1. sv. Urh,
2. sv. Urh,
3. Devica Marija.

(1668): prezb. poslikan s prizori iz življenja sv. Urha; om. 3 olt.; oba str. olt. so po Scarlichijevem ukazu odstranili, z dovoljenjem škofa Buchheima pa na novo postavili: olt. sv. Valentina ima lep nastavek, olt. sv. Lucije nastavka še nima

3. ZAVOGLJE, P. C. SV. URHA,

(1631) olt.: 1. sv. Urh,
2. sv. Marko,
3. sv. Boštjan.

(1668): c. je 12. sept. 1604 posv. škof Hren; om. 2 olt.: olt. sv. Urha; olt. sv. Marka v kapeli na ev. str., kap. z obokanim prezb. in obokano ladjo, z vrati, v razpadajočem stanju, zato naj jo obnove; olt. sv. Boštjana odstranjen (mašna obliacija prenesena na olt. sv. Boštjana v Polju); olt. pred c. vrati odstranjen; om. zvonik; pokopi na pok.

4. BIZOVIK, P. C. SV. MIKLAVŽA,

(1631) olt.: 1. sv. Miklavž.

(1668): om. 1 olt.; nov zvonik; nova zakristija

5. LJUBLJANA-ŠTEPANJA VAS, P. C. SV. ŠTEFANA,

(1631) olt.: 1. sv. Štefan,
2. sv. Katarina,
3. sv. Florijan.

(1668): prezb. zgrajen 1644; om. 3 olt.: olt. sv. Štefana na novo postavljen; olt. sv. Katarine z zelo starim nastavkom, z benef. Matije Samsa; olt. sv. Florijana z zelo skromnim nastavkom; za oba str. olt. naj napravijo primerna nastavka; om. zvonik

LJUBLJANA-ŠTEPANJA VAS, KAP. BOŽJEGA GROBA,

(1668-1669) Janez Andrej Stenberg je 1655 z dovoljenjem škofa Buchheima na svoje stroške zgradil kapelo po vzoru in merah jeruzalemskega božjega groba; stavba je sestavljena iz dveh delov: v sprednjem prostoru leži »od groba odvaljeni« kamen, notranji prostor ponazarja božji grob in ima pod olt. kip Odrešenika v grobu, namesto nastavka pa podobo Vstalega Gospoda.

6. LJUBLJANA-BEŽIGRAD, P. C. SV. KRIŠTOFA,

(1631) olt.: 1. sv. Krištof,
2. Devica Marija,
3. Kristus.

(1668): luterani so c. popolnoma opustošili, toda s pomočjo škofa Hrena in meščanov je bila iz temeljev obnovljena; om. 1 olt.; oba str. olt. D. Marije in Kristusa Odrešenika so odstranili, ker je c. preozka; lesen kor nad vrati; odprta

lopa; zid. olt. v lopi odstranjen; pred ok. 6 leti zgrajena nova zakristija (lj. knjigotržec Job Weber volil v ta namen 150 fl); om. zvonik; v bližini nekdanj luteransko pokopališče

7. LJUBLJANA-STOŽICE, P. C. SV. JURIJA,

(1631) olt.: 1. sv. Jurij,
2. sv. Saba, opat.

(1668): pred 8 leti zgrajen nov obokan prezb.; v ladji poslikan lesen strop; om. 1 olt.; olt. sv. Saba pred nekaj leti odstranjen; zakristija zgrajena pred 8 leti; novo bandero; pokopi na pok.

8. LJUBLJANA-JEŽICA, P. C. SV. KANCIJANA,

(1631) olt.: 1. sv. Kancijan,
2. sv. Gregor.

(1668): c. zelo temna, ker okna niso posodobljena; om. 2 olt.: nastavek olt. sv. Kancija, Kancijana in Kancijanile ni v skladu z naslovom (ima kipa škofa in dominikanca), zato naj ga prilagode; str. olt. naj odstranijo

9. LJUBLJANA-TOMAČEVO, P. C. SV. MARJETE,

(1631) olt.: 1. sv. Marjeta.

(1668): profanirana v času turških vpadov; 18. jul. 1604 c. in olt. posv. škof Hren; od temeljev nov obokan prezb.; lep nov strop v ladji; om. 1 olt.; v sp. delu zvonika zakristija; zid. olt. v lopi

10. ŠMARTNO OB SAVI, P. C. SV. MARTINA,

(1631) olt.: 1. sv. Martin.

(1668): od temeljev nov obokan prezbiterij; lep nov strop v ladji; om. 1 olt., posv. ga je pred 9 leti pičenski škof F. M. Vaccano; nov zvonik

11. ZGORNJA ZADOBROVA, P. C. SV. TOMAŽA

(1631) olt.: 1. sv. Tomaž.

(1668): profanirana v času turških vpadov; 28. sept. 1603 škof Hren posv. c. in olt.; nov razširjen obokan prezb.; ladja temna; om. 1 olt. z novim nastavkom; zid. olt. v lopi še ni odstranjen; om. zvonik

12. LJUBLJANA-POLJE, P. C. DEVICE MARIJE,

(1631) olt.: 1. Devica Marija,

- 2. s.p,
- 3. sv. Helena,
- 4. sv. Lenart,
- 5. sv. Boštjan,
- Odrešenik sveta (olt. zunaj c.).

(1668): c. je izvrstno grajena; prezb. v celoti poslikan; slikan strop v ladji; om. 5 olt.: olt. Vnebovzetja D. Marije z izvrstnim nastavkom z up. vnebovzetja in kronanja D. Marije (1300 fl); olt. sv. Helene z izvrstnim nastavkom (o. 500 fl), posv. pred 10 leti škof Buchheim; olt. sv. Boštjana z nastavkom prejšnjega vel. olt., posv. pred 10 leti škof Buchheim; olt. sv. Lenarta z izvrstnim nastavkom (o. 500 fl), posv. pred 10 leti škof Buchheim; olt. sv. Duha z izvrstnim nastavkom z up. Binkošti (umetniško obdelan les 130 beneških skudov in 2 zlatnika), postavljen v zvezi z interdiktom pok. c. sv. Duha; om. zvonik; nov lavabo iz črnega marmorja (13 fl); zakr. omaro postavili na mesto nekdanjega zakr. olt.; pokopi na pok.

13. LJUBLJANA-POLJE, P. C. (POK. K.) SV. DUHA,

(1631) olt.: 1. sv. Duh,
2. sv. Barbara,
3. sv. Lenart.

(1668): om. Buchheimov interdikt c.

(1684): kap. profanirana

14. ZGORNJI KAŠELJ, P. C. SV. ANDREJA,

(1631) olt.: 1. sv. Andrej,
2. sv. Barbara,
3. sv. Ahacij.

(1668) c. in pok. posv. 16. sept. 1520 Natalis de Turre, namestnik škofa Ravbarja; nov prezbitarij; nov zvonik (železno orodje in delavci 120 fl); om. 3 olt.: olt. sv. Andreja z lepim nastavkom, olt. sv. Barbare, olt. sv. Ahacija posv. 16. sept. 1520

15. SLAPE, P. C. SV. JAKOBA,

(1631) olt.: 1. sv. Jakob.

(1668) c. je bila zelo temna, brez oken in pretesna, zato je bila mnogo let pod interdiktom, pozneje pa sta jo Lovrenc in Elizabeta Thomizh dala prezidati; ima nov obokan prezb.

in lep strop v ladji; om. olt. sv. Jakoba z novim nastavkom;
om. zvonik; om. lopa; kelih darovala lj. br. mesarjev

(1684): c. opuščena

16. JAVOR, P. C. SV. ANE,

(1631) olt.: 1. sv. Ana.

(1668) c. je 30. aprila 1303 posv. kaprulanski škof Andreas; pred 23 leti zgrajen nov obokan prezb.; om. 1 olt.

17. MALI LIPOGLAV, P. C. SV. MIKLAVŽA,

(1631) olt.: 1. sv. Miklavž,
2. sv. Janez,
3. s.p.

[1649] om. viz.

(1668): pred ok. 20 leti zgrajen nov večji prezb.; om. 3 olt.: sv. Miklavža; olt. s.p. naj odstranijo; olt. sv. Janeza Krst. z neustreznim nastavkom sv. Lucije od 1649 pod interdiktom; pokopi na pok.

18. ŠENTPAVEL, P. C. SV. PAVLA,

(1631) olt.: 1. sv. Pavel.

[1649] om. viz.

(1668) prezb. od temeljev nov, okrašen s simboli 4 evangelistov in slikami 12 apostolov; om. 1 olt.; pravkar popravljajo skodlasto streho

*19. LJUBLJANA-ROŽNIK, P. C. DEVICE MARIJE,

(1631) olt.: 1. Devica Marija,
2. s.p.,
3. s.p.

(1668): freske v prezbiteriju in v ladji (upodobitve iz življenja Kristusa in D. Marije), om. 3 olt.: olt. D. Marije ima nov nastavek z up. Kristusovega rojstva oz. češčenja pastirjev; olt. sv. Janeza Krst. z osrednjo sliko Binkošti in s sliko Kristusovega krsta v atiki; olt. Gospodovega razglašanja; v c. enotne klopi; lopa na 4 zid. slopih; zid. olt. v lopi; om. zvonik

20. LJUBLJANA-VIČ, P. C. SV. SIMONA IN JUDA (DEVICE MARIJE),

(1631) olt.: 1. Devica Marija,

- 2. sv. Simon,
- 3. sv. Vid.

(1668): lj. škof Francišek Kacijanar 5. nov. 1542 posv. c. in 2 olt.: D. Marije ter sv. Simona in Juda; za oba str. olt. naj preskrbe primernejša nastavka; olt. pred vhodom odstranjen.

21. PODSMREKA, P. C. SV. MARTINA,

(1631) olt.: 1. sv. Martin,
2. s.p.

(1668) c. zelo temna; naj odstranijo str. olt.

22. VNANJE GORICE, P. C. SV. DUHA,

(1631) olt.: 1. sv. Duh,
2. sv. Boštjan.

(1668) om. 3 olt.: olt. sv. Duha z novim dobro pozlačenim nastavkom; olt. D. Marije na novo postavljen; olt. sv. Boštjana postavljen ob kugi, posv. ga je Hren 9. jun. 1662 (1602); pokopi na pok.

23. NOTRANJE GORICE, P. C. SV. MARTINA,

(1631) olt.: 1. sv. Martin,
2. sv. Magdalena.

(1668) c. je bila od temeljev na novo zgrajena; 22. jul. 1646 je c. in 2 olt. posv. lj. prošt Mihael Kumberg; olt. sv. Martina ima nov dobro pozlačen nastavek; pokopi na pok.

24. LOG PRI BREZOVICI, P. C. SV. JANEZA [KRST.],

(1631) olt.: 1. sv. Janez [Krst].,
2. sv. Janez.

(1668) nov razširjen prezbitarij; 1664 nov strop v ladji; 1667 nov zvonik; om. 2 olt.: olt. sv. Janeza Krst. ima lep dobro pozlačen nastavek z up. Kristusovega krsta, str. olt. s.p. naj odstranijo.

25. DRAGOMER, P. C. SV. LOVRENCA,

(1631) olt.: 1. sv. Lovrenc,
2. sv. Miklavž.

(1668) večji in širši prezbitarij na novo zgrajen 1639; om. 2 olt.: olt. sv. Lovrenca pred ok. 10 leti posv. pičenski škof F. M. Vaccano; str. olt. naj odstranijo; om. zvonik; pokopi na pok.; v bližini slovit kamnolom

26. BREZOVICA PRI LJUBLJANI, P. C. SV. ANTONA [PUŠČ.],

(1631) olt.: 1. sv. Anton [Pušč.],
2. s.p.

(1668): om. 3 olt.: olt. sv. Antona Pušč. z novim dobro pozlačenim nastavkom; nov olt. z up. Marijinega kronanja sp. in sv. Florijana zg. postavljen z dovoljenjem vizit. Vaccana; nov nastavek z up. (kipoma) sv. Boštjana in Tilna; om. zvonik; pok. posv. lj. škof Peter Seebach 1566

IG, Ž. C. SV. MARTINA,

(1631) olt.: 1. sv. Martin,
2. sv. Katarina,
3. sv. Fabijan in Boštjan,
4. sv. Ahacij,
5. Devica Marija.

(1661): om. osilegij; v c. bodo zgradili kapelo in vanjo prenesli krstilnik; om. 5 olt.; olt. sv. Katarine naj prirede pendantu; olt. sv. Boštjana (brez om. Fabijana); nekdanji olt. sv. Ahacija zdaj olt. sv. Reš. Telesa; br. sv. Reš. Telesa

(1665) om. 5 olt.: olt. sv. Martina; olt. sv. Katarine ob slavoloku (naj s kipa svetnice odstranijo obleko in prekrivala), z benef.; olt. D. Marije v novozgrajeni kapeli (kap. s kripto postavila družina Engelshauser), z benef. olt. sv. Boštjana (nasproti kapele); olt. sv. Reš. Telesa (prej sv. Ahacija) ob slavoloku je posv. škof Buchheim, z br.; ž. ima 24 podružnic

(1684) om. 5 olt.: olt. sv. Martina, polihrom. in pozlačen (sp. kip sv. Martina, zg. kip D. Marije); olt. sv. Katarine, pozlačen in polihrom. (sp. kip svetnice); olt. sv. Reš. Telesa, pozlačen in polihrom.; olt. sv. Boštjana, zelo majhen, ust. »Galliana«; olt. D. Marije v kap. (postavil baron Engelshaussen), črn z zlatim okrasjem (sp. sl. - platno D. Marije, zg. pozl. Križani); Zigule je na svoje stroške zgradil stanovanje za kaplane; ž. ima 23 podružnic

IG, KAP. SV. DUHA NA POK.,

(1631) olt.: 1. sv. Duh.

1. IG, P. C. SV. URŠULE,

(1631) olt.: 1. sv. Uršula,
2. Devica Marija,
3. sv. Fabijan in Boštjan,
4. s.p.

(1661) exam.: iz razvalin starega župnišča pri c. sv. Uršule zgrajeno stanovanje za kaplana (dr. teol. Zigule prispeval 300 fl)

(1668) prezb. zelo visok; om. 3 olt.: sv. Uršule in tov., D. Marije ter sv. Florijana; zgradili so zvonik (stroški: za mojstra 100 fl, za ostalo ok. 200 fl, za nakup drugega zvona 200 fl); pok. za pokope

2. KREMENICA, P. C. SV. URHA,

(1631) olt.: 1. sv. Urh.

(1668) c. ladja je zelo temna; om. olt. sv. Urha z dobro pozl. nastavkom

3. SARSKO, P. C. SV. RUPERTA,

(1631) olt.: 1. sv. Rupert.

(1668) prezb. majhen; om. olt. sv. Ruperta; naj napravijo pok. obzidje

4. DOBRAVICA, P. C. SV. GREGORIJA,

(1631) olt.: 1. sv. Gregorij,
2. sv. Kancijan.

(1668) om. 1 olt. sv. Gregorija, posv. ga je 17. maja 1638 škof Scarlichi

5. MATENA, P. C. SV. MOHORJA IN FORTUNATA,

(1631) olt.: 1. sv. Mohor in Fortunat,
2. sv. Florijan,
3. sv. Andrej.

(1668): obok prezb. poslikan; strop v ladji zgrajen 1655 (40 fl); om. 3 olt.: sv. Mohorja in Fortunata z novim pozlačenim nastavkom; sv. Florijana z izvrstnim pozlačenim nastavkom; sv. Andreja s pozlačenim nastavkom (z osrednjo podobo D. Marije)

6. BREST, P. C. SV. ANDREJA,

(1631) olt.: 1. sv. Andrej,
2. s.p.,
3. sv. Florijan.

(1668) c. in olt. posv. škof Hren 5. okt. 1614; stavba je zelo vlažna; nov strop v ladji; om. 1 olt. sv. Andreja, posv. 5. okt. 1614; nova pok. vrata

7. IŠKA VAS, P. C. SV. MIHAELA,

(1631) olt.: 1. sv. Mihael,

(1668): obnovljen (nov) prezb.; olt. sv. Mihaela z lepim dobro pozlačenim nastavkom je posv. pičenski škof F. M. Vaccano; zid. olt. v lopi naj odstranijo

8. IŠKA VAS, P. C. SV. KRIŽA,

(1631) olt.: 1. sv. Križ,
2. sv. Rok,
3. sv. Cecilija.

(1668) prezbitarij nov, zgrajen pred ok. 16 leti na stroške dr. Ziguleta; om. 1 olt. sv. Križa, posv. ga je pred ok. 10 . leti pičenski škof F. M. Vaccano

9. PIJAVA GORICA, P. C. SV. SIMONA IN JUDA,

(1631) olt.: 1. sv. Simon in Juda,
2. s.p.,
3. s.p.

(1668): pred 22 (!) leti (prav: 1619) je c. in edini olt. posv. škof Hren; om. 1 olt.; oba str. olt. in zid. olt. v lopi odstranjeni

10. GRADIŠČE NAD PIJAVO GORICO, P. C. SV. PRIMOŽA,

(1631) olt.: 1. sv. Primož.

(1668) prezb. nizek; om. olt. sv. Primoža in Felicijana

11. VRH NAD ŽELIMLJAMI, P. C. SV. PETRA,

(1631) olt.: 1. sv. Peter,
2. Devica Marija,
3. sv. Urban.

(1668) pred ok. 8 leti nov strop v ladji; om. 1 olt. sv. Petra (nastavek 110 fl); str. olt. naj v skladu s Scarlichijevim ukazom odstranijo; pred ok. 8 leti pred c. vrati zgrajen nov zvonik, streha iz hrastovih skodel pravkar dokončana (stroški: za zvon 100 fl ulivalcu, kovač in vožnja 10 fl, gradnja zvonika 80 fl, streha 24 fl); naj napravijo pok. obzidje

12. ŽELIMLJE, P. C. SV. VIDA,

(1631) olt.: 1. sv. Vid,
2. sv. Vid.

(1668): pred ok. 8 leti zgrajen nov prezbitarij; stroški: prezb. skupaj

z novim stropom 150 fl, predelava oken 10 fl, bandero 63, nova mežnarija 30 fl; om. 1 olt., nastavek 1639 podaril Tobias Englishauser; olt. pred c. vrati naj odstranijo

13. VISOKO, P. C. SV. MIKLAVŽA,

(1631) olt.: 1. sv. [Miklavž],
2. neimenovan
3. neimenovan

(1668) c. zaradi strele dvakrat pogorela do golih zidov, sedaj obnovljena, strop nov, leseni deli novi; om. 3 olt.: olt. sv. Miklavža z novim nastavkom (100 fl); str. olt. naj odstranijo; om. zvonik, pok. obzidja še ni

14. KUREŠČEK, P. C. DEVICE MARIJE,

(1631) olt.: 1. Devica Marija.

(1668) om. 1 olt.; olt. zunaj c. naj odstranijo

15. GOLO, P. C. SV. MARJETE,

(1631) olt.: 1. sv. Marjeta,
2. sv. Rok.

(1668) prezb. razširjen; om. 3 olt.: olt. sv. Marjete ima lep pozlačen nastavek; oba str. olt. naj odstranijo; pok. blagoslovil Sikst Carcanus jan. 1621; mežnarija pogorela

16. IŠKA, P. C. SV. JEDRTI,

(1631) olt.: 1. sv. Jedrt.

[1654] om. viz.

(1668) 1654 je bila c. v razpadajočem stanju, zdaj je obnovljena in ima razširjen prezbiterij; om. olt. sv. Jedrti; naj napravijo pok. obzidje

17. GORNJI IG, P. C. SV. LENARTA,

(1631) olt.: 1. sv. Lenart.

(1668) nov prezbiterij; ladja ima lesen lepo usločen strop; om. olt. sv. Lenarta z lepo pozlačenim nastavkom; zid. olt. v lopi še ni odstranjen

18. STRAHOMER, P. C. SV. JAKOBA,

(1631) olt.: 1. sv. Jakob,
2. s.p.

(1668) c. posv. pičenski škof Georgius z dovoljenjem lj. škofa Krištofa Ravbarja 15. maja 1495; nov prez. zgrajen 1653; ladja temna; om. 1 olt. sv. Jakoba

19. TOMIŠELJ, P. C. DEVICE MARIJE,

(1631) olt.: 1. Devica Marija,
2. sv. Anton,
3. sv. Katarina.

[1654] om. viz.

(1668) c. v celoti poslikana s starimi freskami; om. 3 olt.: olt. D. Marije; olt. Antona Puščavnika z na les slikano podobo naj odstranijo, ker zanj niso zgradili obljubljenega kapele; olt. sv. Katarine naj odstranijo; nova streha na zvoniku (20 fl in prostovoljno delo soseske)

20. IG-[PUNGRT], P. C. SV. JURIJA,

(1631) olt.: 1. sv. Jurij,
2. s.p.

(1668) c. je 6. nov. 1614 posv. škof Hren; om. 1 olt. sv. Jurija z lepo pozlačenim nastavkom; olt. v lopi naj odstranijo; kupili zvon za 60 fl

21. PODKRAJ, P. C. SV. JANEZA KRST.,

(1631) olt.: 1. sv. Janez Krst.,
2. sv. Štefan.

(1668) nov obokan prez.; om. 1 olt. sv. Janeza Krst.

22. JEZERO, P. C. SV. LOVRENCA,

(1631) olt.: 1. sv. Lovrenc.

(1668) 1661 interdikt za c., ker je bila neopremljena in podobna votlini; iški vikar Janez Andrej Zigule dobil dovoljenje za obnovo; širok in obokan prez. je na novo zgrajen; olt. sv. Lovrenca ima pozlačen nastavek; om. zvonik

23. JEZERO, P. C. SV. ANE, *

(1631) olt.: olt. še ni (novograjena c.).

(1668) c. posv. Mihael Kumberg; om. 3 olt.: olt. sv. Ane; olt. D. Marije z dobro pozlačenim nastavkom, ki naj ga prilagode naslovu, ker osrednji kip predstavlja Antona Pad.; olt. sv. Miklavža z osrednjim kipom Franciška Ksav. naj prilagode

*Sv. Jurij na Igu po Hrenovih
Pontifikalnih protokolih (1600-1628)*

titul.; c. nima pok. obzidja

24. PLANINCA, P. C. SV. TOMAŽA,

(1631) olt.: 1. sv. Tomaž,
2. Devica Marija.

(1668) om. 2 olt.: olt. sv. Tomaža ima nov nastavek; olt. D. Marije naj odstranijo; om. zvonik

VRHNIKA, Ž. C. SV. PAVLA,

(1631) olt.: 1. sv. Pavel,
2. sv. Katarina,
3. Devica Marija.

[1654] om. viz.

(1661) om. še dva olt.: 4. olt. sv. Hieronima in 5. olt. sv. Andreja; exam.: kooperator je zgradil stanovanje v Logatcu (200 fl)

(1665) om. 5 olt.: olt. sv. Pavla posv. skupaj s c.; olt. sv. Katarine z br. sv. Reš. Telesa (zanj skrbi vdova Klebzin); olt. sv. Hieronima (zanj skrbel Mureker, zdaj Kunst); olt. D. Marije ob slavoloku; olt. sv. Andreja; ž. ima 26 podružnic (všteta nova c. sv. Trojice nad Vrhniko)

(1684) om. 5 olt.: olt. sv. Pavla polih. in pozlačen (sp. kip svetnika); olt. sv. Katarine, pozlačen in polih. (sp. kip svetnice); olt. sv. Hieronima, pozlačen in polih. (sp. kip svetnika); olt. D. Marije, rumeno b. in pozlačen; olt. sv. Andreja, pozlačen in rdeče b. (sp. kip svetnika); br. sv. Reš. Telesa in sv. Štefana; ž. ima 27 podružnic (skupaj s kap. samostana Bistra)

1. VRHNIKA, P. C. SV. LENARTA,

(1631) olt.: 1. sv. Lenart,
2. Devica Marija,
3. s.p.

(1661) viz.

(1668) vsa c. obokana; om. 3 olt.: sv. Lenarta, sv. Ane in sv. Boštjana

2. SINJA GORICA, P. C. SV. JOBA,

(1631) olt.: 1. sv. Job,
2. sv. Marjeta,
3. sv. Magdalena.

Vrhniko po Valvasorjevi Topografiji sodobne vojvodine Kranjske, 1679

(1668) prezb. predelan po navodilih vizitatorjev; om. 3 olt.: olt. sv. Joba z novim nastavkom (150 fl); olt. sv. Marjete in olt. sv. Magdalene posv. škof Scarlichi 20. jun. 1637; zvonik pred c. vrati; pripravljeno kamenje za gradnjo pok. obzidja

3. BLATNA BREZOVICA, P. C. SV. JAKOBA,

(1631) olt.: 1. sv. Jakob,
2. sv. Ana,
3. sv. Filip in Jakob.

(1668) pred nekaj leti na novo zgrajen obokan prezb.; v ladji skoraj nov strop; om. 3 olt.: olt. sv. Jakoba in olt. sv. Filipa in Jakoba posv. pičenski škof F. M. Vaccano 25. jul. 1652; olt. sv. Ane; om. zvonik; pred c. vrati odprt lopa; pokopi na pok.

4. BEVKE, P. C. SV. KRIŽA,

(1631) olt.: 1. sv. Križ,
2. sv. Florijan.

(1668) po požaru c. znova posv. škof Scarlichi; v ladji skoraj nov strop; om. 2 olt.: olt. sv. Križa in olt. sv. Florijana (v kapeli na ev. str.) posv. pičenski škof F. M. Vaccano 25. jul. 1652; odprta lopa sega do pok. obzidja; c. in zvonik krita s škrljcem; pok. posv. apost. viz. Sikst Carcanus

5. STARA VRHNIKA, P. C. SV. LENARTA,

(1631) olt.: 1. sv. Lenart,
2. Devica Marija,
3. sv. Lucija,
4. sv. Florijan.

(1668) om. 3 olt.: olt. sv. Lenarta; olt. sv. Florijana; olt. sv. Lucije, na katerega je bilo preneseno bogoslužje s sred. olt. D. Marije, zdaj v novem nastavku osrednji kip D. Marije

6. LOGATEC-DOLENJI, P. C. SV. MIKLAVŽA,

(1631) olt.: 1. sv. Miklavž,
2. s.p.,
3. sv. Andrej in Jernej.

(1668) 1657 iz temeljev na novo zgrajen obokan prezb.; om. 3 olt.: olt. sv. Miklavža pred 7 leti posv. pičenski škof F. M. Vaccano; olt. D. Marije pred 7 leti posv. Vaccano; olt. sv. Jerneja in Andreja; kupili so 2 zvonova (500 fl)

7. LOGATEC-ŠEVICA, P. C. SV. TROJICE,

- (1631) olt.: 1. sv. Trojica,
2. s.p.,
3. s.p.
- (1668) c. zelo vlažna in temna; om. 3 olt.: olt. sv. Trojice; oba str. olt. s.p. naj odstranijo; nameravajo razširiti in povišati prezb.; kupili so zvon (81 fl)

8. LOGATEC-GORENJI, P. C. DEVICE MARIJE,

- (1631) olt.: 1. Devica Marija,
2. sv. Ahacij,
3. sv. Rešnje Telo.
- (1668) zdaj kuratna c.; Evharistijo hranijo v pozlačenem tabernaklju, sv. olja v starem stenskem tabernaklju, ki ga še niso preuredili v omarico, krstilnika pa tudi še niso uredili v skladu s predpisi; obok v prezb. je poslikan s prizori iz življenja D. Marije; c. ladja in zvonik zidana s kamn. kvadri; obok v ladji bodo dokončali in pobelili v prihodnjem letu; om. 3 olt.: olt. D. Marije; olt. sv. Ahacija; olt. sv. Reš. Telesa ima v nastavku up. s križa snetega Odrešenika; ob slavaloku lepa prižnica; v c. kripta družine Einkhüren; obsežno pok.
- (1684) zdaj subvikariatna c.; umetniško oblikovan tabernakelj; om. 3 olt.: olt. D. Marije, polih. in pozlačen (sp. kip D. Marije z Jezuščkom, zg. kip sv. Trojice); olt. sv. Ahacija, zmerno polih. in pozlačen (sp. kip svetnika, pozl. in rdeče b.); olt. sv. Reš. Telesa, pozlačen in polih. (sp. kip. up. 3 angeli dvigajo sv. Reš. Telo); br. ni; c. ima 7 podružnic.

9. LOGATEC-[TABOR], P. C. SV. KRIŽA,

- (1631) olt.: 1. sv. [Križ].
- (1668) c. zelo temna, prezb. majhen; om. olt. sv. Križa z dobro pozlačenim nastavkom; zvonik stoji pred c. vrati; lopa široka; c. podobna od vseh strani v dveh nadstropjih obzidani utrdbi (v obzidju shrambe, v katerih okoličani hranijo svoje premoženje).

10. GORENJA VAS, P. C. SV. JANEZA [EV.],

- (1631) olt.: 1. sv. Janez [Ev.],
2. sv. Ahacij.
- (1668) om. c. patrocinj sv. Janeza in Pavla; pred 9 leti nov strop v ladji; 1667 okni v ladji; om. 2 olt.; str. olt. naj odstranijo

Logatec po Valvasorjevi Topografiji sodobne vojvodine Kranjske, 1679

11. RAVNIK PRI HOTE DRŠICI, P. C. SV. BARBARE,

(1631) olt.: 1. sv. Barbara,
2. sv. Florijan.

(1668) listina o posv. c. in dveh olt. sv. Barbare in sv. Florjana z nečitljivo letnico; om. 2 olt.; zvonik pred c. vrati

12. HOTE DRŠICA, P. C. SV. JANEZA KRSTNIKA,

(1631) olt.: 1. sv. Janez Krst.,
2. sv. Jakob.

(1668) pred nekaj leti obokan prezb.; om. 2 olt.: olt. sv. Janeza Krst. z dobro pozlačenim nastavkom je 28. avg. 1663 posv. tržaški škof z dovoljenjem lj. ordinarija; olt. sv. Jakoba z dobro pozlačenim nastavkom; (poznejši pripis:) 14. sept. 1675 je soseska prosila dovoljenja za postavitev 3. olt. v čast sv. Antonu Pad.; zvonik pred c. vrati.

13. GODOVIČ, P. C. SV. URBANA,

(1631) olt.: 1. sv. Urban,
2. Devica Marija in sv. Ožbalt,
3. sv. Boštjan.

(1668) prezb. visok in svetel; om. 3 olt.: olt. sv. Urbana z lepim bogato pozlačenim nastavkom; olt. D. Marije; olt. sv. Boštjana; zvonik pred c. vrati.

14. MEDVEDJE BRDO, P. C. SV. KATARINE,

(1631) olt.: 1. sv. Katarina,
2. sv. Uršula.

(1668) om. 2 olt.: olt. sv. Katarine posv. skupaj s c. 28. avg. 1663; olt. sv. Uršule z novim nastavkom; zvonik pred c. vrati, nato lopa, ki sega do pok. obzidja; br. sv. Katarine pri vel. olt.

15. PRAPROTNO BRDO, P. C. SV. MIKLAVŽA,

(1631) olt.: 1. sv. Miklavž,
2. s.p.

(1668) om. 2 olt.: olt. sv. Miklavža ima tako vlažen nastavek, da barve odpadajo; str. olt. s.p. naj odstranijo; lopa pred c. vrati.

16. ROVTE, P. C. SV. MIHAELA,

(1631) olt.: 1. sv. Mihael,
2. sv. Peter,
3. sv. Lovrenc.

(1668) prvotno le majhna kapela, h kateri je Scarlichi ukazal dozidati dve kapelici za postavitev str. olt., vendar so 1659 vso c. s prezb. in zakristijo vred začeli na novo graditi in jo 1660 dokončali; stroški gradnje: 476 dukatov; 21. maja 1662 je pičenski škof F. M. Vaccano posv. c. in 3 olt.: sv. Mihaela, D. Marije in sv. Lovrenca; ob slavaloku lepa prižnica; nad c. vrati lesen kor; pred c. vrati zvonik; pokopi na pok.

17. PETKOVEC, P. C. SV. HIERONIMA,

(1631) olt.: 1. sv. Hieronim,
2. s.p.

[1654] om. viz.

(1668) c. stavba zelo vlažna; om. 2 olt.; str. olt. s.p. naj odstranijo; pred c. vrati lopa in zvonik; obnovili so c. streho.

18. ZAPLANA, P. C. SV. URHA IN MARTINA,

(1631) olt.: 1. sv. Urh in Martin,
2. sv. Jedrt,
3. sv. Jurij.

(1668) om. patrocinijski sv. Urha; om. 3 olt.: olt. sv. Urha; olt. sv. Jedrti posv. apost. viz. Sikst Carcanus; olt. sv. Jurija posv. Sikst Carcanus; lopa pred c. vrati sega do pok. obzidja; pokopi na pok.

19. KUREN, P. C. SV. MIKLAVŽA,

(1631) olt.: 1. sv. Miklavž,
2. Devica Marija in sv. M. Magdalena,
3. sv. Marko.

(1668) c. zelo temna; ob prezb. pred 5 leti postavili zvonik; strop v ladji na sredi oprt na 2 stebra; om. 3 olt.: olt. sv. Miklavža s starim nastavkom; olt. sv. Magdalene z zelo starim okornim kipom D. Marije, nastavek ne ustreza naslovu; olt. sv. Marka s primernim nastavkom; kupili so zvon (dolg 50 fl).

20. VERD, P. C. SV. ANTONA [PUŠČ.],

(1631) olt.: 1. sv. Anton [Pušč.],
2. sv. Miklavž,
3. sv. Lucija.

(1668) om. 3 olt.: olt. sv. Antona opata; olt. neznanega svetnika

(škofa s knjigo); olt. sv. Lucije s kipom sv. Uršule, naj nastavek prilagode naslovu

21. LESNO BRDO, P. C. DEVICE MARIJE,

(1631) olt.: 1. Devica Marija Božja Porodnica,
2. sv. Urban,
3. sv. Gregorij.

(1668) om. 3 olt.: olt. D. Marije; olt. sv. Urbana ima sedaj nov nastavek z osrednjim prizorom Marijinega kronanja in s str. kipoma sv. Urbana in sv. Magdalene; olt. sv. Gregorija; lopa pred c. vrati sega do pok. obzidja; om. zvonik.

22. MALA LIGOJNA, P. C. SV. LENARTA,

(1631) olt.: 1. sv. Lenart,
2. sv. Uršula,
3. sv. Primož.

(1668) prezbiterij obnovljen; om. 3 olt.: sv. Lenarta, sv. Uršule ter sv. Primoža in Felicijana; lopa pred c. vrati

23. VELIKA LIGOJNA, P. C. SV. JURIIJA,

(1631) olt.: 1. sv. Jurij,
2. sv. Jernej.

(1668) om. 2 olt.; olt. sv. Jerneja ima lep nastavek; odprta lopa se opira na pok. obzidje in na 2 zid. slopa; pokopi na pok.

24. ŽAŽAR, P. C. SV. ANE,

(1631) olt.: 1. sv. Ana,
2. sv. Neža.

(1668) stavba visoka in temna; om. 2 olt.: olt. sv. Ane z zelo dobro pozlačenim nastavkom posv. apost. viz. Sikst Carcanus (datum na posv. listini nečitljiv); olt. sv. Neže posv. Sikst Carcanus, ima nov odlično pozlačen nastavek (67 skudov).

25. PODLIPA, P. C. SV. BRIKCIJA,

(1631) olt.: 1. sv. Brikcij.

(1668) om. 2 olt.: olt. sv. Brikcija; str. olt. s starim nastavkom sv. Brikcija postavljen brez škofovega dovoljenja naj odstranijo; lopa pred c. vrati sega do pok. obzidja; nov zvon (150 dukatov).

26. VRHNIKA, P. C. SV. TROJICE,

- (1661) cerkev že skoraj dokončana (post. zakristija, vel. in 1 str. olt., zvonik pozidan do venčnega zidca)
- (1668) prezb. in ladja obokana, svetla, okna polkrožna, streha s hrastovimi skodlami (500 dukatov); om. 3 olt.: olt. sv. Trojice; olt. sv. Štefana z br. sv. Štefana; olt. sv. Lucije in Antona spoznavalca; zakristija je obokana in okrašena s štukaturo; zvonik bo kmalu dokončan; ker stavba še ni dograjena, c. še nima pok. obzidja; posv. c. odložena zaradi neurejene dotacije (21. jun. 1642 za dot. obljubljena njiva).

POLHOV GRADEC, Ž. C. DEVICE MARIJE,

- (1631) olt.: 1. Devica Marija,
2. s.p.,
3. sv. Lenart,
4. sv. Katarina.
- (1665) im. 3 olt.: olt. D. Marije; olt. sv. Lenarta; olt. sv. Katarine; zakristija primerna; ž. ima 20 podružnic (vključno s pozidano c. sv. Janeza v Šentjoštu)
- (1685) om. 5 olt.: olt. D. Marije, pozl. (sr. kip D. Marije), škof ga je ob viz. posvetil; olt. sv. Lenarta, majhen, polih. in pozl. (sr. kip svetnika), škof ga je ob viz. posv.; olt. sv. Katarine, lepo polih. in pozl. (sr. kip svetnice), škof ga je ob viz. posv.; olt. s.p., neposv., profaniran; olt. sv. Mihaela v zakristiji, neposv. (s sl. - platno sv. Mihaela); br. ni, nameravajo pa se priključiti ljubljanski br. sv. rožnega venca; ž. ima 20 podružnic.

POLHOV GRADEC, KAP. SV. MIHAELA NA POK.,

- (1631) olt.: 1. sv. Mihael.
- (1665) od 1631 pod interdiktom; zdaj je stavba obnovljena; škof dovoljuje maševanje na portatilu.

1. VRZDENEČ, P. C. SV. KANCIJANA,

- (1631) olt.: 1. sv. Kancijan,
2. Devica Marija,
3. sv. Katarina.
- (1668) prezb. za stopnico višji od ladje; v ladji dober strop; om. 3 olt.: olt. sv. Kancijana in tov.; olt. D. Marije z dobrim nastavkom; olt. sv. Katarine z lepim nastavkom; na vel. olt.

tabernakelj (stenski tabernakelj po Scarlichijevem ukazu demoliran), ker je c. včasih imela svojega duhovnika, ki pa se je preselil v Polhov Gradec, potem ko je vsa vas pogorela; pred vrati lopa; nad vrati zidan stolp z zvonovoma; pokopi na pok.

VRZDENEC, KAP. SV. MIHAELA NA POK.,

- (1631) olt.: 1. sv. Mihael.
- (1668) nad kostmi umrlih zgrajena kapela s profaniranim olt. sedaj se uporablja kot osilegij.

2. HORJUL, P. C. SV. MARJETE,

- (1631) olt.: 1. sv. Marjeta,
2. sv. Radegunda,
3. s.p.
- (1668) prezb. na novo pobeljen; v ladji lep poslikan strop; om. 3 olt.: olt. sv. Marjete; olt. sv. Radegunde posv. 15. okt. 1548 lj. škof Urban Textor; olt. s.p. se uporablja za odlagalno mizo; lopa pred c. vrati; nad lopo stolpič z zvonoma.

3. ZAKLANEC, P. C. SV. URHA,

- (1631) olt.: 1. sv. Urh,
2. sv. Helena.
- (1668) c. in 3 olt. je 19. jun. 1637 posv. škof Scarlich; om. olt.: sv. Urha, sv. Helene in Tilna, sv. Valentina in Florijana; pred c. vrati lopa in zvonik; c. obdaja visok zid s stolpi – refugij ob napadih sovražnika.

4. DVOR PRI POLHOVEM GRADCU, P. C. SV. PETRA,

- (1631) olt.: 1. sv. Peter,
2. sv. Trojica,
3. sv. Rok, Fabijan in Boštjan,
4. sv. Barbara, Lucija in Doroteja,
5. sv. Pavel,
6. sv. Marjeta in Neža,
7. sv. Ana,
8. s.p., [sv. Valentin] (olt. v zakr.).
- (1668) c. in 3 olt. (sv. Petra, sv. Boštjana na ev. str., sv. Trojice sredi c.) je 2. jul. 1613 posvetil škof Hren; c. velika in svetla; v prezb. spodaj lesene korne klopi, nad njimi za 12 stopnic dvignjene zidane in kamnoseško izdelane klopi za odličnike; ob slavoloku za 4 stopnice dvignjena zidana in

kamnoseško oblikovana prižnica; ladja je široka in visoka, z lesenim stropom, sredi katerega visi kip Marije z angeli; 8 stebrov (z obeh str.) deli ladjo v 3 dele; om. 8 olt.: olt. sv. Petra z dobro pozlačenim nastavkom, posv. 2. jul. 1613 (Hren); olt. sv. Boštjana, Fabijana in Roka, posv. 2. jul. 1613 (Hren); olt. sv. Lucije, Doroteje in Barbare, posv. 17. okt. 1620 (Sikst Carcanus); olt. sv. Ane, posv. 17. okt. 1620 (Carcanus); olt. sv. Pavla, posv. 17. okt. 1620 (Carcanus); olt. sv. Neže in Marjete, posv. 17. okt. 1620 (Carcanus); olt. D. Marije, posv. 17. okt. 1620 (Carcanus); olt. sv. Valentina v zakristiji, posv. 17. okt. 1620 (Carcanus); sred. olt. sv. Trojice je bil odstranjen in bogoslužje preneseno na vel. olt. (kip. up. sv. Trojice v atiki vel. olt.); od gl. vrat s kamnoseško izdelanim portalom vodi navzdol v c. 12 stopnic; zvonik z zvonovoma, ki imata zelo lep glas; olt. sv. Valentina v zakristiji se uporablja za odlagalno mizo.

5. DVOR PRI POLHOVEM GRADCU, P. C. SV. MIKLAVŽA,

(1631) olt.: 1. sv. Miklavž,
2. Devica Marija,
3. Nedolžni otročiči,
4. sv. Simon in Juda.

(1668): om. 3 olt.: olt. sv. Miklavža; olt. Nedolžnih otročičev z dobrim nastavkom; olt. sv. Simona in Juda; odprta lopa (6 stopnic nad nivojem c.) pred vrati sega do pok. obzidja; streha krita s hrastovimi skodlami; stolpič z zvonovoma

6. PODREBER, P. C. SV. ELIZABETE,

(1631) olt.: 1. sv. Elizabeta,
2. Devica Marija,
3. sv. Jurij,
4. sv. Janez Krst.

(1668) c. in 4 olt. je 18. avg. 1499 posv. Sebastian [Nasimben], škof iz Coma, z dovoljenjem lj. škofa; razpoke v prezb. in ladji; v ladji poslikan strop; om. 3 olt. (posv. 1499): olt. sv. Elizabete; olt. sv. Gregorija z lepim nastavkom; olt. sv. Janeza Krst.; sred. olt. D. Marije so po Scarlichijevem ukazu odstranili; pred c. vrati odprta lopa z lepim novim stropom; na strehi stolpič z zvonovoma

7. BRIŠE PRI POLHOVEM GRADCU, P. C. SV. TREH KRALJEV,

(1631) olt.: 1. sv. Trije kralji,
2. sv. Helena,
3. sv. Janez Evang.

(1668) nad slavolokom lesen stolpič z zvonovoma (vrvi vise v slavolok); strop v ladji poslikan s svetimi podobami; om. 3 olt.; pred c. vrati odprta lopa

8. KORENO NAD HORJULOM, P. C. SV. MOHORJA IN FORTUNATA,

(1631) olt.: 1. sv. Mohor in Fortunat,
2. Devica Marija,
3. sv. Peter,
4. sv. Marjeta.

(1668) dovolj visok prezb.; vsa ladja (stene) poslikana s freskami; om. 3 olt.: sv. Mohorja in Fortunata, sv. Petra, sv. Marjete; odprta lopa pred c. vrati; dobra streha in lesen stolpič z zvonovoma.

9. SAMOTORICA, P. C. SV. MIHAELA,

(1631) olt.: 1. sv. Mihael,
2. sv. Jurij,
3. Devica Marija.

(1668) nad prezb. trden zidan zvonik; v prezb. tudi 2 okrogli okni; om. 3 olt.: sv. Mihaela, sv. Jurija z dobrim nastavkom, D. Marije; v ladji dober strop; pred c. vrati odprta lopa s 4 zid. slopi

*10. ŠENTJOŠT NAD HORJULOM, P. C. SV. JOŠTA,

(1631) olt.: 1. sv. Jošt,
2. sv. Martin,
3. sv. Lucija in Katarina.

(1668) velika c.; poslikan strop v ladji; om. 3 olt.: olt. sv. Jošta z novo kamn. menzo; olt. sv. Martina z novo kamn. menzo in novim nastavkom; olt. sv. Lucije z novo menzo in nastavkom; pred c. vrati odprta lopa s streho na 4 zid. slopih, na robu strehe zidan stolp z zvonovoma; pokopi na pok.

(1685) om. subvikariat

ŠENTJOŠT NAD HORJULOM, KAP. SV. MIHAELA NA POK.,

(1631) olt.: olt. ni omen.

(1668)

[* 20.] ŠENTJOŠT NAD HORJULOM, P. C. SV. JANEZA [EV.],

(1631) olt.: 1. sv. [Janez].
(lesena c.)

(1668) kapelo oz. c. sv. Janeza Ev., ki stoji zraven c. sv. Jošta, je iz temeljev zgradila soseska 1667; c. je široka, lepa in svetla, prezb. in ladja obokana; om. 3 olt.: olt. sv. Janeza brez nastavka, s kipoma D. Marije in sv. Janeza pod križem; oba str. olt. še brez nastavka in brez naslova; 2 kamnoseško izdelana portala; c. še ni posv.

11. SMREČJE, P. C. DEVICE MARIJE (SV. URHA),

(1631) olt.: 1. sv. Urh,
2. Devica Marija,
3. sv. Jedrt.

(1668) om. 3 olt.: vel. olt. je posv. sv. Urhu, vendar ima sredi nastavka kip D. Marije, kip sv. Urha pa stoji na str.; olt. D. Marije; olt. sv. Jedrti; odprta lopa z lesenim opažem, sega do pok. obzidja; zid. olt. v lopi naj odstranijo; nad c. vrati stolp z zvonovoma.

12. PLANINA NAD HORJULOM, P. C. SV. ANDREJA,

(1631) olt.: 1. sv. Andrej,
2. sv. Brikcij,
3. Devica Marija.

(1668) c. popolnoma prezidana, široka in svetla; ladja z novim obokom, oprtim na vsaki str. na 3 zid. slope, nad njimi obokan kor (empore); om. 3 olt.: olt. sv. Andreja; nov olt. sv. Brikcija; olt. D. Marije je v popravilu, ima star nastavek; tlak v ladji je pravkar v delu; pred c. vrati trdno zgrajen zvonik nad 4 močnimi slopi; pok. obzidje nameravajo zgraditi.

13. BUTAJNOVA, P. C. SV. ANE,

(1631) olt.: 1. sv. Ana,
2. sv. Klemen,
3. sv. Jakob.

(1668) c. posv. 9. sept. 1547; om. 3 olt.: sv. Ane, sv. Klemena z lepim nastavkom, sv. Jakoba; odprta lopa pred c. vrati sega do pok. obzidja; nad lopo zidan stolp z zvonovoma

14. PRAPROČE, P. C. SV. JURIJA,

(1631) olt.: 1. sv. Jurij,
2. s.p.,
3. s.p.,
4. s.p.

(1668) om. 3 olt.: olt. sv. Jurija; olt. sv. Magdalene; olt. sv. Antona opata; sred. olt. D. Marije so odstranili in na njegovo mesto postavili lesen steber, na katerem visi Križani; razpoke v ladji; nad c. vrati lesen kor; pred vrati zidan močan zvonik; c. nima pok. obzidja.

15. SETNIK, P. C. SV. MARTINA,

(1631) olt.: 1. sv. Martin,
2. sv. Katarina,
3. sv. Brikcij.

(1668) c. in olt. je 30. sept. 1547 posv. lj. škof Urban Textor; v prezb. freske sv. apostolov; ladja temačna; om. 3 olt.; pred c. vrati odprta lopa; nad lopo stolpič z zvonovoma; streha iz hrastovih skodel

16. SV. LOVRENC, P. C. SV. LOVRENCA,

(1631) olt.: 1. sv. Lovrenc,
2. sv. Primož in Felicijan,
3. Žalostna Mati Božja.

(1668) c. in 3 olt. je 1. okt. 1547 posv. lj. škof Urban Textor; om. 3 olt.: olt. sv. Lovrenca; olt. sv. Marka z dobrim nastavkom; olt. D. Marije s starim nastavkom; pred c. vrati trden zidan zvonik z lopo v sp. delu; zakristija na ev. str. prezb. zaradi prevelike vlažnosti ne služi svojemu namenu; v c. je 1667 dvakrat udarila strela (razpoke nad vrati)

17. ČRNI VRH, P. C. SV. LENARTA,

(1631) olt.: 1. sv. Lenart,
2. sv. Florijan,
3. sv. Hieronim.

(1668) c. velika in svetla; v ladji poslikan strop; om. 3 olt.: olt. sv. Lenarta; olt. sv. Florijana (posv. 20. avg. 1499 v čast sv. Jedrti) z lepim nastavkom; olt. sv. Hieronima (posv. 20. avg. 1499) z novim nastavkom; pred c. vrati odprta lopa z lesenim opažem; nad vrati zidan stolpič z zvonovoma; novo bandero

18. SELO NAD POLHOVIM GRADCEM, P. C. SV. JEDRTI,

(1631) olt.: 1. sv. Jedrt,
2. sv. Evfemija,
3. sv. Marjeta.

(1668) om. 3 olt.: olt. sv. Jedrti; olt. sv. Heme oz. Evfemije in olt. sv. Marjete naj odstranijo; pred c. vrati odprta lopa na 4

zid. slopih; nad vrati stolpič z zvonovoma; c. nima pok. obzidja

19. SETNICA, P. C. SV. URŠULE,

(1631) olt.: 1. sv. Uršula.

(1668) ladja z lepim stropom; om. 1 olt.; pred c. vrati odprta lopa z lesenim opažem; na zunanjščini c. skažena slika sv. Krištofa, ki naj jo pobelijo

LJUBLJANA-ŠENTVID, Ž. C. SV. VIDA,

(1631) olt.: 1. sv. Vid,
2. sv. Janez Krst.,
3. sv. Miklavž,
4. Devica Marija,
5. sv. Rok.

[1654] om. viz.

[1663] om. viz.

(1665) om. 5 olt.: olt. sv. Vida; olt. sv. Janeza Krst. z novo (pred 1654) kamn. menzo; olt. D. Marije v kapeli, posv. ob viz. 10. maja 1663 (zgr. iz materiala podrte kap. sv. Mihaela na pok.); olt. sv. Miklavža; nekdanji sred. olt. sv. Jurija, ki je bil prestavljen k steni, naj prilagode pendantu v kap.; ž. ima 12 podružnic

(1685) om. 5 olt.: olt. sv. Vida, majhen, polih. in pozl. (sp. kip svetnika, zg. majhen kip sv. Mihaela); olt. sv. Janeza Krst., majhen, zmerno polih. in pozl.; olt. D. Marije v kapeli, lepo okrašen, v celoti pozl. (sp. pozl. kip Brezmadežnega spočetja D. Marije, zg. kip sv. Trojice); olt. sv. Miklavža, majhen, podoben pendantu (sr. kip svetnika); olt. sv. Jurija v novozgrajeni kapeli, star, majhen – s časom bodo postavili novega z naslovom sv. Reš. Telesa; zakristija ozka in dolga; ž. ima 11 podružnic (ni všteta kap. sv. Mihaela v Šentvidu in c. sv. Antona v Glincah).

1. LJUBLJANA-ŠENTVID, KAP. SV. MIHAELA NA POK.,

(1631) olt.: 1. sv. Mihael.

(1665) opuščena razpadajoča kap. je bila po viz. ukazu podrta; iz kamenja podrte kap. je br. D. Marije s pomočjo župljanov zgradila v c. kapelo, v katero so prenesli olt., ki je bil prej

prislonjen k zidu; zaradi gradnje ima br. 100 fl dolga

*2. TOPOL PRI MEDVODAH, P. C. SV. KATARINE,

(1631) olt.: 1. sv. Katarina.

(1668) c. in olt. je 7. sept. 1554 posv. lj. škof Peter Seebach; nov razširjen prezb.; olt. sv. Katarine (posv. 7. sept. 1554) prestavljen v novi prezb., zato potrebuje novo posv.; pred c. vrati na 2 str. odprta lopa; zid. olt. v lopi že odstranjen; lope se drži novi zvonik, zgrajen 1667; pokopi na pok.

3. BREZOVICA PRI MEDVODAH, P. C. SV. JAKOBA,

(1631) olt.: 1. sv. Jakob.

(1668) od temeljev na novo zgrajen obokan prezb. skupaj z zid. zvonikom (koncem prezb. proti ladji); v ladji star lesen strop; om. 2 (našteti 3) olt: olt. sv. Jakoba; olt. s.p. (poznejši pripis: naj se odstrani); olt. sv. Ane (pripis: naj se odstrani); pred vrati nova široko odprta zid. lopa; c. nima pok. obzidja.

4. GOLO BRDO, P. C. SV. DUHA,

(1631) olt.: 1. sv. Duh,
2. sv. Barbara,
3. sv. Miklavž.

(1668) ladja temačna (z lino in brez oken); om. 3 olt.: sv. Duha, sv. Barbare z novim nastavkom, sv. Miklavža; pred vrati odprta lopa na 4 zid. slopih; om. zvonik; novo bandero

5. STANEŽIČE, P. C. SV. JAKOBA,

(1631) olt.: 1. sv. Jakob,
2. s.p.,
3. sv. Klemen.

(1668) c. obnovljena; strop nov (ok. 90 fl); om. 3 olt.: olt. sv. Jakoba; olt. sv. Lucije dobil pred ok. 20 leti novo kamn. menzo; olt. sv. Roka; pred vhodom odprta lopa; zid. olt. v lopi po Scarlichijevem ukazu predelan v menzo za zbiranje darov; pok. obzidje brez vrat (z ogrado); c. streha na eni str. nova; lesen stolpič z zvonovoma

6. GABRJE, P. C. SV. JANEZA [KRST.],

(1631) olt.: 1. sv. Janez [Krst.].

(1668) prezb. temačen; om. 1 olt.; pred c. vrati zvonik z lopo v sp. delu; streha je škodlasta, zvonik je na novo prekrit

7. HRUŠEVO, P. C. SV. JURIJA,

(1631) olt.: 1. sv. Jurij.

(1668) c. v razpadajočem stanju; soseska namerava vso c. obnoviti; om. 1 olt.; pred c. odprta lesena lopa na 4 lesenih stebrih

8. BREZJE PRI DOBROVI, P. C. SV. NEŽE,

(1631) olt.: 1. sv. Neža.

(1668) razpoke v prezb. naj zazidajo; v ladji dober strop; om. olt. sv. Neže z dobro pozlačenim nastavkom; pred vrati odprta lopa z zid. prižnico; zvonik

9. DOBROVA, P. C. DEVICE MARIJE,

(1631) olt.: 1. Božja mati Marija,
2. sv. M. Magdalena,
3. sv. Lenart,
4. sv. Uršula.

(1668) c. v celoti obokana (obok v ladji se na sredi začenja z 2 zid. stebroma); om. 4 olt.: olt. D. Marije; olt. sv. Magdalene; olt. br. D. Marije; olt. sv. Lenarta; na vel. olt. lesen pozlačen tabernakelj (apostol. viz. Carcanus je za vzdrževanje lastnega duhovnika soseski odmeril dolžne dajatve, vendar njegovega naročila ne izpolnjujejo); nad vrati lesen kor; ob vratih 2 zamreženi fasadni okni; pred c. odprta lopa; zid. olt. v lopi naj odstranijo ali predelajo v menzo za zbiranje darov; lopi je pridružen zvonik s 3 zvonovi; zid. olt. v zakristiji naj nadomeste z omaro; na pok. na vse strani odprta kapela za maševanje ob romarskih shodih (kadar v njej ni bogoslužja, naj jo zapro z lesenim opažem); pokopi na pok.

(1685) om. br. Brezmadežnega spočetja D. Marije

10. LJUBLJANA-ŠIŠKA, P. C. SV. JERNEJA,

(1631) olt.: 1. sv. Jernej.

(1668) c. in olt. je posv. škof Hren; prezb. poloblasto obokan, ima 2 okni; olt. sv. Jerneja zelo vlažen; pred c. vrati na 2 str. odprta lopa; primerna streha in lesen stolpič z zvonovoma; pokopi na pok.

11. KOSEZE, P. C. SV. MARJETE (LOVRENCA),

(1631) olt.: 1. sv. Lovrenc,
2. s.p.

(1668) c. zelo vlažna; om. 2 olt.: sv. Marjete in sv. Lovrenca; pred vrati odprta lopa; stolpič z zvonovoma; c. velja za neposv.

12. GLINCE, P. C. SV. ANTONA [PUŠČ.],

(1631) olt.: 1. sv. Anton [Pušč.],
2. sv. Urban.

(1668) om. 1 olt. sv. Antona (kamn. menzo postavili pred ok. 9 leti); pred c. vrati zidan stolpič z lopo v sp. in z zvonovoma v zg. delu

13. LJUBLJANA-DRAVLJE, P. C. SV. ROKA,

(1668) c. še ni posv.; c. svetla, prezb. obokan, v ladji poslikan lesen strop; om. 2 olt.: olt. sv. Roka je 25. aprila 1663 posv. škof Buchheim; olt. ob slavoloku s.p. z nastavkom D. Marije; pred vrati odprta lopa; zvonik; streha krita z žgano opeko

SORA, Ž. C. SV. ŠTEFANA [MARTINA],

(1631) olt.: 1. sv. Štefan,
2. Devica Marija,
3. sv. Miklavž.

[1654] om. viz.

(1661) om. kapela v c.

(1685) om. kot c. sv. Martina; om. 3 olt.: vel. olt., lepo pozl. in polih. (sp. podoba sv. Štefana, zg. kip sv. Martina); olt. D. Marije, zmerno polih. in pozl. (sr. oblečen kip D. Marije), z br. Rojstva D. Marije; olt. sv. Miklavža, zmerno okrašen z rumeno b. in zlatom (sr. kip svetnika); kriptna v c.; br. ni; ž. ima 8 podružnic (ni všteta opuščena c. na Petelincu)

1. PRESKA PRI MEDVODAH, P. C. SV. JANEZA KRST.,

(1631) olt.: 1. sv. Janez Krst.,
2. sv. Jernej.

(1661) exam.: nov prezbitarij; nov nastavek z novo menzo, posv. 1661; 3. oltar s.p., posv. 1661; olt. v lopi predelan v menzo za zbiranje darov

(1669) c. in olt. je posv. škof Buchheim 1660 (!); na novo zgr. obokan prezb.; v ladji lep poslikan strop; om. 3 olt.: olt. sv. Janeza Krst. z novim dobro oblikovanim nastavkom, posv. 1660 (!); olt. D. Marije s primernim nastavkom, posv. 1660 (!) – že ob prejšnji viz. ukazano, naj v atiko

nameste kip sv. Jerneja, ker je olt. njemu posv.); olt. s.p. naj odstranijo; pred c. vrati na novo zgrajen zid. zvonik (150 fl) z zvonovoma; c. je vso gotovino porabila za gradnjo zvonika

2. JEPRCA, P. C. SV. MIKLAVŽA,

- (1631) olt.: 1. sv. Miklavž,
2. sv. M. Magdalena,
3. s.p.
- (1661) exam.: nov nastavek sv. Magdalene; nov zvon; nova kamn. menza str. olt.
- (1669) om. 3 olt.: olt. sv. Miklavža z lepim nastavkom; olt. sv. Magdalene z novim nastavkom in novo kamn. menzo; olt. s.p. s starim nastavkom sv. Miklavža naj odstranijo; v ladji 1 okroglo okno; kamnoseško izdelan portal; pred vrati lopa; veliko razpoko nad vrati naj zazidajo

3. LADJA, P. C. SV. PETRA,

- (1631) olt.: 1. sv. Peter,
2. sv. Katarina.
- (1661) exam.: om. samo 1 olt. (izplačali so ga šele 1660); olt. v lopi predelan v menzo za zbiranje darov
- (1669) v ladji lesen poslikan strop; om. 1 olt. sv. Petra in Pavla z novim nastavkom; pred vrati zid. lopa; v lopi prižnica; sredi strehe lesen stolp z železnim petelinom na vrhu (naj stolp utrdijo, da se ne bo podrl); c. nima pok. obzidja

*4. OSOLNIK, P. C. SV. MOHORJA IN FORTUNATA,

- (1631) olt.: 1. sv. Mohor in Fortunat.
- (1661) exam.: nov prezb.; nov oltar, posv. 1661; nov zvon posv. pičenski škof; brez zakristije
- (1669) c. in olt. je 12. jul. 1661 posv. škof Buchheim; prezb. zgrajen pred 15 leti; v ladji na novo poslikan strop; om. 1 olt. sv. Mohorja in Fortunata z lepim nastavkom (posv. 1661); pred vrati zid. lopa s kamnoseško izdelanim portalom; prižnico v lopi, dvignjeno za 3 stopnice, naj pomaknejo ven iz zidu; sredi strehe zgrajen stolpič (vrvi zvonov vise sredi c.); c. nima dovolj prostora za postavitev pok. obzidja

5. GOSTEČE, P. C. SV. ANDREJA,

- (1631) olt.: 1. sv. Andrej,

2. sv. Katarina,
3. sv. Ahacij.

- (1661) exam.: novo bandero; olt. v lopi še ni odstranjen
- (1669) c. in olt. je 1334 posv. novigrajski škof, gen. vik. oglejskega patriarha; v prezb. lepo poslikan obok; v ladji lesen poslikan strop; om. 3 olt.: olt. sv. Andreja, posv. 1369, z novim nastavkom; olt. sv. Katarine z novim nastavkom; olt. sv. Ahacija z novim nastavkom; pred vrati lopa (sp. zidana, zg. z leseno ograjo); novo bandero

6. DOL, P. C. SV. MIHAELA,

- (1631) olt.: 1. sv. Mihael.
- (1661) exam.
- (1669) prezb. ozek z razpokami na obeh str., naj ga podzidajo; om. 1 olt. sv. Mihaela s primernim nastavkom; pred vrati lopa na 2 stebrih (slopih); v lopi ob stebru zid. prižnica; popravljena skodlasta streha; na strehi lesen stolpič z zvonovoma

7. TEHOVEC, P. C. SV. FLORIJANA,

- (1631) olt.: 1. sv. Florijan,
2. s.p.,
3. s.p.
- (1661) exam.: nov olt. sv. Florijana (s sliko vred 100 tolarjev); 4 novi svečniki; om. lopa; nova streha
- (1669) prezb. nevarno razpokan, naj ga povežejo s hrastovimi vezmi; razpoke tudi v ladji; v ladji lesen poslikan strop; om. 3 olt.: olt. sv. Florijana z novim nastavkom; olt. sv. Servacija z lepim novim nastavkom; olt. sv. Primoža in Felicijana z novim nastavkom; pred c. vrati zid. zvonik z lepima zvonovoma; lopa pod zvonikom; c. nima pok. obzidja; 2 nova lesena poslikana antependija

8. ŽLEBE, P. C. SV. MARJETE,

- (1631) olt.: 1. sv. Marjeta,
2. sv. Trojica,
3. sv. Boštjan in Anton,
4. sv. Lenart.
- (1661) exam.: nov oltar (200 fl) sv. Jakoba, prej sv. Lenarta

(patrocinija združena); nova mežnarija (50 fl); olt. v lopi predelan v menzo za zbiranje darov

- (1669) prezb. visok in širok, ima nekaj razpok; ladja je trdno obokana in ima na novo izravnani tlak; om. 4 olt.: olt. sv. Marjete z novim nastavkom; olt. sv. Antona Pušč. z novim nastavkom; olt. sv. Jakoba (prej sv. Lenarta), h kateremu je bilo preneseno bogoslužje po profanaciji c. na Petelincu; olt. s.p.; pred vrati predelan zid. olt.; pred vrati zgrajen zvonik; c. nima pok. obzidja

9. PETELINEC, P. C. SV. JAKOBA,

- (1631) olt.: 1. sv. Jakob.
- (1661) exam.: c. opuščena, prenos v Žlebe
- (1685) škof je zaslišal vikarja zaradi opuščene c.; c. je bila opuščena, ker je dal škof Buchheim iz nje odstraniti vse relikvije in paramente zato, ker soseka ni mogla krasiti obeh cerkva, sv. Marjete in sv. Jakoba; bogoslužje je bilo preneseno k sv. Marjeti

ŠMARTIN PRI KRANJU, Ž. C. SV. MARTINA,

- (1631) olt.: 1. sv. Martin,
2. Devica Marija,
3. sv. Ožbalt,
4. sv. Katarina.
- (1661) om. 3 olt.: olt. sv. Martina; olt. sv. Ožbalta oz. D. Marije (po odpravi sred. olt. D. Marije); olt. sv. Jurija z novim nastavkom (nanj je bilo preneseno bogoslužje z odpravljenih olt. sv. Štefana in sv. Katarine); za vel. olt. naj napravijo nov nastavek; br. D. Marije
- (1665) krstilnik iz črnega kamna je dobro poliran kamnoseški izdelek, njegov pokrov naj okrase s poslikavo; om. 3 olt.: sv. Martina, sv. Ožbalta in D. Marije (patrocinija sta združena v naslovu in nastavku), sv. Jurija (v nastavku sta tudi sv. Štefan in sv. Katarina); včasih je c. imela 6 olt. (še sred. olt. D. Marije, olt. sv. Štefana, olt. sv. Katarine); br. D. Marije je ustanovil nekdanji župnik Žiga Lamberg; ž. ima 17 podružnic
- (1685) om. 3 olt.: olt. sv. Martina, v celoti pozl. (sr. pozl. kip sv. Trojice, zg. kip sv. Martina); olt. D. Marije, pozl. in polih. (sr. rezljana podoba D. Marije); olt. sv. Jurija, v celoti pozl.

(sr. kip svetnika, zg. pozl. kip sv. Trojice); br. D. Marije Brezmadežne; prosijo dovoljenja za pozidavo arhiva nad cerkvenimi vrati; ž. ima 17 podružnic

ŠMARTIN PRI KRANJU, KAP. SV. MIHAELA NA POK.,

(1631) olt.: 1. sv. Mihael.

1. PODREČA, P. C. SV. KANCIJANA,

(1631) olt.: 1. sv. Kancijan,
2. sv. Primož.

(1661) exam.:

(1668) stavba popravljena: v prezb. napravljeno okno, v ladji dober strop; om. 2 olt.: olt. sv. Kancija, Kancijana in Kancijanile; olt. sv. Primoža in Felicijana; odprta lopa pred c. vrati sega do pok. obzidja; nova obokana zakristija.

2. MAVČIČE, P. C. SV. PAVLA,

(1631) olt.: 1. sv. Pavel,
2. sv. Volbenk.

[1654] om. viz.

(1661) exam.:

(1668) prezb. visok; glede na slavolok strop v c. prenizek; om. 3 olt. (vsi posv. 2. jul. 1669): olt. sv. Pavla; olt. sv. Silvestra postavljen s škof. dovoljenjem; olt. sv. Volbenka z lepim nastavkom; odprta lopa pred c. vrati; zakristija (na ev. str.) v sp. delu zvonika.

3. PRAŠE, P. C. SV. M. MAGDALENE,

(1631) olt.: 1. sv. M. Magdalena,
2. sv. Florijan.

(1661) ključarji odsotni

(1668) obok v prezb. obnovljen, naj ga pobelijo; ladja ima nov tlak in star strop; vogal ob slavoloku je nevarno razpokan, starodavne freske so uničene, zato naj poškodovani del obnove in pobelijo, lino za dohod k zvonovom pa naj zapro s premakljivo sliko; zakristija (na ev. str.) v sp. delu zvonika

4. JAMA, P. C. SV. LENARTA,

(1631) olt.: 1. sv. Lenart,
2. sv. Boštjan.

1661) exam.:

(1668) prezb. razširjen; om. 2 olt.: sv. Lenarta ter sv. Fabijana in Boštjana; pred c. vrati zapirajoča se lopa; c. nima pok. obzidja

5. BREG OB SAVI, P. C. DEVICE MARIJE,

(1631) olt.: 1. Devica Marija,
2. sv. Ahacij,
3. sv. Lovrenc.

(1661) exam.:

(1668) c. posv. pičenski škof Martin, generalni vikar oglejskega patriarha; om. 3 olt.; osrednja podoba na olt. sv. Lovrenca mora predstavljati titul. svetnika; trden zvonik pred c. vrati

6. KRANJ-DRULOVKA, P. C. SV. MIHAELA,

(1631) olt.: 1. sv. Mihael.

(1661) exam.:

(1668) om. 1 olt.; lopa pred c. vrati sega do pok. obzidja.

7. KRANJ-STRAŽIŠČE, P. C. SV. JERNEJA,

(1631) olt.: 1. sv. Jernej.

(1661) exam.:

(1668) iz temeljev nov obokan prezb. zgrajen 1640; om. olt. sv. Jerneja, ki ga je posv. pičenski škof Mihael Kumberg; pred c. vrati odprta lopa; c. nima pok. obzidja

8. ZGORNJE BITNJE, P. C. SV. TOMAŽA,

(1631) olt.: 1. sv. Tomaž,
2. sv. Filip in Jakob.

(1661) exam.:

(1668) c. je 1521 posv. škof Krištof Ravbar; c. vlažna; obok v prezb. naj pobelijo; om. 1 olt. sv. Tomaža s pozlačenim nastavkom; odprta lopa pred vrati; c. nima pok. obzidja

9. SREDNJE BITNJE, P. C. SV. URŠULE,

- (1631) olt.: 1. sv. Uršula,
2. s.p.,
3. s.p.
- (1661) exam.:
- (1668) c. in olt. je 1616 posv. škof Hren; om. 3 olt.: olt. sv. Uršule in devic posv. 1616; olt. sv. Barbare posv. 1616; olt. sv. Jakoba posv. 1616; nad c. vrati lesen kor; pred c. vrati široka lopa; zakristije ni

10. KRANJ-ŠMARJETNA GORA [ŠENTPETER], P. C. SV. PETRA,

- (1631) olt.: olt. ni om.
- (1668) c. je bila profanirana zaradi pokopov luteranov Sigerstorff, na prošnjo dr. Janeza Krst. Putscher, lastnika Schrottenthurna, pa je bila 1645 rekonsiliirana, potem ko so bili odstranjeni posmrtni ostanki nekatoličanov; pok. Putscher je na svoje stroške c. povišal (skoraj za celo prvotno višino) in obljubil dotacijo 200 ft; prezb. obokan; nad c. vrati lesen kor (s pozitivom); om. olt. sv. Petra; c. nima pok. obzidja; inventar uporabljajo tudi za oratorij v Schrottenthurnu; om. kelih, ki ga je daroval Andreas Walthasar Sigerstorff.

Sv. Peter pod Šmarjetno goro po Valvasorjevi Topografiji sodobne vojvodine Kranjske, 1679

11. ŠMARJETNA GORA, P. C. SV. MARJETE,

- (1631) olt.: 1. sv. Marjeta,
2. sv. Elizabeta,
3. sv. Katarina.
- (1661) exam.:
- (1668) c. stoji vrh gore in zaradi ozkega terena nima pok. obzidja; 1668 so na novo zgradili širši prezb. in postavili nov zvonik z zakristijo v sp. delu; na zah. str. c. zaradi padca terena nima vrat, ima pa dvoje stranskih; ladja je kvadratna; om. 3 olt.: olt. sv. Marjete z novim dobro pozlačenim nastavkom; olt. sv. Elizabete s starodavnim nastavkom; olt. sv. Katarine s skromnim nastavkom, ki ni v skladu z nazivom olt.

12. JOŠT NAD KRANJEM, P. C. SV. JOŠTA,

- (1631) olt.: 1. sv. Jošt,
2. sv. Andrej,
3. sv. Ana.

- (1661) ključarji odsotni
- (1668) razpoke v prezbi.; ladja obokana; om. 3 olt.: olt. sv. Jošta z lepim pozlačenim nastavkom; olt. sv. Andreja z novim lepim pozlačenim nastavkom; olt. sv. Ane z novim dobro pozlačenim nastavkom; pred c. vrati zvonik; pred zvonikom lopa; že zaznamovan prostor za pok. obzidje

13. SPODNJA BESNICA, P. C. SV. JANEZA,

- (1631) olt.: 1. sv. Janez,
2. sv. Janez Krst.
- (1661) exam.:
- (1668) c. in olt. posv. lj. škof Frančišek Kacijanar 24. jun. 1542; nov strop v ladji; om. 2 olt.: olt. sv. Janeza Krst., posv. 1542; str. olt. je segal čez slavolok, zato so zid za njim prebili in prostor za menzo razširili – ima izvrsten nastavek sv. Jožefa; odprta lopa pred c. vrati; vrh strehe (krita s hrastovimi škodlami) lesen stolpič z zvonovoma

14. ZGORNJA BESNICA, P. C. SV. TILNA,

- (1631) olt.: 1. sv. Tilen,
2. sv. Radegunda.
- (1661) exam.:
- (1668) c. in olt. posv. škof Krištof Ravbar 1521; om. 2 olt.: olt. sv. Tilna s skromnim nastavkom posv. 1521 – naj napravijo primernejši nastavek; olt. sv. kraljic Radegunde in Elizabete posv. pičenski škof F. M. Vaccano 1651; pred c. vrati na dve strani odprta lopa; vrh strehe (krita s hrastovimi škodlami) lesen stolpič z zvonovoma; naj c. pobelijo; ker je c. ozka, naj za str. olt. preskrbe primeren prostor (kapelo) podobno kot v c. sv. Janeza v Spodnji Besnici

15. ČEŠNJICA PRI KROPI, P. C. SV. TOMAŽA,

- (1631) olt.: 1. sv. Tomaž.
- (1661) ključarji odsotni
- (1668) nov obokan prezbiterij; freske sv. treh kraljev v ladji (okorne); om. olt. sv. Tomaža, posv. škof Rabatta 1665; lopa pred c. vrati sega do pok. obzidja

16. OVSIŠE, P. C. SV. MIKLAVŽA,

- (1631) olt.: 1. sv. Miklavž,

2. sv. Urban.

(1661) exam.:

(1668) nov lesen strop v ladji; om. 1 olt. sv. Miklavža; olt. sv. Urbana odstranjen, kip svetnika prenesen na vel. olt.; odprta lopa pred c. vrati (brez stropa); freske v ladji c. kaze, zato naj jo pobelijo

17. OKROGLO, P. C. SV. M. MAGDALENE,

(1631) olt.: 1. sv. M. Magdalena,
2. sv. Florijan.

(1661) exam.:

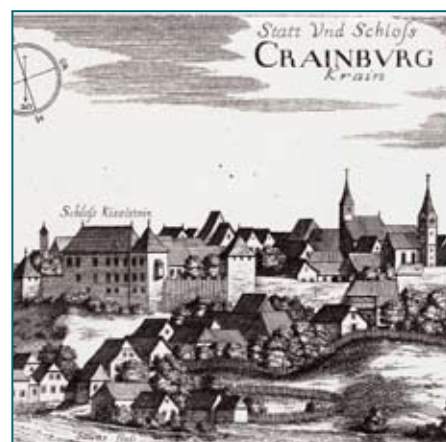
(1668) strop v ladji dokončan 1634; om. 2 olt.: olt. sv. Magdalene z lepim nastavkom, ki naj ga pozlate; olt. sv. Florijana z nastavkom sv. Uršule, zato naj preskrbe naslovu ustrezen nastavek; lesen stolpič z zvonovoma sredi c. strehe; nova pok. vrata.

KRANJ, Ž. C. SV. KANCIJA, KANCIJANA IN KANCIJANILE,

(1631) olt.: 1. sv. Kancij, Kancijan in Kancijanila,
2. Devica Marija,
3. sv. Rešnje Telo,
4. sv. Miklavž,
5. sv. Katarina,
6. sv. Jurij,
7. sv. Trojica,
8. sv. Janez Krst. in Janez Ev.,
9. sv. Štefan,
10. sv. Uršula in Ana,
11. sv. Eligij,
12. sv. Mihael.

(1661) viz.: om. samo 7 olt.: olt. sv. Kancija in tov.; olt. sv. Reš. Telesa z novim pozlačenim nastavkom, br., benef.; olt. sv. Miklavža s starim nastavkom, benef. 1661 pridružen benef. olt. sv. Uršule in Ane; olt. sv. Katarine s starim nastavkom, benef.; olt. D. Marije ob slavoloku z izvrstnim les. delno že pozlačenim nastavkom, br. sv. Trojice oz. tkalcev, klobučarjev in lončarjev; olt. sv. Jurija s starim nastavkom, benef.; olt. sv. Ane in Uršule s starim nastavkom, benef.; zakristija s trdnim obokom

(1665) krstilnik stoji ob slavoloku zraven olt. D. Marije; om. 7 olt. (nastavek olt. sv. Katarine naj prilagode naslovu); ž. ima 4

Kranj po Valvasorjevi Topografiji sodobne vojvodine Kranjske, 1679

podružnice

- (1685) om. 7 olt.: olt. sv. Kancija, Kancijana in Kancijanile, sicer starodaven, vendar lepe oblike in velike vrednosti, odpirajoč se in ves pozlačen (sr. kipi im. svetnikov, zg. Križani); olt. sv. Reš. Telesa, visok, pozl. (sp. tab. sl. monštrance, zg. kip Trpečega Jezusa), z br. in benef. sv. Reš. Telesa; olt. D. Marije in sv. Trojice, visok, pozl., (sp. sl. - platno D. Marije, zg. kip sv. Trojica krona Marijo); olt. sv. Miklavža, starodaven, majhen, odpirajoč se (s kipom svetnika), z benef.; olt. sv. Katarine, rdeče b., pozl. in posrebren (sr. kip svetnice), z benef.; olt. sv. Jurija, lepo polih. in pozl. (sr. kip svetnika), z benef.; olt. sv. Ane in Uršule, majhen, starodaven, pozl. (sr. kipa obeh svetnic), z benef.; zakristija svetla in opremljena; om. 2 br.: Rožnovenske D. Marije in sv. Reš. Telesa; ž. ima 3 podružnice (kot p.c. ni všteta kap. D. Marije na pok.

1. KRANJ-PUNGERT, P. C. SV. FABIJANA IN BOŠTJANA,

- (1631) olt.: 1. sv. Fabijan in Boštjan,
2. sv. Trojica,
3. sv. Janez Krst.
- (1661) exam.: benef.
- (1665) om. kot kapela »in pomario«; om. 3 olt.: olt. sv. Fabijana in Boštjana z lepim nastavkom, benef.; olt. sv. Trojice z neprimernim nastavkom (sliko sv. Andreja, Blaža, Dominika in Antona op. naj nadomeste s sliko sv. Trojice); olt. sv. Janeza Krst. s starodavnim nastavkom (s časom naj preskrbe lepšega); zid. olt. v zakristiji odstranjen; zunaj ob prezb. prizid. olt., kjer se opravi maša na dan sv. Reš. Telesa (z dovoljenjem ordinarija); c. nima pok. obzidja; kaplanija v razpadajočem stanju
- (1685) om. 3 olt.: olt. sv. Fabijana in Boštjana, pozl. in polih. (sr. sliki obeh svetnikov), z benef.; olt. sv. Trojice, majhen (sr. slika sv. Trojice); olt. sv. Janeza Krst., na novo pozl. (sr. tab. sl. svetnika).

2. KRANJ, P. C. SV. ROŽNEGA VENCA (DEVICE MARIJE),

- (1631) olt.: 1. Devica Marija,
2. s.p.,
3. s.p.

- (1661) exam.:

- (1665) im. kot c. D. Marije »in rosario«; om. 3 olt.: olt. D. Marije z osrednjim kipom Device lavrentanske, ki ga zapirajo s tabelno sliko, na kateri je zaradi tamkajšnje br. up. Marija skupaj z rožnovenskimi skrivnostmi (br. sv. rožnega venca je na prošnjo škofa Hrena in meščanov ust. Sikst Carcanus 11. jun. 1621, potrdil pa Buchheim 26. sept. 1650); olt. sv. Ane; olt. sv. apostolov Janeza in Andreja; c. nima benef.
- (1685) om. 3 olt.: olt. D. Marije, zaprt (sr. odpirajoča se slika skrivnosti sv. rožnega venca, znotraj lepo okrašen kip loretske Marije), z br. sv. rožnega venca; olt. sv. Ane, pozl. in polih. (sr. slika svetnice); olt. sv. apostolov Janeza in Andreja, zmerno polih. in pozl. (sr. slika obeh svetnikov).

3. KRANJ, KAP. DEVICE MARIJE NA POK.,

- (1631) olt.: 1. Devica Marija,
2. s.p.,
3. s.p.
- (1661) exam.: benef.
- (1665) om. kot kapela Obiskovanja D. Marije, im. »carnarium«; om. 1 olt. Obiskovanja D. Marije; oba str. olt. odstranjena; pod ladjo trdno obokana kripta baronov Egk (patroni kapele in benef.)
- (1685) 1 olt. Obiskovanja D. Marije, majhen, odpirajoč se, z benef. baronov Egg

4. KRANJ, P. C. SV. LENARTA (ŠPITAL.C.),

- (1631) olt.: 1. sv. Lenart,
2. sv. Valentin.
- (1661) exam. benef.
- (1665) im. kot špitalska kapela sv. opatov Antona in Lenarta; c. nima prezb., je pravokotne oblike (v smeri proti ulici); om. 2 olt.: olt. sv. Antona in Lenarta na vzh. str., z benef. iz 1485 (naj beneficiat poskrbi, da bo nastavek v skladu z naslovom olt.); olt. sv. Valentina na sev. str., z br. oz. cehom pekov; za olt. sv. Valentina so železna vrata v mestni obrambni stolp (Scarlichi jih je ukazal zazidati, pa meščani tega niso storili); špital in c. povezuje portik; nad c. naj bi po viz. ukazih napravili še en obok in portik iz zgornjega dela špitala (da bi možje in žene imeli ločen

- (1685) prostor), vendar načrta niso realizirali; zakristije ni im. kot c. sv. Florijana; om. 2 olt.: olt. sv. Florijana, z br. pekov; olt. sv. Lenarta, majhen, z benef.

PREDDVOR, V. C. SV. PETRA,

- (1631) olt.: 1. sv. Peter,
2. Devica Marija,
3. sv. Miklavž.
- (1661) om. 3 olt.; hiša stiškega opata zdaj last baronice Kazianer
- (1665) om. 3 olt.: olt. sv. Petra; olt. D. Marije z novo kamn. menzo; olt. sv. Miklavža z novo kamn. menzo; obnovljena zakristija; donacija Jurija Jankovizh (22. maj 1650) in baronice Barbare Kazianer (1. jan. 1660); ž. ima 16 podružnic
- (1685) om. 3 olt.: olt. sv. Petra in Pavla, pozl. in polih. (sr. kipa obeh svetnikov); olt. D. Marije, na novo postavljen (pozl. kip D. Marije); olt. sv. Miklavža, na novo postavljen, pozl. (sr. kip svetnika); zakristija svetla in obokana; br. ni; ž. ima 16 podružnic.

1. KRANJ-RUPA, P. C. SV. M. MAGDALENE,

- (1631) olt.: 1. sv. M. Magdalena,
2. sv. Jernej,
3. s.p.
- (1661) exam.: pokopi na pok.
- (1668) om. 3 olt.: olt. sv. Magdalene; olt. sv. Jerneja; olt. z novim nastavkom sv. Antona Pad.; nova zakristija; pokopi na pok.

2. KRANJ-PRIMSKOVO, P. C. DEVICE MARIJE,

- (1631) olt.: 1. Devica Marija,
2. sv. Jurij,
3. sv. Ana.
- (1661) exam.: pokopi na pok.
- (1668) prezb. in ladja obokana; Križani v slavlolu; om. 3 olt.; približno sredi ladje se začenja zid. kor; zraven zid. kora se v obliki loka začenja zvonik (iz kvadratnih klesancev); pred c. vrati odprta lopa; pokopi na pok.; br. D. Marije je

potrdil škof Hren 5. avg. 1629.

3. KRANJ-ČIRČE, P. C. SV. OŽBALTA IN ANDREJA,

- (1631) olt.: 1. sv. Ožbalt,
2. sv. Andrej.
- (1661) exam.: lesenega stolpiča na strehi še niso prestavili; pokopi na pok.
- (1668) 2 prezbiterijski (kora) sta zdaj opuščena (vsak ima eno majhno okno): v enem je stal olt. sv. Andreja, v drugem olt. sv. Ožbalta, zdaj je pri sredinskem zidu (kjer se kora povezujeta) olt. obeh svetnikov (edini olt. v c.); strop v ladji je skoraj nov; lesen kor nad c. vrati; pred c. vrati odprta lopa s streho na 2 zid. slopih; sošeska v skladu s starimi viz. dekreti namerava iz dveh prezbiterijskih zgraditi enega in vanj prestaviti olt.

4. TENETIŠE, P. C. SV. DOMINIKA,

- (1631) olt.: 1. sv. Dominik,
2. sv. Miklavž,
3. sv. Janez Krst.
- (1661) exam.: zid. olt. pred vhodom še ni odstranjen; lesen kor (empora) nad c. vrati.
- (1668) 3. maja 1494 je Petrus Carolus, oglejski gen. vik., posv. c. v čast sv. Dominiku in sv. Luciji; pozneje profanirano c. je 12. jun. 1517 posv. kaprulanški škof Daniel de Rubeis skupaj z olt. sv. Lucije in Dominika; om. 3 olt.: sv. Dominika in Lucije, sv. Miklavža, sv. Janeza Krst.; lopa z lesenim opažem; zid. olt. v lopi še ni odstranjen; pokopi na pok.

5. KOKRICA, P. C. SV. LOVRENCA,

- (1631) olt.: 1. sv. Lovrenc,
2. sv. Štefan.
- (1661) exam.: olt. sv. Štefana ni posv.
- (1668) korne klopi v prezb.; starodaven strop v ladji; om. 3 olt.: olt. sv. Lovrenca; olt. sv. Štefana z novim nastavkom; olt. sv. Roka z novim še nepozlačenim nastavkom; odprta lopa pred c. vrati.

6. PREDOSLJE, P. C. SV. SIKSTA,

- (1631) olt.: 1. sv. Sikst,
2. Devica Marija,
3. sv. Ana.

- (1661) exam.: pokopi na pok.
(1668) om. 3 olt.: olt. sv. Siksta; olt. D. Marije z lepo pozlačenim nastavkom; olt. sv. Ane s starim nastavkom; fasadno okno ob vratih; pred c. vrati lopa s streho na 2 stebrih; ob pok. zidu nova mežnarija.

7. BRITOF, P. C. SV. TOMAŽA,

- (1631) olt.: 1. sv. Tomaž,
2. sv. Agata in Neža,
3. sv. Lenart.
(1661) exam.: pokopi na pok.
(1668) c. in 3 olt. je 8. jun. 1517 posv. kaprulanski škof Daniel de Rubeis; v ladji nov strop, okrašen z zlatom; om. 3 olt., vsi posv. 1517: olt. sv. Tomaža, olt. sv. Agate in Neže z novim nastavkom; olt. sv. Lenarta in Volbenka; pred c. vrati lopa s streho na 2 zid. slopih.

*8. SUHA PRI PREDOSLJAH, P. C. SV. ŠTEFANA,

- (1631) olt.: 1. sv. Štefan,
2. Devica Marija,
3. sv. Lenart.
(1661) exam.: olt. pred vhodom še ni odstranjen; razpadajoči prezb. še ni povezan z železjem; pokopi na pok.
(1668) lep nov strop v ladji; om. 3 olt.: olt. sv. Štefana; olt. D. Marije; olt. sv. Lenarta je po požaru, ko je pogorela vsa vas, dobil nov nastavek z osrednjo up. sv. Florijana (sv. Lenart na str.); nad c. vrati lesen kor; pred c. vrati odprta lopa; zid. olt. v lopi naj odstranijo; br. sv. Štefana ustanovljena 1598; pokopi na pok.

9. BREG OB KOKRI, P. C. SV. LENARTA,

- (1631) olt.: 1. sv. Lenart,
2. sv. Ana,
3. sv. Hieronim.
(1661) exam.: pokopi na pok.
(1668) stene v ladji naj pobelijo, strop je primeren; om. 3. olt.; lopa pred c. vrati sega do pok. obzidja

10. TUPALIČE, P. C. SV. KLEMENA,

- (1631) olt.: 1. sv. Klemen,

2. Devica Marija.

- (1661) exam.: 1652 je pičenski škof posv. vel. olt.; stari tabernakelj še ni zazidan; pokopi na pok.
- (1668) stari tabernakelj naj zazidajo in odstranijo tudi kamn. stopnico; nov strop v ladji; om. 3 olt.: olt. sv. Klemena je posv. pičenski škof F. M. Vaccano 1652; olt. D. Marije ima nov nastavek; olt. sv. Jerneja; pred c. vrati odprta lopa; zid. menzo v lopi, namenjeno za zbiranje darov, naj ali znižajo ali odstranijo; pokopi na pok.

11. KOKRA, P. C. DEVICE MARIJE,

- (1631) olt.: 1. Devica Marija,
2. sv. Ana,
3. sv. Urban.
- (1661) exam.: razpadajoči prezb. še ni povezan s tramom; pokopi na pok.
- (1668) razpoke zazidane in prezb. pobeljen; v ladji nov strop (okrašen tudi z zlatom); om. 3 olt.; pred vhomom na vse strani obzidana lopa z 2 vzporednimi vrati; nova zakristija; kotliček je odnesel tat; 3 zlate prstane so prodali in izkupiček porabili za gradnjo zvonika

12. SV. JAKOB, P. C. SV. JAKOBA,

- (1631) olt.: 1. sv. Jakob.
- [1654] om. viz.
- (1661) exam.: om 1 olt.; pokopi na pok.
- (1668) c. je 1415 posv. škof Eberhard, oglejski gen. vik., član pridigarkega reda; od temeljev nov obokan prezb.; om. olt. sv. Jakoba z novim dobro pozlačenim nastavkom; pred c. vrati odprta lopa, za 2 stopnici nižja od nivoja c. - na 2 zid. slopih, brez stropa, nad strešnimi tramovi (vstavljenimi v fasado) visita 2 zvona, ker c. zaradi močnih vetrov ne more imeti zvonika; c. še nima pok. obzidja

13. MAČE, P. C. SV. MIKLAVŽA,

- (1631) olt.: 1. sv. Miklavž,
2. sv. Uršula,
3 sv. Anton.
- (1661) exam.: zvon (v rabi že 17 let) še ni posv.; pokopi na pok.

(1668) om. 1 olt. sv. Miklavža; oba str. olt. sv. Antona opata in sv. Uršule so po Scarlichijevem ukazu odstranili; pred c. vrati odprta lopa

14. SREDNJA BELA, P. C. SV. TILNA,

(1631) olt.: 1. sv. Tilen,
2. sv. Ahacij.

(1661) exam.: leseni stolpič na strehi še ni prestavljen nad lopo; pokopi na pok.

(1668) om. 3 olt.: olt. sv. Tilna; nekdanji olt. sv. Ahacija ima sedaj lepo pozlačen nastavek D. Marije in naj bi se posv. njej v čast; na novo postavljeni olt. sv. Ahacija; odprta lopa pred c. vrati; nad lopo lesen stolpič z zvonovoma poškodovan od strele, zato nameravajo prihodnje leto napraviti novega; pokopi na pok.

15. TRSTENIK, P. C. SV. MARTINA,

(1631) olt.: 1. sv. Martin,
2. Devica Marija,
3. sv. Primož in Felicijan.

[1654] om. viz.

(1661) exam.: olt. pred vhodom še ni odstranjen; razpadajoči prezbiterij ni povezan; leseni stolpič na strehi še ni prestavljen nad lopo; pokopi na pok.

(1668) 5. jul. 1451 je pičenski škof Martin, gen. vik. oglejskega patriarha Ludovika, posv. olt. D. Marije; prezb. in olt. sv. Martina je 11. avg. 1507 posv. Hieronymus de Franciscis; razpoke v prezb. še niso zazidane; om. 3 olt.: olt. sv. Martina posv. 1507; olt. D. Marije posv. 1451; olt. sv. Primoža in Felicijana z dobro pozlačenim nastavkom; pred c. vrati zid. lopa z novim stropom, zaprta z zidom na sev. str. in odprta z zid. lokoma na zah. in juž. str.; nad lopo zvonik; zid. olt. v lopi še ni odstranjen.

16. SV. LOVRENC, P. C. SV. LOVRENCA,

(1631) olt.: 1. sv. Lovrenc,
2. sv. Ana,
3. Devica Marija (v kap.).

[1654] om. viz.

- (1661) exam.: olt. sv. Ane še ni odstranjen; kapele D. Marije še niso podrli, češ da podpira zidove c.; vhod v om. kapelo naj bo z zun. strani in ne iz c.
- (1668) c. in olt. je 1507 posv. Hieronymus de Franciscis; c. zelo temačna in vlažna; v c. om. 2 olt.: olt. sv. Lovrenca posv. 1507; olt. sv. Ane, ki ga je 14. jul. 1535 posv. kaprulanski škof Daniel, ima zelo starodaven nastavek; c. je prizidana kapela.

PODBREZJE, V. C. SV. JAKOBA,

- (1631) olt.: 1. sv. Jakob,
2. Devica Marija,
3. sv. Andrej.
- (1661) om. 3 olt.
- (1665) om. 3 olt.: olt. sv. Jakoba z novim nastavkom; olt. D. Marije z Marijino br. (br. ust. z dovoljenjem škofa Hrena); olt. sv. Andreja; nakup zvona (dolg 170 fl); ž. ima 3 podružnice
- (1685) om. 3 olt.: olt. sv. Jakoba, v celoti pozl. (sr. kip svetnika); olt. D. Marije, v celoti pozl. (sr. pozl. kip D. Marije), z br. D. Marije; olt. sv. Andreja, podoben pendantu; br. D. Marije; c. ima 3 podružnice.

1. PODBREZJE, P. C. SV. BENEDIKTA,

- (1631) olt.: 1. sv. Benedikt,
2. sv. Miklavž,
3. Devica Marija.
- (1661) exam.:
- (1668) om. 3 olt.: v nastavku olt. sv. Benedikta mladenič s poudarjenimi lasmi oblečen v togo do kolen in obut v škornje, ki naj ga nadomeste s kipom sv. Benedikta; olt. sv. Miklavža; olt. sv. Ane začasno s kipom D. Marije iz ž. c., dokler ne preskrbe ustreznega nastavka; c. utrjena z visokim obzidjem, ki ima trdna vrata in nad jarkom dvizni most – v taboru je soseska hranila blago v primeru turških vpadov.

2. LJUBNO, P. C. SV. LOVRENCA,

- (1631) olt.: 1. sv. Lovrenc,
2. sv. Uršula,
3. Devica Marija.

- (1661) exam.: pokopi na pok.
(1668) om. 3 olt.; prižnica v ladji; zid. lopa pred c. vrati; zakristija v sp. delu zvonika; pokopi na pok.

3. OTOČE, P. C. SV. ANTONA [PUŠČ.],

- (1631) olt.: 1. sv. Anton [Pušč.],
2. sv. Fabijan in Boštjan,
3. sv. Mihael,
4. sv. Martin.
- (1661) exam:
- (1668) om. 3 olt: olt. sv. Antona opata; olt. sv. Mihaela z nastavkom nekdanjega sred. olt. sv. Boštjana in Roka, ki naj ga nadomeste z naslovu ustrežajočim nastavkom z ep. str.; olt. sv. Martina in Lenarta z nastavkom sv. Mihaela, ki naj ga začasno nadomeste z nastavkom sv. Boštjana in Roka, dokler ne preskrbe naslovu primernege; odprta lopa sega do pok. obzidja.

KRIŽE, V. C. SV. KRIŽA,

- (1631) olt.: 1. sv. Križ,
2. Devica Marija,
3. sv. Janez Ev.,
4. sv. Štefan.
- (1661) om. 3 olt.: olt. sv. Križa z osred. up. sv. Helene s križem; olt. D. Marije; olt. Janeza Ev.; br. sv. Reš. Telesa, br. sv. Štefana pri vel. olt.; za 3 nove pozlačene olt. so izplačali o. 300 fl
- (1665) naj napravijo piramidasto oblikovan pokrov za krstilnik (po zgledu v Podbrezjah); om. 3 olt.: olt. sv. Križa z novim nastavkom; olt. D. Marije; olt. sv. Janeza Ev.; ž.ima 6 podružnic (brez c. sv. Duha v Gozdu)
- (1685) om. 3 olt.: olt. Najditeljice sv. križa, lepo pozl. in polih. (sp. kip om. naslova, zg. kip sv. Miklavža); olt. D. Marije, majhen, pozl. in rdeče b. (sr. oblečen kip D. Marije); olt. sv. Janeza Ev., lepo pozl. in rumeno b. (sr. kip svetnika); om. kripta v c.; c. ima 6 podružnic.

1. SPODNJE DUPLJE, P. C. SV. VIDA,

- (1631) olt.: 1. sv. Vid,
2. sv. Martin,
3. s.p.

(1668) c. in olt. je 10. jun. 1494 posv. pičenski škof Petrus Carolus, oglejski gen. vik.; razpadajoči prezb. so povezali s tramom, zazidali razpoke in pobelili; om. 3 olt.: olt. sv. Vida posv. 1494; olt. sv. Martina posv. 1494; olt. sv. Lucije; lopa pred c. vrati.

2. GOZD, P. C. SV. MIKLAVŽA,

(1631) olt.: 1. sv. Miklavž,
2. sv. Lenart.

(1668) c. je 15. jun. 1451 posv. pičenski škof Martin, gen. vik. oglejskega patriarha Ludovika; razpoko v prezb., ki jo je povzročil potres, naj zazidajo; om. 3 olt.: sv. Miklavža, sv. Petra in sv. Lenarta.

3. GOZD, P. C. SV. DUHA,

(1631) olt.: 1. sv. Duh.

(1668)

4. BISTRICA PRI TRŽIČU, P. C. SV. JURIJA,

(1631) olt.: 1. sv. Jurij,
2. sv. Urban.

(1668) om. 3 olt.: olt. sv. Jurija; olt. sv. Urbana; olt. sv. Marjete z novim nastavkom; lopa z lesenim opažem; c. nima pok. obzidja; c. stoji na samotnem kraju

5. BREZJE PRI TRŽIČU, P. C. SV. NEŽE,

(1631) olt.: 1. sv. Neža.

(1661) exam.: c. zaradi vlažnega terena razpada; med obnovo naj bi se bogoslužje preneslo v kapelo zunaj c.

(1668) prezb. in olt. je 1437 posv. škof Martin, gen. vik. oglejskega patriarha Ludovika; 1517 je c. posv. kaprulanski škof Daniel de Rubeis; prej razpadajoči c. so podzidali zelo globok temelj in stavbo povezali s tramom; razpoke naj zazidajo; om. olt. sv. Neže z novim nastavkom; ključarji nameravajo postaviti še olt. sv. Avgušтина; nad c. vrati nov kor

6. SENIČNO, P. C. SV. JERNEJA,

(1631) olt.: 1. sv. Jernej,
2. sv. Florijan.

(1668) om. 3 olt.: olt. sv. Jerneja z novim še nepozlačenim

nastavkom; olt. sv. Jakoba in Florijana, ki ga je 26. sept. 1502 posv. Hieronymus de Franciscis, ima v nastavku namesto sv. Jakoba kip mučenca, po ljudskem pojmovanju sv. Matija; olt. D. Marije; odprta lopa pred c. vrati.

7. ŽIGANJA VAS, P. C. SV. URHA,

(1631) olt.: 1. sv. Urh,
2. sv. Matej.

(1668) temačna ladja; om. 3 olt.: olt. sv. Urha s pozlačenim nastavkom; olt. sv. Mateja ob slavoloku; olt. sv. Katarine sega čez slavolok; odprta lopa pred c. vrati

NAKLO, Ž. C. SV. PETRA,

(1631) olt.: 1. sv. Peter,
2. sv. Rešnje Telo,
3. Devica Marija.

(1661) hranišče sv. olj s sledovi nekd. tabernaklja (izstopajoči kamnitni okras, stopnice in poslikava); om. 3 olt.: sv. Petra, sv. Jurija in D. Marije; zid. olt. v zakristiji še ni odstranjen; izdelane nove enotne klopi; br. ni

(1665) om. 3 olt.: sv. Petra (z novim nastavkom), sv. Jurija, D. Marije; naj odstranijo zid. olt. v zakristiji; ž. ima 4 podružnice

(1685) om. 3 olt.: olt. sv. Petra, visok, v celoti pozl., lepo zmerno polih. (sp. pozl. kip sv. Petra, zg. kip sv. Florijana); olt. sv. Antona Pad., pozl. (sr. sl. svetnika); olt. D. Marije, rdeče b. in pozl. (sr. oblečen kip D. Marije); zakristija na novo zgrajena, velika in svetla; br. sv. Antona Pad.; ž. ima 4 podružnice

1. ZGORNJE DUPLJE, P. C. SV. MIHAELA,

(1631) olt.: 1. sv. Mihael,
2. s.p.,

(1661) exam.:

(1668) prikladna stavba; razpoke zazidane in vsa c. pobeljena; om. 3 olt.: olt. sv. Mihaela; olt. sv. Urbana je na novo postavljen, nima dotacije (pravijo, da ga je posv. lj. prošt Mihael Khumberg); olt. sv. Marjete; pred vrati odprta lopa; zid. olt. v lopi naj predelajo v menzo za zbiranje miloščine

2. STRAHINJ, P. C. SV. MIKLAVŽA,

- (1631) olt.: 1. sv. Miklavž,
2. sv. Barbara,
3. sv. Lenart.
- (1661) exam.:
- (1668) prezb. in olt. je z dovoljenjem oglejskega patriarha Ludovika posv. pičenski škof Martin 2. avg. 1450; pozneje profanirano c. je rekonsekral pičenski škof Georgius 10. maja 1496 z dovoljenjem lj. škofa Ravbarja; om. 3 olt.: olt. sv. Miklavža (posv. Georgius 10. maja 1496) z lepim dobro pozlačenim nastavkom; olt. sv. Barbare; olt. sv. Lenarta (posv. Georgius 10. maja 1496) z osrednjim kipom sv. Jožefa in s titul. svetnikom na str. – naj Jožefov kip nadomeste s sv. Lenartom v enaki velikosti; pred vrati odprta lopa; om. zvonik.

3. GORIČE, P. C. SV. ANDREJA,

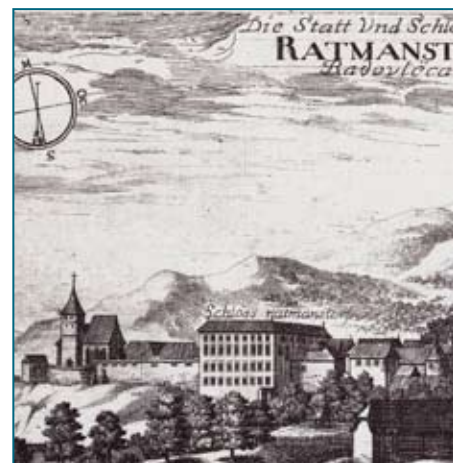
- (1631) olt.: 1. sv. Andrej,
2. Devica Marija,
3. sv. Jakob.
- (1661) exam.: c. je po izjavi ključarjev podžupnija; pokopi napok.
- (1668) v ladji dober strop; om. 3 olt.; nad vrati lesen kor; pred vrati široko odprta lesena lopa; stolpič (zvonik) naj popravijo

4. ZALOG, P. C. SV. LAMBERTA,

- (1631) olt.: 1. sv. Lambert,
2. sv. Jurij.
- (1661) exam.: pokopi na pok.
- (1668) c. in olt. je 30. nov. 1521 posv. škof Krištof Ravbar; v ladji lesen strop; om. 2 olt., oba posv. 30. nov. 1521; pred c. vrati dovolj široko odprta lesena lopa; pokopi na pok.

RADOVLJICA, Ž. C. SV. PETRA,

- (1631) olt.: 1. sv. Peter,
2. sv. Katarina in sv. Križ,
3. sv. Miklavž,
4. Devica Marija,
5. sv. Rešnje Telo,
6. sv. Trojica,
7. sv. Jurij,

Radovljica po Valvasorjevi Topografiji sodobne vojvodine Kranjske, 1679

8. sv. Lenart.

- (1661) olt. sv. Trojice iz kapele prestavljen k predzadnjemu stebri na ep. str. ladje; v om. kapeli postavlja olt. grof Thurn-Valsassina in še ni dokončan; olt. Vseh svetnikov (nasproti olt. sv. Trojice, kjer je prej stal olt. sv. Miklavža) je daroval Jurij Dienstmann; lesen mostovž vodi iz gradu v grofov oratorij v c.; ključar Pipann poskrbel za tlakovanje c. (opečnato) in kamnitne stopnice pred vel. olt.; Gašper Bobek je daroval za c. 300 fl, ki so jih porabili za streho zvonika; podružne c. naj prispevajo k postavitvi novih orgel v ž. c.; Stenberg demoliral železne mreže v c.
- (1665) om. 8 olt.: olt. sv. Petra; olt. sv. Katarine; olt. sv. Miklavža; olt. D. Marije; olt. sv. Trojice z benef.; olt. sv. Reš. Telesa z benef. in br. sv. Reš. Telesa; olt. sv. Jurija; olt. sv. Barbare v Thurnovi kapeli (kap. dvignjena za 3 stopnice nad nivo c., olt. pa še za 2 stopnici) z grofovim oratorijem (nasproti olt.), ki je z lesnim mostovžem povezan z gradom (naj leseni mostovž nadomeste z zidanim); relikvije sv. krvi (brez avtentike) hranijo v monštranci v zid. omarici na ev. str. prezb.; mašnih ustanov (npr. 300 fl Gašperja Bobka, ki so jih porabili za gradnjo zvonika) ne smejo namenjati za gradnjo; ž. ima 15 podružnic (prišteta nova c. sv. Trojice v Kamni Gorici)
- (1685): om. 9 olt.: olt. sv. Petra, visok, pozl. in polihr., neokrašen (sr. sl. - platno sv. Petra); olt. sv. Katarine, polihr. in pozl. (sr. sl. - platno svetnice); olt. Vseh svetnikov, pozl., črno b. in posrebren (sr. sl. - platno sv. Miklavža); olt. Trpečega Kristusa naj odstranijo in na njegovo mesto prenesejo olt. Vseh svetnikov; olt. D. Marije v kapeli, v celoti pozl. (s sl. - platno D. Marije sv. rožnega venca); olt. sv. Trojice, zmerno okrašen (sr. pozl. kip sv. Trojice); olt. sv. Reš. Telesa, visok, lepo okrašen s črno b. in zlatom (sr. sl. - platno Gospodove gostije); olt. sv. Jurija, zmerno pozl. in polihr. (sr. pozl. kip svetnika); olt. sv. Barbare v kapeli grofov Thurn (Turri), visok, črno b. in pozl. (sr. sl. - platno sv. Barbare); kelih so nekoč odstopili Thurnom; Dienstmann je kupil za c. kelih, paramente in slike, kar je vezano na mašno obligacijo; om. br. sv. Reš. Telesa in br. sv. rožnega venca

RADOVLJICA, KAP. SV. JANEZA IN MIHAELA,

- (1631) olt.: 1. sv. Janez in Mihael.

1. LESCE, P. C. DEVICE MARIJE,

- (1631) olt.: 1. Devica Marija,

- 2. sv. Janez Krst.,
- 3. sv. Trojica,
- 4. sv. Andrej,
- 5. sv. Katarina.

[1657] om. viz.

(1668) c. s 3 prezbiteriji (kori): 1. D. Marije, 2. skoraj sredi c. nad zakristijskim obokom v kapeli sv. Antona Pad., 3. sv. Andreja opuščen zaradi vlage in temačnosti (olt. nastavek pomaknjen iz prezb. proti ladji); široka ladja; om. 5 olt.: olt. D. Marije z benef.; olt. sv. Katarine z benef.; olt. sv. Janeza Krst.; olt. sv. Andreja po ukazu viz. iz 1657 pomaknjen izven prezb., ima nov nastavek, ki ga pravkar zlate; v kapeli nad zakristijo sprva olt. sv. Trojice, nato olt. sv. Janeza Krst., ki so ga pozneje prestavili (z dovoljenjem lj. ordinarija ter lj. prošta in pičenskega škofa Mihaela Khumberg) med dvojne stopnice (te so vodile iz ladje v kapelo), v kapelo pa so namestili starodavni nastavek D. Marije, nazadnje so namesto tega pred 4 leti dovolili Otonu Frideriku de Turri iz radovljiškega gospostva postaviti olt. Antona Pad., ki je izvrstno izdelan iz črnega, rdečega in belega dobro poliranega marmorja; v zakristiji je obok oprt na kamnit steber; zvonik nov 1664, viš. zvonika 51 komolcev, viš. strehe 50 komolcev (stroški: zaslužek zidarjev 400 fl, kamnitna kritina 70 fl, posebej še les); br. D. Marije propadla

2. BREG, P. C. SV. RADEGUNDE,

(1631) olt.: 1. sv. Radegunda,
2. s.p.

(1668) nov prezb.; om. 1 olt. sv. Radegunde z novim dobro pozlačenim nastavkom; hkrati s prezb. na ev. str. na novo zgrajena zakristija v sp. delu zvonika; pred c. vrati odprta lopa; c. nima pok. obzidja

3. ŽIROVNICA, P. C. SV. MARTINA,

(1631) olt.: 1. sv. Martin,
2. sv. M. Magdalena,
3. sv. Janez in Pavel.

[1657] om. viz.

(1668) om. 3 olt.: olt. sv. Martina; olt. sv. Magdalene, ki ga je Scarlichi ukazal odstraniti, ima sedaj lep nastavek; olt.

sv. Janeza in Pavla z neprimernim nastavkom, ki sega v slavolok; nad c. vrati lesen kor; pred vrati trdna zidana lopa

4. SELO PRI ŽIROVNICI, P. C. SV. KANCIJANA,

- (1631) olt.: 1. sv. Kancijan,
2. sv. Avguštín,
3. Devica Marija.
- [1657] om. viz.
- (1668) nov prezb.; om. 3 olt.: olt. sv. Kancijana so prestavili v novi prezb.; olt. domnevno ali sv. Avguština ali sv. Luka, po posv. listini (olt. posv. pičenski škof Gregorius, gen. vik. oglejskega patriarha Ludovika) in iz zelo starodavnega nastavka ter slike za njim pa je razviden naslov sv. Trojice; po ljudskem pojmovanju olt. sv. Sobote (Žalostne Matere božje), po posv. listini iz 1430 sv. Kancijanile

5. SV. LOVRENC (NAD BREZNICO), P. C. SV. LOVRENCA,

- (1631) olt.: 1. sv. Lovrenc.
- (1668) om. olt. sv. Lovrenca z zelo starim nastavkom, pravkar v delu nov nastavek; pred c. vrati z zidom zaprta lopa; nad lopo stolpič z zvonovoma; za postavitev pok. obzidja ni prostora; c. stoji v pečinah; teren bi lahko ogrozil stavbo

6. BREZNICA, P. C. SV. MIKLAVŽA,

- (1631) olt.: 1. sv. Miklavž,
2. sv. Jurij.
- (1668) om. 2 olt.: olt. sv. Miklavža; olt. sv. Jurija z zelo starodavnim nastavkom, ki se zapira s krili – Scarlichi ga je ukazal odstraniti in bogoslužje (običajno na dan sv. Avguština) prenesti na vel. olt.; lesen kor nad c. vrati

7. VRBA, P. C. SV. MARKA,

- (1631) olt.: 1. sv. Marko,
2. s.p.,
3. sv. Jernej.
- (1668) nov prezb. skupaj z zakristijo; boren strop v ladji; om. 3 olt.: olt. sv. Marka prestavljen v novi prezb.; za olt. s.p. je dal Jakob Preshern s svojimi sredstvi napraviti lep pozlačen nastavek s sliko Dopolnitve (imago completorij); za olt. sv. Jerneja pravkar v delu nov nastavek; pred c. vrati odprta

lopa; zid. olt. v lopi še ni odstranjen

8. STUDENČICE, P. C. SV. FLORIJANA,

- (1631) olt.: 1. sv. Florijan,
2. sv. Uršula.
- (1668) c. (prezb.) in olt. posv. lj. škof Lamberg 1480; prezb. in ladja obokana; om. 2 olt.: po ljudskem pojmovanju olt. sv. Florijana, po posv. listini (1480) sv. Ruperta, Florijana in Uršule; olt. sv. Uršule; zid. prižnica v ladji; odprta lopa pred c. vrati

9. RODINE, P. C. SV. KLEMENA,

- (1631) olt.: 1. sv. Klemen,
2. Devica Marija,
3. sv. Ana.
- (1668) c. in olt. posv. škof Hren 26. jul. 1601; om. 3 olt.: olt. sv. Klemen posv. 26. jul. 1601; olt. sv. Marjete, Štefana in Tomaža (po posv. listini), posv. 2. jun. 1523 škof Krištof Ravbar; olt. sv. Ane, Boštjana in Roka; pred c. lopa, ki ima zaradi grobov ruiniran tlak; olt. pred vhodom naj odstranijo; zakristija pod zvonikom; pokopi na pok.; c. velja za nekdanjo ž. c.

10. SV. PETER, P. C. SV. PETRA,

- (1631) olt.: 1. sv. Peter,
2. Devica Marija,
3. sv. Rok.
- (1668) prezb. in ladja obokana; om. 3 olt.; soška meni, da je olt. sv. Roka posv. sv. Juriju; odprta lopa pred c. vrati; zunaj lope zvonik, ob katerem se začinja pok. obzidje, ki obdaja celotno c. tako, da stoji zvonik zunaj obzidja; ob zvoniku za 9 stopnic dvignjena in na 3 strani odprta kapela z zid. olt. s primernim nastavkom za maševanje ob romarskih shodih, opremljena z lesenimi vrati

11. BEGUNJE NA GORENJSKEM, P. C. SV. URHA,

- (1631) olt.: 1. sv. Urh,
2. Devica Marija,
3. sv. Miklavž,
4. sv. Mihael,
5. sv. Jurij.
- (1668) na juž. str. prezb. vhod skozi lok navzgor po 4 stopnicah

v kapelo sv. Mihaela; nad kapelo zvonik; na levi str. zakristija; ladja je obokana in deljena v 3 dele: srednji se nadaljuje v prezb., str. dela se zaključujeta ob str. olt.; sredi c. nad stebri potekajo loki (arkade), na katere je obok oprt; na južni steni okroglo okno; om. 4 olt.: olt. sv. Urha; olt. D. Marije in sv. Miklavža z br.; olt. sv. Mihaela pod zvonikom; olt. sv. Jurija; nad c. vrati dvojni leseni kor: sp. za ljudstvo, zg. za graščaka, ki ima nanj dohod iz gradu; lopa pred c. vrati sega do pok. obzidja; majhen tabernakelj na vel. olt.; c. velja za nekdanjo ž. c.

(1685) om. br.

12. ZADNJA VAS, P. C. SV. LUCIJE,

(1631) olt.: 1. sv. Lucija,
2. Devica Marija,
3. sv. Boštjan.

(1668) om. 3 olt.; zakristija na ev. str. prezb.; fasadni okni ob vratih; vrata na zun. str. oblečena s kovino; široko odprta lopa pred c. vrati sega do pok. obzidja, njena streha sloni na 4 zid. slopih in na 4 klesanih stebrih; v lopi prostor za pridigarja

13. LEŠE, P. C. SV. JAKOBA,

(1631) olt.: 1. sv. Jakob,
2. sv. Štefan.

(1668) om. 2 olt.: olt. sv. Jakoba; olt. D. Marije po ljudskem pojmovanju sv. Štefana; lesen kor nad c. vrati; pred vrati široko odprta lopa

14. LANCOVO, P. C. SV. LAMBERTA,

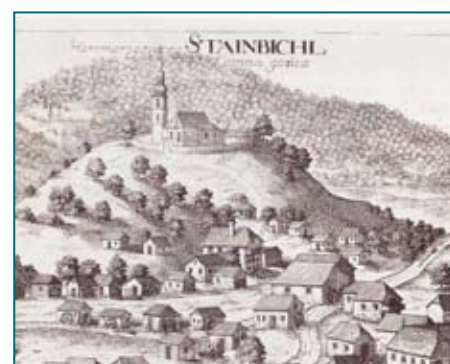
(1631) olt.: 1. sv. Lambert,
2. s.p.

[1657] om. viz.

(1668) razpoke v prezb. (naj ga pobelijo); od temeljev nova obokana ladja; om. 2 olt.: olt. sv. Lamberta; olt. sv. Elizabete (1657 neposv., pred obnovo); zamreženi fasadni okni ob vratih; obsežna lopa; zakristija na ev. str. pod zvonikom

15. KAMNA GORICA, P. C. SV. TROJICE,

(1668) c. in 3 olt. posv. 2. okt. 1656 pičenski škof F. M. Vaccano; c. v celoti obokana; 3 olt., vsi posv. 1656: sv. Trojice, sv.

Kamna Gorica po Valvasorjevi Topografiji sodobne vojvodine Kranjske, 1679

Barbare (z br. sv. Barbare) in sv. Florijana; Križani v slavoloku; prižnica ob slavoloku; enotne klopi; lesen kor nad c. vrati; zamreženi fasadni okni ob vratih; pred c. vrati obsežna lopa s kamnitno prižnico; prosijo za posv. pok.

MOŠNJE, V. C. SV. ANDREJA,

- (1631) olt.: 1. sv. Andrej,
2. Devica Marija,
3. sv. Miklavž,
4. sv. Štefan,
5. sv. Trojica,
6. sv. Marjeta.
- (1661) olt. sv. Miklavža nima svetnikovega kipa; sred. olt. D. Marije je prestavljen na ep. str.; zid. olt. v zakristiji in pred vhodom v c. še nista odstranjena
- (1665) om. 5 olt.: olt. sv. Andreja; olt. sv. Miklavža; olt. sv. Štefana; olt. D. Marije (včasih je stal sredi c.); olt. sv. Marjete; iz zakristije naj odstranijo olt. in na njegovem mestu napravijo lavabo; ž. ima 3 podružnice
- (1685) om. 5 olt.: olt. sv. Andreja, na novo postavljen, črno b. (sr. kip svetnika); olt. sv. Miklavža, majhen (sr. sl. - platno sv. Miklavža); olt. sv. Štefana, majhen (kip svetnika še nepozl. in nepolih.); olt. D. Marije, v celoti pozl. (pozl. kip D. Marije); olt. sv. Marjete, zelo majhen (starodaven kip svetnice); br. ni; v. ima 3 podružnice

1. BREZJE, P. C. SV. VIDA,

- (1631) olt.: 1. sv. Vid.
- (1668) od temeljev zgrajen prezb.; om. 1 olt.; pred c. vrati lepa lopa z zid. prižnico

2. SPODNJI OTOK, P. C. SV. JANEZA KRST.,

- (1631) olt.: 1. sv. Janez Krst.,
2. sv. M. Magdalena, 3. sv. Martin.
- (1668) c. ozka; om. 3 olt.; pred c. vrati dobro zidana lopa; olt. v lopi odstranjen; lesen stolpič vrh strehe bodo odstranili, ker pravkar nameravajo zgraditi zvonik z zakristijo v sp. delu

3. SREDNJA DOBRAVA, P. C. SV. KRIŽA,

- (1631) olt.: 1. sv. Križ,
2. s.p.

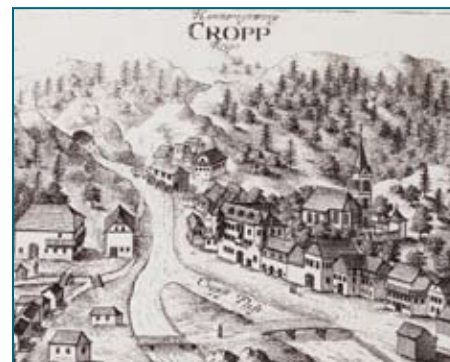
- (1668) c. v celoti obokana; om. 2 olt.: olt. sv. Križa; olt. sv. Urbana naj odstranijo; c. naj pobelijo; odprta lopa pred c. vrati

KROPA, V. C. SV. LENARTA,

- (1631) olt.: 1. Devica Marija,
2. sv. Lenart,
3. sv. Križ,
4. sv. Francišek.
- [1654] om. viz.
- (1661) om. 3 olt.: olt. sv. Lenarta z ikonogr. nepravilno up.; olt. z naslovom Obiskovanja D. Marije, vendar z nastavkom sv. Franciška (post. po zaobljubi ob požaru v vasi); olt. sv. Barbare v novi kapeli, namenjen br. za rudarje; c. stavba ozka; mašna ustanova prošta Gašperja Bobka (200 fl): nečak Pirker izročil v ta namen 40 fl in kazulo za 18 fl; Lambergerjev dolg za plačilo kamena za c. (80 fl); br. sv. Reš. telesa
- (1665) tabernakelj še ni pozlačen; krstilnik ima lesen pokrov v obliki krone (okrajka); om. 3 olt.: olt. D. Marije z novim še nepozlačenim nastavkom (pridruženo mu je bogoslužje z nekdanjega sred. olt. sv. Lenarta, ki ga je Scarlichi ukazal odstraniti); olt. sv. Križa oz. sv. Helene je sprva stal ob slavoloku, nato so ga prestavili v novozgrajeno kapelo in spremenili njegov naslov (posv. bo v čast sv. Barbare, zavetnice rudarjev); olt. sv. Franciška; zakristija opremljena; c. je bila včasih radovljiška podružnica, potem ko je naraslo število rudarjev in kovačev, pa je dobila lastnega duhovnika (zdaj kurat. c.)
- (1685) om. 3 olt.: olt. sv. Lenarta, zmerno pozl. in polihr. (sr. kip svetnika); olt. D. Marije, pozl. in polihr. (sr. oblečen kip D. Marije); olt. sv. Barbare, majhen (sr. kip svetnice); om. br. sv. Reš. Telesa in škapulirska br.

BLED, V. C. SV. MARTINA,

- (1631) olt.: 1. sv. Martin,
2. Devica Marija,
3. sv. Tilen,
4. sv. Filip in Jakob,
5. sv. Mihael,
6. sv. Boštjan.
- (1661) c. razširjena

Kropa po Valvasorjevi Topografiji sodobne vojvodine Kranjske, 1679

(1665) om. 5 olt.: olt. sv. Martina; olt. sv. Tilna; olt. D. Marije v kapeli na ev. str.; olt. sv. Filipa in Jakoba; olt. sv. Antona Pad. v kapeli na ep. str.; c. primerno svetla; om. lopa; soseska namerava odstraniti leseni strop v ladji in zgraditi obok, vendar jih je viz. posvaril, da bo predvideno delo terjalo ogromne stroške, da je široko c. težko zajeti v obod in da stranski zidovi morda ne bodo mogli nositi teže oboka; v zakristiji nov lavabo; ž. ima 7 podružnic (ni všteta prošt. c. D. Marije na Blejskem otoku)

(1685) om. 5 olt.: olt. sv. Martina, pozl. in zmerno b. z rumeno (sr. pozl. kip sv. Trojica krona Marijo, zg. sv. Martin); olt. sv. Tilna, pozl. in rdeče b. (sr. kip svetnika); olt. sv. Antona Pad. v kapeli, lepo pozl. in polih. (sr. kip svetnika); olt. sv. Filipa in Jakoba, podoben olt. sv. Tilna (sr. pozl. kipa svetnikov); olt. D. Marije v kapeli, pozl. in rdeče b. (sr. kip D. Marije); br. sv. Reš. Telesa; ž. ima 7 podružnic

1. BODEŠČE, P. C. SV. LENARTA,

(1631) olt.: 1. sv. Lenart,
2. sv. Helena,
3. sv. Trojica.

[1655] om. viz.

(1668) c. temačna; om. 3 olt.: olt. sv. Lenarta; za oba str. olt., ki so ju opremili z les. nastavkoma, morajo pridobiti škof. dovoljenje (za titular); lopa pred c. vrati; zid. olt. v lopi še ni odstranjen; c. nima pok. obzidja, naj ga uredi

2. RIBNO, P. C. SV. JAKOBA,

(1631) olt.: 1. sv. Jakob,
2. sv. Tomaž in Lucija,
3. Devica Marija.

[1655] om. viz.

(1668) od 1655 c. precej popravljena (razpoke v prez. zazidane, ladja pobeljena); om. 3 olt.: olt. sv. Jakoba; olt. sv. Janeza in Pavla (prej Tomaža in Lucije); olt. sv. Frančiška Ks. (prej D. Marije); oba str. olt. naj v dobi enega leta opremijo, sicer ju morajo odstraniti; izdelan je bil kamnoseško oblikovan portal; obsežna lopa pred c. vrati sega do pok. obzidja

3. BOHINJSKA BELA, P. C. SV. MARJETE,

(1631) olt.: 1. sv. Marjeta,

2. sv. Mihael.

- (1661) viz.; om. 1 olt., z novim nastavkom; zid. olt. pred vhodom naj odstranijo
- (1668) v preteklosti je c. poškodoval potres, zdaj so razpoke zazidane in c. pobeljena; c. v celoti obokana; om. 3 olt.: olt. sv. Marjete z lepo pozlačenim nastavkom; olt. sv. Mihaela s pozlačenim nastavkom; olt. sv. Joba z dobro pozlačenim nastavkom; zamreženo fasadno okno ob vratih; odprta lopa pred c. vrati; zvonik

4. KUPLJENIK, P. C. SV. ŠTEFANA,

- (1631) olt.: 1. sv. Štefan,
2. sv. M. Magdalena.
- (1668) c. v celoti obokana; om. 2 olt.: olt. sv. Štefana z dobro pozlačenim nastavkom; olt. sv. Magdalene; (poznejši dopis:) 3. olt. je bil postavljen 1674; nad c. vrati lesen kor; pred c. vrati odprta lopa; olt. pred c. vrati odstranjen

5. BLED-REČICA, P. C. SV. ANDREJA,

- (1631) olt.: 1. sv. Andrej,
2. sv. Ahacij,
3. sv. Katarina.
- (1668) om. 3 olt.; obsežna odprta lopa pred c. vrati; zamreženo fasadno okno ob vratih

6. SPODNJE GORJE, P. C. SV. OŽBALTA,

- (1631) olt.: 1. sv. Ožbalt,
2. sv. Lucija,
3. sv. Primož in Felicijan.
- (1668) starodaven strop v ladji; om. 3 olt.; nova zakristija

7. BLEJSKA DOBRAVA, P. C. SV. ŠTEFANA,

- (1631) olt.: 1. sv. Štefan,
2. sv. M. Magdalena.
- (1668) om. 2 olt.: olt. sv. Štefana; na mestu olt. sv. Magdalene, ki ga je Scarlichi ukazal odstraniti, so zgradili novo kapelo z olt., ki bo kmalu pripravljen za posv. (poznejši pripis: 22. avg. 1673 dovoljenje za titul. sv. Avguština); nad c. vrati lesen kor; kor v lopi pred c. vrati; zakristija pod zvonikom

Rečica po Valvasorjevi Topografiji sodobne vojvodine Kranjske, 1679

8. BLEED-OTOK, PROŠT. C. DEVICE MARIJE,

- (1631) olt.: 1. Devica Marija,
2. sv. Ana,
3. sv. M. Magdalena,
4. sv. Blaž,
5. sv. Urh.
- (1661) viz.: sred. olt. sv. Ane naj odstranijo; interdikt za zid. olt. sv. Mihaela ob zunanji juž. steni; om. lopa; vizitacijo je po naročilu briksenškega škofa oviral oskrbnik blejskega gradu
- (1668) že 1665 je gen. vikar Terpin nameraval viz. c., zadržan zaradi zastavljenih ovir pa je poslal pismeni protest na blejski grad, češ da naj ne kršijo jurisdikcijske pravice lj. škofa na račun povečevanja pravic briksenškega, ki ima v c. le skromen beneficij

ZGORNJE GORJE, Ž. C. SV. JURIJA,

- (1631) olt.: 1. sv. Jurij,
2. Devica Marija,
3. s.p.
- [1657] om. viz.
- (1661) 3. olt. posv. sv. Valentinu
- (1665) om. 3 olt.: olt. sv. Jurija z lepim nastavkom; olt. D. Marije; olt. sv. Valentina; om. lopa; streha c. in zvonik v dobrem stanju; ž. ima 2 podružnici
- (1685) om. 3 olt.; razpadajočo streho in strop naj popravijo; soseska prosi dovoljenja za razširitev c.

ZGORNJE GORJE, KAP. SV. MIHAELA NA POK.,

- (1631) olt.: 1. sv. Mihael.

1. MEVKUŽ, P. C. SV. MIKLAVŽA,

- (1631) olt.: 1. sv. Miklavž,
2. sv. Jedrt,
3. sv. Primož.
- (1661) na olt. sv. Jedrti še niso ustrezno nadomestili starega kipa svetnice, ki so ga zamenjali s podobo D. Marije; Mevkuž om. kot edina podružnica Zg. Gorij

Blejski otok po Valvasorjevi Topografiji sodobne vojvodine Kranjske, 1679

(1668) c. posv. 1465 (napis na slavoloku); c. pobeljena; om. 3 olt.: sv. Miklavža, sv. Jedrti in sv. Florijana; obsežna odprta lopa pred c. vrati; nova c. streha; sredi strehe lesen stolpič z zvonovoma

2. SEBENJE, KAP. SV. TROJICE (DEVICE MARIJE),

(1631) olt.: 1. Devica Marija Vnebovzeta.

(1668) c. in olt. posv. škof Hren; prezb. in ladja obokana; om. 2 olt.: olt. sv. Trojice in Marije Vnebovzete posv. škof Hren; str. olt. s.p. ob slavoloku naj odstranijo; zamreženo fasadno okno ob vratih; pred vrati odprta lopa s korom; s kamni zaznamovan prostor za pok. obzidje; zid. olt. v zakristiji (krita z lesenim stropom) naj odstranijo; pri vel. olt. benef. grofov de Turri iz radovljiškega gospostva; v ladji grobnica ustanoviteljice c. Ane Marije Lenkovič, roj. Turri (nagrobna plošča z njenimi insignijami); naj popravijo streho

SREDNJA VAS V BOHINJU, V. C. SV. MARTINA,

(1631) olt.: 1. sv. Martin,
2. sv. Andrej,
3. sv. Štefan.

(1661) om. še 4. olt. v kapeli sv. Reš. Telesa; prosijo za posv. listine 3 olt., ki jih je posv. pičenski škof; obnovili bodo zakristijo

(1665) sv. olja hranijo neprimerno v piramidastem pokrovu krstilnika (naj jih premeste v omarico na ev. str. prezb.); om. 4 olt.: olt. sv. Martina; olt. sv. Andreja; olt. sv. Reš. Telesa v kap. na ev. str.; olt. sv. Štefana; zakristija ni opremljena; om. strop v ladji; om. lopa; ž. ima 8 podružnic

(1685) om. 4 olt.: olt. sv. Martina, polih. in pozl. (sr. kip svetnika); olt. sv. Andreja, zmerno polih. in pozl. (sr. sl. - platno sv. Andreja), naj z olt. odstranijo kip sv. Martina; olt. sv. Reš. Telesa v kapeli, polih. in pozl. (sr. sl. - platno Gospodove gostije), z br. sv. Reš. Telesa; olt. sv. Štefana, majhen, skromno okrašen (sr. starodavna slika svetnika), naj z olt. odstranijo odvečen kip; namenili so se napraviti c. klopi; leseni stolpič sredi strehe naj odstranijo in ga zgrade na drugem mestu (na fasadi), če ima c. potrebna sredstva; br. sv. Reš. Telesa; ž. ima 8 podružnic

SREDNJA VAS V BOHINJU, KAP. SV. MIHAELA NA POK.

(1631) olt.: 1. sv. Mihael.

1. BITNJE, P. C. DEVICE MARIJE,

(1631) olt.: 1. Devica Marija,
2. sv. Ana,
3. sv. Jakob.

(1661) exam. -; viz.: br. sv. rožnega venca namerava podreti staro in zgraditi novo večjo c.

(1668) mnogo razpok v prezb., zato soseska in udje br. sv. rožnega venca nameravajo zgraditi novega, širšega in svetlejšega; om. 3 olt.; olt. D. Marije ima lep nastavek; zamreženi fasadni okni ob vratih; obsežna odprta lopa sega do pok. obzidja; br. sv. rožnega venca ust. 2. sept. 1648 (potrdil F. M. Vaccano), pok. baron Sigismund de Javerburg je volil br. 400 fl; pokopi na pok.

(1685) ob viz. 10. maja 1685 je škof Herberstein posv. 2 olt. in blagoslovil pokopališče; om. br. sv. rožnega venca

2. JEREKA, P. C. SV. MARJETE,

(1631) olt.: 1. sv. Marjeta,
2. s.p.

(1661) exam.: na prejšnji viz. ukazano, naj odstranijo str. olt. in zid. olt. v lopi; na vel. olt. s titul. sv. Marjete, Florijana in Volbenka naj kip sv. Jurija nadomeste z Volbenkom; naj c. pobelijo in obnove razpadajočo fasado

(1668) c. in olt. posv. 3. okt. 1502; ker je bila stara stavba zelo majhna in v razpadajočem stanju, so pred 4 leti iz temeljev na novo zgradili večjo (najprej so sezidali ladjo, dvakrat večjo od starega prezb., naslednje leto so postavili tudi nov prezb.); pred obnovo je imela c. 3 olt., zdaj ima le olt. sv. Marjete, posv. 3. okt. 1502, z lepo pozlačenim nastavkom; s časom naj bi postavili tudi oba str. olt.; nad vrati lesen kor; 2 zamreženi fasadni okni ob vratih; odprta lopa pred vrati; nova zakristija z lesenim stropom; pok. obzidje je zaradi gradbenih del poškodovano

3. BOHINJ-JEZERO, P. C. SV. DUHA,

(1631) olt.: 1. sv. Duh.

(1661) exam.: naj odstranijo zid. olt. pred vhodom

(1668) prezb. obnovljen in pobeljen; om. olt. sv. Duha z novim nastavkom (les 80 fl, pozlata 70 fl; slikarju zlatitve še niso izplačali); olt. s starim nastavkom, ki so ga ključarji brez škof. dovoljenja postavili na ep. str., naj odstranijo; zid. olt. v lopi naj predelajo v menzo za zbiranje darov; c. nima pok. obzidja, kamenje pa je že pripravljeno

4. BOHINJ-JEZERO, P. C. SV. JANEZA KRST.,

(1631) olt.: 1. sv. Janez Krst.,
2. sv. Janez [Ev.],
3. sv. Elizabeta.

(1661) exam.: nova nastavka str. olt.

(1668) prezb. in ladja obokana; om. 3 olt.: olt. sv. Janeza Krst.; str. olt., ki ju je Scarlichi ukazal odstraniti, imata nova nastavka, titul. domnevno sv. Elizabeta in Obglavljenje Janeza Krst.; 2 zamreženi fasadni okni ob vratih; obsežna lopa sega do pok. obzidja; zakristija zgrajena pred 4 leti

5. STARA FUŽINA, P. C. SV. PAVLA,

(1631) olt.: 1. sv. Pavel.

(1661) exam.: naj odstranijo zidan olt. v lopi

(1668) olt. sv. Pavla posv. 1652 pičenski škof F. M. Vaccano; lesen kor nad c. vrati; pred c. vhodom lopa s streho na 4 lesenih stebrih, naj jo tlakujejo s kamnom ali z opeko; zid. olt. v lopi še ni odstranjen

6. BROD, P. C. SV. M. MAGDALENE,

(1631) olt.: 1. sv. M. Magdalena,
2. sv. Jernej,
3. sv. Krištof.

(1661) exam.: po prejšnji viz. ukazano odstraniti oba str. olt. in obnoviti razpadajoči prezb.; strop, ki sega 1 komolec pod slavolok, naj dvignejo in prilagode višini c.

(1668) c. in olt. posv. lj. škof Krištof Ravbar 26. jun. 1521; prezb. obnovljen in pobeljen; 1664 nov strop v ladji; om. 1 olt. sv. Magdalene, posv. 26. jun. 1521; oba str. olt. po Scarlichijevem ukazu odstranjena; kamnoseško izdelan portal; odprta lopa pred c. vrati sega do pok. obzidja; zid. olt. v lopi predelan v menzo za zbiranje darov

7. NEMŠKI ROVT, P. C. SV. AHACIJA,

- (1631) olt.: 1. sv. Ahacij,
2. s.p.,
3. sv. Fabijan in Boštjan.
- [1654] om. viz.
- (1661) exam.: netitul. olt. naj opremijo ali odstranijo
- (1668) c. in olt. posv. koprski škof Jacobus Valeresso 1492 z dovoljenjem lj. prošta in gen. vik. Petra; ob viz. 1654 prezb. v razpadajočem stanju, pozneje so ga povezali z železnim drogom, razpok pa še niso zazidali in prezb. še niso pobelili; om. 3 olt.: olt. sv. Ahacija posv. 1492 ima nov nastavek; olt. z novim nastavkom sv. Kancija, Kancijana in Kancijanile; olt. sv. Boštjana in Fabijana posv. 1492; pred c. vrati zvonik z lesenim stolpom

*8. BOHINJSKA BISTRICA, P. C. SV. MIKLAVŽA,

- (1631) olt.: 1. sv. Miklavž,
2. Devica Marija,
3. sv. Peter.
- (1661) na prejšnji viz. ukazano odstraniti zidani olt. pred vhodom
- (1668) razpok v prezb. in ladji niso zazidali, da bi ne uničili starodavnih fresk; om. 3 olt.: olt. sv. Miklavža; olt.D. Marije s starim poslikanim nastavkom; olt. sv. Petra s starodavnim nastavkom v obliki omare s krili; široko odprta lopa pred c. vrati sega do pok. obzidja; zid. olt. v lopi že odstranjen

ZASIP, Ž. C. SV. JANEZA KRST.,

- (1631) olt.: 1. sv. Janez Krst.,
2. Devica Marija,
3. sv. Mihael.
- (1661) olt. sv. Janeza Krst. ima nov nastavek; olt. D. Marije je zelo ozek; oba str. olt. naj odstranijo ali pa opremijo; zid. olt. pred vhodom naj odstranijo
- (1665) om. 3 olt.: olt. sv. Janeza Krst.; olt. D. Marije naj v 1 letu opremijo ali odstranijo; olt. sv. Mihaela, ki nima nastavka svojega titul., naj v 1 letu opremijo ali odstranijo; če bodo

str. olt. obdržali, naj ju od slavloloka prestavijo k steni; zid. olt. pred vrati naj odstranijo; župnika prezentira baron Lamberg s Kamna; ž. ima 1 podružnico

- (1685) om. 3 olt.: olt. sv. Janeza Krst., lepo pozl. in polih. (sr. pozl. kip svetnika); olt. D. Marije, skromno pozl. in polih. (sr. kip D. Marije); olt. sv. Mihaela, popravljen zaradi nezadostnega prostora; br. sv. Katarine; ž. ima 1 podružnico

*1. SV. KATARINA [HOM], KAP. SV. KATARINE,

- (1631) olt.: 1. nepoznan sv.,
2. sv. Katarina,
3. nepoznan sv.
- (1661) exam.: om. 1 olt.; neposv. str. olt. naj odstranijo; c. ima skromne dohodke
- (1668) vsa c. obnovljena; od temeljev zgrajen nov večji prezb.; stene v ladji povišane za 4 komolce; zraven prezb. zgrajen zvonik z zakristijo v sp. delu; om. 2 olt.: na novo postavljeni olt. sv. Katarine ima nov lepo rezljan in poslikan nastavek; str. olt. s.p. naj odstranijo; patronat nad c. pripada gospodom Lamberg s Kamna

JESENICE, Ž. C. SV. LENARTA,

- (1631) olt.: 1. sv. Lenart,
2. Devica Marija,
3. sv. Florijan.
- (1661) om. 3 olt.; olt. sv. Lenarta z ikonogr. nepravilno up.
- (1665) om. 3 olt.: olt. sv. Lenarta (svetnik napačno up. kot cistercijan in ne kot benediktinski menih); olt. D. Marije; olt. sv. Florijana; okrogla okna v prezb. naj predelajo v kvadratno obliko; br. sv. Reš. Telesa; ž. ima 3 podružnice
- (1685) om. 3 olt.: olt. sv. Lenarta, pozl. in polih. (sr. kip svetnika); olt. D. Marije, lepo polih. in pozl. (sr. oblečen kip D. Marije); olt. sv. Florijana, v celoti pozl. (sr. pozl. kip svetnika); om. 4 br.; ž. ima 4 podružnice

1. JESENICE-SAVA, KAP. DEVICE MARIJE (ROŽNEGA VENCA),

- (1631) olt.: 1. Devica Marija.
- (1661) birmovanje v c.

Jesenice po Valvasorjevi Topografiji sodobne vojvodine Kranjske, 1679

- (1668) od nekdanje kapele ostal le njen stari prezb., razširjena c. ladja pa je vsa na novo zgrajena; v zadnjem času je bil prezb. za olt. nastavkom še podaljšan in ima sedaj oratorij za olt. (podobno kapucin. c.) in na severni str. zakristijo, ker pa je prezb. neproporcionalen z ladjo, že načrtujejo novega, širšega in višjega; obokana c. ladja je s stebri deljena v 3 dele; om. 3 olt.: olt. D. Marije z relikvijami sv. Valentina (avtentika: Rim, 10. maj 1646); olt. sv. Petra in Pavla z novim nastavkom iz poliranega marmorja; olt. sv. Jožefa z lepim nastavkom iz poliranega marmorja; iz hiše baronov Bucelleni speljan lesen hodnik do lesenega kora nad c. vrati; fasadni okni ob c. vratih; lopo in pok. obzidje bodo zgradili, ko bo stavba v celoti dokončana; br. sv. rožnega venca potrjena 1623; om. mašna ustanova barona Horacija Bucelleni

Sava na Jesenicah po Valvasorjevi Topografiji sodobne vojvodine Kranjske, 1679

2. JESENICE-PLAVŽ, P. C. SV. BARBARE,

- (1631) olt.: 1. sv. Barbara,
2. Devica Marija,
3. sv. Anton.
- (1661) om. br. sv. Barbare
- (1668) c. posv. 9. aprila 1617; skoraj nov lesen strop v ladji; om. 3 olt.: olt. sv. Barbare z relikvijami sv. Peregrina; olt. D. Marije z relikvijami sv. Hiacinta; olt. sv. Antona, opata, z relikvijami sv. Rufina; relikvije treh sv. mučencev z avtentiko, izd. 21. maja 1647, so bile izkopane na pok. Caliatu po naročilu papeža Urbana VIII.; na levi str. prezb. zakristija, na desni zvonik z zvonovoma v stolpiču; nad c. vrati okroglo okno; c. nima pok. obzidja, ima pa urejen obhod za procesije; fundator c. ustanovil br. sv. Barbare s privileg. olt. (breve zanj izd. 3. jul. 1668)

Plavž na Jesenicah po Hrenovih Pontifikalnih protokolih (1600–1628)

3. JESENICE-KOROŠKA BELA, P. C. SV. INGENUINA,

- (1631) olt.: 1. sv. Ingenuin,
2. Devica Marija,
3. sv. Florijan.
- [1655] om. viz.
- (1668) ob viz. 1655 je bila v c. prepovedana raba tabernaklja, krstilnika in sv. olj; pozneje, ko je Buchheim zadevo predložil sv. sedežu, je bila raba spet vpeljana, ker c. velja za staro ž. c.; ciborij s pokrovom v obliki cesarske krone; prezb. in ladja obokana; om. 3 olt.: olt. sv. Genuina in

Plavž na Jesenicah po Valvasorjevi Topografiji sodobne vojvodine Kranjske, 1679

Albuina; olt. D. Marije posv. pred ok. 10 leti pičenski škof F. M. Vaccano; olt. sv. Ahacija prvič posv. urbinski škof Joannes 1362, profaniranega ob turških vpadih pa je znova posv. lj. škof Lamberg 2. okt. 1486 (z istim naslovom); nad c. vrati lesen kor, nad njim zvonik; pred c. vrati široko odprta lopa; olt. pred c. vrati nima več oblike olt.; v ladji grobnica gospodov de Javerburg; pokopi na pok.

4. PLANINA - SV. KRIŽ, P. C. SV. KRIŽA,

c. zgr. in posv. 1683

DOVJE, V. C. SV. MIHAELA

- (1631) olt.: 1. sv. Mihael,
2. s.p.,
3. Devica Marija,
4. sv. Miklavž.
- [1655] om. viz.
- (1661) olt. sv. Mihaela ima lepo pozlačen nastavek; olt. sv. Boštjana z novim nastavkom, prislonjen k steni na ep. str. c.; br. sv. Mihaela krasi olt. sv. Miklavža
- (1665) om. 4 olt.: olt. sv. Mihaela z novim dobro pozlačenim nastavkom; olt. D. Marije; olt. sv. Miklavža; olt. sv. Boštjana z novo kamn. menzo; lopa pred c. vrati; ž. ima 1 podružnico
- (1685) om. 4 olt.: olt. sv. Mihaela, lepo pozl. in rumeno b. (sr. kip nadangela Mihaela); olt. D. Marije, visok, lepo pozl. in polih. (sr. oblečen kip D. Marije); olt. sv. Miklavža, lepo pozl. in rdeče b. (sr. kip svetnika); olt. sv. Boštjana, visok, črno b. in pozl. (sr. kip svetnika); om. nepotrjena br. sv. Mihaela; c. ima 1 podružnico

1. MOJSTRANA, KAP. SV. KLEMENA,

- (1631) olt.: 1. sv. Klemen.
- (1668) c. zgrajena 1640 (o tem govore letnica in insignije ustanovitelja); om. 3 olt.: olt. sv. Klemena; olt. sv. Valentina s prevelikim nastavkom; olt. sv. Andreja; 2 fasadni okni ob vratih; odprta lopa pred vrati

KRANJSKA GORA, Ž. C. DEVICE MARIJE,

- (1631) olt.: 1. Devica Marija,
2. sv. Miklavž,

3. sv. Jurij.

- (1661) om. 3 olt.; razpadajoči obok v zakristiji naj nadomeste z lesenim stropom; om. osilegij
- [1663] om. viz.
- (1665) om. 3 olt.: olt. D. Marije; olt. sv. Miklavža v sp. delu s kipom Marije, ki pod plaščem varuje člane bratovščine (br. D. Marije ust. pri tem olt. pred 25 leti), v zg. delu s kipom sv. Miklavža; olt. sv. Jurija; om. osilegij; ž. ima 4 podružnice
- (1685) om. 3 olt.: olt. D. Marije, visok, lepo pozl. in polih. (sp. oblečen kip D. Marije, zg. sv. Trojica krona Marijo); olt. sv. Miklavža, lepo pozl. in polih. (sp. kip D. Marije, zg. kip sv. Miklavža), z br. D. Marije; olt. sv. Jurija, pozl. in polih. (sr. kip svetnika); imajo br. D. Marije Vnebovzete, ki ji je pridružena br. sv. Reš. Telesa; ž. ima 3 podružnice (ni všteta subvikariatna c. v Beli Peči)

1. PODKOREN, P. C. SV. ANDREJA,

- (1631) olt.: 1. sv. Andrej,
2. sv. Martin in Primož,
3. Devica Marija.
- (1668) prezb. nizek, nameravajo ga povišati; ob obnovi prezb. bodo zazidali stari stenski tabernakelj; om. 3 olt.: sv. Andreja, sv. Primoža in Martina, D. Marije; lesen kor nad vrati; zaradi vlage so dvignili nivo zakristije (prej 2 stopnici nižja od prezb.), namesto oboka so jo prekrili z lesenim stropom

2. RATEČE, P. C. SV. DUHA,

- (1631) olt.: 1. sv. Duh,
2. sv. Helena,
3. sv. Florijan.
- (1668) razpoke v prezb.; om. 3 olt.: olt. sv. Duha s starim nastavkom; olt. sv. Helene; olt. sv. Florijana; lesen kor pred c. vrati; pravkar grade pok. obzidje

3. RATEČE, P. C. SV. TOMAŽA,

- (1631) olt.: 1. sv. Tomaž,
2. sv. M. Magdalena,
3. sv. Janez.

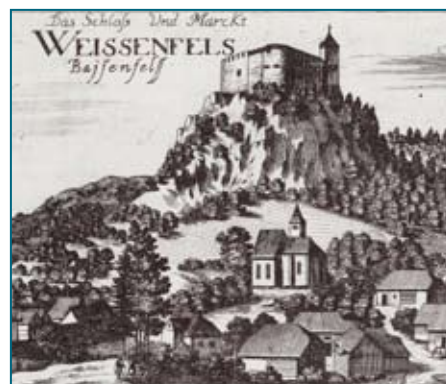
(1668) razpoke v prezb.; om. 3 olt.: sv. Tomaža, sv. Magdalene, sv. Janeza Krst.; tabernaklja še niso odstranili; ohranjeni so tudi še sledovi starega stenskega tabernaklja; odprta lopa pred c. vrati; pokopi na pok.

4. BELA PEČ, KURAT. C. SV. LENARTA,

(1631) olt.: 1. sv. Lenart,
2. Devica Marija,
3. sv. Uršula,
4. sv. Ana.

(1668) tabernakelj znotraj olepšan z modro barvo; sv. olja v starem tabernaklju; krstilnik pri stranskih vratih, nima piramidastega pokrova in ne sakrarija; prezb. in ladja obokana; om. 4 olt.; olt. sv. Ane ima izvrsten nastavek, ki še ni pozlačen; sred. olt. D. Marije so prestavili k zidu; v ladji grobnica ustanovitelja; lesen kor nad vrati; neenotne klopi; na zah. steni okroglo okno

(1685) om. kot subvikariatna oz. vikariatna c.; om. 4 olt.: olt. sv. Lenarta, visok, lepo pozl. in polih. (sr. pozl. kip svetnika); olt. sv. Ane, na novo zgrajen, neokrašen (sr. majhen kip sv. Ane); olt. sv. Križa, opremljen; olt. D. Marije, majhen, odpirajoč (sr. pozl. kip D. Marije); zvon iz kapele gradu Weissenfels bi radi obesili v zvonik; prosijo dovoljenja za ust. br. Kristusovega smrtnega boja; c. nima podružnic

Bela Peč po Valvasorjevi Topografiji sodobne vojvodine Kranjske, 1679

KOROŠKA

BELJAK - SV. NIKOLAJ (VILLACH|ST. NIKOLAI), Ž. C. SV. MIKLAVŽA

(1631) olt.: 1. sv. Miklavž,
2. Devica Marija,
3. sv. Barbara,
4. sv. Peter in Pavel,
5. sv. Matija.

(1685) om. 5 olt.: olt. sv. Miklavža, lepo pozl. in polih. (sr. tab. sl. svetnika); olt. D. Marije v kapeli, majhen, polih. in pozl. (sr. sl. - platno D. Marije); olt. sv. Janeza Krst., majhen, zmerno pozl. in polih. (sr. sl. - platno sv. Janeza Krst.); olt.

sv. Matija, majhen, pozl. in polih. (sr. sl. - platno sv. Matija);
olt. sv. Petra in Pavla (sr. sl. - platno obeh apostolov); br. ni;
ž. ima 4 podružnice (ni všteta c. v Domažalah)

1. DOMAŽALE (DAMTSCHACH), P. C. SV. JANEZA KRST.,

(1631) olt.: 1. sv. Janez Krst.,
2. s.p.

2. UMBAR (UMBERG), P. C. SV. MATEJA,

olt.: 1. sv. Matej,
2. Devica Marija,
3. s.p.

3. DRAGANJE (RAGAIN), P. C. SV. JERNEJA,

(1631) olt.: 1. sv. Jernej,
2. s.p.

4. SV. LENART [BELJAK] (ST. LEONHARD), P. C. SV. LENARTA,

(1631) olt.: 1. sv. Lenart,
2. sv. Jurij,
3. sv. Lenart.

5. SV. MAGDALENA [BELJAK] (ST. MAGDALEN),

P. C. SV. MAGDALENE,

(1631) olt.: 1. sv. Magdalena,
2. Devica Marija.

SV. RUPERT PRI BELJAKU (ST. RUPRECHT BEI VILLACH),

Ž. C. SV. RUPERTA,

(1631) olt.: 1. sv. Rupert,
2. Devica Marija,
3. sv. Rešnje Telo.

(1685) om. 3 olt.: olt. sv. Ruperta, lepo okrašen z rdečo b. in
zlatom (sr. sl.-platno sv. Ruperta); olt. Kristusovega rojstva,
majhen, pozl.; olt. sv. Reš. Telesa (sr. sl. monštrance, ki jo
drže angeli); br. ni; ž. ima 6 podružnic

SV. RUPERT PRI BELJAKU, KAP. SV. MIHAELA NA POK.,

(1631) olt.: 1. sv. Mihael.

1. GORIČE (GRITSCHACH), P. C. SV. OŽBALTA,

(1631) olt.: 1. sv. Ožbalt,
2. Devica Marija,
3. s.p.

2. SATTENDORF, P. C. SV. JERNEJA,

(1631) olt.: 1. sv. Jernej.

3. SV. ANDREJ [VAJŠKRA] (ST. ANDRŽ), P. C. SV. ANDREJA,

(1631) olt.: 1. sv. Andrej,
2. Devica Marija,
3. s.p.

4. GRAČE (GRATSCHACH), P. C. SV. FILIPA IN JAKOBA,

(1631) olt.: 1. sv. Filip in Jakob.

5. SV. MIHAEL [VAJŠKRA] (ST. MICHAEL), P. C. SV. MIHAELA,

(1631) olt.: 1. sv. Mihael.

6. SV. URH [STROJNA] (ST. ULRICH), P. C. SV. URHA,

(1631) olt.: 1. sv. Urh.

LIPA NAD VRBO (LIND OB VELDEN), Ž. C. SV. MARTINA,

(1631) olt.: 1. sv. Martin,
2. Devica Marija,
3. sv. Miklavž,
4. sv. Boštjan.

(1685) c. om. kot vikariat; om. 3 olt.: olt. sv. Martina, pozl. in črno b. (sr. kip svetnika); olt. sv. Reš. Telesa (sr. sl. - platno sv. Reš. Telesa); olt. sv. Florijana in Roka (sp. sl. obeh svetnikov, zg. kip sv. Boštjana); v osariju naj napravijo vrata ali odpirajoče se okno; om. br.; c. ima 3 podružnice

1. KONATIČE (KANTNIG), P. C. SV. PETRA IN PAVLA,

(1631) olt.: 1. sv. Peter in Pavel.

2. SEMISLAVČE (ST. LAMBRECHT), P. C. SV. LAMBERTA,

(1631) olt.: 1. sv. Lambert,
2. sv. Avguštin,
3. olt. se je podrl.

(1685) c. om. kot c. sv. Avguština

3. TMARA VAS (EMMERSDORF), P. C. SV. LOVRENCA,

(1631) olt.: 1. sv. Lovrenc.

***DVOR (KRANZLHOFEN), V. C. SV. JANEZA KRST.,**

(1631) olt.: 1. sv. Janez Krst.,
2. sv. Štefan,
3. Devica Marija.

(1685) om. 3 olt.: olt. sv. Janeza Krst., majhen, skromno polihr.

in pozl. (sr. kip svetnika); olt. D. Marije, majhen, okrašen (sr. kip D. Marije); olt. sv. Mohorja in Fortunata (sr. kipa obeh svetnikov); naj zgrade streho nad osarijem; br. ni; c. ima skromne dohodke; c. ima 5 podružnic

DVOR (KRANZLHOFEN), KARNER,

(1631) olt.: 1. nima olt.

1. SP. VOGLIČE (UNTERWINKLERN), P. C. SV. PAVLA,

(1631) olt.: 1. sv. Pavel.

2. VRBA OB JEZERU (VELDEN AM WÜRTHHER SEE),
P. C. SV. JAKOBA,

(1631) olt.: 1. sv. Jakob,
2. s.p.

3. TREŠIČE (DR?SCHITZ), P. C. SV. TILNA,

(1631) olt.: 1. sv. Tilen.

4. LOGA VAS (AUGSDORF), P. C. DEVICE MARIJE,

(1631) olt.: 1. Devica Marija,
2. sv. Mihael,
3. s.p.

*5. ŽOPRAČE (SELPRITSCH), P. C. SV. ANDREJA,

(1631) olt.: 1. sv. Andrej,
2. sv. Lenart,
3. s.p.

SKOČIDOL (GOTTESTAL), V. C. SV. MARJETE,

(1631) olt.: 1. sv. Marjeta,
2. sv. Janez Krst.,
3. Devica Marija.

(1685) c. om. kot subvikariat oz. vikariat; om. 3 olt.: olt. sv. Marjete, pozl. in polih. (sr. pozl. kip svetnice); olt. sv. Janeza Krst., majhen, zmerno pobarvan z rdečo b., pozl. in posrebren (sr. sl. - platno Jezusovega krsta); olt. D. Marije (sp. kip D. Marije, zg. sl. - platno Marijine zaroke); om. br. sv. Reš. Telesa; c. ima 1 podružnico (ni vštet Vernberk)

1. VERNBERK (WERNBERG), KAP. SV. KRIŽA,

(1631) olt.: 1. sv. Križ.

2. PODRAVLJE (F?DERLACH), P. C. SV. ŠTEFANA,

(1631) olt.: 1. sv. Štefan,

2. Devica Marija.

KRANJSKA

SMLEDNIK, Ž. C. SV. URHA,

- (1631) olt.: 1. sv. Urh,
2. Devica Marija,
3. sv. Štefan,
4. sv. Miklavž.
- [1652] om. viz.
- (1661) om. 3 olt.; sred. olt. D. Marije odstranjen in patroc. pridružen olt. sv. Štefana; om. osilegij
- (1665) om. 3 olt.: olt. sv. Urha; olt. sv. Štefana ob slavlolu (ker mu je bilo pridruženo bogoslužje s sred. olt. D. Marije, ga včasih poimenujejo po njegovem naslovu); olt. sv. Miklavža ob slavlolu; ž. ima 8 podružnic
- (1685) om. 3 olt.: olt. sv. Urha, pozl. in rumeno b. (sr. kip svetnika), škof ga je ob viz. tudi posv.; olt. sv. Štefana, pozl. in polih. (sr. kip svetnika); olt. sv. Miklavža (sr. pozl. kip svetnika), škof ga je ob viz. tudi posvetil; br. ni; ž. ima 8 podružnic

1. HRAŠE, P. C. SV. JAKOBA,

- (1631) olt.: 1. sv. Jakob,
2. sv. Anton,
3. sv. Ana in Uršula.
- (1668) om. 3 olt.: olt. sv. Jakoba; olt. sv. Antona opata z lepim dobro pozlačenim nastavkom; olt. sv. Ane; nad vrati lesen kor; pred vrati odprta lopa; nad lopo lesen stolpič z zvonovoma; c. krita s kamnitnimi ploščami, lopa s skodlami; c. nima pok. obzidja

2. VALBURGA, P. C. SV. VALBURGE,

- (1631) olt.: 1. sv. Valburga,
2. s.p.,
3. s.p.
- (1668) nov obokan prez. zgrajen 1663 s sredstvi Štefana pl. Butalič (Butalizhius) in njegove žene; om. 1 olt. sv. Valburge z lepim dobro pozlačenim nastavkom; pred vrati

odprta lopa; nad lopo lesen stolpič z zvonovoma; strop je skoraj nov; streha krita s hrastovimi škodlami; c. nima pok. obzidja

3. TRBOJE, P. C. DEVICE MARIJE,

(1631) olt.: 1. Devica Marija,
2. sv. Miklavž,
3. sv. Lenart.

(1668) v prezb. naj napravijo nov tlak; v ladji starodaven strop; om. 3 olt.: olt. D. Marije z lepim nastavkom; olt. sv. Miklavža prenesen k slavoloku, z lepim dobro pozlačenim nastavkom; olt. sv. Lenarta z novim dobro pozlačenim nastavkom; pred c. vrati zgrajen zvonik

4. MOŠE, P. C. SV. MIHAELA,

(1631) olt.: 1. sv. Mihael,
2. sv. Primož.

(1668) zelo nizko ladjo je soseska povišala za 2 komolca, zdaj pa potrebuje nov strop; c. na novo pobeljena; om. 2 olt.: olt. sv. Mihaela; olt. sv. Primoža naj odstranijo, ker je c. zelo revna, bogoslužje pa naj prenesejo k vel. olt. (vrh olt. nastavka naj postavijo majhen kip sv. Primoža v spomin na njegov olt.); pred c. vrati je soseska pred 7 leti zgradila zvonik; zvonik in prezb. sta krita s kamnitnimi ploščami

5. ZGORNJE PIRNIČE, P. C. SV. TOMAŽA,

(1631) olt.: 1. sv. Tomaž,
2. sv. Lenart.

(1668) v ladji poslikan strop; sredi stropa vise vrvi 2 zvonov iz lesenega stolpiča na strehi; om. 2 olt.: olt. sv. Tomaža s primernim dobro pozlačenim nastavkom - v Scarlichijevem času je stal pod slavolokom, zato ga je ukazal prestaviti globlje v novi prezb.; olt. sv. Lenarta z lepim pozlačenim nastavkom (naj siv habit svetnika spremene v črno barvo); pred vrati odprta lopa; c. nima pok. obzidja

6. SPODNJE PIRNIČE, P. C. SV. KRIŽA,

(1631) olt.: 1. sv. Križ,
2. s.p.

(1668) om. 1 olt. sv. Križa, ki je sprva stal pod slavolokom, pozneje pa je bil prenešen globlje v prezb., ima lep dobro pozlačen nastavek (kip Odrešenika z zemeljsko oblo v sp. in sv.

Helena s križem v zg. delu); ladja temačna; naj zazidajo razpoke ob vratih; pred vrati odprta lopa; nad lopo zgrajen zvonik; c. krita s kamn. ploščami; c. nima pok. obzidja

7. TACEN, P. C. SV. JURIJA,

(1631) olt.: 1. sv. Jurij.

(1668) c. je izvrstno urejena; prezb. nov, zgrajen 1653; v ladji nov strop; nov olt. sv. Jurija (postavljen v novi prezb.) z dobro pozlačenim nastavkom; pred c. vrati zvonik; streha iz kamnitnih plošč

8. ZBILJE, P. C. SV. JANEZA [KRST.],

(1631) olt.: 1. sv. Janez [Krst.].

(1668) c. je z dovoljenjem lj. škofa Krištofa Ravbarja posv. pičenski škof Georgius 10. maja 1496; 1662 iz temeljev zgrajen nov prezb.; ladja je popravljena; v novi prezb. na novo postavljen olt. sv. Janeza Krst.; pred c. vrati lopa; zid. olt. v lopi naj odstranijo ali predelajo v menzo za zbiranje darov; zvonik stoji ločeno od c.; c. nima pok. obzidja

ŠMARTNO POD ŠMARNO GORO, Ž. C. SV. MARTINA,

(1631) olt.: 1. sv. Martin,
2. sv. M. Magdalena,
3. sv. Janez.

[1652] om. viz.

(1661) viz.; olt. sv. Martina ima lep pozlačen nastavek; zakristija razširjena

(1665) om. 3 olt.: olt. sv. Martina; olt. sv. Magdalene z novo menzo; olt. sv. Janeza Krst. z novo menzo; ž. ima 2 podružnici

(1685) om. 3 olt.: olt. sv. Martina, pozl. in polih. (sr. kip svetnika); olt. sv. Magdalene, nov, še nepozl. (sr. kip svetnice); olt. sv. Janeza Krst., primerno okrašen (sr. kip. up. Jezusovega krsta); soseska prosi dovoljenja za pozlatitev olt.; br. ni; ž. ima 2 podružnici

1. SREDNJE GAMELJNE, P. C. SV. ANDREJA,

(1631) olt.: 1. sv. Andrej.

(1668) 22. febr. 1520 je c., olt. in pok. s soglasjem škofa Krištofa Ravbarja posv. Natalis a Torre, škof s Krka; pred 4 leti

c. skupaj z vasjo pogorela; od temeljev na novo zgrajen obokan prezb.; ladja ima novo streho in strop; vsa c. pobeljena; om. 1 olt.; zidan zvonik pred c. vrati; zaradi popravila c. so zastavili travnik (za 50 fl)

2. SPODNJE GAMELJNE, P. C. SV. LENARTA,

- (1631) olt.: 1. sv. Lenart.
- (1668) nov obokan prezb.; v ladji skoraj nov strop; om. 1 olt.; odprta lopa pred c. vrati sega do pok. obzidja

VODICE, Ž. C. SV. MARJETE,

- (1631) olt.: 1. sv. Marjeta,
2. Devica Marija,
3. sv. Miklavž,
4. sv. Florijan.
- [1652] om. viz.
- (1661) naj desno str. cerkve prilagode širši levi str., vendar naj se prej posvetujejo z mojstrom glede oboka (ali se bo stari obok ohranil oz. novi dobro prilagodil), naj jo tudi podaljšajo, da bo na pročelju izravnana z zvonikom (soseska se ne strinja s širitvijo c.); om. 3 olt. (brez olt. sv. Florijana); olt. sv. Miklavža z novim še nepozlačenim nastavkom postane br. oltar br. sv. Reš. Telesa (svetnikov kip se prenese v atiko); om. zakristija s trdnim obokom; om. osilegij
- (1665) ker je leva str. ladje razširjena, so sklenili razširiti tudi desno, ko bodo zbrali potrebno vsoto denarja; viz. jih je spet opomnil, naj ne začenjajo dela, dokler jim mojster ne zagotovi, da se bo stari obok ohranil ali vsaj dobro prilagodil prezidavi; om. 3 olt.: olt. sv. Marjete; olt. D. Marije z novo menzo; olt. sv. Miklavža ob slavoloku na razširjeni ep. str. c. je Scarlichi ukazal premakniti k steni (pridruženo mu je bilo bogoslužje z odstranjenega sred. olt. sv. Florijana); ž. ima 5 podružnic (vključno z novo c. sv. Lucije na Skaručni)
- (1684) om. 3 olt.: olt. sv. Marjete, polihromiran in pozlačen (sp. kip Marjete, zg. kip Marije z Jezuščkom); olt. sv. Miklavža in Martina, pozlačen (sp. izrezljana monštranca, zg. podoba sv. Martina); olt. D. Marije na novo pozlačen (sp. kipec Marijinega oznanjenja); c. ima nizke dohodke, zato je skromno okrašena; streha razpada; želijo obnoviti br. sv.

1. ŠMARNNA GORA, P. C. DEVICE MARIJE,

- (1631) olt.: 1. Devica Marija,
2. Devica Marija,
3. Devica Marija,
4. Devica Marija,
5. sv. Florijan,
6. sv. Barbara,
7. sv. Ahacij,
8. sv. Ana,
9. sv. Miklavž.
- (1668) ladja je zid. slopi po sredini deljena v 2 dela; juž. str. je bržčas starejša (prvotna) c.; sev. str. ima prizidano kapelo sv. Florijana in Ahacija; om. 7 olt.: olt. D. Marije; olt. D. Marije s pozlačenim nastavkom Oznanjenja v kapeli na ev. str.; olt. D. Marije med obema prezb. (koroma) so po Scarlichijevem ukazu prestavili k steni in ga želijo preimenovali na naslov sv. Janeza Krst.; sred. olt. sv. Florijana in Ahacija po Scarlichijevem ukazu prenešen v lastno kapelo na ev. str.; sred. olt. sv. Katarine in Barbare po ukazu Scarlichija prenešen k steni na ev. str.; olt. sv. Ane z dobro pozlačenim nastavkom stoji sredi c. ob stebru; olt. sv. Miklavža ob slavoloku; v slavoloku Križani (naravne vel.); zakristija podobna kriпти, zato naj za zakr. rabo preurede kapelo na desni str. prezb., tamkajšnji olt. pa naj prenesejo k slavoloku; privilegiran vel. olt.; br. sv. rožnega venca; c. nima lope, jo pa od vseh str. obdajajo zidovi in stavbe za romarje (prenočišča na prostem)
- (1684) br. sv. rožnega venca

ŠMARNNA GORA, KAP. NA POK., S.P.

- (1631) olt.: 1. olt. s.p.
- (1668) na vse str. odprta kapela za maše ob romarskih shodih

2. REPNJJE, P. C. SV. TILNA,

- (1631) olt.: 1. sv. Tilen,
2. sv. Lenart,
3. sv. M. Magdalena.
- (1668) c. majhna; sev. del ladje, ki je bil pozneje prizidan, ima drugače zasnovan strop (naj ga v taki obliki napravijo po vsej c.); om. 3 olt.: sv. Tilna, sv. Lenarta, sv. Barbare; pred

vrati odprta lopa; zid. olt. v lopi za maševanje ob romarskih shodih je Scarlichi toleriral; pokopališče podobno trdnjavi, obdano z visokimi zidovi in stolpi - refugij ob napadih sovražnika; streha krita s hrastovimi skodlami; zvonik trden, s 3 zvonovi

REPNIJE, KAP., S. P.,

(1631) olt.: 1. olt. s.p. lesena kap.

(1668) leseno kap., postavljeno zunaj obzidja (tabora) in namenjeno maševanju ob velikih shodih, so po viz. ukazu odstranili; na mestu lesene sedaj stoji na 3 str. odprta zid. kapela, ki je povezana z obzidjem (naj jo zapro in naj v njej ne shranjujejo slame)

3. UTIK, P. C. SV. ŠTEFANA,

(1631) olt.: 1. sv. Štefan,
2. sv. Jurij,
3. Devica Marija.

(1668) c. odlično popravljena: v skladu s Scarlichijevimi viz. so iz 2 prezb. (korov) napravili enega z zakristijo na ev. str., polovico ladje pa so iz temeljev na novo zgradili in lepo razširili, tako da ostaja vključena v novo stavbo komaj tretjina zidov stare c.; prezb. je za 1 stopnico dvignjen nad nivo ladje (vel. olt. dvignjen še za 2 stopnici) in ima korno klop na juž. str.; om. 3 olt.: olt. sv. Štefana; olt. sv. Jurija; olt. D. Marije sedaj z izvrstnim pozlačenim nastavkom sv. Valentina (želiyo preimenovanje olt.); nad vrati lesen kor; zid. olt. pred vrati naj predelajo v menzo za zbiranje darov; c. in zvonik krita s kamnitimi strešniki

4. ŠINKOV TURN, P. C. DEVICE MARIJE,

(1631) olt.: 1. Devica Marija,
2. s.p.,
3. s.p.

(1668) om.1 olt. D. Marije; nad vrati lesen kor; pred c. vrati zid. zvonik; pod zvonikom lopa

(1684) ključarji tožijo Hrena, da si je prilastil c. in je v mežnarijo naselil svojega oskrbnika; če se zadeva s Hrenom ne bo uredila, škof soglaša z namenom soseske, da se zgradi nova c., za staro pa se izreče interdikt

Šinkov Turn po Valvasorjevi Topografiji sodobne vojvodine Kranjske, 1679

5. SKARUČNA, P. C. SV. LUCIJE

- (1661) Soseska prosi škofa dovoljenja za graditev nove cerkve
- (1668) c. in olt. je 10. jul. 1667 posv. škof Rabatta; c. je velika in svetla; prezb. dokončan 1664, obokan, s korno klopjo za duhovščino ali za gospodo; v ladji nov z barvami lepo okrašen strop; om. 3 olt.: olt. sv. Lucije posv. 10. jul. 1667 (njegov nastavek imajo pravkar v delu); olt. sv. Mihaela; olt. sv. Mateja in Marka; nad vrati lesen kor; zamreženi fasadni okni ob vratih; lopa še ni zgrajena; za pok. obzidje je prostor že določen (z dovoljenjem smledniškega gospoda Ferdinanda de Werdenberg); opečnata streha; nad vrati lesen stolpič z zvonovoma; zakristija na ev. str.

DOB, Ž. C. SV. MARTINA,

- (1631) olt.: 1. sv. Martin,
2. sv. Katarina,
3. Devica Marija.
- (1661) om. 4. olt. sv. Mihaela v kap. na ep. strani, posv. skupaj z olt. sv. Katarine 25. jun. 1661; okrog c. močan obrambni tabor
- (1665) om. 4 olt.: sv. Martina, D. Marije, sv. Katarine, sv. Mihaela v kap.; ž. ima 7 podružnic
- (1684) om. 4 olt., dobro okrašeni; ž. nima br.; ž. ima 7 podružnic

1. ŠENTVID PRI LUKOVICI, P. C. SV. VIDA,

- (1631) olt.: 1. sv. Vid,
2. s.p.,
3. sv. Štefan in Jakob.
- (1668) prezb. in ladja obokana; om. 3 olt.: olt. sv. Vida z izvrstno pozlačenim nastavkom; olt. sv. Antona opata; olt. sv. Štefana in Jakoba; nad vrati lesen kor; pred vrati odprta lopa; pokopi na pok.
- (1684) exam.

2. BRDO PRI LUKOVICI, P. C. DEVICE MARIJE,

- (1631) olt.: 1. Devica Marija,
2. sv. Janez Krst.
- (1668) c. visoka; kapela ob ladji; om. 2 olt.: olt. D. Marije z novim

nastavkom; str. olt., ki je stal med slavolokom, so prestavili; nad vrati lesen kor; pred vrati na straneh odprta lopa z lesenim stropom; nad lopo lesen stolpič z zvonovoma; zid. olt. v lopi naj odstranijo; pokopi na pok.

(1684) Abfalter z Brda je dal v c. pokopati več svojih otrok, za c. pa ni nič prispeval

3. RAFOLČE, P. C. SV. KATARINE,

(1631) olt.: 1. sv. Katarina,
2. Devica Marija.

(1668) pred ok. 10 leti od temeljev nov prezb.; om. 2 olt.: olt. sv. Katarine s 3 na les slikanimi podobami namesto nastavka (pravkar imajo v delu nov nastavek za 100 fl; olt. sv. Ane (prečrtano: D. Marije) s tabelno sliko; pred c. vrati odprta lopa, katere leseno ostrešje je oprto na lesenih stebrov; zid. olt. v lopi naj odstranijo; pokopi na pok.

4. ZLATO POLJE, P. C. SV. M. MAGDALENE,

(1631) olt.: 1. sv. M. Magdalena,
2. sv. Luka,
3. sv. Katarina.

(1668) om. 3 olt.: olt. sv. Magdalene s starim nastavkom (pravkar imajo v delu nov nastavek za 200 fl); str. olt. sv. Luka in sv. Katarine naj odstranijo (pripis: 1674 oba olt. odstranjena in na mestu olt. sv. Luke na stroške soseske postavljen olt. sv. Aleša); pred vrati lopa z lesenim opažem; zid. olt. v lopi; nad lopo stolpič z zvonovoma; pokopi na pok.

(1684) exam.

5. SPODNJE PRAPREČE, P. C. SV. LUKA,

(1631) olt.: 1. sv. Luka,
2. s.p.,
3. sv. Barbara,
4. sv. Peter,
5. sv. Uršula,
6. Devica Marija.

(1668) c. je 20. sept. 1523 posv. sufragana oglejskega patriarha Daniel de Rubeis; 11. jun. 1535 je Daniel de Rubeis c. znova posvetil; c. je veličastna; prezb. je širok in visok, za 3 stopnice dvignjen nad nivo ladje, vel. olt. pa je tudi dvignjen za 3 stopnice; ladja je deljena v 3 dele, z vsake

str. s po 4 loki (arkadami) nad »stebri«; na obeh str. ladje po 1 kap.; ob zadnji arkadi se začneja zvonik, njegovo golo zidovje naj zgladijo s cementom in pobelijo; c. je v celoti obokana; om. 5 olt.: olt. sv. Luke (o posv. pričata obe posv. listini) z izvrstno pozlačenim nastavkom, s kipom D. Marije v sp. in sv. Luke v zg. delu; olt. sv. Petra ob slavoloku, posv. 1523; olt. sv. Barbare in Helene v kapeli na ev. str., posv. 1535; olt. D. Marije ob slavoloku, posv. 1523; olt. sv. Uršule v kapeli na ep. str. še nima lastnega nastavka; pokopi na pok.

(1684) c. je opustela, ker so ponehale romarske procesije, soseska pa je sama ne more v celoti vzdrževati

6. ŠKOCJAN, P. C. SV. KANCIJANA,

(1631) olt.: 1. sv. Kancijan,
2. sv. Peter,
3. sv. Boštjan.

(1668) c. zelo vlažna; v ladji skoraj nov strop; om. 3 olt.; pred vrati odprta lopa; zid. olt. v lopi naj odstranijo; nad lopo stolpič z zvonovoma; streha krita s kamnitnimi ploščami; pokopi na pok.

7. KRTINA, P. C. SV. LENARTA,

(1631) olt.: 1. sv. Lenart,
2. sv. Lenart,
3. Devica Marija,
4. s.p.

(1668) c. in olt. je 27. avg. 1458 posv. škof Fortunat, gen. vik. oglejskega patriarha Ludovika; c. brez prezb. je grajena v podolžnem pravokotniku, obokana je z enotnim in nepretrganim obokom, ki ga opira 5 stebrov na vsaki str.; okna so široka in se dvigajo do oboka; olt. so nameščeni pod okni; om. 4 olt.: olt. sv. Lenarta posv. 27. avg. 1458; olt. sv. Duha (po posv. listini) zdaj imenovan olt. sv. Roka – v nastavku up. nebeški Oče, ki svetu pošilja puščice, Kristus Odrešenik, Marija, sv. Janez Krst. in Rok kot priprošnjiki zoper njegovo jezo (naj nastavek nadomeste s tablo z up. prihoda sv. Duha nad apostole v obliki gorečih jezikov); olt. D. Marije posv. 1458; olt. s starim kipom sv. Lenarta, ki so ga nameravali posv. sv. Roku, naj primerno opremijo ali odstranijo; c. obdaja visok zid v obliki trdnjave (trdnjavska vrata in 2 stolpa); zvonik je vključen v trdnjavsko obzidje in stoji ločeno od c.; c., zvonik in

obzidje so kriti s kamnitnimi ploščami

(1684) exam.

KRAŠNJA, V. C. SV. TOMAŽA,

(1631) olt.: 1. sv. Tomaž,
2. s.p.,
3. sv. Miklavž.

[1658] om. viz.

(1661) olt. v zakristiji in olt. v lopi še nista odstranjena; določila viz. konstitucij niso izpolnjena

(1665) om. 3 olt.: sv. Tomaža, sv. Ane, sv. Miklavža; zid. olt. v zakristiji in zid. olt. pred vhodom odstranjena; nova kazula (dar župnika Andreja Juvan); ž. ima 5 podružnic

(1684) om. 3 olt.; c. je v razpadajočem stanju; nimajo br.; ž. ima 5 podružnic

1. PŠAJNOVICA, P. C. SV. LENARTA,

(1631) olt.: 1. sv. Lenart,
2. sv. Elizabeta,
3. sv. Klemen.

(1668) c. dokaj primerno zgrajena; v ladji starodaven strop; pred vrati lopa z lesenim opažem; zid. olt. v lopi naj odstranijo; nad lopo lesen stolpič z zvonovoma

2. ČEŠNJICE, P. C. DEVICE MARIJE,

(1631) olt.: 1. Devica Marija,
2. sv. Janez Krst.,
3. sv. Ana.

(1668) c. in 2 olt. je 21. jun. 1517 posv. kaprulanski škof Daniel de Rubeis, sufragan oglejskega patriarha Marka; c. dovolj primerna; om. 3 olt.: olt. D. Marije; olt. sv. Janeza Krst. z lepim dobro pozlačenim nastavkom; olt. sv. Ane; pred c. vrati odprta lopa; zid. olt. v lopi naj odstranijo ali znižajo; c. obdaja visok zid (stolp) kot refugij pred napadi sovražnika

3. BLAGOVICA, P. C. SV. PETRA,

(1631) olt.: 1. sv. Peter,
2. s.p.,
3. s.p.

(1668) pred 38 leti se je c. popolnoma podrla, pozneje so jo na novo zgradili, posv. pa še ni; c. je v celoti obokana; om. 3 olt.: olt. sv. Petra z lepim nastavkom; olt. sv. Katarine (znova postavljen v novo c.) z lepim pozlačenim nastavkom; nekdanji olt. sv. Miklavža ima nov nastavek s kipom sv. Valentina; v kotu zraven vrat vhod v zvonik; pred vrati odprta lopa; c. nima pok. obzidja; naj na sev. str. popravijo streho

4. GOLČAJ, P. C. SV. NEŽE,

(1631) olt.: 1. sv. Neža,
2. sv. Marjeta,
3. sv. Erazem.

(1668) prezb. poloblasto obokan; nov strop v ladji; om. 3 olt.: olt. sv. Neže posv. ob prejšnji vizitaciji; olt. sv. Marjete s primernim nastavkom; olt. sv. Erazma s primernim nastavkom; pred c. vrati odprta lesena lopa; zid. olt. v lopi že odstranjen; na koncu strehe nad gl. vrati zidan stolp z zvonovoma

5. ŠENTOŽBOLT, P. C. SV. OŽBALTA,

(1631) olt.: 1. sv. Ožbalt,
2. s.p.,
3. s.p.

(1668) prezb. zelo temačen in zelo nizek (Scarlich ga je ukazal razširiti in zvišati), ima 1 majhno okno; nov strop v ladji; om. 3 olt., vsi z lepim dobro pozlačenim nastavkom: olt. sv. Ožbalta; olt. sv. Jerneja; olt. sv. Boštjana; pred vrati lopa pod zvonikom; pokopi na pok.

PŠATA, KAP. SV. PETRA, Ž. MENGEŠ [OGLEJ]

(1631) olt.: 1. sv. Peter,
2. s.p.,
3. s.p.

SVIBNO, Ž. C. SV. KRIŽA,

(1631) olt.: 1. sv. Križ,
2. Devica Marija,
3. sv. Katarina,
4. sv. Miklavž,
5. sv. Ahacij.

[1653] om. viz.

(1661) om. 4 (naštetih 5) olt.; olt. sv. Ahacija s sliko sv. Ane nima

Svibno po Valvasorjevi Topografiji sodobne vojvodine Kranjske, 1679

kipa titul. svetnika; naj popravijo streho zvonika; om. 15 podružnih c.

- (1665) krstilnik ima le krnico brez baze in stebriča; om. 5 olt.: olt. sv. Križa; olt. D. Marije; olt. sv. Katarine; olt. sv. Miklavža; olt. sv. Ahacija pod prižnico, brez nastavka (naj olt. odstranijo in bogoslužje prenesejo k olt. sv. Miklavža)
- (1686) om. 5 olt.: olt. sv. Križa, majhen, polih. in pozl. (sr. pozl. Križani), ob viz. je škof posv. menzo; olt. sv. Miklavža, majhen, lesen, ob viz. posv. (maj 1686); olt. D. Marije, polih. in pozl. (sr. lesen kip D. Marije), ob viz. posv. (maj 1686); olt. sv. Katarine, lesen, črno b.; olt. sv. Ane oz. sv. Ahacija (sl. - platno) stoji pod prižnico, zato naj ga odstranijo; naj napravijo osarij na primernem mestu; br. sv. Križa; ž. ima 15 podružnic

SVIBNO, KAP. SV. JANEZA,

- (1661) poleg župnišča zgrajena kapela sv. Janeza, ustanova vikarja Aricharja; v njej bogoslužje v času zime
- (1668) kapelo je 1642 zgradil svibenski vikar Johannes Arichar; zaradi velike razdalje med župniščem in ž. c. naj bi ob hudem mrazu in snegu rabila za podeljevanje zakramentov; prezb. obokan, strop v ladji poslikan; om. 2 olt. (zadostoval bi 1): olt. sv. Janeza Ev. (kot patron kapele naveden sv. Janez Krst.); olt. sv. Barbare; v kap. na platno slikane uokvirjene podobe; nad vrati lina za zvonove; kap. nima pok. obzidja; kap. še ni posv., ker še nima primerne dotacije

1. ČIMERNO, P. C. SV. TROJICE,

- (1631) olt.: 1. sv. Trojica,
2. sv. Miklavž.
- (1668) prezb. poloblasto obokan; om. 3 olt.: olt. sv. Trojice; olt. D. Marije, sv. Magdalene in Barbare postavljen v času kuge; olt. sv. Miklavža; stolpič z zvonom; br. sv. Trojice

2. KLJUČEVICA, P. C. DEVICE MARIJE,

- (1631) olt.: 1. Devica Marija,
2. sv. Primož.
- (1668) prezb. poloblasto obokan, z 1 okencem; ladja ima nov lepo poslikan strop; om. 2 olt.: olt. D. Marije z dobrim pozlačenim nastavkom, ki naj ga zaradi prevelike vlage (zaradi te pozlata odpada) nadomeste s kamnitnim; olt. sv. Primoža naj odstranijo, ker je c. premajhna; c. stoji vrh visoke gore in

zaradi ozkega terena nima ne lope in ne pok. obzidja

3. KUM, P. C. SV. JOŠTA,

(1631) olt.: 1. sv. Jošt.

(1668) slike na oboku prezb. so zaradi odpadlega ometa poškodovane, zato naj prezb. v celoti pobelijo; ladja ima lep strop; olt. sv. Jošta ima zelo primeren kamniten nastavek, ki mu vlaga ne more škodovati, dasi uničuje vse stene; nad vrati stolpič z zvonom; c. stoji vrh gore in zaradi ozkega terena nima ne lope in ne pok. obzidja; br. sv. Uršule

4. KUM, P. C. SV. NEŽE,

(1631) olt.: 1. sv. Neža,
2. Devica Marija,
3. sv. Trojica.

(1668) om. 3 olt.: olt. sv. Neže; olt. sv. Janeza Krst. z novim kamnitnim dobro pozlačenim nastavkom; olt. sv. Trojice; v ladji kamnitna prižnica, podprta s kamn. stebrom, dvignjena za 7 kamn. stopnic, dohod lepo zavarovan z železnimi mrežami; nad c. vrati lesen kor; poslikani strop v ladji je sredi c. oprt na hrastov steber, h kateremu je z obeh strani prislonjena na les slikana podoba Križanega z Marijo in Janezom Ev. pod križem; ob stebru hranijo tudi nosilnico s sv. Nežo, ki jo ob romarskih shodih slovesno nosijo v procesijah; pred c. vrati zidan zvonik; zakristija na sev. str. zgrajena pred 6 leti, za 3 stopnice pod nivojem c., slabo zavarovana pred tatovi; novo bandero

KUM, KAPELA, S. P.,

(1631) olt.: 1. olt. s.p.

(1668)

5. DOBOVEC, P. C. SV. ANE,

(1631) olt.: 1. sv. Ana,
2. sv. Urh,
3. sv. Florijan.

(1668) v ladji nov strop; om. 3 olt.: olt. sv. Ane; olt. sv. Klemena in Urha je posv. lj. škof Urban Textor; olt. sv. Florijana; nad c. vrati lesen zamrežen kor; pred c. vrati odprta lopa; om. zvonik; v c. 2 viseča angela s svetilkami; pokopi na pok.

6. ZAVRŠJE, P. C. SV. MIHAELA,

(1631) olt.: 1. sv. Mihael,
2. sv. Barbara,

Kum po Hrenovih Pontifikalnih protokolih (1600-1628)

3. sv. Anton.

- (1668) c. in 3 olt. posv. 23. okt. 1540; om. 3 olt.: olt. sv. Mihaela, posv. 1540; olt. sv. Barbare; olt. sv. Miklavža; c. nima lope in pok. obzidja; vrh strehe stolpič z zvonovoma

7. BOROVIK PRI PODKUMU, P. C. SV. URŠULE,

- (1631) olt.: 1. sv. Uršula,
2. sv. Volbenk.
- (1668) v ladji nov poslikan strop; om. 2 olt.; odprta lopa pred c. vrati; c. nima pok. obzidja

8. OSTREŽ, P. C. SV. KATARINE,

- (1631) olt.: 1. sv. Katarina,
2. sv. Rok,
3. sv. Katarina.
- (1668) om. 3 olt.: olt. sv. Katarine z nastavkom, ki ni v skladu z naslovom: osrednja slika predstavlja Marijo s svetniki, med katerimi je tudi sv. Katarina, kip titul. svetnice na str.; olt. sv. Roka; olt. sv. Mohorja in Fortunata z nekdanjim nastavkom vel. olt., z br. sv. Mohorja in Fortunata; pred c. vrati zidana lopa, zaprta; na novo postavljeni zid. olt. v lopi naj odstranijo in napravijo zamreženi fasadni okni ob vratih; lesen stolpič z zvonovoma; c. nima pok. obzidja

9. PODKUM, P. C. SV. JURIIJA,

- (1631) olt.: 1. sv. Jurij,
2. Devica Marija,
3. sv. Urban.
- (1668) om. 3 olt.; v ladji lepa prižnica s kipi 4 evangelistov; nad c. vrati lesen kor; pred vrati lopa s streho na 4 stebrih; zid. olt. v lopi naj odstranijo; om. Zvonik

10. JAGNJENICA, P. C. SV. MARJETE,

- (1631) olt.: 1. sv. Marjeta,
2. sv. Andrej.
- (1668) razpadajoči prezb. so utrdili s podzidavo novega temelja, hkrati so utrdili tudi stene v ladji; razpoke v c. naj zazidajo in prezb. pobelijo; om. 3 olt.: olt. sv. Marjete; olt. sv. Antona Pad. s črnim (ebanovinastim) lesnim nastavkom postavljen pred 4 leti; olt. sv. Andreja; olt. pred c. vhodom v lopi naj odstranijo; streha primerna; om. zvonik; novo pok. obzidje; br. sv. Marjete

Podkum po Valvasorjevi Topografiji sodobne vojvodine Kranjske, 1679

11. SELO, P. C. SV. LOVRENCA,

(1631) olt.: 1. sv. Lovrenc,
2. s.p.

(1668) prezb. poloblasto obokan (v. 5 komolcev), z 1 oknom; om. 1 olt. sv. Lovrenca; zaradi vlage tlak v ladji poškodovan; pred c. vrati lopa s streho na lesenih stebrih; om. zvonik; c. nima pok. obzidja

12. RTIČE, P. C. SV. BRIKCIJA,

(1631) olt.: 1. sv. Brikcij,
2. Devica Marija,
3. sv. Radegunda.

(1668) v ladji nov strop (še ni pobarvan); om. 3 olt.; om. zvonik; c. stoji vrh gore in zaradi lege nima pok. obzidja; večji prostor je le na sev. str. c., kjer je zid. olt. za maševanje ob romarskih shodih, ker pa je bogoslužje zunaj c. prepovedano, naj na isti str. napravijo široko okno za pogled k olt. znotraj c.; br. sv. Brikcija

13. PADEŽ, P. C. SV. FILIPA IN JAKOBA,

(1631) olt.: 1. sv. Filip in Jakob,
2. s.p.

(1668) prezb. poloblasto obokan, s 3 majhnimi okni; strop v ladji zaradi starosti uničen; om. 2 olt.: olt. sv. Jakoba; olt. sv. Fabijana in Boštjana; lopa pred c. vrati; zid. olt. v lopi naj odstranijo; c. nima pok. obzidja

14. KONJŠICA, P. C. SV. JERNEJA,

(1631) olt.: 1. sv. Jernej,
2. s.p.,
3. s.p.

(1668) naj zazidajo razpoke in prezb. pobelijo; om. 2 olt.: olt. sv. Jerneja; olt. s.p. naj odstranijo; lopa pred c. vrati; zid. olt. v lopi naj odstranijo

15. RODEŽ, P. C. SV. LENARTA,

(1631) olt.: 1. sv. Lenart,
2. s.p.

(1668) v ladji zelo primeren strop; om. 3 olt.: olt. sv. Lenarta je 28. jul. 1497 posv. Sebastian Nasimben, škof iz Coma, z dovoljenjem lj. škofa Krištofa Ravbarja; olt. sv. Erazma;

olt. sv. Petra ima za nastavek starodavno sliko titul. svetnika; oba str. olt. naj v dobi 1 leta ali odstranijo ali opremijo; c. stoji vrh gore in zaradi terena nima lope in pok. obzidja; do c. vodi 5 kamn. stopnic; dobra streha in stolpič z zvonovoma; c. velja za neposv.

ŠENTJERNEJ, Ž. C. SV. JERNEJA,

- (1631) olt.: 1. sv. Jernej,
2. s.p.,
3. s.p.
- (1661) om. 3 olt.: olt. sv. Jerneja; olt. sv. Fabijana in Boštjana; olt. D. Marije; pred 2 leti vlomljeno v zakristijo; severni del c. razpada; župnišče razpada; ž. c. in podruž. c. so zelo ubožne
- (1665) om. 3 olt.; zakristija oropana pred 6 leti, še ni opremljena
- (1686) om. 4 olt.: olt. sv. Jerneja, na novo postavljen, nepozl. (sr. nepozl. kip svetnika), ob viz. ga je škof posv. (22. maj 1686); olt. sv. Fabijana in Boštjana, nov, nepozl., ob viz. ga je škof posv. (22. maj 1686); olt. sv. Antona, pozl., polih. in posrebren; olt. D. Marije, neposv.; uničeni leseni strop naj obnove; ž. ima 25 podružnic (všteta je tudi kap. sv. Mihaela na pok.)

ŠENTJERNEJ, KAP. SV. MIHAELA NA POK.,

- (1631) olt.: 1. sv. Mihael.
- (1686) om. olt. sv. Mihaela, majhen, zmerno okrašen (sr. kip sv. Mihaela, ob str. sv. Antona Pad. in sv. Antona opata); pod kap. je kripta, ki naj jo preurede v osarij

1. ŠENTJERNEJ, P. C. DEVICE MARIJE,

- (1631) olt.: 1. Devica Marija,
2. s.p.,
3. s.p.
- (1668)
- (1686) om. 3 olt.: olt. D. Marije, lepo izdelan, okr. s kipom D. Marije; oba str. olt. sta neopremljena; v c. shranjujejo paramente in rekvizite; br. D. Marije

2. GORENJA STARA VAS, P. C. SV. TOMAŽA,

- (1631) olt.: 1. sv. Tomaž.

(1668) prezb. zelo nizek (v. in š. 6 komolcev), brez oken; ladja zelo temna; om. olt. sv. Tomaža; olt. v lopi naj odstranijo; c. nima pok. obzidja; c. ni posv.

3. OREHOVICA, P. C. SV. JURIJA,

(1631) olt.: 1. sv. Jurij,
2. s.p.,
3. s.p.

(1668)

4. CEROV LOG, P. C. SV. KATARINE,

(1631) olt.: 1. sv. Katarina,
2. s.p.,
3. s.p.

(1668)

5. GORENJE VRHPOLJE, P. C. SV. URBANA,

(1631) olt.: 1. sv. Urban.

(1668)

6. ŠMARJE, P. C. DEVICE MARIJE,

(1631) olt.: 1. Devica Marija,
2. s.p.

(1668) prvotna nizka in majhna c. pogorela, sedanja razsežna in obokana vključuje dobro polovico popolnoma nove stavbe (ves prezb. od temeljev na novo pozidan); prezb. in ladja obokana; om. 1 olt. D. Marije z novim dobro pozlačenim nastavkom; lep kamnoseško izdelan portal; pred c. vrati lopa; zid. olt. v lopi naj odstranijo; zvonik z zvonom; streha opečnata; na pok. grobovi za kugo umrlih; c. ni posv.

7. VOLČKOVA VAS, P. C. SV. PETRA,

(1631) olt.: 1. sv. Peter.

(1668) mnogo razpok v prezb.; nov strop v ladji; olt. sv. Petra nima primerne nastavka; nad c. vrati lesen stolpič z zvonom; pred vrati lopa z lesnim opažem, naj popravijo njeno streho; vogal ob vratih, ki ga je nekoč poškodoval potres, naj popravijo; v c. skrinje za žito in posoda za vino; c. nima pok. obzidja; puščica pri križu ob javni cesti; c. nima znamenj posv.

8. DOLENJA STARA VAS, P. C. SV. ŠTEFANA,

(1631) olt.: 1. sv. Štefan.

(1668) majhen poloblasto obokan prezb.; lesen strop v ladji naj olepšajo z barvo; olt. sv. Štefana ima primeren nastavek; na robu strehe neposredno nad vrati stolpič z zvonom; v c. stoje skrinje za žito in posoda za vino; na pok. pokopavali le v primerih, ko je bilo ob ž. c. prepovedano; c. nima znamenj posv.

9. MALE VODENICE, P. C. DEVICE MARIJE,

(1631) olt.: 1. Devica Marija,
2. s.p.

(1668) prezb. ima zadovoljivo višino; ladja še nima stropa; olt. D. Marije ima nov izredno lepo pozlačen nastavek; str. olt. s.p. naj odstranijo, ker ga revna c. ne more vzdrževati; pred c. vrati odprta lopa; zid. olt. v lopi že odstranjen; c. nima pok. obzidja; c. ni posv.

10. RŽIŠČE, P. C. SV. M. MAGDALENE,

(1631) olt.: 1. sv. M. Magdalena.

(1668) c. obokana; om. olt. sv. Magdalene; nad c. vrati lesen stolpič z zvonom; pred vrati lopa iz desak; v ladji hranijo žito in vino; naj dokončajo pok. obzidje; c. nima znamenj posv.

11. LEDEČA VAS, P. C. SV. ANE,

(1631) olt.: 1. sv. Ana.

(1668) nov obokan prezb.; ladja z novim stropom, pobeljena; olt. sv. Ane ima nov nastavek; pred c. vrati zgrajen od temeljev nov zvonik; c. še nima pok. obzidja; c. ni posv.

12. GROBLJE PRI PREKOPI, P. C. SV. MARTINA,

(1631) olt.: 1. sv. Martin.

(1668) po potresu večji del c. na novo pozidan (nov prezb., na novo zgrajena ladja), ostala je komaj četrtnina stare stavbe; v ladji skoraj nov lesen strop; olt. sv. Martina ima izredno lepo pozlačen nov nastavek; nekdanji str. olt. sv. Lovrenca so po viz. ukazu odstranili; zvonik zgrajen pred c. vrati; olt. pred c. vrati naj odstranijo; v c. shranjujejo žito in vino; na pok. grobovi za kugo umrlih; c. ni posv.

13. ČADRAŽE, P. C. SV. URHA,

(1631) olt.: 1. sv. Urh.

(1668) c. skromna; prezb. poloblasto obokan, nizek, z enim okencem; strop v ladji, ki je premazan z rdečo kredo, naj okrase s primernejšo barvo; om. 1 olt.; pred c. vrati odprta lopa; olt. v lopi naj odstranijo; nad vrati lesen stolpič z zvonovoma; iz c. naj odstranijo skrinje z žitom; c. nima pok. obzidja; c. ni posv.

14. POLHOVICA, P. C. SV. SIGISMUNDA,

(1631) olt.: 1. sv. Sigismund,
2. s.p.

(1668) prezb. poloblasto obokan, brez oken; c. ladja v razpadajočem stanju, povezana s 4 tramovi, temačna; leseni strop v ladji naj olepšajo z barvo; tlak vlažen; om. 1 olt. sv. Sigismunda s primernim pozlačenim nastavkom; vrata razpadajo; skromna lopa s streho na 4 lesenih stebrih; c. nima pok. obzidja; c. ni posv.

15. GORENJE MOKRO POLJE, P. C. SV. VIDA,

(1631) olt.: 1. sv. Vid,
2. s.p.

(1668) prezb. poloblasto obokan; om. 1 olt. sv. Vida z dobro pozlačenim nastavkom; olt. zid ob slavoloku na ep. str. naj odstranijo; olt. v lopi naj odstranijo; c. ni posv.

16. GORENJE GRADIŠČE PRI ŠENTJERNEJU, P. C. SV. LENARTA,

(1631) olt.: 1. sv. Lenart.

(1668) prezb. poloblasto obokan (v. in š. 6 komolcev), z enim okencem; ladja temačna, strop obit z deskami; olt. sv. Lenarta s sijajno pozlačenim nastavkom; pred c. vrati odprta lopa s streho na stebrih; zid. olt. v lopi naj odstranijo; c. nima pok. obzidja; c. ni posv.

17. JAVOROVICA, P. C. SV. OŽBALTA,

(1631) olt.: 1. sv. Ožbalt.

(1668)

18. ŠENTJAKOB, P. C. SV. JAKOBA,

(1631) olt.: 1. sv. Jakob.

(1668) prezb. poloblasto obokan, za stopnico višji od ladje; olt. sv. Jakoba z novim nastavkom (zanj so porabili vso c. gotovino), ki še ni poslikan in pozlačen; svečniki so v delu; pred c. vrati lopa; zid. olt. v lopi naj odstranijo; na strehi lesen stolpič z zvonom; pok. s 3 str. obdano z ogrado, z ene strani z vodo; c. ni posv.

19. SV. MIKLAVŽ, P. C. SV. MIKLAVŽA,

(1631) olt.: 1. sv. Miklavž.

(1668) c. odklenjena, polna sena in stelje, v njej skupaj s konji prenočujejo mimoidoči Uskoki; prezb. in ladja imata namesto oken le 2 odprtini; c. nima stropa, zato se vidi golo ostrešje; olt. sv. Miklavža je brez opreme in brez nastavka, na menzi ima le z apnom pobeljene deske, na katere so nalepljene 3 strgane papirnate slike; c. nima pok. obzidja; c. nima lastnega inventarja; c. ni posv.

20. SV. GERA, P. C. SV. JEDERTI,

(1631) olt.: 1. sv. Jedert.

(1668) c. je trdno zaklenjena; namesto oken ima le 2 odprtini; olt. sv. Jedrti ima nastavek, nima pa opreme; zvonika ni; c. nima pok. obzidja

21. DOLENJI SUHADOL, P. C. SV. DANIJELA,

(1631) olt.: 1. sv. Danijel,
2. s.p.

(1668)

22. GABRJE, P. C. SV. JANEZA [KRST.],

(1631) olt.: 1. sv. Janez,
2. s.p.

(1668) nov obokan prezb.; ladja z dobrim stropom je brez oken (jih pravkar delajo); om. 2 olt.: olt. sv. Janeza Krst. z lepim novim nastavkom; olt. sv. Ahacija naj odstranijo; nad c. vrati lesen kor; pred vrati zidana odprta lopa; nad lopo nov zvonik; olt. v lopi naj odstranijo; pokopi na pok.; c. nima znamenj posv.

23. VELIKE BRUSNICE, P. C. SV. KRIŽA,

(1631) olt.: 1. sv. Križ,
2. s.p.,
3. s.p.

- (1668) nov obokan prez. nad nivo ladje dvignjen za 2 stopnici; dober strop v ladji; om. 2 olt.: olt. sv. Križa z novo kamn. menzo in novim nastavkom; neopremljeni olt. na ep. str. naj odstranijo; nad c. vrati nov lesen kor; pred vrati odprta lopa, nad njo zgrajen nov trden zvonik; olt. pred vhodom še ni odstranjen; c. nima znamenj posv.
- (1686) soseska prosi za lastnega duhovnika in se sklicuje na to, da je tudi včasih imela neke vrste subvikariat.

24. LESKOVEC, P. C. SV. ANDREJA,

- (1631) olt.: 1. sv. Andrej.
- (1668) prez. zelo ozek in brez oken; ladja nima stropa; olt. sv. Andreja ima nov nastavek; pred c. vrati široko odprta lopa s streho na 4 lesenih stebrih, ker ima zelo vglobljen tlak, naj dostop v c. olajšajo s stopnico; olt. pred vhodom še ni odstranjen; c. nima pok. obzidja; c. nima znamenj posv.

25. TOLSTI VRH - SV. ROK, P. C. SV. ROKA,

zgr. 1680

GORNJEGRAJSKI DEL

ŠTAJERSKA

GORNJI GRAD, KOLEG. C. DEVICE MARIJE,

- (1631) olt.: 1. Devica Marija, Mohor in Fortunat,
2. sv. Rešnje Telo,
3. Oznanjenje D. Marije in sv. Martin (kap.),
4. sv. Peter,
5. sv. Ana,
6. sv. Miklavž,
7. sv. Trojica,
8. sv. Katarina,
9. sv. Fabijan, Boštjan in Rok,
10. sv. Doroteja,
11. sv. Janez Krst.,
12. sv. Benedikt,
13. sv. Andrej (kap.).

(1662) om. 12 olt. (od zg. naštetih ni om. olt. sv. Petra); vel. olt. z menzo iz belega marmorja; več olt. je poškodoval zvonik, ko se je sesul v c.: v olt. sv. Reš. Telesa je zato začasno nameščena slika Zadnje večerje iz kap. sv. Marjete, v olt. sv. Miklavža pa slika Gospodovega rojstva iz om. kap.; olt. sv. Benedikta ima kamn. nastavek z up. Obuditve Lazarja (olt. naj bi prenesli v kap., ki jo nameravajo zgraditi ob olt. sv. Reš. Telesa); olt. sv. Andreja v kap. (capella Rauberiana) ima kamn. nastavek z up. zgodbe žbajulatio crucis Dominicaez; olt. Obglavljenja Janeza Krst. s kandelabri v obl. angelov; kap. sv. Martina, ki jo je poškodoval zvonik, ima uničene stenske slike; naj jih prebelijo; om. nagrobnik škofa Ravberja v 2 Andrejevi kap.; br. sv. Reš. Telesa

(1684) om. 11 olt.: olt. D. Marije, sv. Mohorja in Fortuna, visok, polih. in pozl. (sp. pozl. kipi sv. treh kraljev, ki prinašajo darove, zg. lepo okrašen kip sv. Trojice, ob str. kipa sv. Mohorja in Fortunata); olt. sv. Martina v kapeli, stare oblike, pozl. in polih. (sp. kip Marijinega oznanjenja, zg. sv. Martina), privileg.; olt. Roženvenske D. Marije, lepo zmerno okrašen z modro b. in zlatom (sr. sl. - platno D. Marije), privileg.; olt. sv. Benedikta, kamniten, z lesenim kipom svetnika; olt. sv. Valentina, črno b. in zmerno pozl. (sp. sl. - platno sv. Valentina, zg. pozl. kip sv. Trojice), privileg., včasih je bil posv. sv. Katarini; olt. sv. Katarine, majhen, odpirajoč, s tab. sl. svetnice; olt. sv. Fabijana in Boštjana, majhen, odpirajoč (sr. sl. - platno obeh svetnikov); olt. D. Marije in sv. Doroteje, majhen (sr. sl. svetnice); olt. Obglavljenja Janeza Krst., majhen (sr. sl. - platno sv. Janeza Krst.); olt. sv. Ane, majhen, pozl. in belo b. (sr. kip svetnice); olt. sv. Andreja v kapeli "Rauberiani", kamniten, s kipom svetnika, lepo okrašen in lepo izdelan; zakristija dobro opremljena

1. GORNJI GRAD, KAP. SV. TOMAŽA,

(1631) olt.: 1. sv. Tomaž,
2. sv. Katarina,
3. sv. M. Magdalena.

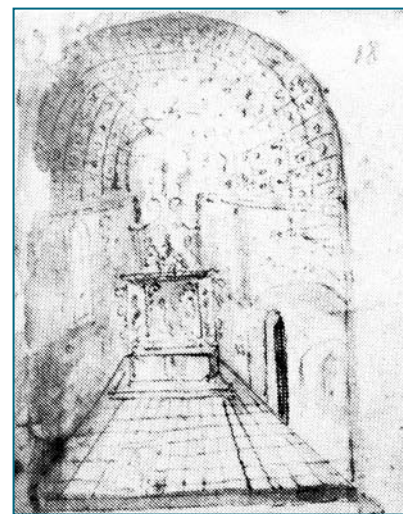
(1661) om. 3 olt.

2. GORNJI GRAD, KAP. SV. URŠULE,

(1631) olt.: 1. sv. Uršula in tov.,
2. sv. Mavricij,
3. sv. Ahacij.

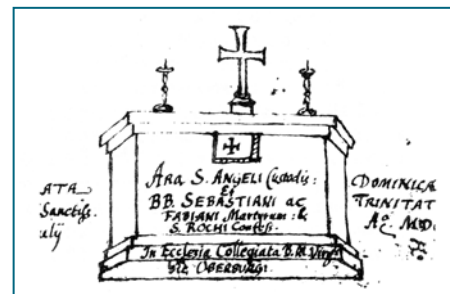

Gornji Grad po Vischerjevi Topografiji vojvodine Štajerske, 1681

Kapela sv. Martina in Marijinega oznanjenja v Gornjem Gradu po Hrenovih Pontifikalnih protokolih (1600-1628)

- (1661) om. 3 olt.; str. olt. imata za nastavek tabelno sliko; baldahina nad str. olt. naj odstranijo
- (1684) om. 3 olt.: olt. sv. Uršule, polihr. in zmerno pozl. (sr. sl. - platno sv. Uršule); olt. sv. Mavricija ima namesto nastavka sl.-platno svetnika; olt. sv. Ahacija ima namesto nastavka sl.-platno

Oltar v Gornjem Gradu po Hrenovih Pontifikalnih protokolih (1600–1628)

3. GORNJI GRAD, KAP. SV. MARJETE, pozneje SV. REŠ. TELESA

- (1631) olt.: 1. sv. Marjeta,
2. sv. Rešnje Telo,
3. Kristusovo rojstvo.
- (1661) sliki Zadnje večerje in Gospodovega rojstva sta začasno v koleg. c.
- (1684) om. kot kap. br. sv. Reš. Telesa; om. 3 olt.: olt. sv. Reš. Telesa, v celoti pozl. (sr. Gospodova večerja z 12 izrezljanimi in pozl. apostoli); olt. Gospodovega rojstva, na novo postavljen, lepo izrezljan, še nepolihr. in nepozl. (sr. sl. - platno Kristusovega rojstva); olt. D. Marije, na novo postavljen, še nepolihr. in nepozl. (sr. sl. D. Marije); om. tudi br. sv. rožnega venca

4. GORNJI GRAD, P. C. SV. M. MAGDALENE,

- (1631) olt.: 1. sv. M. Magdalena,
2. Devica Marija,
3. sv. Janez Krst.

5. GORNJI GRAD, P. C. SV. PAVLA AP.,

- (1631) olt.: 1. sv. Pavel,
2. s.p.,
3. s.p.

6. NOVA ŠTIFTA [TIROSEK], P. C. DEVICE MARIJE,

- (1631) olt.: 1. Devica Marija,
2. sv. Križ,
3. sv. Ana,
4. sv. Mavricij,
5. sv. Helena,
6. sv. Miklavž,
7. sv. Ožbalt,
8. sv. Urban,
9. sv. Mihael,
10. sv. Janez Krst.,
11. sv. Uršula.

7. ŠMIKLAVŽ (TIROSEK), P. C. SV. MIKLAVŽA,

(1631) olt.: 1. sv. Miklavž,
2. sv. Ožbalt,
3. sv. Križ.

8. DOL (ŠTAJNGROB OB DRETI), P. C. DEVICE MARIJE,

(1631) olt.: 1. Devica Marija,
2. sv. Egidij,
3. sv. Ana,
4. sv. Križ.

9. LENART PRI GORNJEM GRADU, P. C. SV. LENARTA,

(1631) olt.: 1. sv. Lenart,
2. sv. Job,
3. sv. Janez in Pavel.

10. RADMIRJE, P. C. SV. MIHAELA,

(1631) olt.: 1. sv. Mihael,
2. sv. Marko,
3. sv. Vid.

11. RADMIRJE - STRAŽE, P. C. SV. BARBARE,

(1631) olt.: 1. sv. Barbara,
2. sv. Jernej,
3. sv. Pankracij.

12. ŠMARTNO OB DRETI, P. C. SV. MARTINA,

(1631) olt.: 1. sv. Martin,
2. sv. Ahacij,
3. sv. Ana,
4. s.p.

13. SV. JOŠT [ROVT POD MENINO], P. C. SV. JOŠTA,

(1631) olt.: 1. sv. Jošt,
2. Devica Marija,
3. sv. Jakob.

SV. JOŠT [ROVT POD MENINO],
KAP. SV. GERVAZIJA IN PROTAZIJA,

om. že 1631

14. BOČNA, P. C. SV. PETRA,

(1631) olt.: 1. sv. Peter,
2. sv. Marko,
3. Devica Marija.

15. FLORJAN PRI GORNJEM GRADU,
P. C. SV. PRIMOŽA IN FELICIJANA,

(1631) olt.: 1. sv. Primož in Felicijan.

LJUBNO OB SAVINJI, V. C. SV. ELIZABETE,

(1631) olt.: 1. sv. Elizabeta,
2. Devica Marija,
3. sv. Miklavž,
4. sv. Florijan,
5. sv. Ana.

(1661) om. 5 olt.; om. stebri v c.; šesteroglat ciborij; na pok. naj napravijo en sam osilegij; hrib, na katerem stoji c., izjeda voda

(1684) om. 4 olt.: olt. sv. Elizabete, lepo pozl. in pobarvan z rdečo in rumeno b. (sp. velik kip svetnice, zg. D. Mari je, na vrhu sv. Trojica krona Marijo - kip); olt. D. Marije, majhen, zmerno polih. in pozl. (sr. sl.-platno D. Marije); olt. sv. Miklavža, majhen, po okrasu enak pendantu (sr. sl. - platno sv. Miklavža); olt. sv. Ane, polih. in pozl. (sr. sl. - platno sv. Ane); br. D. Marije; v. ima 3 podružnice in kap. sv. Jožefa

1. LJUBNO OB SAVINJI [ROSULE], P. C. DEVICE MARIJE,

(1631) olt.: 1. Devica Marija,
2. sv. Hieronim,
3. sv. Jakob.

2. PRIMOŽ PRI LJUBNEM, P. C. SV. PRIMOŽA,

(1631) olt.: 1. sv. Primož,
2. sv. Urh,
3. sv. Leopold in Krištof.

3. LJUBENSKE RASTKE, P. C. SV. MIKLAVŽA,

(1631) olt.: 1. sv. Miklavž,
2. sv. Peter,
3. sv. Križ in Job.

(1684) om. br. sv. Petra in br. sv. Primoža

LJUBNO OB SAVINJI [ROSULE], KAP. SV. JOŽEFA, privatna

(1684) om. kot privatna kap. oz. p.c.; om. 5 olt.: olt. D. Marije, nov, nepolih. (sr. sl. D. Marije); olt. Trpečega Kristusa, majhen, črno b. (sr. sl. Križanega); olt. sv. Roka, podoben pendantu (sr. sl. - platno sv. Roka); olt. sv. Jožefa v kapeli, lepo pozl. in črno b. (sr. odpirajoča se sl. - platno sv. Jožefa,

v niši čudodelni svetnikov kip); olt. sv. Florijana v kapeli, pozl. in polih. (sr. sl. - platno sv. Florijana); nova prižnica, pozl. in pobarvana s črno b.; v. c. počivajo relikvije sv. Konstancija; br. sv. Jožefa

LUČE OB SAVINJI, V. C. SV. LOVRENCA,

(1631) olt.: 1. sv. Lovrenc,
2. sv. Miklavž,
3. Devica Marija,
4. sv. Uršula in Barbara,
5. sv. Fabijan in Boštjan.

(1661) om. 5 olt.

(1684) om. 5 olt.: olt. sv. Lovrenca, lepo pozl. in polih. (sr. pozl. kip svetnika); olt. sv. Barbare in Uršule, lepo pozl. in polih. (sp. Gospodova gostija z 12 izrezljanimi in pozl. apostoli, zg. kip sv. Barbare), z br. sv. Reš. Telesa; olt. D. Marije, lepo pozl. in polih. (sp. pozl. kip D. Marije, zg. pozl. kip Marijinega oznanjenja); olt. sv. Miklavža, lepo črno b. in pozl. (sp. pozl. kip svetnika, zg. pozl. kip sv. Ignacija); olt. sv. Florijana, pobarvan s črno b. in pozl. (sr. kip svetnika); 3 br.: sv. Reš. Telesa, D. Marije, sv. Miklavža; c. ima 1 podružnico

1. PODVOLOVLJEK, P. C. SV. ANTONA,

(1631) olt.: 1. sv. Anton,
2. sv. Križ,
3. sv. Janez Krst.

SOLČAVA, V. C. DEVICE MARIJE,

(1631) olt.: 1. Devica Marija,
2. Janez Krst.,
3. sv. Jurij,
4. sv. Katarina,
5. sv. Boštjan,
6. sv. Valentin,
7. sv. Peter.

(1661) om. 5 olt.: D. Marije, Janeza Krst., sv. Katarine, sv. Jurija, sv. Boštjana; om. zgodnjegot. kipec D. Marije; 2 zakristiji: celjski grofje, ustanovniki cerkve, so v času turških vpadov imeli v zgornji zakristiji (s skrivno ključavnico) svojo zakladnico; župnišče razpada

(1684) om. 5 olt.: olt. D. Marije, polih. in pozl. (sr. kip D. Marije); olt. sv. Janeza Krst., polih. in pozl. (sr. tab. sl. sv. Janeza,

zg. tab. sl. D. Marije); olt. sv. Katarine, polih. in pozl. (sr. sl. svetnice); olt. sv. Jurija, polih., pozl. in posrebren (sr. sl. svetnika); olt. sv. Boštjana, dovolj lep, polih. in pozl. (sr. kip svetnika); br. sv. Reš. Telesa in br. D. Marije

SOLČAVA, KAP. SV. ANE NA POK.

(1631) olt.: 1. sv. Ana.

(1684) kap. ima majhen olt.

1. PODOLŠEVA, P. C. SV. DUHA,

(1631) olt.: 1. sv. Duh,
2. s.p.,
3. s.p.

(1661) exam.:

REČICA OB SAVINJI, V. C. SV. KANCIJA, KANCIJANA, KANCIJANILE,

(1631) olt.: 1. sv. Kancij, Kancijan in Kancijanila,
2. sv. Štefan,
3. sv. Florijan,
4. sv. Miklavž,
5. Devica Marija,
6. sv. Boštjan,
7. sv. Andrej.

(1661) om. 7 olt; pri. vel. olt. om. sopatron sv. Prot; olt. sv. Štefana (ustanova Matija Janeshitscha) stoji na ev. str. prezb.; olt. sv. Florijana stoji na ep. str. prezb.; sred. olt. sv. Boštjana prestavljen k zidu; olt. sv. Andreja stoji v kap.

(1684) om. 7 olt.: olt. sv. Kancija in tov., pozl. in polih. (sp. pozl. kipi titul. svetnikov, zg. tab. sl. D. Marije); olt. sv. Štefana (Janeschiz je za oskrbo olt. obljubil vinograd), majhen, zmerno polih. in pozl. (sr. tab. sl. svetnika); olt. sv. Florijana, majhen, zmerno pozl. in polih. (sr. posrebren kip svetnika); olt. sv. Miklavža, polih. (sr. kip svetnika); olt. D. Marije, lepo pozl. in polih. (sr. pozl. kip D. Marije); olt. sv. Boštjana, pozl., posrebren in polih. (sp. kip svetnika, zg. sl. - platno sv. Rozalije); olt. sv. Andreja v kapeli, majhen, zmerno pozl., polih. in posrebren (sr. sl. sv. Andreja in Florijana); br. sv. Roka, Fabijana in Boštjana, ustanavljajo br. sv. Reš. Telesa; v. ima 5 podružnic

REČICA OB SAVINJI, KAP. SV. MIHAELA NA POK.,

(1631) olt.: 1. sv. Mihael.

(1661) razpadajočo kapelo naj odstranijo; obstoječe 4 osilegije naj združijo v enega in tega naj s skodlami lepo pokrijejo

1. OKONINA, P. C. SV. JAKOBA,

(1631) olt.: 1. sv. Jakob,
2. sv. Križ,
3. sv. Anton.

2. ŠENTJANŽ, P. C. SV. JANEZA KRST. IN JANEZA EV.,

(1631) olt.: 1. sv. Janez Krst. in Janez Ev.,
2. sv. Florijan,
3. sv. Križ.

(1661) viz.; om. 3 olt.

3. LAČJA VAS, P. C. SV. KATARINE,

(1631) olt.: 1. sv. Katarina,
2. sv. Lovrenc,
3. sv. Barbara in Uršula.

4. KOKARJE, P. C. DEVICE MARIJE,

(1631) olt.: 1. Devica Marija,
2. sv. Blaž,
3. s.p.

KOKARJE, KAP. SV. ANE NA POK.,

(1631) olt.: 1. sv. Ana,
2. sv. Lenart,
3. sv. Valentin.

5. NAZARJE, P. C. DEVICE MARIJE,

(1631) olt.: 1. Devica Marija, olt. sv. Gabrijela v atriju.

(1661) 25. sept. 1661 je Buchheim posv. konvent. c. D. Marije in 2 olt.: olt. Vnebovzeta D. Marije na ev. str. in olt. sv. Antona Pad. na ep. str.

MOZIRJE, V. C. SV. JURIJA,

(1631) olt.: 1. sv. Jurij,
2. sv. Katarina,
3. sv. Peter,

Nazarje po Vischerjevi Topografiji vojvodine Štajerske, 1681

4. Devica Marija,
5. sv. Trojica.

- (1661) om. 4 (nato 5) olt.; olt. sv. Katarine (z novo kamn. menzo) na novo posv. 1643; olt. D. Marije (nekdanj sred. olt.) posv. 1643; 1660 požar v mestu; kaplanija bo kmalu dograjena
- (1684) om. 4 olt.: olt. sv. Jurija, lepo pozl. in polih. (sp. kip sv. Jurija, zg. Marija objokuje Jezusa - kip); olt. sv. Katarine, majhen, polih. (sr. polih. in posreben kip svetnice); olt. sv. Petra, polih. in zmerno pozl. (sr. pozl. kip svetnika); olt. sv. Trojice, zmerno pozl., posreben in polih. (sp. sl. - platno sv. Trojice, zg. sl. monštrance, zraven angela s kadilnicama); br. sv. Reš. Telesa; v. ima 6 podružnic

MOZIRJE, KAP. NA POK.

- (1661) razvaline kapele na pok. naj odstranijo

1. LJUBIJA, P. C. SV. OŽBALTA,

- (1631) olt.: 1. sv. Ožbalt,
2. sv. Miklavž in Rupert,
3. sv. Ana.

2. BREZJE, P. C. DEVICE MARIJE,

- (1631) olt.: 1. Devica Marija,
2. sv. Florijan,
3. sv. Jošt.

- (1661) exam.:

3. LEPA NJIVA, P. C. DEVICE MARIJE,

- (1631) olt.: 1. Devica Marija,
2. sv. Ana,
3. sv. Elizabeta.

4. ŠMIHEL NAD MOZIRJEM, P. C. SV. MIHAELA,

- (1631) olt.: 1. sv. Mihael,
2. sv. Lovrenc,
3. sv. Janez Ev.

- (1661) exam.:

5. RADEGUNDA, P. C. SV. VIDA,

- (1631) olt.: 1. sv. Vid,
2. sv. Radegunda,
3. sv. Martin.

6. BELE VODE, P. C. SV. ANDREJA,

(1631) olt.: 1. sv. Andrej,
2. sv. Urh,
3. sv. Rupert.

[1651] om. viz.; interdikt za c.

(1661) c. razpadla zaradi drevesnih korenin, ki so zrasle pod temelje zidov; zdaj iz temeljev na novo zgrajena in ob viz. posv.

BRASLOVČE, Ž. C. DEVICE MARIJE,

(1631) olt.: 1. Devica Marija,
2. sv. Trojica,
3. sv. M. Magdalena,
4. sv. Katarina,
5. sv. Miklavž,
6. sv. Lovrenc,
7. sv. Fabijan in Boštjan,
8. sv. Janez Krst.

[1651] om. viz.

[o. 1658] om. viz.

(1661) om. 5 olt.: 1. D. Marije, 2. sv. Trojice, 3. sv. Magdalene, 4. sv. Katarine v kapeli, 5. sv. Boštjana in Roka v naspr. kapeli (z br. sv. Reš. Telesa); om. popravilo strehe nad prezb.

(1684) om. 5 olt.: olt. D. Marije pozl. in rumeno b. (sp. kip D. Marije z angeloma, ki ji držita krono nad glavo, zg. pozl. in posrebren kip sv. Mihaela); olt. sv. Trojice, ves pozl. (sp. kip sv. Trojice, zg. Janez Krst. krščuje Jezusa, ob vseh str. angeli), postaviti ga je dal nekd. vikar Andrej Karel Steidler zaradi pokopa svojih staršev; olt. sv. Magdalene, ves pozl. (sr. pozl. in rdeče b. kip sv. Magdalene, ob str. pozl. kipa sv. Barbare in Cecilije); olt. sv. Katarine v kapeli, pozl. in rumeno b. (sr. tab. sl. svetnice); olt. sv. Reš. Telesa v kapeli, polih., pozl. in posrebren, tabernakelj lep, ob str. 2 angela s kadilnicama (sr. kip. sv. Janeza Krst., ob str. sv. Jožefa in Antona Pad., zr. še kipa sv. Roka in Boštjana, ki jima je olt. posv.); br. sv. Reš. Telesa in br. sv. Barbare; ž. ima 7 podružnic (ni kap. sv. Mihaela)

1. BRASLOVČE, KAP. SV. MIHAELA NA POK.,

(1631) olt.: 1. Mihael.

(1661) razpadajočo kapelo naj odstranijo in napravijo osilegij na drugem koncu pokopališča

2. LETUŠ, P. C. SV. JANEZA KRST,

(1631) olt.: 1. sv. Janez Krst.,
2. sv. Katarina.

3. ŠENTRUPERT, P. C. SV. RUPERTA,

(1631) olt.: 1. sv. Rupert,
2. s.p.

4. GRAJSKA VAS, P. C. SV. KRIŠTOFA,

(1631) olt.: 1. sv. Krištof,
2. s.p.,
3. s.p.

5. GOMILSKO, P. C. SV. ŠTEFANA,

(1631) olt.: 1. sv. Štefan,
2. s.p.,
3. sv. Barbara.

6. DOBROVLJE PRI MOZIRJU, P. C. SV. URBANA,

(1631) olt.: 1. sv. Urban.

7. DOBROVLJE - PLANINA, P. C. SV. JANEZA IN PAVLA,

(1631) olt.: 1. sv. Janez in Pavel,
2. s.p.

8. ŠMATEVŽ, P. C. SV. MATEJA,

(1631) olt.: 1. sv. Matej,
2. s.p.,
3. s.p.

VRANSKO, Ž. C. SV. MIHAELA,

(1631) olt.: 1. sv. Mihael,
2. Devica Marija,
3. sv. Miklavž,
4. sv. Fabijan in Boštjan,
5. sv. Barbara,
6. sv. Ana.

[1652] om. viz.

(1661) om. 3 olt. v c. (sv. Mihaela, D. Marije, sv. Miklavža) in en (4.) olt. zraven v kapeli; župnišče razpada; br. sv. Reš. Telesa

(1684) om. 5 olt.: olt. sv. Mihaela, pozlačen in polih. (sp. kip nadangela Mihela, ob straneh 2 angela, zg. kip D. Marije, ob straneh angela); olt. D. Marije pozl. in črno b. (sr. v svilo oblečen kip D. Marije z Jezuščkom in žezlom); olt. sv. Miklavža, polih. pozlačen in posrebren (sp. kip sv. Miklavža, zg. Judje kamenjajo sv. Lovrenca (!), na vrhu Kristus Trpin); olt. sv. Reš. Telesa v kapeli, pozl. in polih. pred nekaj leti (sp. sl. - platno monštranca, ki jo držita sv. Peter in Pavel, s kadilnicama kadita angela, nad njo pa sta Bog Oče ter sv. Duh, zg. kip Kristusa Trpina), z br. laikov; olt. sv. Antona Pad. pred kratkim postavljen, pozlačen in polih. (sp. kip sv. Antona Pad., ob str. sv. Jožef in neimen. svetnik, zg. sv. Florijan), zavzema pa veliko prostora, zato naj menzo odstranijo in kipe prestavijo na drugo mesto; veliki zvon poškodovan; ust. je bil vikariat sv. Jurija ob Taboru, zato ima ž. zdaj 6 podružnic (Marije, Katarine, Martina, Mohorja in Fortunata, Hieronima in Magdalene)

1. ČRETA PRI KOKARJAH, P. C. DEVICE MARIJE,

(1631) olt.: 1. Devica Marija,
2. sv. Križ,
3. sv. Urh in Blaž.

2. ČRETA PRI KOKARJAH, P. C. SV. KATARINE,

(1631) olt.: 1. sv. Katarina,
2. sv. Pankracij,
3. sv. Egidij.

3. JERONIM, P. C. SV. HIERONIMA,

(1631) olt.: 1. sv. Hieronim.

4. LOČICA PRI VRANSKEM, P. C. SV. M. MAGDALENE,

(1631) olt.: 1. sv. M. Magdalena,
2. sv. Ahacij,
3. sv. Križ.

5. TABOR, P. C. SV. JURIJA,

(1631) olt.: 1. sv. Jurij,
2. Devica Marija,
3. sv. Lovrenc,
4. sv. Boštjan.

(1684) c. pred nekaj leti povzdignjena v subvikariat; tabernakelj zn. oblečen z rdečo svilo; sv. olja v prez. b.; om. 3 olt.: olt. sv. Jurija ves črno b. in okrašen z zlatom (sp. pozl., posrebren in polih. kip sv. Jurija, ob njem v celoti posrebrena kipa sv.

Petra in Pavla, zg. posrebren kip sv. Janeza Krst.); olt. D. Marije na novo postavljen, lep, še ni polih. (sp. bo podoba D. Marije, ki je pravkar v delu, zg. kip sv. Jerneja); olt. sv. Antona Pad. na novo postavljen, podoben Marijinemu olt., še ni polih. in pozl. (na sredi prostor za kip ali za sliko, zg. kip sv. Antona Pad.); en str. olt. je dal postaviti pl. Shrottenpach, drugega pa c. sama; br. ni

6. KAPLA, P. C. SV. RADEGUNDE,

(1631) olt.: 1. sv. Radegunda,
2. sv. Lucija,
3. Devica Marija.

7. PODVRH, P. C. SV. MARTINA,

(1631) olt.: 1. sv. Martin,
2. sv. Peter,
3. sv. Jernej.

(1661) exam.: baron Rudolf Wagensperg oz. njegovi oskrbniki s Sanega so z vnovično uporabo starega že opuščenega ribnika povzročili cerkvi veliko škodo; voda poplavlja c., olt. so uničeni zaradi vlage

8. STOPNIK, P. C. SV. MOHORJA,

(1631) olt.: 1. sv. Mohor,
2. Devica Marija,
3. sv. Simon in Juda,
4. sv. Benedikt.

9. MIKLAVŽ PRI TABORU, P. C. SV. MIKLAVŽA,

(1631) olt.: 1. sv. Miklavž,
2. sv. Florijan.

PREBOLD, Ž. C. SV. PAVLA,

(1631) olt.: 1. sv. Pavel,
2. sv. Katarina,
3. Devica Marija,
4. sv. Ahacij.

[o. 1658] om. viz.

(1661) om. 4 olt.; olt. sv. Ahacija stoji v kapeli

(1684) om. 4 olt.: olt. sv. Pavla polih. in pozl. (sp. pozl. kip sv. Pavla, ob njem pozl. kipa sv. Andreja in Pavla (!), zg. kip sv.

Janeza Krst.); olt. sv. Katarine skromno pozl. in polih. (sp. tab. sl. sv. Katarine, zg. sl. sv. Rozalije); olt. D. Marije pozl. in polih. (sp. sl. - platno Marijinega oznanjenja, zg. sl. sv. Trojice); olt. sv. Ahacija v kapeli, črno b. in vmes pozlačen (sp. sl. - platno sv. Ahacija); br. sv. Reš. Telesa; ž. ima 3 podružnice

1. HOM, P. C. SV. MARIJE MAGDALENE,

(1631) olt.: 1. sv. M. Magdalena,
2. sv. Katarina,
3. s.p.

2. GORENJA VAS PRI PREBOLDU, P. C. SV. LOVRENCA,

(1631) olt.: 1. sv. Lovrenc,
2. sv. Mihael,
3. Devica Marija,
4. sv. Boštjan.

3. MARIJA REKA, P. C. DEVICE MARIJE,

(1631) olt.: 1. Devica Marija,
2. sv. Andrej,
3. sv. Miklavž.

MARIJA REKA, LESENA KAP.

(1631) olt.: olt. ni omen.

TRBOVLJE, Ž. C. SV. MARTINA,

(1631) olt.: 1. sv. Martin,
2. sv. Marjeta,
3. Devica Marija,
4. sv. Miklavž,
5. sv. Boštjan in Rok.

[1651] om. viz.

[o. 1658] om. viz.

(1661) sred. olt. prestavljen k steni; om. 5 olt.; relikvije v olt. sv. Miklavža so označene s pečatom škofa Žige Lamberga (1463 - 1488); olt. sv. Marjete in D. Marije ob slavoloku naj prestavijo k zidu v ladji, naj odstranijo njuna baldahina; br. sv. Reš. Telesa

(1684) om. 5 olt.: olt. sv. Martina s polih., pozlačenim in posrebrenim nastavkom (sp. polih. in pozl. kip sv. Martina,

ob njem kipa sv. Florijana in Ožbalta, zg. kip D. Marije, ob njej angela); olt. sv. Marjete pozlačen, posrebren in polihr. (sp. 2 angela držita izrezljano monštranco, zg. kip sv. Marjete z zmajem); olt. D. Marije polihr. in pozl. (sp. kip D. Marije z Jezuščkom, ob njej kipa sv. Katarine Sienske in Janeza Ev., zg. kip sv. Janeza Krst.); olt. sv. Miklavža z majhnim polihr. nastavkom (sp. polihr. kip sv. Miklavža, ob njem 2 škofa sl. na les); olt. sv. Boštjana in Roka polihr. in pozl. (sp. kipa sv. Boštjana in Roka, zg. kip sv. Rozalije, na vrhu pozlačen in posrebren kip nadangela Mihaela); br. sv. Reš. Telesa; ž. ima 5 podružnic

1. TRBOVLJE-RETJE, P. C. SV. KRIŽA,

(1631) olt.: 1. sv. Križ.

(1661) exam.: namesto prejšnjega zelo nizkega zgrajen višji in širši prezb.; nov olt. v prezb.; za en str. olt. prosijo posv.

2. TRBOVLJE-LOKE, P. C. SV. MIKLAVŽA,

(1631) olt.: 1. sv. Miklavž.

(1661) exam.: nov prezb.; nova vel. in en str. olt.

3. HRASTNIK-DRAGA, P. C. SV. LENARTA,

(1631) olt.: 1. sv. Lenart.

(1661) exam.: novi nastavki vel. in str. Oltarjev

4. OSTENIK, P. C. SV. MARKA,

(1631) olt.: 1. sv. Marko.

5. ČEČE-POTOK, P. C. SV. KATARINE,

(1631) olt.: 1. sv. Katarina,
2. sv. Florijan.

GRIŽE, V. C. SV. PANKRACIJA,

(1631) olt.: 1. sv. Pankracij,
2. sv. Katarina,
3. Devica Marija.

[o. 1658] om. viz.

(1661) om. 3 olt.; lesena empora (kor) nad c. vrati

(1684) om. 3 olt.: olt. sv. Pankracija polihr. in pozl. (sr. kip svetnika); olt. sv. Katarine z majhnim pozl., posrebrenim in polihr. nastavkom (sr. kip svetnice); olt. D. Marije z

majhnim pozl., posrebrenim in polihr. nastavkom (sr. kip D. Marije z Jezuščkom, ob straneh angela, ki jo kronata); v. ima 2 podružnici

1. LIBOJE, P. C. SV. NEŽE,

(1631) olt.: 1. sv. Neža,
2. sv. Filip,
3. Devica Marija.

(1661) exam.: om. str. olt. D. Marije in olt. sv. Jakoba

2. BRNICA-SV. KRIŽ, P. C. SV. KRIŽA,

(1631) olt.: 1. sv. Križ,
2. s.p.,
3. sv. Florijan.

[1651] om. viz.

(1661) exam.: olt. sv. Florijana (kot ob viz. 1651 še vedno brez podobe titul. svetnika; še nima novega nastavka) in naspr. olt. sv. Roka segata čez slavolok, naj ju odstranijo ali prestavijo k zidu v ladji

MOTNIK, V. C. SV. JURIIA,

(1631) olt.: 1. sv. Jurij,
2. Devica Marija,
3. sv. Miklavž,
4. sv. Boštjan.

(1661) om. 4 olt.

(1684) om. 4 olt.: olt. sv. Jurija na novo postavljen v preteklem letu, lep, še ni pozl. in polihr. (sp. kip sv. Jurija, ob njem kipa sv. Petra in Pavla, zg. kip D. Marije, na vrhu nadangel Mihael); olt. D. Marije zmerno polihr. in pozl. (sp. sl.-platno D. Marije, zg. sl. sv. Gotarda); olt. sv. Miklavža, majhen, polihr. in pozl. (sr. sl. - platno sv. Miklavža); olt. sv. Boštjana z lepim novim nastavkom (nov v preteklem letu), še ni polihr. in pozl. (sp. kip sv. Boštjana, zg. sv. Urha, zraven še drugi kipi); tlak v c. popravljen v preteklem letu; v. nima nobene podružnice, ima pa kap.

MOTNIK, KAP. SV. M. MAGDALENE NA POK.,

(1631) olt.: 1. sv. M. Magdalena.

(1661) verniki so zbrali za vzdrževanje potrebna sredstva in

opremo in zaprosili za odvzem interdikta kap.

- (1684) na pok. je baron Abfaltrer na novo zgradil kapelo; ima 1 zelo lep oltar, ves črno b., okras in kipe pa bo treba s časom pozlatiti (sp. kip sv. Magdalene, zg. sv. Trojice)

ŠKALE, Ž. C. SV. JURIJA,

- (1631) olt.: 1. sv. Jurij,
2. Devica Marija,
3. sv. M. Magdalena,
4. sv. Ana,
5. sv. Doroteja.
- (1661) om. 4 olt.: sv. Jurija, D. Marije, sv. Magdalene, sv. Ane v kapeli; kupa ciborija v obliki grozda; om. gradnja zvonika; nagrobnik F. Gablhouerja
- (1684) om. 4 olt.: olt. sv. Jurija, visok in širok, lepo polih. in pozl. (sp. pozl. in deloma vijoličasto b. kip sv. Jurija, zg. sv. Trojica krona Marijo - kip); olt. D. Marije, lepo pobarvan z rdečo b. in pozl. (sp. sl. - platno sv. Ana z Marijo, zg. sl. - platno D. Marije Vnebovzete); olt. sv. Magdalene, pobarvan z rdečo b. in pozl. (sr. sl. - platno svetnice); olt. sv. Roka in Boštjana v kapeli, pobarvan z rdečo b. in pozl. (sp. sl. - platno titul. svetnikov, zg. kipa sv. Janeza Ev. in Andreja); br. ni; ž. ima 6 podružnic

ŠKALE, KAP. SV. MIHAELA NA POK.,

- (1631) olt.: 1. sv. Mihael.

1. VELENJE, P. C. DEVICE MARIJE,

- (1631) olt.: 1. Devica Marija,
2. sv. Frančišek,
3. sv. Janez Krst.,
4. sv. Uršula in Marjeta.

2. PODKRAJ PRI VELENJU, P. C. SV. JAKOBA,

- (1631) olt.: 1. sv. Jakob,
2. s.p.

3. BEVČE, P. C. SV. MIKLAVŽA,

- (1631) olt.: 1. sv. Miklavž,
2. sv. Helena,
3. sv. Jedert.

4. ŠKALSKE CIRKOVCE, P. C. SV. OŽBALTA,

Velenje po Vischerjevi Topografiji vojvodine Štajerske, 1681

(1631) olt.: 1. sv. Ožbalt,
2. sv. Urban.

5. VODEMLA, P. C. SV. BRIKCIJA,

(1631) olt.: 1. sv. Brikcij,
2. sv. Lucija.

6. PLEŠIVEC, P. C. SV. MIKLAVŽA,

(1631) olt.: 1. sv. Miklavž,
2. sv. Katarina,
3. s.p.

ŠOŠTANJ, V. C. SV. MIHAELA,

(1631) olt.: 1. sv. Mihael,
2. Devica Marija,
3. sv. Miklavž,
4. sv. Ahacij,
5. sv. Trije kralji.

(1661) om. 5 olt.; nov zvonik (330 fl); nov vel. zvon (500 fl), sr. zvon prelit (vizitator je zvonova posv.); posv. portatila; razpadajočo kapelo na pok. naj odstranijo; osilegij naj bo v kotu pok., prekrit s streho

(1684) om. 5 olt.: olt. sv. Mihaela, majhen, skromno okrašen (sr. kip sv. Mihaela); olt. D. Marije, majhen (sr. oblečen kip D. Marije); olt. sv. Miklavža, majhen (sr. tab. sl. svetnika); olt. sv. Ahacija, polih. (sr. majhen kip svetnika); olt. sv. treh kraljev, črno b. in pozl. (sp. sl. Gospodove gostije, zg. sl.-platno sv. treh kraljev); v zvoniku naj napravijo lesena vrata; br. sv. Reš. Telesa; v. ima 8 podružnic

1. ŠOŠTANJ, P. C. SV. MOHORJA IN FORTUNATA,

(1631) olt.: 1. sv. Mohor in Fortunat,
2. sv. Marjeta,
3. sv. Janez Ev. in Boštjan.

(1684) om. br. sv. Boštjana in Roka

2. SKORNO PRI ŠOŠTANJU, P. C. SV. ANTONA,

(1631) olt.: 1. sv. Anton,
2. sv. Gregor,
3. sv. Jedert.

3. SV. FLORJAN PRI ŠOŠTANJU, P. C. SV. FLORIJANA,

(1631) olt.: 1. sv. Florijan.

Šoštanj po Vischerjevji Topografiji vojvodine Štajerske, 1681

SV. FLORJAN PRI ŠOŠTANJU, KAP. SV. FLORIJANA,

(1631) olt.: 1. sv. Florijan.

4. TOPOLŠICA, P. C. SV. JAKOBA,

(1631) olt.: 1. sv. Jakob,
2. sv. Urban,
3. sv. Filip in Jakob.

5. ZAVODNJE, P. C. SV. PETRA IN PAVLA,

(1631) olt.: 1. sv. Peter in Pavel,
2. sv. Helena,
3. sv. Valentin.

6. RAVNE, P. C. SV. DUHA,

(1631) olt.: 1. sv. Duh,
2. sv. Janez Krst.,
3. sv. Jernej, Lovrenc in Barbara.

7. GABRKE, P. C. SV. URHA,

(1631) olt.: 1. sv. Urh,
2. s.p.

8. ŠENTVID PRI ZAVODNJU, P. C. SV. VIDA -

gl. tudi Črna na Koroškem

(1631) olt.: 1. sv. Vid,
2. sv. Lenart,
3. sv. Ana.

VELENJE, V. C. SV. MARTINA,

(1631) olt.: 1. sv. Martin,
2. Devica Marija,
3. sv. Peter in Pavel,
4. sv. Katarina.

[1652] om. viz.

(1661) om. 4 olt.

(1684) om. 5 olt.: olt. sv. Martina, lepo pozl. in polih. (sr. pozl. in posrebren kip svetnika); olt. D. Marije, majhen, pozl., posrebren in polih. (sp. kip D. Marije, zg. sv. Katarine); olt. sv. Petra in Pavla, zmerno pozl. in polih. (sr. tab. sliki sv. Petra in Pavla); olt. sv. Katarine, majhen, polih. in pozl. (sr. sl. - platno sv. Katarine); olt. sv. Urha in Antona v kapeli, majhen, pozl. in polih. (sr. sl. - platno obeh svetnikov); c. nima br.; v. ima 1 podružnico

VELENJE, KAP. SV. URBANA (URHA) NA POK.,

(1631) olt.: 1. sv. Urban.

(1661) interdikt za kapelo sv. Urha

1. VELENJE-ŠALEK, P. C. SV. KRIŠTOFA OZ. ANDREJA,

(1631) olt.: 1. sv. Krištof in Andrej,
2. sv. Egidij,
3. sv. Erazem.

ARNAČE (ŠT. ILJ PRI VELENJU), V. C. SV. TILNA,

(1631) olt.: 1. sv. Tilen,
2. sv. Lenart,
3. sv. Katarina,
4. s.p.

(1661) om. 3 olt.

(1684) om. 3 olt.: olt. sv. Tilna, lepo pozl. in polih. (sp. sv. Trojica krona Marijo - kip, zg. kip sv. Antona, na vrhu majhen kip sv. Tilna); olt. sv. Lenarta, lepo pozl. in okrašen z rdečo in črno b. (sp. kip svetnika, zg. kip sv. Lovrenca); olt. sv. Katarine, majhen, pozl. in polih. (sr. tab. sl. svetnice); br. ni; soseska prosi dovoljenja za graditev kapele; c. ima 1 podružnico

1. PONIKVA PRI ŽALCU, P. C. SV. PANKRACIJA,

(1631) olt.: 1. sv. Pankracij,
2. sv. Volbenk,
3. sv. Lovrenc.

(1684) soseska prosi dovoljenja za graditev zvonika

VINSKA GORA (ŠENTJANŽ NA VINSKI G.),

V. C. SV. JANEZA KR. IN EV.,

(1631) olt.: 1. sv. Janez Krst. in Janez Ev.,
2. Obglavljenje Janeza Krst.,
3. sv. Marjeta.

[1652] om. viz.

(1661) om. 3 olt.

(1684) om. 4 olt.: olt. sv. Janeza Krst. in Janeza Ev., polih. in pozl. (sp. Janez Krstnik krščuje Jezusa - kip, zg. pozl. in polih. kip D. Marije); olt. Obglavljenja sv. Janeza Krst., majhen,

Šalek po Vischerjevi Topografiji vojvodine Štajerske, 1681

zmerno pozl. (sr. tab. sl. titul., pred njo kip sv. Antona, ki naj ga odstranijo); olt. sv. Marjete, star, majhen, črne b. in vmes okrašen z zlatom (sp. kip D. Marije, zg. polih. in pozl. kip sv. Marjete); olt. Obiskovanja D. Marije v kapeli (zgrajena pred 7 leti), ves črno b. in okrašen z zlatom (sp. v celoti pozl. kipi D. Marije, sv. Elizabete in Jožefa, zg. v celoti pozl. kip sv. Andreja); ž. nima podružnic

VINSKA GORA (ŠENTJANŽ NA VINSKI G.), KAP. SV. URBANA NA POK.,

(1631) olt.: olt. ni om.

(1661) interdikt za kapelo sv. Urbana, Florijana in Antona; na pok. že postavljen osilegij

STARI TRG, Ž. C. SV. PANKRACIJA,

(1631) olt.: 1. sv. Pankracij,
2. sv. Janez Krst.,
3. Devica Marija,
4. sv. Dionizij,
5. sv. Jakob.

(1661) om. 5 olt.; ciborij v obliki hruške

(1684) c. ima lepo obliko; visok marmornat steber na sredi drži ves strop; om. 5 olt.: olt. sv. Pankracija; olt. sv. Janeza Krst.; olt. D. Marije, majhen, polih. in pozl.; olt. sv. Dionizija in tov. mučencev (sp. sl. - platno titul. svetnikov, zg. kip Obglavljenja Janeza Krst.); olt. sv. Jakoba (sr. pozl. kip svetnika)

1. STARI TRG, KURAT. C. SV. RADEGUNDE,

(1631) olt.: 1. sv. Radegunda,
2. sv. Ožbalt,
3. Devica Marija,
4. sv. Valentin (olt. v kapeli pod prezb.).

(1661) om. 3 olt.: sv. Radegunde, sv. Ožbalta (nanj je bilo prenešeno bogoslužje z odpravljenega olt. sv. Valentina), sv. D. Marije; baldahina nad str. olt. naj odstranijo; kupa ciborija v obliki grozda

(1684) om. 4 olt.: olt. sv. Radegunde posv. ob viz. 16. sept. 1684, lepo polih. in pozl. (sp. polih. in pozl. kip svetnice, zg. pozl. kip sv. Trojice); olt. sv. Ožbalta, črno b. in okrašen s srebrom (sp. sl. - platno sv. Ožbalta, zg. sl. sv. Antona); olt. D. Marije posv. ob viz. 16. sept. 1684, pozl., posrebren

in polih. (sp. sl. - platno D. Marije, zg. Križani s svojimi misteriji); v kapeli (kripti) sv. Antona opata pod velikim olt. (nekaj stopnic pod prezb.) majhen olt., črno b. in pozl. (sr. majhen polih. in pozl. kip sv. Antona, ki ga zakriva sl.-platno sv. Antona Pad.); c. nima br.; c. ima 12 podružnic

STARI TRG, KAP. SV. MIHAELA NA POK.,

(1631) olt.: 1. sv. Mihael.

2. PODGORJE, P. C. SV. URHA,

(1631) olt.: 1. sv. Urh,
2. sv. Jurij,
3. sv. Peter in Pavel.

3. LEGEN-POLJE, P. C. SV. LOVRENCA,

(1631) olt.: 1. sv. Lovrenc,
2. sv. Janez Krst.,
3. sv. Luka,

4. PAMEČE, P. C. SV. ANE,

(1631) olt.: 1. sv. Ana,
2. sv. Benedikt,
3. sv. Jernej,
4. Devica Marija,
5. sv. Uršula in Neža,
6. sv. Lenart.

5. TROBLJE, P. C. DEVICE MARIJE,

(1631) olt.: 1. Devica Marija,
2. sv. Florijan,
3. sv. Marko,
4. sv. Lucija.

6. ZGORNJI RAZBOR, P. C. SV. DANIJELA,

(1631) olt.: 1. sv. Danijel,
2. Devica Marija,
3. sv. Martin.

ZGORNJI RAZBOR, KAP. SV. MIHAELA NA POK.,

(1631) olt.: 1. sv. Mihael.

7. URŠLJA GORA, P. C. SV. URŠULE IN TOV.,

(1631) olt.: 1. sv. Uršula in tov.,
2. sv. Trojica,
3. sv. Jernej,
4. sv. Lenart,

- 5. sv. Križ,
- 6. sv. Mihael,
- 7. Devica Marija.

8. SELE, P. C. SV. MIKLAVŽA,
(1631) olt.: 1. sv. MIKLAVŽ,
2. sv. KLEMEN.

9. VRHE, P. C. SV. URBANA,
(1631) olt.: 1. sv. Urban,
2. s.p.,
3. s.p.

10. TOMAŠKA VAS, P. C. SV. TOMAŽA,
(1631) olt.: 1. sv. Tomaž,
2. Devica Marija,
3. s.p.

11. GOLAVABUKA, P. C. SV. FILIPA,
(1631) olt.: 1. sv. Filip,
2. sv. Jakob,
3. sv. Vid.

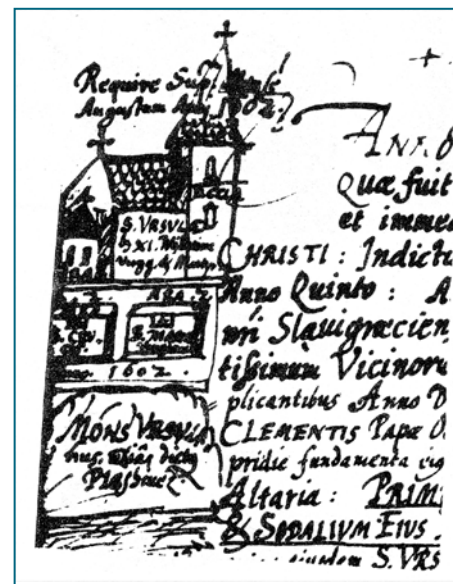
12. LEGEN-[GRADIŠČE], P. C. SV. BARBARE (napačno: LUCIJE!),
(1631) olt.: 1. sv. Barbara,
2. s.p.,
3. s.p.,
4. s.p.

SLOVENJ GRADEC, V. C. SV. ELIZABETE,

(1631) olt.: 1. sv. Elizabeta,
2. sv. Janez Ev. in Miklavž,
3. sv. Katarina,
4. sv. Ana,
5. Devica Marija,
6. sv. Andrej (v kap.).

(1661) om. 6 olt.; nastavek olt. sv. Janeza in Miklavža (nepolihr. les) naj vsaj počrne, benef. pridružen gornjegrajski župniji; olt. sv. Andreja z benef. družine de Bernegk; olt. sv. Ane z benef. zakoncev Schobll; olt. sv. Katarine z benef. slovenjegr. meščanov

(1684) umetniško izrezljan tabernakelj; om. 6 olt.: olt. sv. Elizabete, lep, polihr. in pozl. (sp. odstranljiva tab. sl. svetnice, zg. kip D. Marije); olt. sv. Janeza in Miklavža, polihr. in posreben (sp. pozl. rezljana up. obeh svetnikov, zg. kip sv. Antona

Uršlja gora po Hrenovih Pontifikalnih protokolih (1600–1628)

Pad.); olt. sv. Katarine, črno b., zmerno okrašen s srebrom (sp. sl. - platno sv. Katarine, zg. sl. sv. Antona in Roka); olt. sv. Ane, lep, pozlačen (sr. rezljana pozl. podoba sv. Ane); olt. D. Marije, polih. in pozlačen, majhen (sr. tab. sl. D. Marije Vnebovzete); olt. sv. Andreja (prezent. družine Wernegk) v kapeli, lepo okrašen s črno b. in z zlatom (sp. sl.-platno sv. Andreja, zg. sl. D. Marije); zakristija svetla in velika

1. SLOVENJ GRADEC, ŠPITAL. C. SV. DUHA,

(1631) olt.: 1. sv. Duh,
2. sv. Trojica,
3. sv. Florijan.

(1661) om. 3 olt.

ŠENTILJ POD TURJAKOM, V. C. SV. TILNA,

(1631) olt.: 1. sv. Tilen,
2. Devica Marija,
3. sv. Miklavž,
4. sv. M. Magdalena.

(1661) om. 3 olt.: sv. Tilna, D. Marije, sv. Miklavža

(1684) om. kot kuratna c.; om. 3 olt.: olt. sv. Tilna posv. ob viz. 15. sept. 1684, v celoti polih. in pozl. (sp. pozl. kip sv. Tilna, zg. pozl. kip sv. Trojice); olt. D. Marije, lepo polih., pozl. in posrebren (sp. kip Žalostne Matere božje, zg. sv. Janeza Ev.); olt. sv. Miklavža, majhen, zmerno polih. in pozl. (sr. kip svetnika); c. ima 2 br.: sv. Reš. Telesa in D. Marije; c. ima 4 podružnice

ŠENTILJ POD TURJAKOM, KAP. SV. MIHAELA NA POK.,

(1631) olt.: 1. sv. Mihael.

1. SV. JERNEJ POD TURJAKOM, P. C. SV. JERNEJA,

(1631) olt.: 1. sv. Jernej,
2. sv. Marko.

2. MISLINJA-VOVKARJE, P. C. SV. AHACIJA,

(1631) olt.: 1. sv. Ahacij,
2. sv. Boštjan,
3. sv. Danijel,
4. sv. Benedikt,
5. sv. Ana.

3. MISLINJA-ŠENTLENART, P. C. SV. LENARTA,

(1631) olt.: 1. sv. Lenart,
2. sv. Doroteja,

3. sv. Florijan.

4. KOZJAK, P. C. SV. MOHORJA IN FORTUNATA,

(1631) olt.: 1. sv. Mohor in Fortunat,
2. sv. Jedert

KOROŠKA

PLIBERK (BLEIBURG), Ž. C. SV. PETRA IN PAVLA,

(1631) olt.: 1. sv. Peter in Pavel,
2. sv. Janez Krst. (v kap.),
3. Devica Marija,
4. sv. Miklavž,
5. Vsi svetniki,
6. sv. Erhard in Valentin,
7. sv. Barbara,
8. sv. Rešnje Telo,
9. s.p.,
10. s.p.,
11. s.p.

[o. 1657] om. viz.

(1661) om. 6 olt.: olt. sv. Petra in Pavla, olt. sv. Reš. Telesa (prej sv. Miklavža), olt. sv. Miklavža (prej sv. Reš. Telesa), olt. sv. Janeza Krst. (v kapeli) z benef., olt. sv. Barbare in Erharda, olt. D. Marije (ob kapeli); na viz. je škofov spremljevalec Gabriel de Catanea posv. olt. sv. Janeza Krst. ter olt. sv. Barbare in Erharda; br. sv. Reš. Telesa

(1684) umetniško izdelan tabernakelj; om. 7 olt.: olt. sv. Petra in Pavla, polihr., pozl. in posrebren (sr. lepo oblečen kip D. Marije, ob str. kipa Petra in Pavla); olt. sv. Reš. Telesa, močno pozlačen in zmerno okrašen z rdečo b. (sr. odstranljiva sl. - platno Gospodove gostije, za njo oblečen kip D. Marije z Jezuščkom), opr. s tabernakljem, z br. sv. Reš. Telesa; olt. sv. Miklavža, črno b. in z zlatom okrašen (sp. sl. - platno sv. Miklavža, zg. pozl. kip D. Marije), z br. sv. Miklavža; olt. sv. Antona, nov, postavljen žex votož ob kugi, črno b. in pozl. (sr. pozl. kip sv. Antona Pad., ob str. sv. Roka, sv. Boštjana in Rozalije); olt. sv. Janeza Krst., pozl. in polihr. (sr. sl.-platno Jezusovega krsta); olt. sv. Barbare, star, pozl. in rumeno b. (sr. velik pozl. kip svetnice); olt. D. Marije, pozl. in rumeno b. (sr. odstranljiva sl.-platno D. Marije, za njo oblečen Marijin kip

PLIBERK (BLEIBURG), KAP. SV. MIHAELA NA POK.,

(1631) olt.: 1. sv. Mihael.

PLIBERK (BLEIBURG), GRAJSKA KAP. SV. PAVLA,
(1631) olt.: olt. ni om.

1. NONČA VAS (EINERSDORF), P. C. DEVICE MARIJE,
(1631) olt.: 1. Devica Marija,
2. sv. Aleš,
3. sv. Florijan,
4. sv. Jurij,
5. Devica Marija.

2. ŠENTANEL, P. C. SV. DANIJELA,
(1631) olt.: 1. sv. Danijel,
2. sv. Lenart,
3. Devica Marija.

3. STROJNA, P. C. SV. URHA,
(1631) olt.: 1. sv. Urh,
2. sv. Primož in Felicijan,
3. sv. Helena in M. Magdalena.

(1684) ključarji prosijo za posv. olt.

4. ŠMARJETA (ST. MARGARETHEN), P. C. SV. MARJETE,
(1631) olt.: 1. sv. Marjeta,
2. sv. Vid,
3. sv. Anton.

5. DOB (AICH), P. C. SV. JAKOBA,
(1631) olt.: 1. sv. Jakob,
2. sv. Lovrenc,
3. sv. Boštjan.

6. SPODNJE LIBUČE (UNTERLOIBACH), P. C. SV. ANDREJA,
(1631) olt.: 1. sv. Andrej,
2. sv. Kancijan,
3. sv. Marko,
4. sv. Ana.

7. ZGORNJE LIBUČE (OBERLOIBACH), P. C. SV. JERNEJA,
(1631) olt.: 1. sv. Jernej,
2. sv. Simon,
3. Obiskovanje Device Marije.

8. ŠENTJUR (ST. GEORGEN), P. C. SV. JURIJA,
(1631) olt.: 1. sv. Jurij,

2. sv. M. Magdalena,
3. s.p.

9. MEŽICA, KURAT. C. SV. VALENTINA IN JAKOBA,

(1631) olt.: 1. sv. Valentin in Jakob,
2. sv. Luka in Štefan,
3. Devica Marija.

VOGRČE (RINKENBERG), Ž. C. SV. FLORIJANA,

(1631) olt.: 1. sv. Florijan,
2. Devica Marija,
3. sv. Katarina,
4. s.p.

[1652] om. viz.

(1661) om. 3 olt.: sv. Florijana, D. Marije in sv. Katarine; škof je ob viz. posv. olt. D. Marije in olt. sv. Katarine; ciborij uporabljajo tudi kot monštranco

(1684) om. 3 olt.: olt. sv. Florijana, majhen, polih. in pozl. (sr. kip svetnika); olt. D. Marije, polih., pozl. in posrebren (sr. v svilo oblečen kip D. Marije), z br.; olt. sv. Katarine, zmerno polih. in pozl. (sr. pozl. kip svetnice), benef. pl. de Turri; nakup zvona 138 fl; br. sv. rožnega venca; c. nima podružnic

ŠMIHEL PRI U (ST. MICHAEL OB BLEIBURG),

Ž. C. SV. MIHAELA,

(1631) olt.: 1. sv. Mihael,
2. sv. Boštjan,
3. sv. Lenart,
4. Devica Marija,
5. sv. Jurij.

(1661) om. 3 olt.: sv. Mihaela, sv. Lenarta, D. Marije

(1684) umetniško oblikovan tabernakelj; om. 3 olt.: olt. sv. Mihaela, pozl. in polih. (sp. sl. Kristusovega rojstva, zg. kip sv. Mihaela); olt. sv. Lenarta, majhen, zmerno polih. in pozl. (sr. sl. - platno sv. Lenarta); olt. D. Marije, majhen, zmerno polih. in pozl. (sr. sl. - platno D. Marije); br. sv. Mihaela; ž. ima 8 podružnic

ŠMIHEL PRI PLIBERKU (ST. MICHAEL OB BLEIBURG),
KARNER S. P.,

(1631) olt.: ni podatka

1. RINKOLE (RINKOLACH), P. C. SV. OŽBALTA,

(1631) olt.: 1. sv. Ožbalt,
2. sv. Janez Krst.,
3. sv. M. Magdalena.

2. HUMČE (HUMTSCHACH), P. C. SV. URHA,

(1631) olt.: 1. sv. Urh.

3. BREZA (PIRK AN DER DRAU), P. C. SV. URBANA,

(1631) olt.: 1. sv. Urban.

4. KAZAZE (EDLING), P. C. SV. VIDA,

(1631) olt.: 1. sv. Vid,
2. s.p.

5. METLOVA (MITTLERN), P. C. SV. TOMAŽA,

(1631) olt.: 1. sv. Tomaž,
2. s.p.

6. ŠMIHEL PRI PLIBERKU (ST. KATHARINA AM KOGEL),
P. C. SV. KATARINE,

(1631) olt.: 1. sv. Katarina,
2. sv. Simon,
3. sv. Rešnje Telo.

7. VEČNA VAS (WACKENDORF), P. C. SV. MARTINA IN URHA,

(1631) olt.: 1. sv. Martin in Urh,
2. sv. Marjeta,
3. Devica Marija,
4. sv. Valentin.

8. DVOR (HOF), P. C. SV. MIKLAVŽA,

(1631) olt.: 1. sv. Miklavž,
2. sv. Jedert,
3. sv. Primož in Felicijan.

ČRNA NA KOROŠKEM, Ž. C. DEVICE MARIJE IN OŽBALTA,

(1631) olt.: 1. Devica Marija in Ožbalt,
2. sv. Andrej,
3. Devica Marija,
4. sv. Ožbalt.

(1661) om. 3 olt.: olt. D. Marije in Ožbalta, olt. D. Marije, olt. sv. Ožbalta

(1684) om. 3 olt.: olt. D. Marije in sv. Ožbalta, polih. in pozl. (sp. pozl. kip D. Marije, zraven pozl. kipa sv. Ožbalta in Boštjana, zg. sl.-platno sv. Trojica krona Marijo); olt. D. Marije, črno b. in pozl. (sp. sl.-platno presladkega Imena Jezusovega, zg. polih. in pozl. kip D. Marije z Jezuškom); olt. sv. Reš. Telesa, črno b. in pozl. (sp. sl. Gospodove gostije, zg. kip nadangela Mihaela); br. D. Marije; ž. ima 5 podružnic, v Šentvidu pri Zavodnju pa le olt. sv. Ane

ČRNA NA KOROŠKEM, KAP. SV. MIHAELA NA POK,

(1631) olt.: 1. sv. Mihael.

1. PODPECA, P. C. SV. HELENE,

(1631) olt.: 1. sv. Helena,
2. Devica Marija,
3. sv. Neža.

PODPECA, KAP. SV. HENRIKA IN KUNIGUNDE,

(1631) olt.: 1. sv. Henrik in Kunigunda.

2. KOPRIVNA, P. C. SV. JAKOBA,

(1631) olt.: 1. sv. Jakob,
2. sv. Peter,
3. sv. Apolonija.

3. KOPRIVNA, P. C. SV. ANE,

(1631) olt.: 1. sv. Ana,
2. sv. Katarina,
3. sv. Boštjan.

4. JAVORJE, P. C. SV. JOŠTA,

(1631) olt.: 1. sv. Jošt,
2. sv. Lucija.

5. JAVORJE, P. C. SV. M. MAGDALENE,

(1631) olt.: 1. sv. M. Magdalena,
2. s.p.,
3. sv. Simon in Marko.

6. ŠENTVID PRI ZAVODNJU, P. C. SV. VIDA,

(1631) olt.: 1. sv. Vid,
2. sv. Lenart,
3. sv. Ana.

DOBRINA-ŽUSEM, Ž. C. SV. JAKOBA,

- (1631) olt.: 1. sv. Jakob,
2. Devica Marija,
3. sv. Andrej,
4. s.p.
- (1661) om. 3 olt.: olt. sv. Jakoba z br. sv. Reš. Telesa in br. sv. Jakoba; olt. D. Marije z br.; olt. sv. Andreja z br.
- (1684) om. 3 olt., vsi lepo okrašeni; pozl. kip sv. Antona Pad. naj odstranijo z olt. D. Marije; br. naj reducirajo v br. sv. Reš. Telesa; pl. Reising in ključarji so začeli graditi župnijski dom

1. DOBRINA [ŽUSEM], P. C. SV. FABIJANA IN BOŠTJANA,

- ((1631) olt.: 1. sv. Fabijan in Boštjan.

ŠENTVID PRI PLANINI, Ž. C. SV. VIDA IN MODESTA,

- (1631) olt.: 1. sv. Vid in Modest,
2. Devica Marija,
3. sv. Florijan.
- (1661) om. 3 olt.; pri vel. olt. om. sopatrocinij sv. Krescencije
- (1684) om. 3 olt.: olt. sv. Vida, Modesta in Krescencije, pozl. in polih. (sp. pozl. in rdeče b. kip sv. Vida, ob njem kipa sv. Krescencije in sv. Modesta, zg. kip sv. Jakoba); olt. D. Marije, z majhnim polih. in pozl. nastavkom (sp. tab. sl. D. Marije, zg. tab. sl. sv. Trojica krona Marijo); olt. sv. Florijana, polih. in zmerno pozl. (sp. polih. kip sv. Florijana, zg. sl.-platno sv. Antona Pad.

1. PLANINSKA VAS, P. C. SV. MIKLAVŽA,

- (1631) olt.: 1. sv. Miklavž,
2. sv. Tomaž in Jernej,
3. sv. Lovrenc in Florijan.

2. PLANINA PRI SEVNICI, P. C. SV. KRIŽA,

- (1631) olt.: 1. sv. Križ.

3. DOBJE PRI PLANINI, P. C. DEVICE MARIJE,

- (1631) olt.: 1. Devica Marija,
2. sv. Janez Krst. in Janez Ev.,
3. sv. Jedert.

4. PLANINA PRI SEVNICI, P. C. SV. MARJETE,

- (1631) olt.: 1. sv. Marjeta,

2. Devica Marija,
3. sv. Jurij,
4. sv. Fabijan,
5. s.p.

PILŠTANJ, Ž. C. SV. MIHAELA,

- (1631) olt.: 1. sv. Mihael,
2. Devica Marija,
3. sv. Andrej, Jurij in Erazem,
4. sv. Florijan,
5. sv. Jurij,
6. sv. Fabijan, Boštjan in Rok,
7. sv. Ana.
- (1661) om. 5 olt.: olt. sv. Mihaela; olt. D. Marije, posv. 1657, opremil ga je kooperator baron J. de Reising; olt. sv. Boštjana in Roka, posv. 1657; olt. sv. Andreja (nanj prenešeno bogoslužje z odstr. olt. sv. Florijana); olt. sv. Ane v kapeli (nanj prenešeno bogoslužje z olt. sv. Jurija, ki je stal v zvoniku, benef. Hellfenenbergov)
- (1684) om. 5 olt.: olt. sv. Mihaela z majhnim nastavkom (sp. tab. up. D. Marije z mrtvim Kristusom, zg. kip sv. Mihaela, posrebren; olt. D. Marije, temno b. (sp. slika D. Marije, zg. Kristusovega krsta, sredi insignije baronov Raising); olt. sv. Roka z novim nastavkom, črno b. (sp. sl. - platno sv. Roka, ob strani sliki sv. Fabijana in Boštjana, zg. sl. sv. Rozalije); olt. sv. Andreja s sta rim polih. in pozlačenim nastavkom (sp. slika sv. Andreja, Blaža in Jurija, zg. sl. sv. Florijana); olt. sv. Ane v kap. na ep. str. (sp. starinski polih. in pozl. kip sv. Ane Samotretje, zg. kip sv. Jurija); v zvoniku 3 zv.; br. sv. Reš. Telesa; ž. ima 13 podružnic (najbrž všteta tudi kap. pri ž.c.)

PILŠTANJ, KAP. NA POK. S.P.,

- (1631) olt.: 1. s.p.

1. ZAGORJE, P. C. M. MAGDALENE,

- (1631) olt.: 1. sv. M. Magdalena,
2. s.p.

2. ZAGORJE, P. C. DEVICE MARIJE,

- (1631) olt.: 1. Devica Marija,
2. sv. Uršula,
3. sv. Lenart,
4. sv. Duh.

Pilštanj po Vischerjevi Topografiji vojvodine Štajerske, 1681

3. LESIČNO, P. C. SV. URHA,

(1631) olt.: 1. sv. Urh,
2. s.p.,
3. s.p.

4. POKORNA VAS, P. C. SV. ANDREJA,

(1631) olt.: 1. sv. Andrej,
2. sv. Ahacij.

5. DOBJE PRI LESIČNEM, P. C. SV. OŽBALTA,

(1631) olt.: 1. sv. Ožbalt,
2. s.p.,
3. s.p.

6. LOPACA, P. C. SV. ANE,

(1631) olt.: 1. sv. Ana,
2. sv. Rok,
3. sv. Janez Krst.

7. GUBNO, P. C. SV. PRIMOŽA,

(1631) olt.: 1. sv. Primož.

8. DOBLEŽIČE, P. C. SV. TROJICE,

(1631) olt.: 1. sv. Trojica,
2. Devica Marija,
3. sv. Jernej.

9. SELA, P. C. SV. FILIPA IN JAKOBA,

(1631) olt.: 1. sv. Filip in Jakob,
2. sv. Janez,
3. sv. Katarina.

10. BUČE, P. C. SV. PETRA,

(1631) olt.: 1. sv. Peter,
2. sv. Lucija,
3. s.p.

11. KOZJE, P. C. SV. EME,

(1631) olt.: 1. sv. Ema,
2. s.p.,
3. s.p.

12. KOZJE, P. C. DEVICE MARIJE,

(1631) olt.: 1. Devica Marija,
2. sv. Miklavž,
3. sv. Doroteja.

PODSREDA, V. C. SV. JANEZA KRST.,

- (1631) olt.: 1. sv. Janez Krst.,
2. Devica Marija,
3. sv. Andrej.
- (1661) om. 3 olt.; br. sv. Reš. Telesa; om. lopa; spodkopani zid zvonika naj podzidajo; olt. zunaj na pok. prizidan k c. ladji naj odstranijo
- (1684) om. 3 olt.: olt. sv. Janeza Krst. (sp. kip Janeza Krst., ob njem sv. Petra in Pavla, zg. kip Vstalega Kristusa, na vrhu kip nadangela Mihaela; olt. D. Marije (zg. kip sv. Helene); olt. sv. Andreja (sp. tab. slika svetnika, zg. sv. Roka); ž. ima 4 podružnice; zakristija dovolj obsežna in svetla

1. PEČICE, P. C. SV. OŽBALTA,

- (1631) olt.: 1. sv. Ožbalt,
2. sv. Lucija,
3. sv. Florijan.

2. STARA SV. GORA, P. C. DEVICE MARIJE,

- (1631) olt.: 1. Devica Marija,
2. sv. Fabijan in Boštjan,
3. Najdenje sv. križa,
4. sv. Peter.

3. STARA SV. GORA, P. C. SV. ANE,

- (1631) olt.: 1. sv. Ana.

4. STARA SV. GORA, P. C. SV. MOHORJA IN FORTUNATA,

- (1631) olt.: 1. sv. Mohor in Fortunat,
2. s.p.,
3. s.p.

BISTRICA OB SOTLI, Ž. C. SV. PETRA,

- (1631) olt.: 1. sv. Peter,
2. Devica Marija,
3. sv. Lenart.
- (1661) om. 3 olt.; br. sv. Reš. Telesa
- (1684) om. 3 olt.: olt. sv. Petra, delno pozlačen, delno polih. (sp. kip sv. Petra pozl. in polih., zg. kipi sv. Pavla in apostolov); olt. D. Marije (sp. kip Marije z Jezuškom, oblečen v svilo); olt. sv. Lenarta (sp. kip svetnika); ž. ima 5 podružnic na

Podsreda po Vischerjevi Topografiji vojvodine Štajerske, 1681

Svetih gorah ter 3 druge: sv. Križa, Miklavža in Jakoba

1. KUNŠPERK, P. C. SV. JAKOBA,

(1631) olt.: 1. sv. Jakob,
2. Devica Marija,
3. sv. Katarina.

(1684) exam.

2. SVETE GORE, P. C. SV. TROJICE IN DEVICE MARIJE,

(1631) olt.: 1. sv. Trojica in Devica Marija,
2. sv. Ana,
3. sv. Janez Ev.,
4. s.p.,
5. Devica Marija.

(1684) br. sv. rožnega venca

3. SVETE GORE, P. C. SV. VOLBENKA,

(1631) olt.: 1. sv. Volbenk,
2. s.p.,
3. s.p.

4. SVETE GORE, P. C. SV. FABIJANA IN BOŠTJANA,

(1631) olt.: 1. sv. Fabijan in Boštjan.

5. SVETE GORE, P. C. SV. JURIJA,

(1631) olt.: 1. sv. Jurij,
2. sv. Lucija.

6. SVETE GORE, P. C. SV. MARTINA,

(1631) olt.: 1. sv. Martin.

7. POLJE OB SOTLI, P. C. SV. MIKLAVŽA,

(1631) olt.: 1. sv. Miklavž,
2. sv. Barbara,
3. sv. Pavel.

(1684) exam.

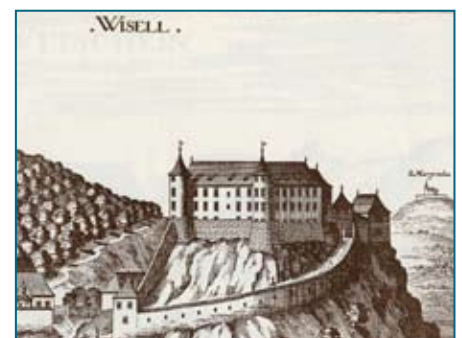
8. VINA GORA - SV. KRIŽ [PLES OB SOTLI], P. C. SV. KRIŽA,

1666 temeljni kamen

(1684) exam.

BIZELJSKO, V. C. SV. LOVRENCA,

(1631) olt.: 1. sv. Lovrenc,

Bizeljsko po Vischerjevi Topografiji vojvodine Štajerske, 1681

2. s.p.,
3. s.p.

(1661) om. 3 olt.: olt. sv. Lovrenca; olt. sv. Miklavža, posv. 1657;
olt. sv. Lenarta, posv. 1657; br. sv. Reš. Telesa

(1684) om. 3 olt., dobro okrašeni; ž. ima 5 podružnic

1. VITNA VAS, P. C. SV. DUHA,

(1631) olt.: podrta, olt. ni om.

2. DRAMLJA, P. C. SV. ANDREJA,

(1631) olt.: 1. sv. Andrej.

3. DRENOVEC PRI BUKOVJU, P. C. SV. ANTONA,

(1631) olt.: 1. sv. Anton.

4. OREŠJE NA BIZELJSKEM, P. C. SV. M. MAGDALENE,

(1631) olt.: 1. sv. M. Magdalena,
2. sv. Helena.

5. OREŠJE NA BIZELJSKEM, P. C. SV. MARJETE,

(1631) olt.: 1. sv. Marjeta,
2. sv. Primož.

(1684) om. kot c. sv. Vida

6. DEDNJA VAS - SV. KRIŽ, P. C. SV. KRIŽA,

om. v viz.

PODČETRTEK, V. C. SV. LOVRENCA,

(1631) olt.: 1. sv. Lovrenc,
2. Devica Marija,
3. sv. Fabijan in Boštjan.

(1661) om. 3 olt.; v Gradcu naročili zvon (665 liber); škof posv. 4
zvonove

(1684) om. 3 olt.: olt. sv. Lovrenca, lepo okrašen; olt. D. Marije;
olt. sv. Fabijana in Boštjana, lepo okrašen; ž. ima 3
podružnice; nepotrjena br. sv. Reš. Telesa

PODČETRTEK, KAP. NA POK.

(1661) razvaline stare kapele naj podro in odstranijo

1. IMENSKA GORCA, P. C. SV. KRIŽA,

(1631) olt.: 1. sv. Križ,
2. sv. Marko.

2. SLAKE, P. C. DEVICE MARIJE,

*Podčetrtek po Vischerjevi Topografiji
vojvodine Štajerske, 1681*

(1631) olt.: 1. Devica Marija,
2. sv. Fabijan in Boštjan,
3. sv. Janez Krst.

3. SOPOTE, P. C. SV. ANDREJA,

(1631) olt.: 1. sv. Andrej,
2. sv. Neža,
3. sv. Boštjan.

PRILOGE

PREGLED TEMELJNE LITERATURE

B

Barocchi Paola, *Trattati d' arte del cinquecento fra manierismo e contrariforma*, 1–3, Bari 1960–1962.

Benedik Metod, Vizitacije škofa Hrena, v: *Hrenov simpozij v Rimu*, Celje 1998 (Simpoziji v Rimu, 15).

Blunt Anthony, *Artistic Theory in Italy 1450–1600*, Oxford 1956 (ponatis).

Borromeo Carlo, *Arte sacra (De fabrica ecclesiae)*, izdala C. Castiglioni in C. Marcora, Milano 1952.

Braun Joseph, *Liturgisches Handlexicon*, Regensburg 1924.

Braun Joseph, *Der christliche Altar in seiner geschichtlichen Entwicklung*, München 1924.

C

Campenhausen Hans, v., Die Bilderfrage in der Reformation, *Zeitschrift für Kirchengeschichte*, 68, 1957.

Cvetnić Sanja, *Ikonografija nakon Tridentinskoga sabora i hrvatska likovna baština*, Zagreb [2007].

D

Dimitz August, Decreta visitationis Apostolicae Ecclesiae ac Dioecesis Labacensis a F. Sixto Carcano Episcopo Germanicense Visitatore Apostolico peractae Ao. 1621, *Mittheilungen des Historischen Vereins für Krain*, 17, 1862.

G

Golia Modest, *Regesti škofjskega arhiva v Ljubljani*, 1–2, Ljubljana 1956–1957, tipkopis.

H

Höfler Janez, *O najstarejših cerkvah in pražupnijah na Slovenskem. Prolegomena k historični topografiji predjožefinskih župnij*, Ljubljana 1986.

Höfler Janez, Gradivo za historično topografijo predjožefinskih župnij na Slovenskem. Pražupniji Radovljica in Kranj, *Acta Ecclesiastica Sloveniae*, 10, 1988.

Höfler Janez, Gradivo za historično topografijo predjožefinskih župnij na Slovenskem. Pražupnija Mengeš, *Acta Ecclesiastica Sloveniae*, 14, 1992.

Höfler Janez, *Gradivo za historično topografijo predjožefinskih župnij na Slovenskem*, 6. *Koroška in Štajerska (južno od Drave)*, Ljubljana 1995.

Höfler Janez, Gradivo za historično topografijo predjožefinskih župnij na Slovenskem. Pražupniji Stara Loka in Šentpeter pri Ljubljani, *Acta Ecclesiastica Sloveniae*, 20, 1998.

J

Jedin Hubert, Entstehung und Tragweite des Trienter Dekrets über die Bilderverehrung, *Theologische Quartalschrift*, 116, Rottenburg a. N. 1935.

Jedin Hubert, Das Tridentinum und die Bildenden Künste, *Zeitschrift für Kirchengeschichte*, 74, 1963.

Jedin Hubert *Geschichte des Konzils von Trient*, 4/2, Freiburg-Basel-Wien 1975.

Jungmann Josef Andreas, Das Konzil von Trient und die Erneuerung der Liturgie, v: *Das Weltkonzil von Trient. Sein Werden und Wirken*, 1, Freiburg i. B. 1951.

K

Komelj Ivan, *Gotska arhitektura na Slovenskem. Razvoj stavbnih členov in cerkvenega prostora*, Ljubljana 1973.

L

Lavrič Ana, *Ljubljanska škofija v vizitacijah Rinalda Scarlichija 1631–1632*, Ljubljana 1990 (*Acta Ecclesiastica Sloveniae*, 12).

Lavrič Ana, Vizitacije kot vir za slovensko zgodovino, *Grafenauerjev zbornik* (ur. V. Rajšp, F. Gestrin, J. Marolt, D. Mihelič), Ljubljana 1996.

Lavrič Ana, Umetnostnozgodovinski drobcji iz vizitacijskih popisov šentjernejske fare, v: *Zbornik župnije Šentjerneje* (ur. M. Dražumerič, S. Granda), Ljubljana 1999.

M

Mâle Émile, *L' Art religieux après le Concile de Trente*, Paris 1932.

Marcora Carlo, Il Concilio di Trento e l' arte sacra. *Miscellanea Carlo Figini*, Varese 1964.

Mayer-Himmelheber Susanne, *Bischöfliche Kunstpolitik nach dem Tridentinum. Der Secunda – Roma Anspruch Carlo Borromeos und die mailändischen Verordnungen zu Bau und Ausstattung von Kirchen*, München 1984 (Studien. Reihe Kunstgeschichte, 11).

Miklavčič Maks, O zgodovinskih temeljih in razvoju ljubljanske škofije, v: *Zbornik razprav teološke fakultete v Ljubljani*, Ljubljana 1962.

Mlinarič Jože, *Župnije na slovenskem Štajerskem v vizitacijskih zapisnikih arhidiakonata med Dravo in Muro 1656–1774*, Ljubljana 1987 (*Acta Ecclesiastica Sloveniae*, 9).

O

Orožen Ignac, *Das Bisthum und die Diözese Lavant*, 1–8, Marburg 1868–93.

P

Ponnelle Louis-Bordet Louis, *S. Philippe Neri et la société romaine de son temps 1515–1595*, Paris 1958 (ponatis).

Prodi Paolo, *Ricerca sulla teorica delle arti figurative nella riforma cattolica*, Bologna 1984 (ponatis).

S

Scavizzi Giuseppe, La teologia cattolica e le immagini durante il XVI. secolo, *Storia dell'Arte*, 21, 1974.

Scavizzi Giuseppe, *Arte e architettura sacra. Cronache e documenti sulla controversia tra riformati e cattolici (1500–1550)*, Reggio Calabria, Roma 1981.

Sauer Joseph, *Die Symbolik des Kirchengebäudes*, Freiburg 1902.

Scheuber Joseph, *Kirche und Reformation. Aufblühendes katholisches Leben im 16. und 17. Jahrhundert*, Einsiedeln 1917.

Schlosser Julius, *Die Kunstliteratur. Ein Handbuch zur Quellenkunde der neueren Kunstgeschichte*, Wien 1924.

Schmidlin Joseph, Die kirchlichen Zustände in Deutschland vor dem Dreissigjährigen Kriege nach den bischöflichen Diözesanberichten an den Heiligen Stuhl, v: *Erläuterungen und Ergänzungen zu Janssens Geschichte des deutschen Volkes*, 7/1, Freiburg i. Br. 1908.

Schmidlin Joseph, *Kirchliche Zustände und Schicksale des deutschen Katholizismus während des Dreissigjährigen Krieges nach den bischöflichen Romberichten*, Freiburg i. Br. 1940.

Schreiber Georg, Der Barock und das Tridentinum. Geistesgeschichtliche und kultische Zusammenhänge, v: *Das Weltkonzil von Trient. Sein Werden und Wirken*, I., Freiburg i. B. 1951.

Schulte Friedrich, *Geschichte der Quellen und Literatur des Canonischen Rechts*, Graz 1956 (ponatis).

Š

Šumi Nace, *Arhitektura XVI. stoletja na Slovenskem*, Ljubljana 1966.

Šumi Nace, *Arhitektura XVII. stoletja na Slovenskem*, Ljubljana 1969.

U

Ušeničnik Franc, *Katoliška liturgika*, Ljubljana 1945.

V

Veider Janez, *Stara ljubljanska stolnica. Njen stavbni razvoj in oprema*, Ljubljana 1947.

Z

Zadnikar Marijan, *Romanika v Sloveniji*, Ljubljana 1982.

Ž

Železnik Milan, Osnovni vidiki za študij »zlatih oltarjev« v Sloveniji, *Zbornik za umetnostno zgodovino*, n. v. 3, 1957.

Železnik Milan, K problematiki »zlatih oltarjev«, *Zbornik za umetnostno zgodovino*, n. v. 5–6, Ljubljana 1959.

Železnik Milan, Rezbarstvo 17. stoletja na Slovenskem, *Zbornik za umetnostno zgodovino*, n. v. 7, 1965.

Žnidaršič Golec Lilijana, Dušni pastirji pri ljubljanskem Sv. Petru v ogledalu vizitacije leta 1631, *Kronika. Časopis za slovensko krajevno zgodovino*, 53, 2005.

Žnidaršič Golec Lilijana, *Kapiteljski arhiv Ljubljana. Inventar fonda*, 1, Ljubljana 2006 (Nadškofija Ljubljana, Arhiv: Priročniki, 3).

W

Weisbach W., *Der Barock als Kunst der Gegenreformation*, Berlin 1921.

TERMINOLOŠKI SLOVARČEK VIZITACIJ 17. STOLETJA

alba – dolgo belo liturgično oblačilo

amicus – platnen prtič, ki pokriva pri maši duhovnikov vrat in ramena

antependium (pallium) – antependij, ki prekriva prednjo stran menze

arcus chori – slavolok

atrium – cerkvena lopa

bursa – mošnjiček za prenašanje Evharistije in sv. olja bolnikom; tudi na treh straneh zaprte platnice za hranjenje zloženega korporala, v isti barvi kot mašni plašč

calix – kelih

campanile – zvonik, stolp; tudi prostostoječi zvonik; tudi ožja oznaka za prostor z zvonovi

candelabrum – svečnik

capella – kapela; tudi baldahin nad oltarjem; tudi karner kot liturgični objekt

capsula (vasculum) – majhna okrogla posoda za prenašanje Evharistije k bolnikom

carnarium (ossuarium) – karner oz. kostnica; redko tudi kostišče [Herberstein]

casula (planeta) – mašni plašč

cathedra (suggestum) – prižnica; tudi katedra

ceratum (chrismale, pannum lineum ceratum) – spodnji povoščeni oltarni prt, ki varuje vrhnje platnene bele prte pred vlago (krizmal)*

chorus – prezbiterij; tudi empora oziroma pevski kor (npr. *chorus ligneus supra portam* [Buchheim, Rabatta])

chrismale – gl. *ceratum*

ciborium – liturgična posoda za posvečene hostije

cingulum – pas za prepasovanje duhovniške obleke

cippus publicae poenitentiae (cippus coemeterij) – naprava (steber) za javno pokoro očitnih grešnikov

cistula – predal (npr. v zakristijski omari)

columna – steber ali slop; tudi nosilec baldahina nad oltarjem (npr. *columnae et fornices ... super altare* [Buchheim])

conopaeum – pregrinjalo (šotor) za tabernakelj v ustreznih liturgičnih barvah; tudi pregrinjalo (plašček) za ciborij

cornice (ital.) – gl. *corona*

corona seu cornice – venec, zidec, krona, okvir, okrajek [Herberstein]

corporale – bel lanen mašni prtič

cortina – zastor oz. zagrinjalo za zastiranje oltarnega nastavka, da ga ohranja in varuje pred prahom (npr. »*cortina pro icone conservanda*«, »*pro conservatione iconis*«, »*ad iconem operiendam*« [Buchheim])

fabrica ecclesiae – cerkvena zgradba; tudi uprava cerkve

fornix – obok; tudi baldahin nad oltarjem (npr. »*fornices ... super altare*« [Buchheim])

icon – oltarni nastavek; tudi oltarna slika (npr. *icon depicta* [Herberstein])
imago – slika, oltarna slika
impedimenta altarium – oltarna oprema
intortitium – stavnica
lamina ferrea – železen podložek za lesene svečnike, ki preprečuje nevarnost požara (npr. »ad evitandum ... periculum«, »ad avertendum ignis periculum«, »ne si qua scintilla inadvertenter decidens causet sui, et altaris, et ecclesiae incendium« [Buchheim])
laqueare (tabulatum) – strop (lesen); tudi strop v tabernaklju (npr. *laqueare sive tabullatura*)
lavacrum (lavatorium) – lavabo
lavatorium – gl. *lavacrum*
lintheamen (mappa, palla, tobalea, velamen) – vrhnji bel platnen oltarni prt
manipel – naročnik
mappa – gl. *lintheamen*
ossilegium – kostišče
ossuarium – gl. *carnerium*
palla (pala) – vrhnji bel platnen oltarni prt; tudi prtič, s katerim se pokriva kelih; tudi oltarna slika (npr. *palla et icon depicta* [Herberstein]); tudi oltarni nastavek (npr. *palla seu icon* [Herberstein])
pallium (palla) – tkaninasti zastor liturgične barve za prekrivanje prednje strani menze oz. antependij iz raznovrstnega materiala
pannum lineum ceratum – gl. *ceratum*
paramentum – parament
parkirche – empora
pavimentum – tlak; tudi strop
pedale (planum) – podij (pri oltarju)
pertica lignea – lesen drog (npr. v zakristiji za obešanje paramentov)
piscina – odvod za odtakanje vode, ki se rabi pri liturgičnih obredih; gl. tudi *sacrarium*
planeta – gl. *casula*
pluviale – pluvial
poculum – čaša; tudi obhajilni kelih za poplakovanje (*ablutio*) po zaužitju hostije
portatile – prenosni oltar (ponavadi kamnitna plošča, vdolana v oltarno menzo: npr. *portatile ... insertum in ... altaris mensam*[Buchheim])
pyxis – piksida oz. ciborij
rastrum – prečni tram, ki so ga nameščali v prezbiterij za svečavo [Scarlichi]
rochettum – gl. *superpellicium*
sacrarium – odvod za odtakanje vode, ki se rabi pri liturgičnih obredih; tudi hranišče Evharistije
sacra suppellex – liturgična oprema
statua (statua sculpta) – kip ali relief
suggestum – gl. *cathedra*
superpellicium (rochettum) – koretelj

suppedaneum (*suppedaneus gradus*) – podstavek oz. podij pri oltarju
tabella secretorum – kanonska tabla
tabullatura – gl. *laqueare*
tabulatum – gl. *laqueare*
tela cerata (*tela incerata*) – gl. *ceratum*
tela stragula (*vesperale*) – oltarno pregrinjalo, običajno zelene barve (*tela viridis*), ki varuje bele platnene prte pred prahom in umazanijo (npr. »*tela viridis, quae desuper sternatur, et mensam altaris a pulveribus defendat*«, »*tela viridis sive stragula ... pro contegenda desuper altarium mensa super tobaleas*« [Buchheim])
tela viridis – gl. *tela stragula*
tobalea – gl. *linteamen*
turricula – stolpič
turris – zvonik, stolp
vasculum – gl. *capsula*
velamen – gl. *linteamen*
velum – svilnato zagrinjalo keliha
vesperale – gl. *tela stragula*
vestibulum – preddverje, cerkvena lopa

SEZNAM KRATIC

b. – barva, barvan
benef. – beneficij
br. – bratovščina
c. – cerkev
ep. – epistelski
ev. – evangeljski
gen. – generalni
gl. – glej, glavni
izd. – izdan
KAL – Kapiteljski arhiv
kap. – kapela
koleg. – kolegiatni
kurat. c. – kuratna cerkev
lj. – ljubljanski
naspr. – nasproti, nasprotni
ok. – okoli
olt. – oltar
om. – omenjen, omemba
p. c. – podružnična cerkev
pok. – pokopališče
polihr. – polihromiran
posv. – posvetitev, posvečen, posvetil
pozl. – pozlačen
prezb. – prezbiterij
prezent. – prezentacija
prošt. c. – proštijaska cerkev
Reš. Telo – Rešnje Telo
s. p. – sine patrocínio
s. t. – sine titulo
sl. – slika
sl.– platno – slika na platno
sr. – srednji, sredinski, sredi
sred. – sredinski, srednji
str. – stranski, stran
ŠAL – Škofijski arhiv
špital. c. – špitalska cerkev
tab. sl. – tabelna slika
titul. – titular, titularni
up. – upodobitev, upodobljen
ust. – ustanova, ustanovil
v. – vikariat
v. c. – vikariatna cerkev

vel. – veliki
vik. – vikariat, vikar
viz. – vizitacija, vizitacijski, vizitator
zač. – začet
zg. – zgoraj
zgr. – zgrajen
zid. – zidan
zv. – zvon
ž. – župnija
ž. c. – župnijska cerkev